HAVVA'NIN KIZLARI

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı ALTUNTAŞ

ISBN: 978-9944-355-05-6

Dizgi : **İsmail Hakkı Altuntaş**
Redaksiyon : **Hatice Güngör**
Kapak : **Haluk Karslıoğlu**
Baskı : **Seçil Ofset** (0 212 629 06 15)
Cilt : **Gözde Mücellit**

Haziran 2009

İsteme Adresi:
Gözde Matbaacılık Mücellit
& Reklam Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. şti
Tel : 0 212 481 81 69

İçindekiler

“Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman,
inanmış bir erkek ve kadına
o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur.
Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse,
apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”

(Ahzab, 36)

Ey İnsanlar!

Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabb'inize hürmetsizlikten sakının.[1]

"Allah'ım! Hamd ederek Seni tenzih ederim, Senden başka ilah yoktur. Günahım için affını dilerim, rahmetini niyaz ederim. Allah'ım, ilmimi artır, bana hidayet verdikten sonra kalbimi saptırma. Katından bana rahmet lütfet. Sen lütfedenlerin en cömerdisin" [2]

Allah Teâlâ âlemleri ve Âdem aleyhisselâmı yarattı. Havva annemizi de onun kaburgasından yani nefesi/nefsinden meydana çıkararak ona arkadaş kıldı.

Onların neslinden gelmiş olan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi de beşeriyete ihsan ederek insanı seçilmişlerden yaptı. Allah Teâlâ halife makamında kabul ettiği insanda, yokluğun ve varlığın arasındaki geçiş noktasında, kadının kaçınılmaz bir hakikât olmasını diledi.

Kadın, sadece dünya hayatında değil, mekân ve zaman kavramı ile anlatılamayan Cennet yaşantısında da erkeğin düşlerinde yatandır. Kadın sevginin timsalidir. Erkek genelde sevgiyi bir kadında yaşadı. Ancak kadının tarihi serüveni acı ve çileyle doludur.

Kadın erkeğe erkekliğini gösteren, yaşamını açıklayan kişidir. Ondandır ve onunladır. Kadına verdiğimiz değer onu erkekten

---

[1] Nisa, 1

[2] Ebu Dâvud, Edeb 108

ayrı da kılmamalıdır. Ayrılık uzaklığı getirir. Oysa erkek kadına yakın olduğu ölçüde hayatını güzel geçirmesi için gereken yetkinliğe ulaşabilir, bu şekilde kendini tanıma ve açıklama gücünü kazanabilir. Kadını aşmış, kadının üstüne çıkmış bir erkek hiçtir.

Kadın bir kutsaldır, erkekten ayrı düşmeye başladığı yerde kendini tüketmeye başlayacaktır. Ayrı kalması da elbette kendini ayrıcalıklı bir varlık olarak algılama noktasına götürür. Kadının kutsallığı da onu ayrıcalıklı kılmadığı gibi aşağılanmasına da sebep olur. Böylece kadın hayatın o kaygan ve tehlikeli yolunda zarar gören kişi olur. Erkek, kadını kaybettiğinde mutsuzdur ve yine arayışının bir simgesi durumundaki kadın olmadan mutluluğa erişmekte zorlanır. Kadına ulaştığında mutluluğun tek kaynağının bu olmadığını anlaması erkeğin arayışına son vermez.

Baskı, zulüm ve sömürünün hâkim olduğu dünyamızda en yıkıcı etki kadınların üzerinde görülmektedir. Kadınlar horlanmanın ve fiziksel şiddetin ilk ve en kolay hedefi olabildikleri gibi bununla birlikte onlardan tüm bu baskıları göğüsleyip sabrın, fedakârlığın ve şefkatin timsali olmaları beklenmekte, her hangi bir başkaldırılarında ise arsızlıkla suçlanmaktadırlar. İyi bir anne, sadık bir eş, edepli bir genç kız olmaları, böyle olmadıklarında meziyetlerini kaybedecekleri öğütleniyor.

Kadınlar, âşık olunduklarında ***"öldüresiye"*** sevilirlerken, en değer gördükleri durumda bile bir ***"mülk"*** olmaktan öteye geçemezler.

Modern feminizmin temellerini kuran Simone de Beauvoir'ın

"*E*vlilik geleneksel olarak kadınlara sunulmuş tek gelecektir. Birçok kadın ya evlidir, ya bir zamanlar evlilik geçirmiştir, ya da evli olmadığı için acı çekiyordur" şeklindeki sözlerinden de anlaşıldığı gibi kadınların bir ideal peşinde bir ömür geçirmeleri toplum tarafından yasaklanmıştır. Kadın; modanın belirlediği güzellik kalıplarına uymadığında çirkin sayılıp aşağılanırken uyduğunda da aptal bir cinsel obje olarak algılanmakta, bunun sonucunda da tüketim toplumunun mevcudiyetinin körüklenmesinde bir reklam aracına dönüştürülmektedir.

Kadına yüzyıllardır yapıla gelen baskı, zulüm ve sömürünün günümüz toplumundaki bu gibi örneklerinin ortadan kaldırılması

ve böylelikle kadının gerçek kimliğine kavuşması insanlığın kurtuluşu için bir gereklilıktir.

[Sosyal geleneklerin, kadın bakış açısı genellikle olumsuzdur. Evden dışarı çıkacak olan kadını, dışarıda bin bir türlü sıkıntılar ve tehlikeler beklemektedir. Her an ***"ayağının kayması"***, ***"batağa düşmesi"*** söz konusudur. O halde, onu, evleninceye kadar *"baba"* evlendikten sonra *"koca"* şemsiyesi altında tutmak gerekir. Okuması zarar getirecektir.

Sosyal çevrenin de kadın eğitimi üzerinde olumsuz etkileri vardır. Yetişme şartları, mevcut toplumsal yapı nedeniyle kadınlar aciz, kişiliksiz, kompleksli olmaya itilmişlerdir.

"Bunun en açık örneği kadınların birbirleriyle dost olamamalarıdır." Çünkü o, nasıl dost olunacağını bilmez, bunun eğitimini yapmamıştır. *"Ezikliğinin acısını diğer bir kadını ezerek çıkarır."* Neyi sorgulaması gerektiğini öğrenememiştir. Yaşadığı sıkıntıların sebebini anlayamamaktadır.

Kadın, tarih boyunca hep kadın cinsine ait olmanın sıkıntısını çekmiştir. Toplumda üretici güç olamaması, onu ikincilliğe itmiştir. Evliyse koca, bekârsa baba eline bakar olmuştur. Kadının ekonomik anlamda üretken ve özgür olmaması, fikrî anlamda da edilgen, pasif olmasını gerektirmiştir. Bu da onu eve bağlamıştır. Çünkü "sokak" kadının kendisi üzerinde oynanan pek çok oyunu fark etmesine yarayacak etmenlerle doludur. Çünkü orası, dış dünyadır ve dış dünya kadının dört duvarından çok daha zengin bir yaşam içerir.

Kadın ezilmişliğinin ve horlanmışlığının farkına vardığı anda, sınırlarını zorlamaya, eğitimle yüzgöz olmaya başlamıştır. Kendi kişiliğini kazanmaya yönelik adımlar atmaya başlamış, içtimai tabuları, yasakları yıkmaya başlamıştır. Bunun için, sadece okullarda verilen normal eğitimle yetinmemiş, bazen de nefes alabileceği ortamlardan eğitim almaya başlamıştır.

Kadının geri kalmasında birçok nedenler vardır. Bunun başlıca sebebi eğitimsiz kalmasıdır. Sınıflı toplumların tabii kaderi olan eğilimde fırsat eşitsizliğinden en fazla etkilenen kesimlerden biri kadınlardır.

O halde, öncelikle kadını kabuğundan çıkartan, sorgulayıcı,

düşünen, aktif bir insan olmasını sağlayan içtimâi kurumlara ihtiyaç vardır. Bunların başında eğitilmesi gelir.

Ona kendi içine dönük yapısını, susmayı ve düşünmemeyi öğreten bir eğitimin yerine, onun kişiliğini geliştirici çağdaş, dinamik ve ilerici bir eğitim sistemine ihtiyaç vardır.

Alacağı bu tür eğitimle kadının kendi kişiliğini bulacağı ona aktarılmalıdır. Bu da ancak kadının bu anki içtimâi konumunu algılaması ve sentez yapabilmesiyle mümkün olacaktır. ***Çünkü eğitilerek, kadın olsun erkek olsun bireye düşünmeyi, insanlaşmayı öğretmelidir***.][3]

[Bugün kadın konusunda yazanlar, mücadele edenler veya mücadeleye çağıranlar, kadınların ayrı bir biçimde yapılanmasını savunuyorlar. Kadınlar ayrı bir biçimde teşekkül ediyorlar. Bunların yararı görülüyor.

Kadınların ***hangi özgün hak ve sorunları nasıl çözülecek*?**

İkinci önemli soru ***"kadının istekleri ve amaçları nasıl belirlenecek?"***

Bu bağlamda, kadınların toplumla cinsiyetleri nedeniyle çatışmasının, nerelerde ve nasıl olduğunun özellikle açıklanması gerekiyor. Mesela; Avrupa ülkelerinde feminist hareketin gerilemesinde, feministlerin ***"erkek düşmanı"*** görüşlerinin artık ***"hiç rağbet"*** görmemesinde; bazı istek, hedef ve sorunların tespitinde, yürütülmesinde yapılan hataların rolü unutulmamalıdır.][4]

Tarih boyunca, aklını ve Allah Teâlâ'nın bağışladığı üstünlükleri kullanmayı başardığı zaman devletlerin yıkılması ve kurulmasını sağlamış olması bize kadının ve kadın konusunun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Çünkü kadın için kullanılan fetânet [5] işareti olarak

"Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür." [6] Buyrulması onun ileri seviyedeki aklı kul-

---

[3] (NEŞİRAY, Şubat 1994)
[4] (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s.6-7
[5] **Fetanet:** (ara.) zihin açıklığı, zihnin yaratılıştan bir şeyi çabuk ve iyi kavraması. Nebilere mahsus beş sıfattan biridir.
[6] Yusuf, 28

lanma melekesine işarettir. Erkek için aklın ziyadeliğinden bahsedilirken bu ayet bize kadının aklı kullanmadaki maharetinin daha fazla olduğunu göstermekte ve bu şekilde eşitlik meydana gelmektedir.

[Nazariyelerinin temelini cinsel dürtüler üzerine bina eden *Sigmund Freud*

"Otuz yıldır insan ruhunu araştırıyorum, yine de kadınların ne istediğini anlamadım." derken bir şuuraltı uzmanı bile kadın ruhunun anlaşılma zorluğunu açıklıyor.][7]

Yapılması gerekenin ne olacağı konusunda sürekli yeni çözümler üretirken üstünde durmaya çalıştığımız asıl konu, kadının yüceltilmesi ya da aşağılanması değil, bu hususta orta yolun nasıl bulunabileceğidir. Bu nedenle de istikamet üzere bir sonuca ulaşmada henüz sorunlar yaşadığımız açıktır. Fakat kadın ve erkek olmak üzere kardeşlerimizin, ancak dini kaynakların yol gösterici ışığında bulabileceğimiz bir orta yolla, istikamet kazanmalarına vesile olmak ümidindeyiz.

Birkaç senedir bir şeyler yazarken fazla bir şey yaptığımızı zannetmemekle beraber kendimizi sizinle paylaşmak ihtiyacından doğan yazma serüveninden de vazgeçemiyoruz. Çehov'un Vanya Dayı'sı Serebriyakov'la ilgili olarak;

"Bak şimdi, tam yirmi beş yıldır sanattan hiçbir şey anlamaksızın sanat üzerine dersler veriyor ve yazılar yazıyor. Yirmi beş yıldır başkalarının gerçekçilik üzerine, doğalcılık üzerine, başka benzer saçmalar üzerine fikirleriyle geviş getiriyor. Yirmi beş yıldır, akıllı insanların zaten bildiği, ahmaklarınsa hiç mi hiç ilgilenmediği şeyler üzerine dersler veriyor, yazılar yazıyor. Kısacası yirmi beş yıldır boşuna vakit harcıyor. " [8] şeklindeki söylediği sözler bir gerçektir. Ancak Allah Teâlâ'nın

"Sen öğüt verip hatırlat. Çünkü hatırlatmak müminlere fayda verir." [9] Emri gereği bir şeyleri paylaşmak boynumuzun borcudur.

---

[7] (AVCI, Kasım 2007),s.28
[8] (TİMUÇİN, 2002), s. 39
[9] Zâriyat, 55

Irmakların birleşmesiyle oluşan nehirlerin bazen içlerine pis kokulu sular karışsa da akışta bir temizlenme vardır ve yine bazen aynı nehre güzel kokuları muhteva eden sular da karışacaktır. Akanlar vuslat denizine kavuşurken elemde çekse yine kavuşmak kaderidir.

Bizde, sizde beraber kavuşacağımız ummana bir şeyleri paylaşarak kavuşalım. Bu mutlulukların en güzeli olacaktır.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kim bir iyiliğe davet ederse, ona uyanların ecirlerinin aynısı ona da yazılır. Onların ecrinden de bir şey eksilmez." [10]

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Haziran-2009
Esenler/İstanbul

[10] Müslim, İlm, 6 (6745); Ebu Davud, Sünne,7 (4609); Tirmizî, İlm, 15 (2674)

“Dünya dört kulplu tekne,
ikisinden kadın tutar,
ikisinden erkek.”[11]

GİRİŞ

İnsanoğlunun bedenî gelişimiyle başlayan ruhi değişimi, onun kendisini ve çevresini tanımlamasını tetikleyerek yeni bir süreci başlatır. Bazı kadın-erkek bu süreçte birey olarak kendini tanımlamaktan ve tekrar kurmaktansa hazır bulduğu mevcut varlığını koruma yoluna gider. Ancak hakikatini tekrar tanımlamayı tercih eden kişi ise olmak yani ***“kendini bilmek”*** yolculuğuna çıkar.

“Kendini bilmek” davranışı, insanın ölçüsünü bilmesi ya da ***“haddini bilmesi”*** yani ledünnî boyuta çıkmasıdır.

“Kendini bilmek” daima ***“kendine dikkat etmek”*** ile kadının kadın olarak, erkeğin erkek olarak ne olup, olamadığını sorgulamasıdır. Bu sorgulamada ise özgürlüğün verileri ile geniş bir alanda düşünerek dinî ve içtimaî hayatın önermeleri arasında kendi payına düşeni bulmak, özgürlüğü yalnız içgüdülerinde değil, hayatla olan ilişkilerinde aramak esastır. Aslında insanın; gelenek içinde kaybettiklerini bulmasına yardımcı olacak, içinde yetiştiği ve yaşadığı toplumda kendi yolunu ve karşı cinsi ile ilgili meselelerle birlikte gerçeği olduğu gibi görüp kavramasını sağlayacak kendine ait bir değer bilgisi bulması gerekmektedir.

İnsanın, ***“cinsiyeti”*** kavramıyla kendisini saran gerçeği konumlandırıp, bu gerçeğin içinde beşerî bütünlüğünü tamamlayarak, bu anlamda gerek varlığı gerekse karşı cinsi ile olan ilişkisiyle

[11] Türk Atasözü

içtimai ve kültürel olarak hayatı içindeki ***"Âdem ve Havva olmak"*** kimliğini tanımlaması ve yaşadığı durum karmaşasında kendisini bulmasıdır.

[…..Bir, (Leonardo da Vinci), (Mikelanj) gibilerinin resimlerinde, bir de (Picasso), (Goya) ve takipçilerinin tablolarındaki mücerret kadın yüzü çizgilerine bakınız! Eskilerin kadın portrelerine nakşetmeye çalıştıkları ahenk ve ulvîlik çizgilerine karşılık, yeniler, bu kıymetleri delik deşik eden birer (Morg) araştırıcısı...

Yenilerde çehre bütünü darmadağın edilmiş, parçalanmış ve ondan sonra her uzvu hakikattekinden başka türlü bir terkibe sokulmak istenmiştir. Göz, o muazzam mana yatağı, yerinden oynatılıp bir leke gibi sakağa sürülmüş, ağız çarptırılmış, burun istikametsiz bir hedefe döndürülmüş, kafa önü, arkası ve yanları olmayan bir küreye çevrilmiş... Bu, kaybedilen kadını kadında aramanın ve teselliyi ebedî bir kaybedişte bulmanın sanatıdır ve Viyanalı Yahudi Doktor (Freud) vâri bir kıyasla erkekte (seks) cinneti gözüne en çarpıcı misaldir. Hayatta her hamleyi insan ruhunda gizli şehvet ihtibaslarına [12] bağlayan ve ilk olarak memedeki çocuğun annesine duyduğu şehvet hissinden ise başlayan, ulvî insan itikatlarını zedelediği için de nice intiharlara yol açan bu hain Yahudi, şimdi sağ olsaydı, mukaddesata vurduğu darbenin tam semere verdiği bir hengâmeye şahit olur ve bu defa dehşetinden kendisi intihar ederdi.][13]

Bu nedenle arkadaş çevremiz ve toplum üzerinde diyaloglarımızda genellikle aile geçimsizliğinin artması nedeniyle çok önceleri düşündüğüm ve yazmayı bıraktığım bu konuyu ele almak mecburiyetinde kaldım. Sebep olarak o kadar çok şeyler önümüze geliyordu ki bilinçlenmenin zayıfladığı veya milletlerin yıkımını sağlamak için aile kurumunu zayıflatmanın birinci şart olduğunu bilen art niyetli devletler, milletler ve cemiyetlerin birinci hedefi kadın olmuştur.

Konu üzerinde eski ilahiyatçıların açıklama yaparken eski anlayış ile literatürü kullanması, yenilerin ise işi daha çok sulandır-

[12] **İhtibas:** (Habs. den) Tutulma, tutukluk. * Hapsolunma, hapsetme
[13] (KISAKÜREK, 1976), s. 70-73

ması ile içinden çıkılmaz bir hal alan kadın ve erkek meselesinde mağduriyetler artmıştır. Kadının bilinçlenmesini sağlamak istenirken fıtratına uygun olmayacak şeylerin teklifi, erkeklerin ise daha çok vurdumduymaz sorumluluklardan kaçan bir kimliğe bürünmesi aile kurumu yıkıma uğrayarak, ***"bekâr bir hayat", "ayrı olsak ta beraberiz", "sevgili kalalım"*** vb. Yine sorumluluk gerektirmeyen yalancı ve sonu gelmeyen hayat tarzlarının benimsendiği görülmüştür. Bu değişimler, Allah Teâlâ'nın isteği olan ***"evlilik"*** için gayretlerin son derece azalmaya başlamasını beraberinde getirmesi nedeniyle, böyle bir çalışma yapmak uygun görüldü.

Kadın konusunda gizli bir tehlikenin var olduğu hatırlatmak isteriz. Avrupa ve batı dünyayı sömürmek için kadın üzerinden büyük oyunlara girişmiş ve başarılı olma düzeyini artırmıştır. Çünkü Avrupa kadına değer vermemektedir. Atasözleri bir kültürün aynası olup toplumların hayat felsefelerinin en kestirmeden anlatılmış biçimi atasözleridir. Atasözü belli bir şahsın düşünce yapısını değil, o toplumun ortak düşünce yapısını gösterir. Avrupa'nın kadınlar hakkındaki atasözlerine bakalım.

(Aşağıdaki atasözleri, Fransız yazar **Quitard'**ın ***"Proverbes sur les femmes"*** kitabından alınmıştır):

"Şeytanın yapamadığını kadın yapar."

"Kadın, erkeği tuzağa düşüren bir örümcektir."

"Kadının vücudunun üstündeki baş, şeytan kafasıdır."

"Karısı olanın arısı var demektir; onu devamlı sokar."

"Kadın zarurî bir baş belâsıdır."

"Kadın takvim gibidir, sadece bir yıl işe yarar."

"Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratılmıştır."

"Kadın dili kesilse bile susmaz."

"İyi kadın kafası olmayan kadındır."

"Kadın dövülür, fakat öldürülmez."

"Horozun karşısında tavuk ötmemelidir."

Gizli niyetleri yukarıda belirtilen şekillerde olan bir toplumda kadınların kişilik kazanmaları hususunda ne kadar iyi niyetli olunabileceği düşünülmesi gereken bir konudur.

Türk intelijansiyasının [14] önemli simalarından **Aytunç Altındal** feminist harekete kimlerin destek verdiğini şöyle ifade eder:

[*"Feminist hareketler Masonluğun etkisi altındadır. Son 50 yıldaki feminist hareketlere baktığımızda bunların arasında ilaç ve kozmetik üreticileri olduğunu görüyoruz. 'Kadına bir şey satabilmemiz için onu sokağa ve inançsız bir alana çekmemiz lazım, diyorlar'. Onun için birçok paneller düzenliyorlar. Önde kadın var, arkada ise görünmeyen bir sponsor. Ya da çok agresif [15] bir kadını köşe yazarı yapıyorlar. Bu yeni değerleri savunması için."*

Feminizm manipülasyonuyla kadın, istismar edilip samimi ve mukaddes aile ortamından sokağa çekilerek ucuz işgücü temin edildi. Kapitalistler hep kazandı. Muhtelif sanayi kolları geliştirildi. Moda ve kozmetikler dünyası teşkil edildi. Oscar Wilde, *"moda öyle çirkin bir şeydir ki onu her 6 ayda bir değiştirirler"* diyordu. Bunlar vasıtasıyla kadın tüm işvesiyle süslenerek erkeğin bulunduğu her yere girebiliyor, ayrıca defilelere ve yarışmalara çıkarılıyor, bunlar diğer kadınların bu istikametteki tutkularını kamçılıyordu. Bu vesileyle erkekler, hem para kazandılar, hem de erkekler gibi her sahada görev alma hakkını (!) kazanan kadını her ihtiyaç hissettiğinde elinin altında bulundurup zevklerini tatmin ettiler ve çark böyle işlemeye devam ediyor.][16]

[Bilindiği üzere 18. yüzyılda sesini duyurmaya başlayan kadın hareketi, özellikle 1960'lı yıllardan beri kadın cinselliğini de konu edinmiş, bu alanda önemli araştırmalara imza atılarak, çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Kadının kişiliğini bulma mücadelesinin çok önemli bir adım olduğu gerçeği ortaya çıkarılmıştır. Ancak kadının, hem erkek cinsi hem de kendi cinsi tarafından aşağı ya da ikincil görülmesi sorunu devam ettikçe kadın konusu sorunlu bir alan olmaya devam edecektir.][17]

---

[14] **İntelligentsia:** i. aydınlar sınıfı, Rusya'da devrim öncesi aydınlar sınıfı

[15] **Aggressive:** s. agresif, saldırgan, kavgacı, girişken, atılgan, saldırı ile ilgili

[16] (AVCI, Kasım 2007), s.173

[17] (ÇETİNKAYA, 2006), s. 11-12

Sosyete kadınlarının acınacak halini **(Madame le Lara Mardirous)** adında, Fransa'nın büyük bir şaire kadını şu şekilde açıklıyor.

[***Kadınlarınıza söyleyiniz! Saadetlerinin kıymetini bilsinler! Kapalı yaşamağa alışsınlar! Kapalı yaşamak, onları öyle sıkıntılardan korur ki... Ah, şu omzumda hıçkırarak ağlamış kızların adedini bilseler. Kulaklarım, sevilmiş kızların çok feci ve kalpleri yakan şikâyetleri ile dolu. Evet, ışıklar ve çiçeklerle dolu bir baloya girebilmek, çok tatlı gibi görünür. Fakat sevdiği kocası ile oraya gelen kadının kalbini kemiren kıskançlığı, ne çok elem verici bir yılandır? Bunu düşünebilir misiniz? Balo, tiyatro, bütün buluşma yerleri, hanımına bağlı olan bir erkek, yahut kocasını seven bir kadın için (Seint office)'in bir azab hücresi, bir Cehennemdir. Bunları hanımlarınıza, hemşirelerinize iyice anlatınız!***][18]

Batılı kadınların acınacak hâllerini anlatan yine aynı şair**,** Müslüman kadınlara bakınız nasıl sesleniyor:

"İçinde bulunduğunuz nimetin kıymetini biliniz! Burada kadına hürriyet adı altında yapılan işkenceleri bilemezsiniz siz. Ah, şu omzumda hıçkırarak ağlamış kızların adedini bir bilseniz... Kulaklarım, kızların çok feci, kalpleri yakan bağırışları ile dolu... Evet, ışıklar ve çiçeklerle dolu bir baloya girebilmek, çok tatlı gibi görünür. Kadınlara verilen bir hak gibi sunulur. Aslında buralar, kadınların sömürüldüğü, erkeklere sunulduğu, şehvetlerin tatmin edildiği yerler... Türk erkeklerine sesleniyorum: Kadınlarınıza, kızlarınıza bunları anlatın! Sakın bu yapılanların kadınlara iyilik olarak yapıldığını zannetmesinler! Bunların sadece ve sadece kadını istismar için yapıldığını bilsinler, sakın bunlara özenmesinler!"

Ancak; [….bütün Türk şiirinde adı dudaktan dudağa dolaşan tek kadın yok. Neden? Cemiyette olmadığı için. **Türk kadını kafes arkasından sokak ortasına fırlatıldı.** Avrupa kadını gibi salondan geçmedi. Eskiden yalnız dişiydi. Olgunlaşmasına vakit

[18] **Cenab Şihabüddin** (Evrak-ı eyyam) adındaki mecmu'asında tercüme etmiştir.

bırakmadan hayat arabasına koştuk. Ondan nefes nefesedir. Batı'da kadın Rönesans'tan beri erkeğin yanı başında duyan, düşünen, düşündüren bir arkadaş. Eski Yunan ve Roma'da da öyleydi. Yalnız o çağlarda birkaç cilde bölünmüştü kadın.

Perikles asrı Aspasya'nın [19] asrıdır. On yedinci yüzyıl, on sekizinci yüzyıl, hatta on dokuzuncu yüzyıl kadınların eseri. Batı'da sanayi inkılâbı kadını fabrikanın çarklarından biri yaptı. Hangi kadını? Büyük şehirlerin kenar mahalle kadınını. Ötekiler şiir yazdılar, roman yazdılar, okudular ve düşündüler. Yalnız o kadar mı? Sevdiler ve sevildiler. Aşkı yarattılar. Batı'da kadının iş hayatına atılması dün denecek kadar yeni. Gina Lombroso İtalya'nın ilk kadın doktoru.

Yunan ve Roma'da kadın birkaç ciltti. Birinci cilt hayli sıkıcıydı. Kölelere emir veren, doğuran bir robot. Sadece vazifeleri vardı bu kadının. Ve hep aynı fotoğrafın çoğaltılmış nüshalarıydı. Tarihi yoktu, macerası yoktu. İkinci cilt kadın öldürdü. Avrupa tek cilde sığdırmak istedi kadını. Ve sığdırdı. Kadın hem anne olabildi, hem sevgili: Havva ile Messallina'yı[20] birleştirmek. Sonra tekrar ciltlere bölündü kadın. On cilt, yirmi cilt ve yine noksan.

Bizde kadın hâlâ esir pazarlarında satılan dişinin bütün ruh komplekslerini yaşamaktadır. Hiçbir zaman kendisi değildir. Erkeği eşya sanır, erkeği de, kendini de. "La Dame Aux Camelias"[21] , "Manon Lescaut"... Yok, böyle kadın. Dün, erkekten iltifat dilenen bir cariyeydi kadın. Teninde hâlâ esir bezirgânlarının kamçı izleri. Artık ustalaştı, bedbaht etmesini biliyor. Kadınlarımız Avrupalılaşırken Avrupa kadını kadınlıktan kopmakta-

---

[19] Aspasya: (M.Ö: V.yy.) güzelliği ve zekâsıyla ün kazanmış Milaslı bir kadın. Zamanının en kültürlü kadınlarından biri, Perikles'in eşi.

[20] **Valeria Messalin;** Messallina olarak da bilinir, (d. 17/20 civarı – ö. 48) İmparator Claudius'un üçüncü karısı ve İmparatoriçe olan Antik Roma'lı kadın. Güçlü ve etkileyici bir kadın olarak pasaklı olmasıyla ünlüdür ve kocasına karşı yapılan bir komploya dâhil olduğu anlaşılınca idam edilmiştir.

[21] **Alexandre dumas'ın muhteşem yapıtı**. Bir hayat kadınının trajik yaşamı üstüne işlenmiş yegâne eser. Türkçesi; kamelyalı kadın demektir.

dır. Yani örnek olarak aldığı kadın o sanat ve medeniyeti yaratan büyük ve ilahi kadın değildir artık.

İnsanları olduğu gibi kabul etmek. O zaman mağaradan çıkmazdık. Ne peygamberler gelirdi, ne kahramanlar. İnsan yalnız tabiatı değil, insanı da değiştirdiği içindir ki bir tarihi var. Olduğu gibi, yani nasıl? Her insanda en az bir düzine insan var. Uyuyan ve uyandırılmak istenen bir düzine insan. Bunların hangisi biziz? Şartlar o bir düzine insandan birkaçını davet ediyor sahneye. Onları görüyoruz. Asıl insan rampın ışıkları altında boy göstermeyendir. İnsanları olduğu gibi kabul etmek. Yani tiyatrodaki aktörü benimsemek. Garip bir davranış.][22]

[….Kilisede 800 piskopos bir araya gelerek: "Bizim faizi kaldırmamız mümkün değil. Ama borç silmeye gidelim." Dikkat edin! Zengin Protestan ülkeler, *"Afrika'daki yoksul ülkelerin borçlarını silerse İslamiyet'e yönelişi durdururuz. Borcundan kurtulan ülkeler yeniden bize katılırlar," şeklinde karar aldılar*. Önümüzdeki dönemde Protestan kiliselerinin girişimiyle birtakım ülkeler, ***"Biz borç silelim. İsa'nın 2000. yılını kutluyoruz. Bakın biz ne kadar uygarız. Biz ne kadar insanlıktan yanayız"*** deyip Müslümanların gözünü boyamak için, "borç siliyoruz" diye bir kampanya başlatacaklar. Bugünden söylüyorum. Bunu yemeyin. Bu karar Lambert'de alındı. Borç silme diye bir şey zaten olmaz da, erteleme olur, başka kılıfa sokarlar, o şekilde devam eder. Ama adı "borç sildim" olacak.

Son hususa gelince, son husus şu: Bu on yıllık eylem planı içinde en büyük bütçeyi misyonerlik faaliyetlerine ayırdılar. Yani, bundan sonraki önümüzdeki on yıl içerisinde Protestan kiliseleri topluca en büyük parayı misyonerlik faaliyetleri için harcayacaklar. Birinci dereceden ***"kapsama alanı"*** na giren ülke Türkiye ve Türki Cumhuriyetler. Bir husus daha var.

Dediler ki: "Homoseksüel kadın ve erkekler bizim için kullanılacak." Tekrar ediyorum, Lambert Konferansı kararlarının sonuncusu şu:

Cinsel sapıklık içinde olan kadın ve erkekleri biz dışlamaya-

[22] (MERİÇ, Journal, cilt 1 Mart 1995), s.336-337

lım. Tam tersine bunları içimize alalım. Anglikanlaştırma kampanyamızda kullanalım. Nasıl kullanalım? İnsan hakları, diyelim. Cinsel sapıklık da insan hakkıdır, diyelim. Bunları lanse edelim. Basında, yayında, televizyonda öne çıkartalım. Sürekli imaj olarak bu tipler bir memleketin en üst değerleri neyse onları temsil eder hale gelsin."

Dikkat ederseniz Türkiye'de, özellikle son beş-altı yıldır, bu tip insanlara tanınan müthiş bir prim vardır. Şarkıcı mı? Maalesef öyle olacak. Dergiler, gazeteler, görüyorsunuz ne halde.

Bu da Lambert Konferansı kararlarının içinde yer aldı. Yani özgürlük adı altında cinsel sapıklıklarla Anglikanizm'i yaygınlaştırmak bu kararlar içinde yer aldı. ….

……Hıristiyan âleminde iki tane önemli kilise kavramı var. Bir tanesi bildiğimiz kiliseler, ikincisi "Invisible Church" dediğimiz "göze gözükmeyen kilise"dir. Yani somut ve mevcut bir dünya olarak görmediğiniz bir kilise var. Nedir bu? Protestanlar tarafından kurulmuş olan bu kilise der ki:

"….şahısların Müslümanlık'tan Hıristiyanlığa geçmesi gerekmez. Oldukları yerde, oldukları gibi kalsınlar. Ama bizim istediğimiz gibi düşünsünler. Yani Müslüman, Müslüman gibi düşünemesin. Hıristiyan gibi düşünsün. Müslüman gibi yaşadığına inansın."][23]

Kadın konusunda yukarıda yapılan yorumları ve diğer yazılanları göz önüne aldığımızda durumun varlığı aşikâr görülmekte olup tekrar dikkatin bu konu üzerine çekilmesinin gerekliliği söz konusudur.

[23] (MÜTERCİMLER, 7. Basım: Ocak 2006), Bölüm "Lambert Konferansı" Kaynak: Komplo Teorileri Dergisi, Temmuz-Ağustos 2002/07 sayılı nüshasından Aytunç Altındal ile yapılan röportajdan geliştirilmiştir.

KADIN VE ERKEK

Kadın niçin sevdirildi?

Hayatının bir cephesini aydınlatması, hem de kadın anlayışı ve cemiyet bünyesi içinde Ken'an Rifâî kaddese'llâhü sırrahu'l-azizin kadına verdiği değeri göstermesi açısından aşağıdaki örnek çok önemlidir.

[En genç yaşlarından beri kadınlar ve kadınlık hakkında; onları küçülten, onlarda noksanlık görmeye mütemayil herhangi bir fikre verdiği cevabı hemen hemen hiç değişmiyordu: ***"Dokunmayın benim kadınlarıma, beni bir kadın dünyaya getirdi, ben onlara söz söyletmem."***

Ken'an Rifâî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz, *Semîha Cemal* [24] ile 1942 senesinde önünden geçerken uğradıkları Andifonia Kilisesi'nde kendisine, mukaddes hücreyle ilgili; ***"Kadınlar günahkâr oldukları için bu hücreye giremezler"*** şeklinde izahta bulunulması üzerine bu hâdiseyi bir platform yaparak kendisinin ve İslamiyet'in kadın meselesini ele alış tarzını şöyle dikte etmişti:

"Asırlar boyunca kadın için neler söylendi, neler yazıldı, ne kanlı maceralara girişildi. Onun adı kâh hudutsuz ihtiraslara vasıta edildi, kâh faziletin eline bir bayrak olarak verildi. Fakat İslâmiyet kadar hiçbir zihniyet, hiçbir felsefe ona bahâ biçemedi, hakiki mevkiini veremedi.

Zaman ve menfaatler İslâmiyet'in kadın telâkkisini ne kadar tahrif ederse etsin, onun bu husustaki görüşü inkâr kabul etmez. Zira en büyük delili Kur'ân-ı Kerim'dedir. Orada hitaplar ***"müminin ve müminat, sâlihîn ve sâlihat"*** *diye tefriksiz yapılmış ve mümine ve sâliha kadınlar mümin ve sâlih erkeklerden ayrılmamıştır. İslâmiyet'in ilk zamanlarında kadın içtimaî hayatın her safhasında erkekle beraber yer almakta, hatta gazalara bile fiilen iştirak etmekte idi.* ***"Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi. Kadın, güzel koku ve namaz gözümün nuru kılındı"*** [25]

---

[24] Semîha Cemal, Ken'an Rifâî'nin halifelerinden Cemal Bey'in ve en yakın müritlerinden Nazlı Hanım'ın küçük kızları ve o zamanki Kız Muallim Mektebi'nin ruhiyat hocasıdır.

[25] Sünen-i Nesâî, Kitab u aşratü'n-nisâ, Bab: 1 ; Ahmet b. Hanbel, el-Müsned, 2, 3, 128, 199, 285, İstanbul 1982

diyerek sevdiği şeylerin başında kadını sayan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, onun içtimaî hayattaki yerini ***"kadın erkeğin yarısıdır"*** *diye sarahaten ve katî olarak, tayin etmiştir.*

Acaba İslâmiyet'in kadına verdiği bu değer nereden geliyor? İslâmiyet Hakk'ın yaratıcı kuvvetini taşıması ve hayâtı idâmede oynadığı rol bakımından kadına, has bir değer vermiştir. Bu değeri Hazret-i Mevlânâ kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz şöyle ifâde etmiştir:

Pertev-i Hakkest an mâşûk nî
Hâlıkest an gûyyâ mahlûk nî

Onun, kadını ***"mahlûk değildir, sanki Halik'tır"*** *diye kabul edişi, hayâtın ve âlemlerin manası olan yaratıcı kudreti bizzat şahsında temsil etmesinden dolayıdır.*

Görülüyor ki İslâmiyet, kadını, içtimaî hayatta bir süs, bir lüks metâı olarak değil de iş ve hayat arkadaşı diye nazarı itibara aldığı gibi, cinsiyeti bakımından da sadece bir zevk âleti olarak görmüyor, onda Hakk'ın yaratıcı kudretinin bir numunesini müşahede ediyor. Yine Hazret-i Mevlânâ kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz

Gûyyâ Hakk tâft ez perdeî rakik[26] *diyor.*

Esasen Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin, ***"Bana dünyanızdan kadınlar sevdirildi"*** sözü de böyle bir felsefenin mahsulüdür. Bu sözü Muhiddîn ibn'ül Arabî şöyle izah ediyor: ***"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kadına muhabbet ederek onların vücûd aynasında Hakk'ı kemâli ile müşahede etmiştir."*** *Zira İbn'ül-Fâriz'ın de dediği gibi:*

"Her güzelin hüsnü, Allah'ın cemâlinden müsteardır." *Şu halde erkeğin kadına muhabbeti bir bakıma Allah Teâlâ'nın cemâline vuslatı talepten ibarettir. Fakat şüphesiz ki böyle bir düşünce muayyen bir seviyenin ve manevî terbiyenin mahsulüdür.*

Kadını sadece cinsî zevk ve şehvetlerin bir tatmin âleti saymak bu yüzden de günahlı görmek basit ve iptidaî bir zihniyetin eseri olduğu gibi, mahbûb-ı hakîkînin aslına, hakikatine varmak için bir vasıta, bir köprü bilmek ve ona göre hürmet etmek olgun bir

[26] "Sanki bir ince perdeden Hakk tecelli etmiştir."

görüşün ifadesidir ki bu da İslâmiyet'te kemâlini bulmuştur."] [27]

[İbnü'l-Arabî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz yukarıda geçen ***"sevdirilme"*** hadisi için şu şekilde açıklama yapar:

"Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem önce kadını zikretti, namazı ise sona bıraktı. Bunun sebebi, kadının aynının[28] zuhûrunun aslı itibariyle erkeğin bir cüz'ü olmasındandır. İnsanın kendini bilmesi, Rabbini bilmesinden öncedir. Rabbini bilmesi ise kendini bilmesinin neticesidir… Âlemdeki her bir parça, kendi aslı olan Rabbine delildir. Bunu iyi anla!".[29]

İbnü'l-Arabî'ye göre erkek ile kadın arasındaki ilişki, asıl ile fer'[30] arasındaki bir ilişkidir. Kâşânî'nin belirtmiş olduğu gibi nefs ruhun bir cüz'ü olduğuna göre nefsin sureti olan kadın da ruhun sureti olan erkeğin bir cüz'üdür.[31]

"Her cüz, aslının bir delîlidir" prensibi çerçevesinde düşündüğümüzde kadın erkeğin delîli olmaktadır. Öyleyse kadından ibaret olan cüz'ü bilmek, kül (bütün) olan erkeği bilmekten daha öncedir, ya da erkeğin bilinmesi kadının bilinmesinin neticesidir. İşte tam bu noktada İbnü'l-Arabî, Allah-âlem ilişkisini, erkek-kadın ilişkisine benzetir. Buna göre Allah Teâlâ asıl, âlem ise cüzdür. Şu halde Allah Teâlâ'nın bilinmesi, âlemin bilinmesinden sonra gelir ve âlemin bilinmesinin neticesidir. Nitekim İbnü'l-Arabî, ***"Kendini bilen Rabbini bilir"*** hadisiyle bu hususa işaret edildiği görüşündedir.

Câmî'nin de belirttiği gibi [32] hadiste kadının namazdan önce zikredilmesinin nedeni de budur. Zira kadın, âlemi ya da insanın kendisini bilmesini; namaz da Allah Teâlâ'nın bilinmesini sembolize eder. Öyleyse Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kadını namazdan önce zikretmekle cüzün (âlemin) bilgisinin, aslın (Allah Teâlâ'nın) bilgisinden önceliğine işaret etmiş olmaktadır.

---

[27] (AYVERDİ, 2003), s. 236-238

[28] **Ayn:** Göz. * Pınar, kaynak. Çeşme. * Tıpkısı, tâ kendisi. * Zât. * Eşyanın hakikatı. * Kavmin şereflisi. Nazar değme. Her şeyin en iyisi.

[29] İbnü'l-Arabî, Muhyiddîn, *Fusûsu'l-Hikem*, tahk.: Afîfî, 1980.s. 215

[30] **Fer:** bir aslın neticesi, uzantısı.

[31] Kâşânî, *Şerh alâ Fusûsi'l-hikem*, Kahire 1987, s. 327.

[32] Câmî, *Şerh alâ Fusûsi'l-hikem*, Beyrut 2003, s. 510.

Öte yandan İbnü'l-Arabî, hadiste zikredilen ***"bana sevdirildi"*** ifadesinden hareketle kadınla Allah Teâlâ'nın bilinmesi arasında epistemolojik [33] bir ilişki kurar:

"Erkek Allah Teâlâ'yı kadında müşâhede ettiğinde, onun bu müşâhedesi münfailde[34] olur. Fakat kadının kendisinden zuhûr etmesi açısından Allah Teâlâ'yı kendi nefsinde müşâhede ederse, onun bu müşâhedesi, fâilde[35] olur. Eğer erkek, kendisinden zuhûra gelmiş olan şeyin sûretini hatırına getirmeksizin Allah Teâlâ'yı kendi nefsinde müşâhede ederse, onun bu müşâhedesi, vasıtasız Allah Teâlâ'dan münfailde gerçekleşir. Erkeğin Allah Teâlâ'yı kadında müşâhedesi, tam ve mükemmeldir. Zira Allah Teâlâ'yı hem fâil, hem de münfail olması cihetinden müşâhede etmiştir. Hâlbuki Allah Teâlâ'yı kendi nefsinde müşâhedesi, yalnızca münfail olması bakımındandır. Bu sebeple Allah Teâlâ'nın kadınlarda müşâhedesi tam olduğu için Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kadınları sevdi".[36]

İbnü'l-Arabî'nin burada anlatmak istediği şudur: her konuda olduğu gibi Allah Teâlâ'nın fâillik ve münfaillik olmak üzere iki boyutundan bahsetmek gerekir. Onun, birinci yönü erkekte, ikinci yönü ise kadında tecellî etmiştir. Allah Teâlâ, kesinlikle sûretten bağımsız bir şekilde müşâhede edilemeyeceğine ve erkek ve kadın olmak üzere iki sureti olduğuna göre O, ancak bu iki sûretten birisinde müşâhede [37] edilebilir. İbnü'l-Arabî, Allah Teâlâ'nın bu iki sûretteki müşâhedisini **üç kısma** ayırır:

Birincisi, Allah Teâlâ'nın kadında müşâhede edilmesi. Kadın, erkekten meydana geldiği için erkeğe oranda münfaildir ve bu nedenle de bu, Allah Teâlâ'nın münfail boyutunun müşâhedesidir.

İkincisi, kadının kendisinden zuhûr etmesi bakımından kendi

[33] **Epistemology:**(i.), (fels.) epistemoloji, bilgi kuramı, bilginin esas ve sınırlarından bahseden bilim dalı.

[34] **Münfail (E):** İnfiâl eden. Te'sir ile harekete geçen.

[35] **Fâil:** İşi yapan. Fiili işleyen.

[36] İbnü'l-Arabî, Muhyiddîn, *Fusûsu'l-hikem*, tahk.: Afîfî, Beyrut 1980.s. 217.

[37] **Müşâhede:** görme, seyretme, şâhit olma.

nefsinde Allah Teâlâ'yı müşâhedesi ki, bu Allah Teâlâ'nın fâil boyutunun müşâhedesidir.

Üçüncüsü ise, erkeğin kadının sûretini hatırına getirmeksizin Allah Teâlâ'yı kendi nefsinde müşâhedesidir. Burada erkek Hakk'a oranla münfail durumda olduğu için Allah Teâlâ'yı münfa-il boyutuyla müşâhede etmektedir.

İbnü'l- Arabî'ye göre Allah Teâlâ'yı kadında müşâhede etmek tam ve mükemmel bir müşâhededir. Zira burada Allah Teâlâ, hem fâil boyutuyla, hem de münfail boyutuyla müşâhede edilmektedir. Nitekim yukarıda sıralanan birinci tür müşâhedede, Allah Teâlâ kadında müşâhede edildiği için münfail boyutunun; ikinci tür müşâhedede ise, kadının sûreti hazır olmakla birlikte erkek kendi nefsinde Allah Teâlâ'yı müşâhede ettiği için fâil boyutunu müşâhede etmektedir.

Bu müşâhede çeşitleri ile incelememize konu olan hadis arasında ne tür bir bağlantı olabilir? İşte tam bu noktada İbnü'l-Arabî, ***"Bu sebeple Allah Teâlâ'nın kadınlarda müşâhedesi tam olduğu için Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kadınları sevdi"*** diyerek hadisle bağlantı kurmaktadır. Şu halde Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme kadınların sevdirilmesi, gerek ontolojik[38] açıdan, gerekse epistemolojik açıdan büyük önem taşıyan bir durumdur.][39]

Kadın erkeğin dünyada göreceği Allah Teâlâ'nın en büyük nimetidir. Hz. Ömer radiyallâhü anhın ***"Sâliha kadın dünyalık sayılmaz; çünkü sâliha kadın kişiyi ahirete yönlendirir."*** Sözü bu konuda çok önemlidir.[40]

---

[38] **Ontology:**i.) yaratıklar bilgisi, yaratılış ilmi, ontoloji; gerçeğin asıl kendisini ve niteliğini inceleyen konu. ontologic(al) (s.) yaratıklar bilgisine ait, ontolojik. ontologist (i.) yaratıklar bilgisi alimi, ontolojist.

[39] (KARTAL, [2008])

[40] MEKKÎ, Ebû Tâlib, Kûtu'l-Kulûb, Beyrut ts. II, 244.

Kadının yaratılışı

[Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerim'de mahlukâtı çift yarattığını belirtmekte olup bu bağlamda ayetlerde Hz. Âdem aleyhisselâm'ın sonrasında ona eş olmak üzere yaratılan birisinden de bahsetmektedir:

"Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi de O'nun (varlığının) delillerindendir" [41]

Kaynaklarda, bu kişinin Hz. Havva olduğu ve onun Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı rivâyet edilir. Buradan Hz. Havvâ'nın farklı bir şekilde-canlının bedeninden yaratıldığı anlaşılmaktadır.

Başka bir ifadeyle Âdem aleyhisselâmı topraktan yaratmaya kâdir olan Allah Teâlâ, Havvâ'yı topraktan yaratmayarak her türlü yaratılış gücüne sahip olduğunu göstermiştir.

Râzî (hyt. 606/1209), Hz. Âdem aleyhisselâm ve Hz. Havvâ'nın yaratılışıyla ilgili ***"Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da yanında hazır bulunsun diye eşini yaratan O'dur."*** [42] Anlamına gelen âyetin yorumunu yaparken şu hususa dikkat çekmiştir:

İnsanı bir tek kemikten yaratabilen Allah Teâlâ'nın, onu ilkin yaratmayla da yaratabileceğini vurgulamıştır. Bu âyetteki (min)– edatıyla ise Hz. Âdem aleyhisselâmın kendi türünden ona eş olarak birisinin yaratıldığı kastedilmiştir. Söz konusu âyetin tefsiriyle ilgili Mâtürîdî (hyt. 333/944), **tüm erkeklerin Hz. Âdem aleyhisselâmdan ve tüm kadınların da Hz. Havvâ'dan yaratıldığına dikkat çekerek kendi dönemine kadar iddia edilenlerden farklı bir yorum yapmıştır.** [43]

Mâtürîdî'ye göre kadınların yaratılışı eşlerine izafe edildiğinde ise kadınların erkeklerden yaratılmış olması söz konusudur. [44]

---

[41] Rum, 21

[42] A'râf , 189; Nisâ, 1; el-En'âm,98; Zümer, 6

[43] Havas Kitaplarında rukye tariflerinde bu ifadeyi destekleyen cümleler bulunur. "…Benî Âdem ve Benâti Havva.." (Âdemin oğulları ve Havva'nın Kızları…" olararak geçen bu ifadeler kadın ve erkek yaratılışındaki bir ledünnî bir farklılığı göstermektedir.

[44] Mâtürîdî, Te'vilâtu ehli's-sünne, II, 317

Yine aynı mealde olan Rûm sûresinin 21. âyetinin tefsirin yaparken Mâtürîdî (hyt. 333/944), Hz. Havvâ'nın yaratılışıyla ilgili rivâyetlerden öte buradaki ***"enfüsiküm"*** kelimesi üzerinde durarak insan için başka bir canlıdan değil de aynı cins veya türden bir eş ve varlık yaratılmasına işaret edildiğini belirtmiştir. [45] Bu âyetin öncesinde insanın topraktan yaratılışı, sonrasında ise göklerin ve yerin yaratılışının Allah Teâlâ'nın varlığının delillerinden oluşu ifade edilmiştir. Bu anlamda Hz. Âdem'in yaratılışının yanı sıra Hz. Havvâ'nın yaratılışının da Allah Teâlâ'nın delillerinden oluduğunu ifade eden Kur'ân-ı Kerim, insanın insandan yaratılması hadisesini âhiretin imkânı bağlamında ele almıştır.][46]

Havva'nın, Âdem aleyhisselâmdan yaratıldığını kabul edersek, yani Kur'ân-ı Kerim'de [47] ***"ondan da eşini yarattı"*** ifadesiyle ilk doğurganın erkek olduğu manası çıkar ki, bu beşeriyette erkeğe verilmemiş bir özelliktir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme atfedilen hadisi şeriflerde de eğe kemiğinden yaratıldı ibaresi İsrâili haberdir. Çünkü bu konu Allah Teâlâ tarafından gizli tutulmuştur. Kadın bahsedilen ayetin işareti ve ***"sizi bir tek nefisten yarattı, eşini de ondan yaptı…"*** [48] ile Âdem aleyhisselâmın nefsinin karşı kopyasını yarattı demek daha uygun olacaktır. Çünkü ayetin devamında

"..gönlü buna ısınsın. Onun için eşine yaklaşınca o hafif bir yükle hamile kaldı, bir müddet böyle geçti, derken yükü ağırlaştı. O vakit ikisi birden kendilerini yetiştiren Allah'a şöyle dua ettiler: 'Bize sâlih yaraşıklı [49] ***bir çocuk ihsan edersen, yemin ederiz ki, kesinlikle şükreden kullarından oluruz!' .."*** [50]

denmesi, bize Adem aleyhisselâmın yalnızlık psikozuna[51] düştüğünü, üreme bilgisine haiz olup bunun da kendi içinden (nefsinden) olacağının bilgisine sahip olduğunu anlatıyor

---

[45] Mâtürîdî, a.g.e., IV, 40; Elmalılı, Hak din Kur'ân dili, IV, 167 vd.
[46] (ABUZAROVA, 2007), s. 65-66
[47] Nisa, 1
[48] A'raf, 189
[49] Yaraşık: isim; Yaraşma, uyma, uygunluk. Atasözü, yaraşık almak
[50] A'raf, 189
[51] Psikoz, ruhsal denge bozukluğu

Bu nedenle kadın topraktan değilde nefs, nefes ve hava cinsinden yaratıldığı için Havva (canlı şey; yaşayan; hayat) adı verilmesi de yine buna işaret etmektedir.

Hadislerde ***(Eğe kemiğinden yaratılması)*** olarak bahsedilmesi belki akciğerlerin nefes ile olan irtibatı nedeniyledir. Bu bağlamda kadın aslî olarak topraktan yaratılmayıp tebdil olmuş toprak olan Âdem aleyhisselâmın nefsinden-nefesinden yaratılmıştır.

[Zira insanın nefesi, metafizik ilâhî düzeyde ***nefesü'r-Rahmân*** şeklinde isimlendirilen mananın bir suretinden ibarettir.] [52]

Âdem aleyhisselâmın yaratılışında meleklerin tesviyesi[53] bulunurken Havva validemizi Allah Teâlâ Âdem aleyhisselâmın nefesinden (kaburga kemiği denilmesi) yarattığından, kadın yaratılış yönünden erkekten daha üstün ve latiftir.

Onun için beşer neslinin devamında yeni bir canlı için uygunluk gösterme özelliğine sahip olmuştur. Eğer bu hal olmamış olsaydı erkek kadına karşı meyl etmekte zorlabilirdi. Hz. Mevlâna Celâleddin Rûmî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Sen bizim eşimizsin; işlerin başarılması için eşlerin aynı huyda olmaları lâzımdır. Eşlerin birbirine benzemesi lâzım. Ayakkabı ve mestin çiftlerine bir bak! Ayakkabının bir teki ayağa biraz dar gelirse ikisi de işine yaramaz. Kapı kanadının biri küçük, diğeri büyük olur mu? Ormandaki aslana kurdun çift olduğunu hiç gördün mü? [54]

Sûfî dedi; 'Biz fakir, zavallı ve düşkünüz; hatunun ailesi mal sahibi ve haşmetli. Evlenmelerinde bu denklik nasıl olur? Bir kapı kanadı tahtadan, bir kapı kanadı fildişinden. Nikâhta her iki çiftin denk olması gerekir. Yoksa darlık olur, rahatlık kalmaz." [55]

Aliyyü'l-Havvas kuddise sırruhu'l-azîz de bu konu hakkında

---

[52](ÇAKMAKLIOĞLU, 2005), s. 185

[53]**Tesviye:** Seviyelendirme. Düzleme. Beraber etme. İki şeyi müsavi etme. * Bir neticeye bağlama

[54] Mevlânâ, Mesnevi, II, Beyit:2308-2311

[55] Mevlânâ, Mesnevî, IV, Beyit: 190-195.

buyurdular ki;

"Karı ve kocanın ahlakını inceleyince kadınının ahlak ve davranışı erkeğinki gibidir. Çünkü kadın ondan yaratılmıştır. Bir kimse kendi huyundan habersiz ise, kendi eşinin huy ve ahlakına bakmalıdır. O zaman kendi huy ve ahlakını aynada görmüş gibi, kendisine göz kırpıp baktığını görür."

Kur'ân-ı Kerim'de kadın için öğretilmesi tavsiye edilen sure Nur olarak geçer. ***"Nur"*** un meleklerin yaratılış mayası olması kadına verilen değerin işaretidir. Bu nedenle kadın ve erkeğin etkileşimi ve muhabbetleri arttı. [Kadına bağlanan ve acı çekenlerin, sevgi ve izdivacın kelepçeleri bileklerinin etlerine gömülenlerin, kadına sarılarak ellerindeki avuçlarındakini yitirenlerin, o güzelim isimlerini, şan ve şöhretlerini, sağlıklarını, yaşanmaya değer canım hayatlarını, Allah Teâlâ'da, öz-ben'de varolmayı elden çıkaranların da kendilerine göre olacaktır cevapları. Bu kişiler şöyle haykıracaklardır:

Kadın, yücelerden çekip aldı bizi!][56]

İlâhi makamdan inmesine neden olan kadına karşı, genellikle cahil kesimdeki erkeklerde bilinçaltı duygularında sertleşme meydana gelir. Bunun sebebi erkeğin tekrar o ulvî makama çıkamama korkusudur. Hz. Mevlânâ kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

[*Görünüşte su nasıl ateşten üstünse, sen de kadından üstünsün; fakat hakikatte ona mağlûpsun, sen onu istemektesin.*

Böyle bir hassa ancak âdemoğlundadır. Çünkü insanda muhabbet vardır. Hayvanın muhabbeti azdır ve bu da onun nâkıs olmasından ileri gelmiştir.

Kadınlar, akıllı kişiye galebe ederler, fakat cahil kişi onlara galip olur.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem dedi ki:

"Kadınlar; akıllı kişilere ehli dil olanlara fazlasıyla galip olurlar. Fakat cahiller, kadına galebe ederler. Çünkü onlar sert ve kaba muameleli olurlar."][57]

---

[56] (GRABER, et al., 1998), s. 9
[57] Mesnevi, 2430-2435

Fakat ilim ehlinin kadına karşı saygısı o kadar fazla dır ki, onda bulduğu her şeyi ilâhî makamdan payına düşebilecek bütün sermaye-i hayatı olarak görür. Dünya yerilirken Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ***"Bana kadın sevdirildi"*** demesi bu nedenle olsa gerektir. Böylelikle diğer ehl-i kitap dâhil olmak üzere bütün dinlerdeki kadına düşmanlık anlayışı giderilmiştir. Günümüzde kadına davranışında düşmanlık olan, dindar bir kimse bile olsa cahil bir kesimi temsil ettiği anlaşılmalıdır.

Yine Büyüklerden duyduğumuz bir sözde ***"Bir kadının gönlüne girmek, gökten melek indirmektir"*** denilmektedir. Bu sözü açıklamak gerekirse Havva melek ile Âdem aleyhisselâm arasındaki geçiş noktasıdır. Daha sonra gelen insanlar tarafından meleklerin kadın olarak tasvir edilmesi kadının meleklere müşabih olmasından kaynaklanıyor olabilir. Kur'ân-ı Kerim'de

"Ahirete inanmayanlar, meleklere dişilerin adlarını takıyorlar."[58]

"Rabbiniz oğulları size ayırdı da, kendisi için kız olarak melekleri mi edindi?" [59]

"Putperestlere de ki: Kızlar Rabbinin de erkekler onların mı? Yoksa biz melekleri onların gözü önünde kız olarak mı yarattık?" [60]

Bu ayetler ile anlatılmak istenen, kişilerde oluşan bu imanın yanlış olduğudur. Ama tefsirlerde bu inancın çıkış noktası hakkında böyle bir yoruma rastlamak mümkün değildir. Bunun sebebi tefsir ulemasının erkek kesimden gelmiş olmasıdır. Bir diğeri de Havva'nın yaratılışının kapalılığını hala devam ettirmesidir. Havva'nın insan olduğu hususunda bütün âlimlerin hemfikir olmalarına rağmen yaratılışı konusunda tam bir açıklama yapılamamaktadır. Hadisi şeriflerde geçen ***"eğe"*** kemiğinden kastedilenin ne olduğu hususunun Tevrat ve İncil'deki ele alınış biçimleri düşünülmeden tekrar ele alınması gerekmektedir.

Ayrıca kadınların ruhânî âlemle ilişkilerindeki berraklıkta unu-

---

[58] Necm, 27
[59] İsra, 40
[60] Saffat, 149,150

tulmamalıdır. Onların hislerinin kuvvetli oluşu melek tabiatına yakınlıklarının erkekten daha fazla olmasındandır. Ancak bu anlatılanlar ile kadının olduğundan fazla gösterilmek istendiği anlaşılmamalıdır.

[Japonlar ne güzel söylemişler:

"Biz kadınları idealize etmeyiz, böylelikle daha sonra onları aşağılamak için bir gerekçemiz de kalmaz..."

Kadınların kutsallaştırılıp tanrıça haline getirildiği toplumlarda ilginçtir kadınlar aynı zamanda fevkalade aşağılık mahlûklar veya utanç kaynağı varlıklar olarak görülmüştür. Cahiliye Araplarının putlarının hepsi feminindir.[61] "*Lat, Uzza, Menat*..."[62] Bu kelimelerin hepsi feminin yani kadınsıdır ve Araplar bu putlara kudsiyet atfederken bir yandan da kadınları aşağılarlar, hatta kız çocuğu olan bir Arap bunu bir utanç vesilesi sayardı. Tüm Araplar yapmasa da bazı Cahili Araplar doğan kız çocuklarını savaşlarda esir olup ırzına geçilmesin böylelikle utanç duymayayım kaygısıyla öldürüyorlardı. Ancak onlar aynı zamanda kadın tanrılarına tapmayı da ihmal etmezlerdi.][63]

[61] **Effeminate:** (s.) kadınımsı, erkekçe davranışları olmayan. effeminscy (i.) kadınca davranış, erkekçe olmayan tavır. effemi nately (s.) kadın gibi, kadınca.

[62] Put İsimleri: Menat ("**Kader**"), Lat ("**ilahe**") ve Uzza ("**Kudretli**"). Bu tanrıçalar "**Allah'ın kızları**" olarak kabul edilirdi

[63] (AVCI, Kasım 2007), s. 247

Ayna

[IV. Murat genç, yakışıklı bir prens (şehzade) iken bilmediği bir sebepten dolayı ruhî bir bunalıma girer. Hekimlere başvurmaya başlar... Hepsinin ortak noktası: " Kendi cevher-i ruhuna münasip bir ayna bul; onda kendini görürsün. Ve bütün sıkıntıların gider " tavsiyesi olur.

Şehzade çok zeki ve edip bir şahsiyet olduğundan tavsiyedeki mecazî ifadeyi anlar, Saraydan hiçbir evlenme teklifinin gelmemesini diler. Onun niyeti: Halkın içine karışıp kendi gönlünce beğendiği mütevazı ama güzel bir yüz bulmaktır. Aradan günler geçer, bir gün gözü Saray servislerinde bulunan güzel bir Çerkez kızına takılır. Bu bakış şimşek gibi ruhunda bir aşk kıvılcımı tutuşturur. O günden sonra şehzademiz bütün sıkıntılardan kurtulur...

Sıra gelir evlenmeye... Uzun bir macera... Ve padişahlık dönemi başlar. Fakat padişahımız gençlik dönemindeki hekimlerin tavsiyesinin hikmetini sorgulanmayı hiç bırakmamıştır.

Bir gün Divan-ı Enderun'u toplar, böyle bir meselenin felsefe ve hikmet yönü nedir, diye sorar. Ulemâdan birinin cevabı onun dikkatini çeker:

"Efendi Padişahım! Bu meselenin hikmet yönü şudur: İnsan sonsuz denebilecek kadar aşk enerjisini taşır. Bu enerji bir menfez, bir ma'kes (ayna) bulamayınca cehenneme dönüşür, sahibini yakar..." der ve şunu da ilave eder:

"Bu enerji potansiyeli, yedi başlı bir cana benzer ve herkesteki bu canın cami aynası sadece ve sadece bir tanedir... Kader onları buluşturur. Yani o can kuvvetinin ma'kesi de yedi duyulu bir aynadır. Dışı maddedir, içi nurdur. "

Bu cevap padişahı bir derece tatmin etse de araştırma duy-

gusunu tam doyurmaz... Bir gün padişah vezirler (bakanlar) divanında aynı soruyu Sadr-ı Azam'a (Başbakana) sorar. Bu vezir çabuk intikal sahibi olduğundan hemen şu siyasî tavsiyede bulunur:

"Efendim, Padişah halka ayna olmadıkça yani halk gibi yaşamadıkça, halk da padişah gibi olmadıkça siyasî sıkıntılar bitmez." der; ama padişah bütün enerjisini Çerkez güzeli, ruhunun aynasına harcadığından bu siyasî cevabı pek hoş karşılamaz. Ve padişah yeniden yeni sıkıntıları ruhunda hissetmeye başlar; can sıkıntısını gidermek için bir gün ava gider, ormanda bir derviş ile tanışır. Derviş, Padişahın kalbindeki sıkıntıyı anlayınca:

"Padişahım, Padişah-ı Ezelî bir kabz halinde iken, ayna olsun diye yedi kat göğü, yedi arzı ve her birisinde 70 bin nevi melek, cann[64] ve hayvanı yarattı. Senin, Allah Teâlâ'nın yedi duyulu aynalarını öldürmen caiz değildir" der... Padişah:

"*Onu görebilir miyim?"* deyince, Derviş:

"Ancak Onun gölgesini görebilirsin" der. Padişah:

"Peki, nasıl?" diye sorduğunda, Derviş:

"Gözünü yum, başını hırkamın içine koy" der. Padişah söyleneni yapınca, nurlar içinde gark olduğunu görür ve bütün sorunlarının nasıl bitebileceğini anlar.][65]

[64] Cinleri

[65] (SAĞLAM, 2007), s. 53

Kadının Yaratılış Gayesi

Dünya hayatında kadın ve erkek, birbirine huzur ve sükûn vermek için yaratılmıştır. Allah Teâlâ'nın onlara sevgi ve merhamet ihsanında bulunması ile birbirine sımsıkı bağlanmışlardır.

Evlilik ile eşler; beşerî arzu ve isteklerini uygun bir şekilde giderdikleri gibi, huzur, sükûn, dayanışma ve paylaşım ihtiyaçlarını da karşılamış olurlar. Allah Teâlâ, bu şekilde nesil devam etsin diye mecâzî aşkı ve şehvet duygusunu vermiştir.

Bu bağlamda günümüzdeki kadın-erkek ilişkilerinin yaratılış gayesinin dışına çıkmış olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Allah Teâlâ'nın kadın ve erkek cinsini yaratışında çıkar, art niyet olguları hiç yokken şimdi bu olguları içeren, paylaşımı/huzuru olmayan, aşkın barınmadığı evlilikler hem varoluşa, hem yaradılışa aykırı olmuştur.

İbnu Abbas radiyallâhu anh buyurdu ki;

"Ne iyilik, ne de kötülük bir olmaz. Sen kötülüğü en güzel yol ne ise onunla önle. O zaman görürsün ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse bile, sanki yakın dostun olmuştur. Bu en güzel haslete, sabredenlerden başkası kavuşturulmaz. Buna büyük bir hisseye mâlik olandan gayrisi eriştirilmez"[66] âyetiyle ilgili olarak şu açıklamayı yaptı:

"Âyette kastedilen en iyi yol, öfke anındaki sabır, kötülüğe maruz kalındığı andaki aftır. İnsanlar bunları yaptıkları takdirde, Allah onları korur, düşmanları da kendilerine eğilir. Düşman iken, samîmî dost olurlar." [67]

---

[66] Fussilet Sûresi, 34-35;

[67] Buharî, Tefsir, Hâ-mim, Secde, Fussilet

Erkeklik ve kadınlık nedir?

Allah Teâlâ kâinatta, her şeyi çift yaratmıştır.[68] Allah Teâlâ ilk insanı yaratırken, cinsiyete ikilik bıraktı. Bu ikilik, asıl ifadesini evlilik-birleşmede bulur. Bir birey diğerinin tamamlayıcısıdır. Ne dişi erkekten ne de erkek dişiden bağımsızdır. Onların ikiliği Allah Teâlâ'nın dileğidir. Tamamlayıcı ilişkiler ve fonksiyonlar biri olmadan diğeri ile eksiktir.

İkilik nedeniyle [erkek ve kadınlar arasında var olan biyolojik farklılıkların dışındaki farklılıkların çoğunun nedeni sosyal, kültürel ve ekonomik olgulardır.

Genel olarak cinsiyet farklılıkları bir takım nedenlerden dolayı bilinçli bir şekilde abartılmakta, benzerlikler de göz ardı edilmektedir. Sözlü ve bedenî yetenekler, matematik zekâsı ve saldırganlık açısından küçük ama yerleşmiş farklılıkların açıklamasının yapılması gerektiğinde, her zaman için biyolojik açıklamalar kültürel açıklamalara yeğ tutulmaktadır.

Cinsiyet kavramı biyolojik farklılığın dışında, kadın ve erkeğin içtimâi olarak tanımını da içerir ve bu tanım cemiyet içindeki konumlarını ve davranışlarını belirler. Buradan da cinsiyet kavramının içtimâi olarak oluşturulduğuna ve bir cemiyetten diğerine ve zaman içerisinde değişiklik gösterebileceğini anlamaktayız. Bu nedenle içtimâi cinsiyet, erkek ya da kadınların birbirlerinden farklı olmalarına yol açan fiziksel niteliklere değil, erkeklik ve kadınlık hakkındaki cemiyet tarafından oluşturulmuş özelliklere göndermede bulunmaktadır.

Erkek ve kadınların çocukluk evresi ile beraber kazanmaya başladıkları cinsiyet rolleri, iki cinsiyetinde yapabileceklerini sınırlayan içtimâi beklentileri içermektedir. İçtimâi sistem içinde belirli konumdaki kişinin nasıl davranması gerektiğini belirten normlara rol denir ve içtimâi ve kültürel beklentiler, insanlara bu

[68] Zâriyât, 49

beklentilere uymaları konusunda baskı yapar. Zaten cinsiyet rollerini de erkek ya da kadının nasıl davranması gerektiğini belirleyen kültürel beklentiler olarak tanımlayabiliriz. Antropolojik bulgulara bakarsak, cinsiyet rollerinin önemli ölçüde insanlar arasındaki en eski iş bölümünü yansıttığını görebiliriz. Erkeklerin kadınlara oranla iktidara daha fazla hâkim olmalarının nedeninde ise biyolojik farklılıklar yatmaktadır. Birçok cemiyette hem özel hem kamu alanında erkekler kadınlardan daha fazla iktidara sahiptir. Tarihî süreçte fizikî kuvvetlerinden dolayı erkekler ev sınırları dışında avcı ve yiyecek temin edici görevini, kadın ise evde kalarak çocuk sahibi olma ve ev işleriyle ilgilenme görevini üstlenmiştir. Bu görev dağılımında erkeklerin üstlendiği görevlere daha fazla değer biçilerek daha prestijli hale getirilmiş ve böylelikle erkekler kadınlar üzerinde güç sahibi olmuşlardır. Kamu alanında çalışma güç, para ve prestij ile ödüllendirilmekte iken, özel alanda harcanan emek tecrit edilmiş ve değersizleştirilmiş bir çalışma olarak kabul edilmiş, kadın erkeğin para desteği karşılığında onun cinsel ve ev içindeki ihtiyaçlarını karşılayan biri olarak görülmüştür.

Cinsiyet rolleri, cemiyet üyelerinin cinsiyet beklentileri ve eşitsizliklerinin baştan sorgusuz sualsiz kabulü anlamına gelmekte, böylelikle cinsiyet rollerinin cemiyetin yapısı ve kültürel özelliklerini biçimlendirdikleri ve yansıttıkları söylenebilir. Kadınlar ve erkekler arasındaki farklar sorusunun cevabı basit gibi görünse de dünyamızda pek çok bilimsel ve politik tartışmaya neden olmuştur. Kayıt altına alınan tarih boyunca kadın ve erkek hep farklı görülmüş, nadiren eşit sayılmışlardır. Kültürel klişelere göre erkekler daha akıllı, mantıklı, cesur, olgun ve kadınlara göre daha ahlaklı tanımlanmışlardır. Kadınlar ise bu klişe imajlara göre her zaman erkeklerden bir adım geri gelen, yeterli cesareti olmayan çocuksu ve naif karakterler olarak değerlendirilmişlerdir. Belirgin farklılıklar olsa bile bu bir cinsin diğer bir cinsten daha iyi olduğunu göstermeyecektir. Feminist kuramcılar sıklıkla cinsiyet ayrımı yapan cemiyetlerde erkek ya da maskulen[69] kav-

[69] **Masculine:** erkek, erkek gibi, erkeğe ait, erkeksi, eril

ramları değerli olmaya eğilimli, kadın ya da feminen[70] kavramları değersiz olmaya eğilimli olduklarını belirtmişlerdir. Kadın ve erkek arasındaki farklılıklardan, kadına özgü olarak değerlendirilen özellikler çoğu cemiyette daha değersiz bulunurken, erkeğe özgü nitelikler yüceltilir. Fakat cemiyetteki bu davranış tutumunun akademik ve bilimsel olarak hiçbir kanıtı ve geçerliliği yoktur. Sadece önyargılar ve klişelerden ibaret olmakla beraber yapılan araştırmalar sonucunda bilim adamları da benzer şekilde cinsiyet farklılıklarının, biyolojik olarak doğal ve sabit olan erkek ve kadın farklılıklarını yansıttığını varsaymaktadır.

Birçok insan kendisini yaptığı işle tanımlamaktadır. Bu açıdan değerlendirecek olursak eğer, erkekler erkekliklerini kadınlara yasaklanmış bir işi yaparak gösterebilmektedirler. Tarihî sürece bakıldığında genellikle erkeklere ayrılmış faaliyetin savaşmak olduğunu görürüz. Yani kadınların yaşamın yaratılmasından, erkeklerin ise yaşamı sona erdirilmesinden sorumlu oldukları söylenebilir. Aynı zamanda erkeklerin kişisel ihtiyaçlarının erkeğin hayatındaki kadınlar tarafından karşılanması ile iş hayatının kesintiye uğramaması, böylelikle teknik bilgi ve uzmanlık becerilerinin geliştirilmesi iş kökenli bir erkeklik tarzı oluşturur. İş yerindeki kadınları dışlamaya hizmet eden mekanizmalar dışında, eşitsiz eğitim, (evdeki rutin işlerin getirdiği kısıtlamalara bağlı olarak) kadınların işyerlerindeki pozisyonları açısından kendinden daha az emin, daha güvensiz bir hale gelmesine neden olmaktadır.

Kadınlar kitle kültürünün temsil ettiği kavramlardan biri olarak yer almaktadır. Bahsedilen kitle kültürünün büyük bölümü boş zaman, aile hayatı ya da özel hayat, aşk, cinsellik ve ev gibi kadınsı alanlarda gerçekleşir ya da tüketilir. Bu demektir ki kadın cinsiyeti ev, aşk ve cinsellik gibi kitle kültürünü temsil eden imgeleri sunuyorsa, tarihi değiştirecek kadar önemli olan para, iş, sınıf ve siyaset gibi kavramları temsil etmemektedir.][71]

[70] **Feminin:** dişil, kadın gibi, kadınsı
[71] (TEKİN, 2006), s. 72-78

Kadın ve erkek eşitliği

İslam'da kadın ve erkek teklif bakımından birdir. Uygulama açısından farklılıklar ise fizyolojik açıdan farklılık gösterse de yükümlülüğün nihayetinde ayırım yoktur.

İslam hukukunda cezai hükümlerin ayırım gözetilmeksizin herkese eşit olarak uygulanması esastır ve kadın-erkek ayrımı da yapılmamıştır. Ancak bazı durumlarda, mezhepler arasında görüş farklılıkları bulunmaktadır.[72]

"Allah'ı çok zikreden erkeklerle kadınlar (işte) onlar için Yüce Allah mağfiret ve büyük ecirler hazırlamıştır"[73]

"Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler." [74]

[Erkekler tarih boyunca kadının insan haklarını reddetmişlerdir. Bunu haklı kılmak için, mitoslar yaratmışlar, cinsel tabularla sosyal tabuların arkasına gizlenmişlerdir. Bunlara rağmen kadının insan hakları ilerlemiştir. Kadının insan hakları yönünde, dünyanın değişik ülkelerinde son yüzyıllarda ilerlemeler ve değişimler olmuştur. Yüzyıllar boyunca kadınlardan ***'saf'*** ve ***'bakire'*** kalması istenmiştir. (Erkekte bunlar pek aranılmamıştır) Buna uymayanlar ağır şekilde cezalandırılmıştır. Dolayısıyla kadının toplumdaki yeri doğduğunda belirlenmiş, özgürlüğü kısıtlanmıştır. Bu, yüzyıllar boyunca mitoslarla, dinlerle, gelenek ve göreneklerle desteklenmiştir.

Sahip olduğumuz ***'insan'*** ve ***'sorun'*** anlayışımıza göre; sorunları görür, farkına varır ve çözüm yolu üretiriz. Bu insanın tarihî

---

[72] (ÖZKORKUT, 2007)

[73] Ahzab, 35

[74] Âli İmran,195

sürecinde, kimi zaman, insanın kendisinden yola çıkarak, kimi zaman dinle açıklanmaya çalışılmıştır.

İnsanların bir kısmı "Din adına, tarihin ilk çağlarından beri insanların haklarını kullanmasında büyük bir engel oluşturmuştur. Hepsi insan sevgisine dayanması gereken ve dayanan yüksek dinlerde bile, başka dinlerden olan insanların insan olarak haklarını kullanmaları hep önlenmiştir. Gene dinler, insan hakları bakımından yalnız başka dinlerden olanlara değil, kendi dinlerinden olanlara da başlıca şu bakımlardan ayrımlı kurallar uygulamışlardır ki, bu ayrıma neden olan hususların başında öncelikle cins başkalığı, varlıklı olma veya olmama, köle olma, özgür olma, vb. gelmektedir. Bütün bu nedenler bakımından İslamiyet'i gözden geçirecek olursak, İslamiyet'in insan hakları bakımından tarihte eşi görülmemiş bir aşama oluşturduğu, ancak İslam hukukunun dondurulmuş olması nedeniyle insan haklarının gelişmesine ayak uyduramayıp... çok geçmeyip, geride kaldığını görürüz."

" . . . Ekonomik bakımdan Avrupa kadınının son zamanlara kadar elde edemediği yetkilere ve kanun önünde tam bir ekonomik eşitliğe sahip olduğu halde; boşanmada, tanıklıkta, cezada, mirasta ve buna benzer kimi durumlarda Müslüman kadın gene de erkekle eşit olamamıştır... Ayrıca efendisinden çocuk doğuran kadın kölelerin, bu çocukların köle olmayacakları ve bu kadınların artık satılmayacakları; erkek olsun, kadın olsun kölelere efendilerinin tıpkı velayetleri altındaki kimseler gibi muamele edebilecekleri kabul edilmiştir. Özetleyecek olursak, böylece İslamın uygulayıcıları tam amaca varamamakla birlikte insan hakları bakımından tarihte en büyük aşamalardan birini gerçekleştirmiştir." [75]][76]

[Hz. Mevlana Celâleddin Rûmî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz Fîhi Mâ Fîh' te buyurdu ki;

"Allah Teâlâ bir şeyi ihtiyaca göre verir. İhtiyacı olmayana bir

---

[75] ÜÇOK, Bahriye, *İnsan Haklarının Felsefi Temelleri,* Yayıma Hazırlayan: İoanna Kuçuradi, Hacette Üniversitesi, Haziran 1980, Ankara, s.127

[76] (KARAKULAK, 2007), s. 32-39

şey verecek olursa o şey, ona yük olur. Allah Teâlâ'nın hikmeti, lütfü, keremi yükü almaktır; iş böyleyken nasıl olur da birisine yük yükler?

Meselâ keser, testere, törpü gibi dülger araçlarını bir terziye versen, bunları al desen, ona yük olur bunlar; terzi bu araçlarla iş göremez ki. Şu halde Allah Teâlâ, bir şeyi ihtiyaca göre verir. Bu, şuna benzer hani; yeraltında yaşayan o kurtlar, o karanlıkta yaşar-giderler. Bir bölük halk da vardır; şu dünyayı yeter bulurlar, bu dünyaya ihtiyaçları yoktur; Allah Teâlâ ile buluşmayı özlemezler. Can gözü, akıl kulağı, ne işlerine yarar onların. Şu baş gözüyle bu dünya işi olur-gider; o yana gitmeyi kurmazlar bile; onlara nasıl olur da can gözü verir? İşlerine yaramaz ki. " [77]

Nitekim âyet-i kerîmede ***"Rabbimiz, her şeyi yaratan, sonra da onu yaratılış gayesine uygun yola koyan, Yüce Yaradandır"*** [78] Yani ***"Her bir şeyin yaratılış hakkını verdi"*** buyrulur.] [79]

Allah Teâlâ bu ayette, bir husus dışında kadın ve erkeğin duygu, düşünce, akıl, şuur, kişilik olarak birbirleriyle benzerliklerini bununla birlikte hak ve görevlerde de eşit olduklarını ve mutlulukları için her birinin diğerinin haklarına saygı göstermesi gerektiğini bildirmiştir. Bahsedilen ***"bir derece"***, tıpkı ordu komutanı veya ülke liderlerinin bulunuşu gibi erkeğin de liderlik konusunda daha çok hak sahibi olduğudur.

["Âlimler kadın ve erkek arasındaki kimyasal, genetik, hormonal ve işlevsel beyin farklılıklarını belgeleyebildiler."] [80] Fakat bu durum aradaki farkın azlığını göstermektedir.

[Erkek kadın genetik kodunun %99'dan fazlası aynıdır. İnsan genomundaki otuz bin genin yüzde birinden daha azı cinsiyetler arasında değişiklik gösterir. Ama bu farklı olan yüzde, acıyı ve zevki kaydeden sinirlerden algıyı, düşünceleri ve duyguları belirleyen nöronlara kadar vücudumuzdaki bütün hücreleri etkiler.

İnceleyici bir gözle bakıldığında kadın ve erkek beyinleri aynı

[77] Mevlana , Fîhi Mâ Fîh, 25. Bölüm (Abdulbaki GÖLPINARLI)
[78] Tâha, 50
[79] (KONUK, et al., 2006), c.1, s. 367
[80] (BRİZENDİNE, Ocak-2007), s. 26

değildir. Erkek beyni, hesaplamalar vücut ölçüleri gibi kriterler göz önünde bulundurularak düzenlendiğinde bile %9 daha büyüktür. 19. yüzyılda âlimler bu bilgiyi, ***"kadının erkekten daha az zihin kapasitesi olduğu"*** yönünde yorumlamışlardı. Oysa bu alan farkına karşın kadın ve erkek eşit miktarda beyin hücresine sahiptirler. Sadece bu hücreler kadın beyninde daha yoğun biçimde paketlenmiş -daha küçük bir kafatasına korseyle sıkıştırılmış gibidirler.

Yirminci yüzyılın büyük kısmında çoğu bilim adamı kadınların nörolojik ve üreme işlevleri dışındaki bütün alanlarda daha küçük ebatta erkekler olduklarını varsaydılar. Bu varsayım kadın psikolojisini ve fizyolojisini çözmekle ilgili bütün yanlış anlamaların kalbini oluşturuyordu. Beyinlerdeki farklılıklara derinlemesine baktığınızda neyin kadını kadın, erkeğiyse erkek yaptığını anlayabilirsiniz.][81]

[*" Erkeğin gücünü kabul ederek onun egemenliği altına giren zayıf kadın, sonunda elinde olan kaynağın farkına varır. Erkekleri etkileme ve baştan çıkarma gücüne sahip olduğunu anladığında erkeğin de böylelikle zevk uğruna kadının egemenliği altına girdiğini görmüştür."*] [82] Bu durum ise kadının gerçekteki gücünün açık ifadesidir.

[81] (BRİZENDİNE, Ocak-2007), s. 23

[82] Rey, Pierre-Louis, La Femme, Bordas, Paris, 1972, s:76; (GÜZEL, 2006), s.50

Tahrif

Kadın ve erkeğin eşitliği ve mükellefiyetindeki sorun için dini literatürü suçlu tutan bir kısım insanlar bulunur. Aslında bunun sebebi araştırılınca suçlanması gerekenin yine insanlar olduğu görülecektir. Çünkü Allah Teâlâ kâinatın düzenini kurarken adaleti ile tecelli kılmıştır.

"Allah Teâlâ kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükler" [83]

"Allah hiç kimseyi kendisine verdiğinden başkasıyla mükellef (sorumlu) tutmaz."[84] Bu nedenle yanlış olan ve aklın almakta güçlük çektiği konularda sorunların çıkış yerlerini görmek gerekir. Kur'ân-ı Kerim bu konu ile ilgili bize bilgiler vermektedir.

[*"Tahrif"* için ilk dönem kaynaklarının kelimeye yükledikleri anlam, hem de Kur'ân-ı Kerim ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda, Kur'ân-ı Kerim'de geçen *"tahrîf"* kelimesinin, ***"anlamı çarpıtmak, söze yanlış anlam vermek, sözü gerçek amacından saptırmak ve kelimeleri bağlamından koparmak"*** gibi anlamlara geldiği anlaşılmaktadır. Kelimenin ***"tahrîf ediyorlar"*** şeklinde tercüme edilmesinin yanlış olduğunu düşünüyoruz; zira günümüzde *"tahrîf"* kelimesi ıstılâhî bir boyuta sahiptir ve okuyucunun zihninde ***"metnin bozulması"*** yönünde bir çağrışım yapmaktadır. Kur'ân-ı Kerim çevirilerinin *"tahrîf"* kelimesine anlam verirken, kelimenin Kur'ân'daki kavramsal anlamı ile günümüzdeki ıstılâhî boyutu arasındaki farkı gözden kaçırdıkları anlaşılmaktadır. ***"Anlamı çarpıtmak"*** manasına gelen *"tahrîf"* kelimesinin daha iyi anlaşılması için âyetlerde bu kelime ile birlikte kullanılan

---

[83] Bakara, 286

[84] Talak, 7

"mevâdıc" sözcüğünün üzerinde de durmak gerekir. Bu kelimenin, tercümelerin çoğunda olduğu gibi ***"yer"*** şeklinde değil de, ***"kelimelerin vaz' edildikleri şey"***, başka bir deyişle ***"kelimelerin asıl anlamı", "kelimelerin bağlamı"*** şeklinde çevrilmesinin daha doğru olabilir. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim'de *"tahrîf"* kelimesinin yanı sıra, ***"tebdil, leyy (dili eğip bükmek), kitmân (gizlemek), nisyân (unutmak), Allah'ın âyetlerini satmak, elleriyle kitap yazmak"*** gibi bazı kelime ve ifade kalıplarının da tahrîfle doğrudan ilgili olduğu düşünülmektedir.

Kur'ân'da *"tahrîf"* kelimesinin kullanılması, konuyla ilgili araştırmalarda bu kelimenin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. ***"Uç, sınır, kenar"*** anlamlarına gelen ***"harf"*** kökünden türetilen tahrîf, ***"iki şekilde yorumlanması mümkün olan bir sözü bir tarafa çekmek"***[85], ***"kelimenin veya sözün anlamını benzer anlamlarla değiştirmek"***[86], ***"manasını bozmadan lafzı değiştirmek"***[87] gibi manalara gelmektedir. Buna göre tahrîf, Kutsal Kitapların metninin veya yorumunun tahrîf edilmesidir.

Fahreddin er-Râzî, tahrîfin metin ve yorum tahrîfi şeklinde ikiye ayrılabileceğini söyler. Ona göre, Kur'ân-ı Kerim'de bahsedilen tahrîf, yalan-yanlış yorumlar yaparak ya da kelime oyunlarıyla sözün anlamını başka yönlere çekmektir [88].][89]

Kısacası olanı olduğundan başka göstererek anlayışın yanlış mecraya çekilmesi ile tahrif meydana gelir. Bunu kasıtlı yapanlar olduğu gibi maksadı aşan iyi niyetlerde olabilir. Onun için bilgilerin ve düşüncelerin sürekli irdelenmesi ile durgun suyun bulanıklığını gidermek gerekir. Kadın konusu da "tahrif" sınıfından en çok pay alanlardandır.

---

[85] İsfehânî, *Müfredât*, s. 228.

[86] İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab,* IX, 43

[87] Cürcânî, Seyyid Şerif, *Ta'rîfât* (baskı yeri ve tarihi yok), s. 53; Ebu'l-Bekâ, *Külliyyât,* s.294.

[88] Bkz.Râzî, Fahruddîn, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Mısır, ts., III, 134-135; XI, 187; VIII, 114.

[89] Muhammet TARAKCI, "Tevrat ve İncil'in Tahrîfi ile İlgili Kur'ân Âyetlerinin Anlaşılması Sorunu", *Usûl*, 2 (2004/2), 33 - 54. UÜ İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı

Kadının Yapısı ve Ruhu

Muhabbet bütün eşyada vardır. Hiç bir mevcut vahdetin (birliğin) varlığından hali olmadığı gibi, muhabbet meylinden (sevgi alâkasından) de ayrı değildir.

[Filozoflar: ***"Bütün mevcudatın ayakta durması ve bekası muhabbetledir"*** demişlerdir. Bitkilerle, cansız varlıklar bile aşk ve muhabbetle muttasıf olup, bütün öz ve kabuklar bu çeşmeden su içmiştir. Unsurların kendi doğdukları yerlere meyli üstündür ve bu yerden çıksalar da yine oraya dönmeyi isterler- Onun zorla kaldığı bu yerden aslına dönmek istemesi aşk ve muhabbettir.

Erkek, kadına karşı koymaya kalkışmaz ve kadına mağlup olur. Her ne kadar erkek kadından üstün gibi görünse de gerçekte kadın, erkeklere galip gelmektedir. Kadın güzel yüzü, edası, zekâsı ve ağlayışı ile erkeği kendine esir eder. Sevgi ve acıma duygusu insanlık vasfı olduğu için akıllı ve ince ruhlu erkekler, kadınlara karşı daima anlayışlı ve şefkatli davranır, onlara sertlikle muameleden çekinir, onları kırmak ve incitmek istemezler. İrfan sahibi kişilerin kadına gösterdiği sevgi, aslında Hakk'ın nuruna ve Hakk'ın güzelliğine gösterilen sevgidir.

Her cisim unsurunun, ***"sıcaklık-soğukluk, yaşlık ve kuruluk"*** tan biri ile muttasıf olması aşktan dolayıdır. Meselâ ateş sıcaklık ve kuruluk, hava sıcaklık ve rutubet, su soğukluk ve rutubet, toprak soğukluk ve kurulukla muttasıftır. Bu itibarla aralarında aşk vardır ve bütün eylemler aşkla gelişen bir arzunun sonucudur. Meselâ suyu zorla ısıtsalar, zor kalktığında yine sevgilisi olan soğukluğa geçer ve ona ulaşır. Her basit ve birleşik unsurun, cinsine meyli ve muhabbeti vardır. Cinsi olmayandan da nefret ederek ve ondan kaçmak ister. Gökteki âlemlerin devir ve hareketleri aşkı dile getirir. Bu akıl cevherinin, yüceliklerin ve mümkün olan diğer şekillerin başlangıcı ve kaynağı olmuştur.

Nitekim felsefede tespit edilmiştir ki, mevcutlarda noksan ya da kemal noktasında ne varsa, hepsi muhabbete terettüp eder ve ondan dolayıdır. Muhabbet, birliğe ve Allah Teâlâ'ya yaklaşmaya başlangıçtır. Üstünlük, çokluğun bir bölümüdür ve ondandır. Noksanlığı gerekli kılar."] (Kınalızade, 1979), s. 143

Kadının cinselliği

Erkeğin olgunlaşma yaşının kırk olması; şehvani ve sadist duygularını kontrol edebilmesi için uzun bir zaman geçmesi gerektiğini gösterir. Yani gençliğin verdiği heyecanların temelinde önceleri cinsel dürtüler fazla yer tutarken zamanla bu duyguların yerini akıl, mantık ve gerçekliğin aldığı görülür. Kadın olgunluk yönünden erkeğin çok ilerisinde olduğundan bu olumsuzlukları yaşamadığı için sakindir.

[Din büyükleri, kadında, Allah Teâlâ'nın, Hazreti Âişe ve Hafsa radiyallâhü anhaya karşı, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme yardımcı olarak, kendini, Cebrâili, sâlih müminleri ve melekleri tutan bir batın, yani öze ait kemal yüzü, hâli görmüşlerdir. Kadının o kemalinden biri de, dünyanın en büyük hükümdarının, vika zamanında, ona secde hâline gelmesidir. ***Biri de Meleklerin hayâ yönünden en güçlüsü, kadınların nefeslerinden yaratılmış olanlardır. Yine kadının kudretindendir ki, şehveti erkeklerin şehvetinden yetmiş kat daha fazla olduğu halde, içinde bulunan vika, cima' arzusunu erkekten daha çok gizler. Kadında bunun gibi, daha nice sırlar vardır.***] [90]

Bu nedenledir ki cinsellik konusunda erkeğin varlığı fazla bir değer taşımadığı gibi namus kavramı kadında daha değerli olurken erkeğin bu konuda değeri kıyas kabul edilemeyecek kadar küçük görülmüştür. Çünkü zina ayetinde[91] kadının önce zikredilmesi bize erkeğin ikinci planda kaldığını gösterir. Hırsızlıkla ilgili ayette ise[92] erkek önce zikredilmiştir.

Bu iki ayet kadınının kendini koruması ile hayatına karışan erkeğe karşı da korunması tavsiye edildiği anlaşılmaktadır.

[90] (ŞA'RÂNİ, et al., 1980), s. 276

[91] *"**Zina eden kadın ve erkeğin** her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini konusunda o ikisine acımayın. Onların ceza görmesine, inananlardan bir topluluk da şahit olsun."* (Nur, 2)

[92] *"**Erkek hırsız ve kadın hırsızın,** yaptıklarından ötürü Allah tarafından ibret verici bir ceza olarak, ellerini kesin. Allah Güçlü'dür, Hakim'dir."* (Maide, 38)

Kadındaki incelik

[Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, bazı sembollerle kadın ruhuna ve psikolojisine dikkat çeker. Bir yolculuk esnasında, develeri sürmekle görevli olan Enceşe'ye, develeri âheste sürmesini hatırlatırken, hanımlarını *"kristal kâselere"* [93] benzeterek, kadınların nâzenin oluşlarına ve onlara ölçülü davranılması gereğine işaret eder. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem *"Kadın eğe kemiğinden yaratılmıştır. Her zaman memnun olacağınız tarzda hareket edemez. İsterseniz, bu vaziyetlerinden dahi istifade edebilirsiniz. Tam arzunuza göre doğrultmak isterseniz, onu kırarsınız. Onun kırılması da boşanmasıdır"* [94] buyurur. Bu hadiste belirtilen kadının eğe kemiğinden yaratılmış olması, elbette anatomik bir bilgi değildir. Belki daha doğru bir ihtimalle, ifade mecazî olup, ölçüsüz bir düzeltmeye gidildiğinde boşanmaya neden olunabileceği hususu anlatılmaktadır. Zaten hadisin, *"Kadınlara hayır tavsiye edin"* ifadesiyle başlaması ve *"onun kırılması, boşanmasıdır"* ifadesiyle de sona ermesi, hükmün merciinin *"terbiye ve ev siyaseti"* olduğunu gösterir.

[" Yaşaması için erkeğin sığınağı olmadan kadın ne yapabilir? Bu sebepten dolayı kadın hayal kırıklıklarını sineye çekmek zorundadır."][95]

Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem,***"Allah'ım, ben iki zayıfın hakkını günah sayarım; yetim ve kadın."*** [96] buyurdu.

Yine ***"Kadın haklarına riayet konusunda Allah Teâlâ'dan sa-***

---

[93] Buhârî, Edeb, 90; Müslim, Fedâil, 70-72

[94] Müslim, Rada', 59.

[95] Rey, Pierre-Louis, La Femme, Bordas, Paris, 1972, s:164-165; (GÜZEL, 2006), s.45

[96] İbni Mâce, Edeb, 6.

kının. Onları Allah Teâlâ'nın emaneti olarak aldınız. Onlarla birlikte yaşama hakkını, Allah Teâlâ'nın emri ve müsaadesiyle elde ettiniz" [97] ifadesiyle, evliliğin kudsiyetine işaret eder.

"Hayırlı olanınız hanımlarına iyi davrananızdır" [98] sözleriyle, genel tavsiyede bulunur. İyi geçinmede önemli esaslardan olan; hoşgörülü olma, kusur aramama ve güzel huyların görmezlikten gelinmemesi hususlarında ikaz mahiyetinde ise,

"Bir kimse hanımına kin tutmasın. Onda hoşlanmadığı huylar bulsa bile, memnun olacağı huyları da vardır" [99] buyurur.][100]

"Bir kadının toplumda varoluş biçimi, onun kendine karşı olan tutumunu gösterir. Kadının varlığı hareketlerinde, sesinde, fikirlerinde, yüz ifadelerinde, giysilerinde, seçtiği çevrelerde ve zevklerinde ortaya çıkar. Gerçekten de kadın kendi varlığına katkıda bulunmayan hiçbir şey yapmaz. Varlığı, kadının kişiliğiyle öyle iç içedir ki erkekler bunu bedenden çıkan bir tütsü, bir koku, bir sıcaklık olarak algılarlar.

Kadın olarak doğmak, erkeklerin mülkiyetinde olan özel, çevrelenmiş bir yerde doğmak demektir. Kadınların toplumsal kişilikleri, böylesine sınırlı, böylesine koşullandırılmış bir yerde yaşayabilme ustalıklarından dolayı gelişmiştir. Ne var ki bu, kadının öz varlığının ikiye bölünmesi pahasına olmuştur. Kadın hiç durmadan kendisini seyretmek zorundadır. Hemen hemen her zaman kendi imgesiyle birlikte dolaşır. Bir odada yürürken ya da babasının ölüsünün başucunda ağlarken bile ister istemez kendisini yürürken ya da ağlarken görür. Çocukluğunun ilk yıllarından başlayarak hep kendi kendisini gözlemlemesi, bunun gerekli olduğu öğretilmiştir ona.

Böylece kadın, içindeki gözleyen ve gözlenen kişilikleri, kadın olarak onun kimliğini oluşturan ama birbirinden ayrı iki öğe olarak görmeye başlar. Kadın, olduğu ve yaptığı her şeyi gözlemek

[97] Ebû Davûd, Menâsik, 56.
[98] Tirmîzî, Rada', 11.
[99] Müslim, Rada', 61.
[100] (GÜNEŞ)

zorundadır. Erkeklere nasıl göründüğü, onun yaşamında başarı olarak sayılan şey açısından son derece önemlidir. Kadının kendi varlığını algılayışı, kendisi olarak bir başkası tarafından beğenilme duygusuyla tamamlanır.

Erkekler kadınlara karşı belli bir tutum edinmeden önce onları gözlerler. Bu yüzden bir kadının bir erkeğe görünüşü, kendisine nasıl davranılacağını da belirler. Bu süreci bir ölçüde denetleyebilmek için kadın bunu kabul etmeli ve benimsemelidir. Kadın benliğinin gözleyici yanı, gözlenen yanını öylesine etkiler ki sonunda tüm benliğiyle başkalarından nasıl bir tutum beklediğini gösterir. Böylece kadının, bir eşi daha bulunmayan bu kendi kendini etkileme süreci onun kişiliğini oluşturur. Eylemlerinin her biri –amacı ya da dürtüsü ne olursa olsun- o kadının kendisine nasıl davranılmasını istediğini gösteren birer simgedir. Bir kadın tutup bardağı yere atarsa bu o kadının kendi kızgınlığını nasıl ele aldığını, bu yüzden başkalarından nasıl bir davranış beklediğini gösterir. Erkek aynı şeyi yaparsa bu, yalnızca onun öfkesini dışa vurmasıdır.

Anlatılanları şöyle özetleyebiliriz: erkekler davrandıkları gibi, kadınlarsa göründükleri gibidirler. Erkekler kadınları seyrederler. Kadınlarsa seyredilişlerini seyrederler. Bu durum, yalnız erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkileri değil, kadınların kendileriyle ilişkilerini de belirler. Kadının içindeki gözlemci erkek, gözlenense kadındır. Böylece kadın kendisini görsel bir metaya dönüştürmüş olur. [101]

[101] John Berger (Görme Biçimleri adlı kitabından)

Kadın kimliğini Etkileyen Faktörler

Genel olarak, ataerkil sistem, kültür, ekonomi, politika, bilim, din, medya, özelde de yetişme farkları, aile, yasaklar, tabular, bilgisizlik ve korku da, kadın cinselliğini farklı derecelerde etkilemektedir. [102]

[Erkeklerin ***"erkek"*** olmaları yeterli iken; kadınlar için çizilen sınırlar daha farklıdır. Kadınlar hem ***"kadınsı"*** olmak, hem de ***"fazla kadınsı"*** olmamak durumunda bırakılırlar. Bu çelişkinin kaynağı, ***"ideal"*** kadın formunun bir erkek hayali olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla tam olarak ne olması beklendiğini anlayamadan; etiketlenmekle ezilmek arasında yaşayanlar genellikle kadınlar olmaktadır. Kadınlar farklı farklı taraflara koşuştururken, erkeklerin hedefi bellidir... Erkeklik..][103]

Burada şöyle bir durumdan söz edilebilir. Yukarıda bahsedildiği gibi kadınlar erkekleri; duygusal olarak sevgilerini verecek, duygularını ve hatta yaşamını paylaşacak biri olarak görürler ve tamamen bu sebeple erkekler onların hayatında vazgeçilmez bir olgudur. Onlarsız bazı zamanlarda kendilerini bir hiç olarak kabul edip, bireysel olmada/davranmada zorlanırlar. Kadınların beklentisi beyinlerine bir önceki jenerasyondan kodlanmıştır. Önlerinde ya annesinin kocası, ya anneannesinin kocası ya da diğer kocalar vardır ve kadın bunları örnek alarak genel profile uygun bir erkek hayal eder. Oysa erkeklerin hayatında olan veya beraber olduğu karşı cins daha çok olduğundan beklentilerinin ise belirli bir profile oturması gerekmediğinden hatta beklentilerinin duygusal beklentilerden çok daha beşeri veya fonksiyonel olmasından dolayı ***"ideal erkek"*** tanımı daha kolay yapılırken, ***"ideal kadın"*** her bireye göre değişmektedir.

---

[102] (ÇETİNKAYA, 2006), s. 144
[103] (DİNCER, 2007), s. 20

[XIX. Yüzyıl bilimselliğin getirdiği sarhoşlukla maddeyi nasıl algılıyorsa ruhu da öyle anlayabileceğini düşünmüş. Psikolojinin babası Freud, insan ruhuna çok mekanik yaklaşır ve insan aklının kaos olduğunu düşünür. Kendisine peygamberlik atfeder. Yahudi Freud'a tepki Hıristiyan dünyadan Jung'tan gelmiş. Freud'un göremediği benlikten bahsetmiş. Ama kendisinin tanrı üstü konumlandırdığı söylemlerine de rastlıyoruz.

Mesnevi'de körlerin filleri tanımlaması istenir. Bacağına dokunan kör, sütun gibi, kulağına dokunan yelken gibi tanımlamalarda bulunur. Batı psikanalizi bütüne bakamadığı için kendini sorgulamaya çoktan başlamıştır.***"Transpersonal Psychoteraphy"*** (*Benötesi psikoloji*) bunun bir sonucu. Her birey için onu anlayarak ona özel bir yöntem geliştirilir. Ateiste bir ateist gibi işkolik bir insana onun anlayacağı tarzda, Budist bir insana ise o felsefeyle yaklaşır.

Avrupa ve Türkiye toplumlarında son 50 yılda patolojik[104] bir kayma yaşandı. Gelecek kaygısı yaşanıyor.

Ama bunun herkesin iddia ettiği gibi ekonomik sıkıntılarla bir alakası yok.

İnsan beyni uyarı bombardımanına tutuluyor.

İstek ve arzular tamamen maddeye yönelik bir hale getirildi.

İstekler dizginlenmeli. An bilincinin farkına varmamız gerekiyor.

Şu anda vahşi kapitalizm dönemini yaşıyoruz. Gençlik anne babaların ideallerini paylaşıyor. Reaktif tepkileri henüz başlamadı ama başlamak üzere.

Genç ya o nefret ettiği dünyayı paylaşacak ya da kendini yok etmeye yönelecek.

Batıda bu süreç uyuşturucuya bağlanma olarak gözlendi.

Anne babalar tutumlarını değiştirmeli.

Çocuklarına kendi dünyalarını yaratma fırsatı vermeli.] [105]

---

[104] **Pathological:** 1. Patoloi ile ilgili; 2. Normal dışı seyir gösteren, hastalık işareti olan, marazi, patolojik.

[105] http://www.scribd.com/doc/8965265/ **Abraham Maslow**'un Düşünen Beyinlere Hiç Okunmamış Yazılar 3 18 Mart 2009

Kadının Zaafları

Yaratıcı, üstün ve erdemli vasıflarına rağmen kadın bir fitne unsuru olmaktan kendini kurtaramaz. Fitne olması demek kadının üstün vasıf taşıması demektir. Basit ve değersiz olan bir şey kimi ilgilendirir. Basit ve değersiz bir şeyle kimsenin ilgilenmeyeceği düşünüldüğünde fitne olması aslında kadının üstün vasıflar taşıyor olmasının doğal bir sonucudur Değer görme kaygısı ile insanlar birbirleriyle mücadele ederler.

Erkeklerin akıllarını başlarından alan, kadının cazibesi ve güzelliğidir. Kadın, estetik olarak güzel ve cazip, fıtraten de daha çekici yaratıldığı için şeytan erkeğin kadına karşı zaafını bilip bunu kullanmaktadır. Ayrıca kadın, hem nefs-i emmârenin hem de dünyanın sembolüdür.

Kadının insanlık hasleti kadar nefsânî zaafları da vardır. Dişiliğinden ziyade kişiliği ile temayüz etmesi gereken kadının, cinselliği ile yer edinmeye çalışması onun değerini düşürür. Yüksek özelliklerini terk etmesiyle baş gösteren böyle bir durumun sonucunda kendini fitne unsuru haline getiren kadın tehlike arz eder.

Kadının erkek için gösterdiği yakınlığı cinsleri için gösterememesi de ayrı bir sorundur. Erkeğin zaafları karşısında aldığı tavırlar sıkıcı hale geldiğinde kadın, küçük şeyleri büyütmeye, büyüttüğü şeyler de onu boğmaya başlar. Kadın yücelik vasfı taşıdığından düşme korkusunu sürekli içinde taşır. Aslında kötülük erkeklerden değil genellikle hemcinslerinden gelecektir.

[Tanınmış ruh hekimlerinden ***Prof. Dr. Ayhan Songar***, fakültelerinin bir mezuniyet gününde öğrencilerine yaptığı bir sohbette şunları söylüyor:

"Birbirine gerçek dost iki kadın gördünüz mü? Ben görmedim. Her kadın bütün diğer kadınları kendine rakip görür ve (bilerek veya bilmeyerek) hepsinden nefret eder. Bu, kadınlığın tabiatında vardır. Erkeklerde ise, bu rekabet hissi, daha çok meslektaşlar çevresine inhisar etmektedir. Daima kendi yapamadığımızı yapana hasetle bakar, ondan nefret eder, onu küçültmek

isteriz."] [106]

" Bir kadın kadınlardan çektiğini erkeklerden hiçbir zaman çekmemiştir"

[*Pakize Suda* [107] kadınlar yani hemcinsleri üzerine yaptığı tespitlerde şunları söyler:

"Bütün kadınlar birbirlerini rakip olarak görürler.

Birbirlerini kıskanmaları için aynı meslekten olmalarıyla da menfaatlerinin çatışması falan şart değildir.

Ortalıkta kendilerinden başka kadınların da dolaşıyor olması, kıskanmaları için yeterli bir sebeptir. Yolu kadınların görev yaptığı bir yere, örneğin bir banka şubesine düşen bir kadın, gördüğü muameleden bunu şıp diye anlayabilir."

"Bütün kadınların mutlaka koşulacak şartları vardır. "Seninle evlenirim ama...", "dediğini yaparım ama..." [108]

" Kendisinden 30 yaş büyük bir kadınla, sırf parası için evlenen pek az erkek vardır. Buna karşılık etraf, babası, hatta dedesi yaşında, ama mutlaka zengin erkeklere âşık olan(!) kadınlarla doludur."

---

[106] ÇOŞKUN, Ahmet, Sohbetler, Hatıralar, İst, 1982, s. 61

[107] **Pakize Suda** (d. 1952 İzmir), Türk köşe yazarıdır.

Girit Türklerindendir. 17 yaşına Ege güzeli seçilmiştir. Hürriyet Gazetesinde haftanın dört günü köşe yazısı yazmış ve 27 Aralık 2008 günü ekonomik kriz nedeniyle köşe yazarlığından ayrılmak zorunda kalmıştır.

Yazdığı Kitaplar Ağız tadıyla sevişemedik. Yenmiş yutulmuş sözler.

Oynadığı TV dizileri 2006 - Sevda Çiçeği: Nazan Anne 2005 - Davetsiz Misafir: Kehribar 2003 - Hayat Bilgisi: Pakize 2002 - Pembe Patikler: Hadiye Yenge 1998 - Erguvan Yılları Yaptığı Programlar:Miş Muş Lütfen Bu Konuya Girmeyelim Dobra

[108] [Kadın, bir erkekle evlilik yaptığı zaman bazı meşru şartlar koşabilir. Eğer bu şartları koca kabul ederek evlenmişse, bunlara riayet etmek zorundadır. Bazı erkekler

"Bunu şimdi kabul edeyim, sonra benim dediğim olur" düşüncesi ile daha önceden kabul ettikleri şartları hiçe saymak istemişlerdir. Hz. Ömer radiyallâhü anh devrinde bir kadın, evlenirken evinden çıkmama şartını erkeğe koşar. O da bunu kabul ederek evlenir. Sonra bu şartı ihlal etmek isteyince Hz. Ömer *"Şart kadının hakkıdır"* diyerek kadının haklı olduğunu Belirtir."] (SAVAŞ, 1996), s.136

"Hiçbir kadın çalıştığı yerde üstünün kadın olmasını istemez. Vallahi bunu ben söylemiyorum, anketler öyle diyor."] [109]

Yine [İntikamda ve aşkta kadın, erkekten daha barbardır.] [110] sözü de bize, kadının karakterindeki kararlılık hakkında fikir vermektedir. Fiziksel bazı güçsüzlükleri erkek tarafından aşağılanmasına sebep olunca yetersizlik hissine kapılan kadın, bunun bütün alanlarda da böyle görüldüğünü vehmederek kendisine ikinci sınıf imajını yakıştırır. Aslında ***"hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz"*** [111] ayetinin sırrını bilse devamlı surette kendine rahatsızlık veren bu vehimlerden kurtulacaktır.

[Kadınların bütün kişisel kurumlarının ardında daima kişisel olmayan hor görme vardır.] [112]

[Bütünüyle kadın ve erkeği karşılaştırırsak, şu denebilir: Kadının süslenmesi için bunca yeteneği olmazdı, eğer ikincil rolü için güdüsü olmasaydı.] [113]

[Prof**.** Carol Black**,** kadın doktorların sayısının artmasının bu mesleğin etkinliğini yitirmesine sebep olduğunu söylüyor.. Royal College of Physicians (Kraliyet Doktorlar Koleji) başkanı Black**,**

"Bir meslekte erkek egemenliği bittiğinde o meslek gücünü kaybediyor" diyor. Tabii ki Bayan Black'in açıklamaları tepki almış. Black**,** tepki alan açıklamalarını, kadınların vakitlerinin çoğunu, aileleriyle geçirme isteğine ve özel yaşamlarını iş yaşamlarının üzerinde tutmalarına bağlamış.

"Kadınlar, gecelerini toplantılarda geçirmek istemez" diyen Black, kadınların Rusya'da tıpta, İngiltere'de de öğretmenlikte egemen olduğunu belirterek, bu ülkelerde bu iki mesleğin etkisini kaybettiğini savunuyor. İngiltere'de yeni mezun olan doktorların yüzde 60'ından fazlasını kadınların oluşturduğunu söyleyen Black, kadın tıp öğrencilerinin artışı sürerse 8 yıl içinde ülkedeki kadın doktorların sayısının erkek doktorlardan fazla olacağından

[109] (AVCI, Kasım 2007), s.29-45
[110] (Friedrich NİETZSCHE, Ekim 2001), Kısım. 139
[111] Talak, 7
[112] (Friedrich NİETZSCHE, Ekim 2001), Kısım. 86
[113] (Friedrich NİETZSCHE, Ekim 2001), Kısım. 145

İngiltere'de de tıbbın etkinliğinin azalacağı endişesini belirtiyor.][114]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem

"Dünya şirin ve yeşildir. Muhakkak Yüce Allah sizi orada halife kıldı, nasıl amel ettiğinize bakıyor! Dünyadan korkun (çekinin), kadınlardan korkun (çekinin)" [115] buyurdu.

[Kur'ân-ı Kerim'de ***"Ey iman edenler, eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır."*** [116] buyrularak, eş ve çocukların beklenmedik yer ve durumlarda kişiyi âhiret hazırlığından alıkoyabileceğine işaret edilir. Kur'ân-ı Kerim'de, Nûh aleyhisselâm ve Lût aleyhisselâmın hanımları, inanmayanlar için misal olarak verilir. Bu nebilerin hanımlarının, kocalarına hainlik etmelerinden söz edilir.[117] Bilindiği gibi, Nûh ve Lût aleyhisselâmın hanımları, nebi hanımı olmak şerefinin gerektirdiği iman, itaat ve kocalarına iyi davranma gibi hasletlere sahip olma yerine, bu şerefin kadrini bilemeyerek küfre meylettiler. Hatta toplumun ıslahı için çalışan kocalarının başarılarını kolaylaştırmak yerine, onlara eziyet ettiler. Daha da ötesi, hak düşmanlarının fesatlarına yardım amaçlı ispiyonculuk yaptılar. Böyle oldukları için de, Allah Teâlâ'nın gazabına uğradılar ve kıyamete kadar kötü bir misal olarak hatırlanmaya müstahak oldular.[118]

Müteakip ayette bu kötü örnekliğe alternatif olarak, Hz Musa aleyhisselâma iman eden ve bu nedenle de şehit edilen Firavun'un karısı Âsiye ile Cebrail tarafından bir erkek çocuğu müjdesi verildiğinde, ***"Ben senden Rahman'a sığınırım"*** [119] ve ***"Bana erkek eli değmiş değildir. Benim nasıl çocuğum olabilir?!"*** [120]

[114] (AVCI, Kasım 2007), s. 56

[115] Müslim, Kitab-uz Zikir Ved-Dua'da Ebu Said-il Hudri (r.a.)'den tahriç etti. Hadisin tamamı "Muhakkak Beni İsrail'e gelen ilk fitne, kadın taifesinden idi" buyurdu.

[116]Tegâbün, 14

[117] Tahrîm, 10

[118] Elmalılı, M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, Vll, 5130-5131.

[119] Meryem, 18

[120] Âl-i İmrân, 47

diyerek irkilen İmrân kızı Meryem, inananlara örnek gösterilir.[121] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemde, Meryem ile Âsiye'nin üstünlüğünü teyit eder; Hz. Hatice ve Hz. Fâtıma ile Hz. Âişe radiyallâhü anhümalarıda, bu hayırlı kadınlar zümresine ilâve eder. Dikkat çekicidir ki, Kur'ân-ı Kerim, Yusuf aleyhisselâmın iffetini [122] Şuayb aleyhisselâmın kızının yürüyüşünde bile hayâlı ve utangaç oluşunu, güzel jestler olarak ön plâna çıkarır.[123] Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de, şeytanın hile ve tuzağı zayıf olarak tanımlanırken[124], Yusuf aleyhisselâmın dilinden, ***"Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür."*** [125] İfadesiyle de, bazı kadınların entrikalarına dikkat çekilir. Bu ayetlerde öncelikli anlatılan husus elbette inanç esasıdır. Fakat Kur'ân-ı Kerim ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem tarafından örnek olarak zikredilen bu kadınlardaki vasıfların, mümin kadınlar için önemli mesajlar içerdiği de söylenebilir. Anlaşılan odur ki; kocasına evini dar edip kabir azabı yaşatan kadınlar da karısına olmadık işkenceleri çektiren erkekler de hep var olagelmiştir.][126]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, cehenneme girmeye sebep olan kadınlardaki bazı huylara işaret eder. Bu huylar arasında; kadının kocasına nankörlük etmesini, dilinden bedduanın eksik olmamasını ve ihsan bilmezliğini de zikreder. Hatta bu iyilikbilmezliğe, ***"Eğer, kadınlardan birine bir ömür boyu iyilik yapsan, sonra da senden hoşlarına gitmeyen az bir şey görseler, senden hiç bir şey görmedim, derler"*** [127] ifadeleriyle, açıklık getirir.

Böylesi huylardan dolayı Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, kadınlara kefaret olarak sadaka vermelerini ve çokça istiğfarda bulunmalarını öğütler.[128]

[121] Tahrîm, 11
[122] Yusuf, 32
[123] Kasas, 25
[124] Nisâ, 76
[125] Yûsuf, 28
[126] (GÜNEŞ)
[127] Buhârî, İmân, 21.
[128] Müslim, İmân, 132.

Kadının dünyaya meyli

[Kur'ân-ı Kerim'de, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ev hayatı ile ilgili bazı olaylar anlatılır. Bunlardan birisi de îlâ[129] hadisesidir. Rivayete göre, bir defasında, ihtimal Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin bazı hanımları, belki biraz daha müreffeh[130] bir hayat isterler. Bu isteğe muhatap olan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ise, bütün hanımlarına gönül koyar ve bir ay uzlete çekilir.

Bu konuda Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer radiyallâhü anhüma tek cümle söyler:

"Bunlar benden, elimde olmayan şeyler istiyorlar." [131] Çok geçmeden, bu hususta ayet nazil olur.

"Ey Peygamber! Eşlerine söyle: Eğer dünya dirliğini ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de, sizi güzellikle salıvereyim. Eğer Allah'ı, rasülünü ve ahiret yurdunu diliyorsanız, bilin ki, Allah, içinizden güzel davrananlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır." [132] buyurularak, bizzat Cenab-ı Hak tarafından Resulüne; hanımlarının serbest

---

[129] Îlâ "âlâ" fiilinden Arapça bir mastar olup, yemin etmek demektir. Bir fıkıh terimi olarak; kocanın eşiyle cinsel teması yemin, adak veya bir şarta bağlayarak, belirli veya belirsiz bir süre kendisini bundan menetmesini ifade eder. Yemin ederken süre belirlenirse bunun en az dört ay olması da gereklidir.

[130] **Müreffeh:** (Rüfuh. dan) Terfih edilmiş, rahata, refaha kavuşturulmuş. * Nizam-ı hâle, refah ve huzura kavuşmuş olan

[131] Ahmed b. Hanbel, III, 328.

[132] Ahzâb, 28-29

olduklarını bildirmesi ifade edilmiştir. [133] Hitap kipiyle, daha hayırlı hanımlar ihsan edilebileceği de belirtilir.[134]

İlgili ayetlerin nazil olması üzerine Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, önce Hz. Âişe'den başlayarak ilâhî emrin gereğini yapar. Dünya hayatını ya da âhiret yurdunu tercih hususunda serbest olduğunu bildirir. Anne babasına danışıp konuşmadan acele karar vermemesini de tavsiye eder. Böyle bir teklife Hz. Âişe'nin tereddütsüz cevabı ise,

"Bunun hakkında mı anne-babama danışacağım?

Vallahi ben, Allah'ı, Rasûlüllah'ı ve ahireti tercih ediyorum" olur. Diğer hanımları da farklı davranmazlar, aynı teklife aynı ifadelerle karşılık verirler ve irade imtihanlarını başarıyla kazanırlar. Çünkü onlar, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden ayrı kalmayı ölümden beter bir musibet kabul ederler.

Sonuç olarak, meşhur îlâ[135] hadisesinde hanımlarının bu tercihlerine, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin de çok sevindiği görülür.[136]

Başka bir ayette, hanımlarından ayrılmayı veya onlarla birlikte kalmayı tercih hakkı Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme de verilir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de hanımlarından ayrılmamayı yeğler. Bu karşılıklı olarak birbirlerinden ayrılmamayı tercih etmeleri üzerine Allah Teâlâ da,

"Böyle yapman onların mutlu olmalarına, üzülmemelerine ve

---

[133] Ahzâb, 28

[134] Tahrîm, 5

[135] **İlâ:** Evlilik akdinin sona ermesine yol açabilen bir yemin türü.

Kocanın eşiyle cinsel teması yemin, adak veya bir şarta bağlayarak, belirli veya belirsiz bir süre kendisini bundan menetmesi anlamında bir İslâm hukuku terimi. Yemin ederken süre belirlenirse, bunun en az dört ay olması gereklidir.

Hz. Âîşe radiyallâhu anh den (v. 58/677) şöyle dediği nakledilmiştir: ***"Allah'ın elçisi hanımlarına ilâ yaptı ve kendisine helâlı haram kıldı. Arkasından da haramı helâl yaptı ve yeminden dolayı kefaret verdi"*** (Buhârî, Savm, 11, Salât, 18, Nikâh, 91, 92, Talâk, 21, Eymân, 20, Mezâlim, 25; Tirmizî, Talâk, 21; Nesaî, Talâk, 32).

[136] Buhârî, Tefsîru'l-Kur'an, 5; Müslim, Talâk, 30-35.

hepsinin senin verdiklerine razı olmalarına daha uygundur. Allah kalplerinizde olanı bilir. Allah hakkıyla bilendir, halimdir. Bundan sonra artık başka kadınlarla evlenmen, -elinin altında bulunan cariyeler hariç- güzellikleri hoşuna gitse bile, bunların yerine başka hanımlar alman sana helâl değildir. Allah her şeyi gözetler" [137] buyurarak, hem ilgili olayın bu şekilde sonuçlanması övülür, hem de müminlerin anneleri olan bu hanımlar, Allah Teâlâ tarafından iltifat görür. Zaten, ***"Ey Nebi! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun?"*** [138] uyarısından, Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin hanımlarının rızasını gözetme ve gönüllerini hoşnut etme hususundaki hassasiyetini de anlayabiliriz.][139]

[Bir gün dervişlerinden bir grup ziyaret maksadıyla Ebu'l Hasan Harakani kaddese'llâhü sırrahu'l azîz dergâhına gelirler. Bir de ne görsünler, Şeyh Hazretleri omzunda omuzlukla evine su taşıyor.

"Üstad bu ne hal?" diye sorduklarında, Hazret

"Bu gün validenizi biraz kızdırmışız, o da bize su taşıttırıyor." cevabını verir. Derken tekrar suya gider ve getirir. Bir iki arası kesilmeden yarım gün mütemadiyen eve su taşır. Ziyaretçiler

"Acaba Valide Sultan bu kadar suyu ne yapar?" diye merak ederler. Bir de ne görsünler, Valide getirilen suları, su kaplarına değil de su akıntısına döküyor ve böylece üstada zahmet çektiriyor. Ziyaretçiler kendi aralarında

"Bu ne manasız iştir." diye söylenmelerine rağmen Hazret hiç oralı bile olmaz ve su taşımaya devam eder. Valide Sultanın hırsı geçene kadar su taşıdıktan sonra da *"Seni kızdırdım hakkını helâl et. Artık daha bana kızmazsın değil mi?"* diyerek Valide Sultanın gönlünü almaya çalışır.

Ebû Ali İbn Sînâ ise şöyle anlatır:

"Şeyh'i ziyaret maksadıyla dergâhına gittim. Ebu'l-Hasan Harakânî Hazretleri ormana gittiğinde hanımından onun halini

[137] Ahzâb, 51-52
[138] Tahrîm, 1
[139] (GÜNEŞ)

sordum. Hanımı Şeyh'in büyüklüğüne inanmadığı için uygunsuz sözler söyledi. Ben orman yolunu tutup giderken Şeyh Hazretlerinin bir aslana odun yüklemiş gelmekte olduğunu gördüm.

"Üstad bu ne haldir?" diye sorunca: *"Evimdeki belâ yükünü taşıdığım için bu aslan da bizim yükümüzü çekiyor."* buyurdu.

Şeyh'in bu hanımı hırçın huyluydu, giden dervişlerine pek yüz vermezdi; kim kapıdan şeyhi sorarsa ona ve Şeyh Hazretlerine uygunsuz sözler sarf ederdi.

Yine bir gün bir grup derviş Şeyhin devlethanesine gelir ve korka korka kapıdan seslenirler

"Efendimiz burada mıdır?" diye. Onlar validenin azarından korktukları için *"Şimdi Efendimize de hakaret eder."* düşüncesiyle cevap bekledikleri sırada içerden tatlı ve gayet nezaketli bir ses işitirler:

"Buyurun misafirhaneye, size de kurban, Efendinize de kurban, geldiğiniz yollara da kurban olayım. Efendiniz başka bir yerde davetlidir, haber salayım şimdi gelir." der, misafir odasına alır ve dervişleri ağırlar. Hepsi hayret içerisindedir. Efendimiz herhalde valideyi irşâd etmiş sevinci içinde iken Şeyh Hazretleri içeri girer. Ziyaretlerini yaptıktan sonra sorarlar.

"Efendimiz yoksa validemiz irşâd mı oldu? Bize hiç bir zaman göstermediği alakayı gösterdi ve size karşı hürmet-âmiz tazimde bulundu." Şeyh Hazretleri tebessüm ederek buyurdu:

"Allah ona rahmet etsin vefat etti bu ikinci eşim. O, benim yumağımı büyütüyordu. Bu da kendi yumağını büyütüyor."][140]

[140] (YALSIZUÇANLAR, 2006), s. 88-89

Kadına bakış

Bakış açısını erkek ve kadın üzerinden düşünmek gerekir. Erkeğin kadınlarla, kadının da erkeklerle ilgili hükümler verirken kendi cinslerine meyletmeleri mümkündür. Bu nedenle objektif olmak çok zordur. Bakış açılarına misal verecek olursak;

[Bir grup kadın Paris Kent Konseyine kırmızı şapkalar giyip geldiler. Bunun üzerine ***Chaumette*** Konsey üyelerine şöyle seslenmiştir:

"Bir kadının kendini erkekleştirmeye çalışması tüm tabiat kanunlarına aykırıdır. Bu sapık kadınların, bu erkekleşmiş kadınların özgürlüğün simgesini kirletmek amacıyla pazarlarda kırmızı şapkayla dolaştığını Konseye hatırlatırım. Cinsiyet değiştirmek ne zamandan beri serbest?

Ne zamandan beri kadınların ev işlerini, çocukların beşiklerini terk edip kamu alanlarına, galerilerde nutuk atmaya, Senatoya gelmeleri kabul edilmekte?"

Kadınlara ise ***Chaumette*** şöyle haykırmıştır:

"Erkek olmak isteyen siz küstah kadınlar! Neyiniz eksik? Başka neye gereksiniminiz var? Bizim gücümüzün yok edemediği tek despotizm sizinki, çünkü sizin despotizminiz aşk ve tabiatın eserinin bir sonucu. Tabiat adına ne olduğunuzu hatırlayın ve fırtınalı yaşantımıza imreneceğinize bize bu fırtınaları unutturmakla yetininiz. Yaşadığımız tehlikeleri aile kucağında unutalım; sizin bakımınızla güzelleşen yavrularımıza bakarak sıkıntılarımızı unutalım." [141]][142]

[141] (HUNT, Lynn (1996): Erotizm ve Politika, L. Hunt, çev. Ayşe Lahur Kırtunç, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, s. 162)

[142] (ÇAKMAK, 7(2) 2007), s. 731

[Benim metrese ihtiyacım yok. Daha doğrusu bu bir teferruat. Benim, seven bir kadına, anlayan bir kadına ihtiyacım var. Belki bu kadın çok my darling [143]. Bir veya bin. Sen hıçkırıkları kahkaha sanıyorsun my darling.][144]

[Kadın ya şehvettir, ya şefkattir. Yahut ikisidir. Sen bana ciltlerde ara onu diyorsun.][145]

[Kadın Sfenksten farklı. Sfenksin sorduklarını bilirsen Sfenks ölür. Bilmezsen seni öldürür. Kadın gözleriyle sorar ve beklediği cevabı alamayınca ölür ve öldürür. Peki, beklediği cevabı alırsa? Yeniden sorar kadın. Cevap cümle değil, harekettir. Kelimeler birer oyuncak onun için. Göğsüne takacağı iğneden daha değersiz bir oyuncak. Ama saadet de bir Sfenks, my darling!] [146]

[Hayır. Kadına, yani şefkate, yani arkadaşa ihtiyacım vardı. Hayır. Bilhassa dişiye ihtiyacım vardı.] [147]

[Gülümseyen her kadını seviyordum, ağlayan her kadını seviyordum. .Kadını seviyordum.][148]

Yukarıda kadına bakışını kendi cümleleriyle sergilediğimiz, yine başka bir eserinde de ***"Bugün hepimiz ruhça çok fakirleşmiş bir insanlıkla cebelleşmekteyiz"*** diyen ve günümüz toplumunun hastalıklı bünyesiyle ilgili bunun gibi daha birçok önemli teşhisleri bulunan Cemil Meriç'in zengin bir iç dünyanın aydınlığıyla algılayışının aksine kadını, cinsel bir obje olarak görenlerin sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur.

[143] **Darling:** i. sevgili, sevgilim. s. 1. sevgili. 2. sevimli, cici, hoş..
[144] (MERİÇ, Journal, cilt 1 Mart 1995), s.341
[145] (MERİÇ, Journal, cilt 1 Mart 1995), s.340
[146] (MERİÇ, Journal, cilt 1 Mart 1995), s.346
[147] (MERİÇ, Journal, cilt 1 Mart 1995), s.389
[148] (MERİÇ, Journal, cilt 2 Mart 1993), s. 53

Kadına Feminist bakış

[Kadına feminist bakış; konunun toplumsal olarak inşa edildiğini, dolayısıyla tarihsel, toplumsal, kültürel bağlamı içinde ele alınmasının gerekliliğini savunur.

Kadına feminist bakışı, erkek merkezli bir bakıştan ayıran en önemli özellik ise, kadını özerk bir varlık olarak görmesi, kadının tanımlama ve hayatını kontrol hakkını talep etmesidir. Bu bağlamda feminist bakış, kadını, erkekten yola çıkarak anlamaya çalışmaz, erkeğin hizmetinde görmez, kavramları erkeğe göre tanımlamaz, kadının çok boyutluluğunu görür, magazin tarzını reddeder ve eşitlikçi bir bakışla bakar.][149]

[Feministlerin gittikçe ***"ghettolaşması"*** [150] bir tür yeni sahte din haline bürünmesi, *"erkek düşmanlığı"* ve *"lezbiyenlik"* ile karıştırılmasında aranabilir mi? Feminizmin yansıması, dünü ve bugünü hakkında neler biliyoruz? Kadın sorunun birçok sorun gibi karmaşık ve çok bilinmeyenli olduğudur.] [151]

[Nitekim Rousseau, bu konudaki düşüncelerini ***"Mösyö d' Alembert'e Tiyatro Üzerine Mektup"*** (1758) isimli eserinde şöyle açıklamıştır: ***"Aslında onu koruyacağımız yerde kadına hizmet etmekteyiz. Onun emrine girerek onu aşağılıyoruz. Paris'teki her kadın etrafına kendinden daha kadınsı erkeklerden oluşmuş harem toplamıştır. Hepsi kadının etrafında ona kul köle oluyorlar. Oysa kadının ancak kalbine hizmet edilir."*** Rousseau şöyle devam eder: ***"Ayrılığa dayanamayıp kendileri***

---

[149] (ÇETİNKAYA, 2006), s. 139

[150] **Getto:** (i.) bir şehirde, mahrumiyet içinde yaşayan azınlık mahallesi; ortaçağda bazı Avrupa şehirlerinde Musevi mahallesi.

[151] (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s. 10

de erkek olamayacaklarına göre kadınlar bizleri kadınsılaştırmaktadırlar"[152]][153]

Sonuçta "Feminizm" adalet kavramından uzaklaşarak eşitlikten bahsederken aslında kadını ve erkeği olmayacağı yere doğru çekmektedir. Mesela son yıllarda dillerden düşürülmeyen sosyal adalet deyiminin anlattığı mesele, çok eskiden beri düşünülen, bütün dinler, rejimler, içtimaî mezheplerce ileri sürülen ve gerçekleştirilmesi vaat edilen bir husustur. Bir topluluğun düzenli ve ahenkli olması, fertler ve zümreler arasında nefret ve düşmanlıklar bulunmaması, ancak sosyal adaletin varlığı ile mümkündür.

Sosyal adalet, herkesin kimliği, cinsiyeti, bilgi ve kabiliyeti, çalışması, gördüğü iş nispeti ve derecesinde hakkını alması; hiç kimsenin ezilip sömürülmemesi demektir. Sosyal adalet, en basit bir insana da, hayat hakkı tanımaktadır. Herkesin hayatının huzur ve geçim şartlarına erişmesi, sosyal adaletin ilk şartıdır.

Sosyal adalet, sosyal eşitlik demek değildir. Yani kadın ve erkeği nereye kadar eşitleyebiliriz. Bir yerden sonra eşiktik kavramı kendini yok etmek zorunda kalır. Herkesin aynı imkânlara, sahip olması adalet değil adaletsizlik olur. Bu nedenle mutlak eşitlik, ne tabiatta, ne toplulukta hiçbir yerde yoktur.

Hukuktaki eşitlik de, aynı durum ve şartlar karşısında, herkesin aynı muameleye tâbi' tutulması manasındadır. Sosyal bakımdan, tam bir eşitlik aramak ve istemek; hem gereksiz, hem imkânsızdır. Çünkü adalet kavramı ile bağdaştırılamaz. Mesela, kadın ve erkeğe aynı imkânı vermek, eşit şekilde görmek demek değil, herkesin cinsiyetinin karşılığını görmesi, hakkını elde edebilmesi davasıdır.

Sosyal adalet şartı, hayat şartlarını en uygun şekilde taksimini sağlar. İstismarı ortadan kaldırır. Herkese kendi ölçüsünde hayat hakkı verir. Cinsiyetler arasında düşmanlık bulunmayan bir cemiyeti meydana getirir. Böyle bir toplulukta kadın ve erkek, şimdi ve gelecek bakımından kendilerini emniyette hissederler.

---

[152] HUNT, Lynn (1996): Erotizm ve Politika, L. Hunt, çev. Ayşe Lahur Kırtunç, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, s.147)
[153] (ÇAKMAK, 7(2) 2007), s. 728

Feminizm hareketi ile kadın kendini bulma açısından fayda sağlarken bir yandan sınırlarını zorlayarak olmayacak bir konumu icra etmek durumuna düşünce en büyük zararı aile kurumları ödemek zorunda kalmaktadır. Yoksa bir kadının haklar açısından kendini savunması en tabii hakkıdır. Zulüm için sınır yoktur. Küçüğü büyüğü olmaz. Zulüm karşısında eyleme geçmekte insanlığın gereğidir. Bu eylem ise karşısında bulunana zulmetmekte değildir. Kaybedeceği bir şeyleri kalmayan insanların taşkınlıkları fazladır. Bu nedenle kaybedeceği şeyleri bulunanların bir gün ezilenler tarafından rahatsız edileceğini unutmamalıdır.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem konu hakkında zihinden çıkması zor olan bir de teşbîhte bulunur:

"Allah Teâlâ´nın emir ve yasaklarına giren meseleleri tatbik eden ve müsamaha ve gevşeklik göstermeyen iyi kimse ile yasakları işleyen kimselerin durumları, bir gemiye binip kur´a çekerek, geminin alt ve üst katlarına yerleşen yolculara benzer.

Öyle ki, alt katta oturanlar, su ihtiyaçlarını giderirken üsttekilerin yanından geçip onları rahatsız ediyorlardı. Alttakiler bu duruma son vermek için bir balta alarak geminin dibini delmeye başlasalar, üsttekiler hemen gelip:

'Ne yapıyorsunuz?' *diye sorunca alttakiler:*

'Biz su ihtiyacımızı görürken sizi rahatsız ediyorduk, hâlbuki suya muhtacız, şimdi sizi rahatsız etmeden yerimizi delerek bu şekilde elde edeceğiz' *deseler ve üsttekiler bu işte onlara mâni olsalar hem kendilerini kurtarırlar, hem onları kurtarmış olurlar. Eğer yaptıkları işte serbest bıraksalar, hem onları helâk ederler, hem de kendilerini helâk ederler."*

Kadın ve erkeğin cemiyet içindeki durumlarını tekrar gözden geçirmeleri, zaafları kuvvetle yer değiştirmek yerine müspet olanı tespit ederek huzurun çağrısıyla sosyal adaleti gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Feminizm konusunda yine günümüzde raydan çıkan bazı noktalar var. Kadınların ayrı bir birey olması kabul edilmesi gereken bir kavramdır. Fakat kadınları anlatırken/anlamaya çalışırken erkekten, erkeği anlatırken/anlamaya çalışırken kadından yola çıkmak gerekir.

Erkeğin kadın hakkındaki düşünceleri

Düşünceler için genelleme yapılırsa şunları söyleyebiliriz.

[Kadın, kutsal kitaplardan başlayarak cennetten kovulma nedeni sayıldığından günahkâr olarak nitelendirilmiştir. Kadın erkeği baştan çıkartarak kendisiyle birlikte onu da felakete sürüklemiştir. O günden itibaren, suçu kadının kabullenmesi ve pişmanlık duygusuyla erkeğin egemenliği altına girmesi istenmektedir.][154]

[Erkekler akıl gerektiren işlerin kendilerine, duygusallığın da kadına ait olduğunu varsaymaktadırlar.][155]

[Bakımlı olmak ancak fazla göze batan, dişiliğini sergileyen şekilde katiyen giyinmemesi, öyle fazlaca dişi görünmemesidir. Alçakgönüllü olmak ve alçakgönüllü görünmesidir. Sürekli diğerlerini düşünmek, başkaları için uğraşmak, onları mutlu etmeye çalışmasıdır. Kendini düşünmek, kendi isteğini yerine getirmek, kendine zaman ayırmamasıdır.][156]

[***"Kadının ebediyeti zekâsında değil, rahmindedir."***][157]

[Erkekler eşlerine bağlı kalmalarının karşılığında onlardan ev işlerini iyi bir şekilde yürütmelerini ve kutsal bir görev olarak ailenin ve neslin devamı için çocuk doğurmalarını isterler]

Kadın çocuk doğurmakla kalmayıp, onun eğitimi ile ilgilenmeli, onu toplumsal kurallara ve dini yükümlülüklere göre yetiştirmelidir.

Kadına yalnızca doğurganlığı için önem veren erkeklerin bu düşüncelerini Virginia Woolf söyle dile getirmiştir:

---

[154] (GÜZEL, 2006), s.35
[155] (GÜZEL, 2006), s.41
[156] (NAVARO, 1997), s. 12
[157] Peyami Safa; (Berna Moran, Edebiyat kuramları ve eleştiri, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s:257)

"Artık çocuk istenmeyecek duruma gelinince, kadınlar tümüyle gerekli olmaktan çıkar."[158]] [159]

[Erkek, kadının içsel yapısından çok, fiziksel görünümünün ön plana çıkmasıyla, kadını bir biblo gibi algılamaktadır.

Erkek, kadın karşısında bir manzara veya bir tablodan etkilendiği gibi büyülenir, sadece kadını seyretmek bile ona büyük bir haz verir. Burada kadının görevi, sessiz duruşu ve kusursuz güzelliğiyle bir köle gibi efendisini mutlu etmektir.][160]

[Pek çok sorunun, sanıldığı gibi kişiye özgü bozukluk veya eksiklerden değil de, içinde bulunduğu sistemin kaçınılmaz beklenti ve koşullanmalarından kaynaklandığı görülmektedir. Temelde sistemler iktidarda olanlar tarafından kurgulanır. Tanımlar ve davranış kalıpları, iktidarda olanlar tarafından belirlenir ve sadece iktidarda olanların lehine uygun olarak yaşama geçer. Kişilik rolleri de, ataerkil sistem içinde erkek egemen bakış açısıyla kurgulanmış, hem erkeğin hem de kadının toplum içindeki rolleri yapılandırılmıştır.] [161]

[***"Kadınlar erkekler tarafından olmak istedikleri gibi sevilselerdi bundan başka hiç bir şey istemezlerdi. Ancak bazı erkekler kötü davranıp; onları aptal gibi görür, onlarla alay eder, daha aşırı giderek onlara fahişe muamelesi yapıp, evlilikte hizmetçi gibi kullanırlar. Bazen erkek o kadar aşırı gider ki kadını sevmeyip, onlardan yararlanma, sömürme, bağlılık yasasıyla onları egemenlik altında tutmayı ister."***][162]

[158] Woolf, Virginia, Kendine Ait Bir Oda, İletişim Yayınları, 2002, s:124
[159] (GÜZEL, 2006), s.45
[160] (GÜZEL, 2006), s.31
[161] (NAVARO, 1997), s. 20
[162] (GÜZEL, 2006), s.32; Maurois, André, Lélia ou la vie de George Sand, Générale Française, Paris, 1956, s:464

Erkeğin kadına meyli

Erkek kadına meyillidir. Bu konuda sınırlarını aşıp taciz etmekten kendini de alamaz. Günah olduğunu bildiği halde kendini bundan koruyamaması, erkeğin yetiştiği ortam ve kültürün etkisiyledir. Onun içindir ki, Allah Teâlâ hırsına egemen olamayacağını bildiğinden erkeğin çok evlilik yapma ruhsatının önünü açmıştır. Ancak bir kadın dört kadına bedel olursa erkek niçin çok evlenmek isteğini duysun ki; konuyu değerlendirirken bunu düşünmek gerekir. Açıklayıcı olarak şu hadiseyi örnekleyebiliriz:

[“….padişah yolu üzerinde kimseyi selamlamazdı. Mamafih Sultan Abdülmecid sık sık bu âdetten ayrılır, bilhassa Avrupalı kadınların hatırlarına bir istisna yapardı: Onları selamlamakla kalmaz; eğer onların bir sultana sunacak bir dilekçeleri varsa, onlara sorular sorar, memnuniyetle konuşurdu.

Grand-dük Konstantin Mikolayeviç ve karısı grand-düşes İstanbul’a geldiklerinde, onların mevcudiyetinden memnundu; grand-düke karşı canlı bir yakınlık ve grand-düşese karşı da derin bir hayranlık duydu. Onları sevindirmek için geçmişin âdetlerini ve eski önyargıları bir yana bırakarak onlarla aynı masada yemek yedi ve onlarla araba gezintisi yaptı. Prenses hassaten üzerinde öyle canlı bir izlenim bıraktı ki durmadan şöyle diyordu:

“Böyle gönül alıcı olduktan sonra Hıristiyanların tek kadınla yetindiklerine şaşmamalı. Haremimdeki güzel kuşları memnuniyetle salıverirdim. Hiç bir şey bizi haremlerimizin etkisi kadar ruhça ve yürekçe yaşamamızı engellemiyor. Buna ne halife, ne sultan çare bulamaz, zira taassup üzerimize gözünü dikmiş, eski adetler bizi bağlamış. İrademizin karşısına, bundan kurtulmamızı önlemek için gerekirse cinayetle çıkarlar.” *]* [163]

İslam erkeğin bu taşkınlığını bildiği için çok evliliğin önünü

[163] (ÖZEL, Güz-1997)

açık tutmuştur. Eğer bu kapı kapalı tutulsa idi nevrozlu insanların sayısı arttığı gibi, sosyal hayatta sorunlar halkası genişlerdi. Kanunlarla kadınlara, erkeklerin bu zafiyetlerini bilip engelleme ruhsatı geniş bir biçimde verilmiştir.[164]

Toplumun açmazlarını çözmek için kanunlar karşılıklı rıza ile gayri meşru ilişkiye izin vermektedirler fakat bu da sağlıksız sonuçlar doğurmaktadır.

Şahsiyetin cinsellik üzerine kurulması da ayrı bir sorundur. Cinselliğin bu derece de ön plana çıkmasının sebeplerini araştırdığımızda çok değişik sonuçlarla karşılaşmaktayız. Bunların başında ekonomik yetersizlikler nedeniyle yükselen evlenme yaşlarının kişilerin olgunlaşmalarını geciktirerek kimlik bunalımlarına sebep olmasını gösterebiliriz. Bu durum ise en çok erkek üzerinde etkilidir. Kadın erkeğin saldırgan duygularını kontrol edebildiğinde, huzurlu bir hayata vesile olarak, eşinin sürekli desteğini kazanır.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin genellikle evlenemeyen erkeklere nasihat etmesi, oruç tavsiyeleri bu nedenledir.

Çünkü zina kriterlerini kanunlardan çok din, kültür, toplumun yapısı ve bireysel olarak ele aldığımızda büyük çıkmazlarının olduğunu görürüz. Daha geniş alanı kapsadığı için gayrı meşru ilişkiler zinadan daha tehlikeli bir durum arz etmektedirler

Zengin ve refah seviyesi ileri topluluklarda son zamanlarda gayrı meşru ilişkiler kadın ve erkeklerde eşit oranda olmak üzere artış göstermiştir.

---

[164] **En Önemli Boşanma Nedeni Geçimsizlik** 2003 yılındaki 50 bin 108 boşanmadan yüzde 93'üne geçimsizlik gerekçe gösterildi.

Boşananların 46 bin 615'i geçimsizlik,

2 bin 119'u diğer, 708'i terk, 194'ü zina, 173'ü cana kast ve fena muamele, 166'sı akıl hastalığı ve 133'ü de cürüm ve haysiyetsizlik gerekçelerini gösterdi.

2003 yılında boşananların 21 bin 805'inin çocuğunun bulunmadığı, 11 bin 695'inin bir, 9 bin 764'ünün iki, 3 bin 912'sinin 3, 1606'sının 4, 722'sinin 5 ve 604'ünün de 6 ve üzerinde çocuk sahibi olduğu belirlendi.

Erkeğin en büyük desteği ancak kadındır

Hayatın vazgeçilmezi kadındır. Kadın olmadığı zaman erkek kendini yalnız hisseder ve güçlü fiziği dahi ona yeterli olmaz. Onun için erkek hayatında güç bulmak istiyorsa bir kadına ihtiyacı vardır. Ancak kadın bu yüceliğini kıskançlık ve hased ile yıpratır ve o yüceliği elinden kaybeder. Güzel örnek olan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem başarısı ve kuvvetini Hz. Hadice radiyallâhü anhadan aldığını sürekli tefekkür ve tezekkür ederdi. O kadar zikrederdi ki diğer hanımları Efendimizin bu haline tahammül edemezlerdi. Bu sebeple erkeğini seven kadın, onu yüceltirse tarihte onları anmaktan geri kalmaz.

[Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Kırk yaşına gelince ara sıra inzivaya çekildiği Hira dağına sık sık gitmeye başlamış ve gittikçe hoşuna giden bu ruhî inziva sırasında büyük hakikate yaklaştığını, kâinatın o muazzam sırını keşfeder gibi olduğunu hissetmişti.

Hazreti Hadice radiyallâhü anha, onu ara sıra kendisinden uzaklaştıran bu inzivalara canı sıkılmıyordu. Diğer mütecessis ve ukalâ kadınlar gibi başına dikilip konuşmalarıyla ve hareketleriyle düşüncelerinden ayırıp, huzurunu kaçırmıyordu. Bilâkis evde bulunduğu sırada elinden geldiği kadar muhtaç olduğu sükûnet ve riayeti sağlıyordu.

Hirâ'ya gidince de onu uzaktan takip ediyor, onu hiçbir surette rahatsız etmeden her ihtimale karşı kendisini korumak maksadıyla adamlarından birini gönderiyordu.

Böylece zemin, beklenen risâleti telâkki etmek için hazırlanmış gibi idi. Lâkin — bu hazırlığa rağmen — hâdise çoktan beri ***"Nebiyyi muntazar"*** yani beklenilen rasül bahsiyle çalkalanan o âlemi sarstı. Kâbe'deki putların mevcudiyetine razı olmayan

kendi kavminin bu dalâlet içinde kalmayacağına bir lâhza şüphe etmemiş olan beklenen rasül, Hazreti Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem dahi sarsıldı.

“Hira” mağarasında ilâhi vahiy gelir gelmez Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, fecrin alaca karanlığında evine koştu. Rengi değişmiş, bütün vücudu korkudan titremekte idi. Zevcesinin hücresine girince kendini emniyette hissetti. Şahit olduğu hâdiseyi titrek bir sesle Hz. Hadice'ye anlattı. Acaba rüyada mı sayıklıyor? Yahut çıldırdı mı?

Hz. Muhammed’in manzarası, Hz. Hadice'nin kalbindeki en derin annelik duygularını uyandırdı. Kocasını bağrına basarak itimad ve iman dolu bir sesle dedi ki:

“Ey, Ebulkasım, Allah Teâlâ bizi gözetir. Bu müjdeye sevin ve sebat et. Amcaoğlu, Hadice’nin canını elinde tutanın hakkı için ben senin ümmetin nebisi olduğunu ümit ediyorum. Allah seni asla utandırmayacaktır. Sen ailene bağlısın, doğru sözlüsün, misafiri tutar ve ağırlarsın, felâketlere karşı yardımcısın”.

Hazret-i Muhammed'in korkusu yok olmuş, yüzü parlamıştı.

O, ne bir kâhindir, ne de kendisine cinler çarpmıştır. İşte Hz. Hadice'nin şefkatli tatlı sesi, sabahın ışıklarıyla beraber kalbine akıyor, onu itimat, emniyet ve sükûnla dolduruyordu.

Hz. Hadice radiyallâhü anha, bir annenin yegâne evlâdına yaptığı gibi ninni söyler gibi tatlı sesiyle yatağının etrafına güzel pembe rüyalar serpiyor, sakin ve rahat bir uykuya dalınca gözlerini bir an üzerinde tutuyor, sevgi ve tazim dolu kalbi çarparak, yavaşça hücreden çıkıyor, kapıya varınca tenha sokağa fırlayarak amcasının oğlu ***Varaka Bin Nevfel***'in yanına koşuyor.

Mekke, henüz sabah mahmurluğundadır. Ortalık aydınlığa ve hayata açılmağa hazırlanıyor.

İhtiyar Varaka, Hadice'nin sözlerini duyunca titredi. Bitkin, dermansız vücudunu bir canlılık kapladı. Sille inerek coşkunlukla konuşmağa başladı:

“Varakanın canını elinde tutanın hakkı için, eğer bana hakikati söyledinse, ey Hadice, Muhammed'e gelen daha evvel Musa ve İsa'ya gelmiş olan vahyi ilâhidir. Muhakkak ki, o bu ümmetin rasülüdür, ona söyle, sebat etsin.”

Hz. Hadice, ihtiyarın daha fazla konuşmasını beklemeden ve sözlerinin bir kelimesini tekrar ettirmeden müjdeyi hemen kocasına ulaştırmak için evine koştu. Fakat Hz. Muhammed'i bıraktığı gibi uykuda buldu. Uyandırıp uykusunu bozmaktansa, başının ucunda oturup beklemeyi tercih etti.

Aradan çok zaman geçmeden Hazret-i Muhammed yatağında çırpınmağa, nefesi ağırlaşmağa, alnından su gibi ter akmağa başladı. Bu hali epeyce sürdü. Görünmeyen bir muhatabı dinliyor gibi hali vardı.

Sonra kendisine verilmiş bir dersi tekrar eder gibi: ***"Ya - Eyyühel Muddesir..."*** süresini sonuna kadar okudu.

Hz. Hadice, onu kolları arasına alarak Varaka Bin Nevfel'den işittiklerini nakletti. Hz. Muhammed, minnet ve şükran ifade eden nazarlarla Hadice'ye uzunca baktıktan sonra dönüp yatağına bir göz attı ve teessür içinde:

"Ey Hadice dedi. Uyku ve istirahat devri artık geçti. Cebrail Aleyhisselâm bana insanları hak dinine, Allah'a ibadete davet emrini getirdi, ama kimi davet edeceğim? Kim icabet edecek?"

Hz. Hadice, heyecan ve imanla haykırdı:

"Ben icabet edeceğim, ey Muhammed, herkesten, her insandan evvel beni davet et. İşte ben, sana inanarak Müslüman oldum. Allah Teâlâ'nın rasülü olduğunu tasdik ediyor, inandığın Allah Teâlâ'ya inanıyorum."

Büyük bir huzur ve rahatlık içinde onu tebrik etti. Sonra isteği üzerine Varaka'nın yanına gitti. Varaka, Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi görür görmez haykırdı:

"Bana can veren Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki sen bu milletin nebisisin. Kavmin tarafından yalanlanacak, eziyet görecek, memleketinden çıkarılacaksın, onlara karşı savaşacaksın. O güne yetişsem Allah Teâlâ bilir onun uğrunda nasıl savaşacağım!"

Sonra başını ona yaklaştırdı. Hazret-i Muhammed de onu boynundan öptü.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem sordu:

"Beni yurdumdan çıkaracaklar mı?"

Varaka cevap verdi:

"Evet, senin gibi, bütün risâlet sahipleri düşmanlık görmüştür. Keşke o günde genç olsam... Keşke o gün sağ olsam..."

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, duyduklarından çok memnun olmuştu. Eşinin yanına endişesiz bir halde dâvası için mücadeleye kararlı olarak döndü.

Mücadele başlamıştı. Resulü Ekrem bu uğurda şimdiye kadar hiçbir kahramanın tarihinde eşi görülmemiş eziyet, baskı ve işkencelere mâruz kalmıştı.

Kureyş, dinlerinin aleyhinde bulunmasına, ecdatlarının zamanından beri taptıkları putlara hakaret edilmesine tahammül edemiyorlar, en sert ve insafsız bir şekilde karşı koyuyorlardı.

Kocasına bağlı ve getirdiği hak dinine ilk inanan Hz. Hadice radiyallâhü anha bu çetin mücadelede onun yanında yer almış, elinden geldiği kadar yardımına koşmuştu.

Resulü Ekrem'in Kureyş'ten gördüğü eza ve cefadan mustarip olarak eve dönüşünde vefakâr eşi onu teselli ediyor, maneviyatını yükseltiyordu.

Bu hal senelerce devam etmişti.

Kureyş müşrikleri, aldıkları bir kararla Haşim ve Abdülmuttalib oğullarını Mekke haricinde bulunan Ebu talip semtine sürülmüş, orada âdeta sürgün hayatı geçirmek zorunda bırakılmıştı.

Bu kararı ihtiva eden sahife Kâbe'ye müşrikleri Hazret-i Muhammed'in taraftarlarına ve yakınlarına karşı iktisadî abluka tatbik etmişler, onlarla her türlü münasebeti kesmişlerdi.

Resulü Ekrem, Mekke'den ayrılıp Ebu Talib semtine gidince Hz. Hadice radiyallâhü anha hiç tereddüt etmeden onunla beraber gitmiş, gençliğinin birçok tatlı hatıralarını sinesinde toplayan çok sevdiği aile evini terk etmişti.

Yaşı bir hayli ilerleyen Hazret-i Hadice, kaybettiği evlâtlarının acısı üzerine başlarına gelen bu yeni felâket onu bir hayli yıpratmıştı.

Ebutalib'in semtinde Mekke'den uzakta üç sene kalmıştı. Bu ızdırap yılları içinde kocası Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve arkadaşlarıyla beraber birçok sıkıntı ve alışamadığı mahrumiyetlere katlanmıştı.

Yaşı altmışı geçtiği halde, silâh, para ve sayı itibarı ile kendisinden üstün bir düşmanla mücadele eden: kocasının yanında bulunmak için sağlığından fedakârlık yaparak üstün bir gayret sarf ediyordu.

Kuvvetli bir imanın ve sarsılmayan bir azmin karşısında Kureyş'in muhasara, abluka ve boykotları bir başarısızlıkla neticelenmiş, Hz. Muhammed'in Mekke'deki evine dönme zamanı gelmişti.

Hazret-i Hadice güçlükle ve üstün bir kuvvet sarfederek rahat döşeğine avdet eder etmez hastalanmıştı.

Yorgunluk, sürüldükleri yerde mâruz kaldıklara baskı, zulüm ve mahrumiyet altmış beş yaşındayken en son gücünü tüketmişti.

Yatağa düşen Hz. Hadice radiyallâhü anha son günlerini yaşıyordu artık. Nihayet gece gündüz başucundan ayrılmayan sevgili eşi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin kolları arasında ruhunu teslim etti...

Resulü Ekrem etrafına bakınca ona ilk inanan, dâvasında destek olan mübarek zevcesinin vefatından sonra evin bomboş ve kasvetli olduğunu, Mekke'nin onun göçmesinden sonra oturulacak bir yer olmaktan çıktığını gördü:

Hz. Hadice'nin vefat ettiği ve ***“Hüzün Yılı”*** adı verilen o senede Hz. Muhammed'in karşılaştığı müşküller ve üzüntüler son haddini bulmuştu.

Öyle ki müşrik düşmanları, etrafını saran bu Hz. Hadice'nin vefatından sonra o zamana kadar İslâmiyet’i kabul edenler, Hz. Muhammed'in etrafında toplanmış, onu mal ve canları ile korumaya kararlı olduklarını belirtmişlerdi.

Hz. Hadice radiyallâhü anha vefat etiğinde, İslâmiyet davası bir hayli yayılmış Mekke'nin sınırlarını aşmış, Hicaz'ın etrafına hattâ deniz aşırı ülkelere kadar uzanmıştı.

Ve Muhammed'in evi de bir gün şu hâdiseye şahit olacaktır. ,

Hz. Aişe radiyallâhü anha gençlik ve güzelliğine, kocası Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin sevgisine güveniyor. Fakat kendinden önce Hz. Muhammed'in kalbine girerek hayatının son anına kadar o kalbi kendine hasreden ve orada işgal ettiği

yeri ölümünden sonra da muhafaza eyleyen Hadice'yi kıskanıyordu. Günün birinde Hâle — Hz. Hadice’nin kızkardeşi— ziyaret kastiyle Medine'ye geliyor. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin evinin içinde Hâle'nin —göçen sevgilisinin sesine benzeyen— sesini işiterek kalbi çarpıyor ve:

“Ey Allahım, bu Hâle'dir.”

Diye haykırıyor. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin halinden sinirlenen Hz. Aişe kendine hâkim olamayarak:

“Uzun yılların yıprattığı Kureyşli bir kocakarıyı anıyorsun, hâlbuki Allah Teâlâ onun yerine daha iyisini vermiştir.”

Diye, sitem edince mübarek çehresi değişen Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden şu cevabı alıyor:

“Vallahi, Cenabı Hak, bana onun yerine daha iyisini vermedi. İnsanlar kâfirken o bana inandı, insanlar beni yalanlarken o tasdik etti. İnsanlar beni her şeyden mahrum ederken, o servetiyle yardım etti. Ve Cenabı Hak, kadınlar arasında yalnız ondan bana evlâd ihsan etti.”

Ve bu sözler karşısında Hz. Aişe radiyallâhü anha iradesini zapt ederken kendi kendine hitap ediyor:

“Vallahi bir daha ondan bahsetmeyeceğim!”

Hâlbuki daha önce ondan sık sık bahsetmekten kendini alamıyordu. Bir gün de hep onun lâfını ettiğini görünce:

“Sanki dünyada Hadice'den başka kadın yokmuş!”

Dedi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemde buna karşılık:

“Evet, o vardı, vardı ve ondan evlâdım da olmuştu”.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem her koyun kesişinden sonra yanındakilere:

“Hadice'nin arkadaşlarına da verin”.

Buyurduğunu duyan Hazret-i Aişe, bunun için darılır gibi olmuş. Bunun üzerine Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de:

“Onun sevdiklerini ben de seviyorum” karşılığını vermişti.

Mekke'nin fethedildiği gün oradan yol geçmesine rağmen Hazreti Hadice'yi unutmamış, bu ilk zevcesinin defnedildiği yakın bir yerde çadır kurup, oradan Mekke'nin fethini idare etmişti.

Hz. Hadice'den sonra İslâm dinine milyonlarca kadın girecektir. Fakat o, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin hayatında

Allah Teâlâ tarafından en mühim role seçilen ve ilk Müslüman kadın olarak kalacak ve —Müslüman olsun olmasın— tarihçiler Hz. Hadice'nin o rolünü anacaktır. Nitekim Batılı tarihçi Badey şöyle diyor:

"Hadice'nin sevdiği için evlendiği erkeğe olan itimadı, bugün yeryüzünde yaşayan insanlardan her yedi kişiden bir kişinin din olarak inandığı akidenin ilk merhalelerine bir itimad havası katıyordu".

Margol Youth ise, Hz. Muhammed'in nübüvvet hayatını, Hz. Hadice radiyallâhü anha ile karşılaştığı ve Hadice'nin kendisine elini takdir ederek uzattığı günle tarihini başlatıyor.

Nasıl ki aynı batılı tarihçi, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin Medine'ye hicretinin tarihini Hazret-i Hadice'nin toprağa verildiğini ve Mekke'nin Hadice'siz kaldığı günle tesbit ediyor.

Dermenghein ise, Hz. Hadice'nin saçı sakalı karışık, garip bakışlı ürkek bir halde Hirâ mağrasından gelen kocasının karşısındaki vaziyeti üzerinde duruyor, ondan anlıyoruz ki Hadice'nin, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi tekrar sükûnet ve emniyete kavuşturmuş, bir sevgilinin hayırhahlığı[165], sadık bir zevcenin vefakârlığı, bir an annenin şefkatiyle göğsüne bastırmış ve Hazret-i Muhammed'i orada, kendini koruyucu bir annenin kucağında bulmuştu.

Aynı tarihçi, Hadice'nin vefatı hakkında şöyle diyor:

"Hz. Hadice'nin vefatıyla Hazret-i Muhammed kendisine ilk inanan, kalbini huzur ve sükûnetle doldurmaktan biran geri kalmayan, yaşadığı müddetçe onu zevcelerin sevgisiyle, annelerin şefkatiyle çevreleyen kadını kaybetmiş oldu.

Hz. Hadice, rasüllüğe vaat edilen kişinin hayatını doldurmak, o yetime bir anne, o kahramana bir ilham verici, o mücadeleciye bir sığınak, o Resülallaha itimat, emniyet ve huzur kaynağı olmak için mukadderatını hazırladığı yegâne kadındır".][166]

[165] **Hayırhah:** iyilik isteyen, iyilik düşünen.
[166] (Prof. Aişe ABDURRAHMAN), s. 19-27

Erkek olabilmenin verdiği sıkıntı

[Erkekler iç dünyasını keşfettikçe, erkekliğin dayandığı temel çelişkinin çeşitli görünümleriyle karşılaşılır; erkeğin cinsel kimliğinin temel taşı erkekçe değil kadınca arzulardır. (Yani kadınlaşmak ona korku verir.) Erkekler için her şey zordur. Dışarıdan bakıldığında çoğunlukla uzak anlaşılmaz görünürler. Ya da gürültücü ve sevimsiz olurlar.

Erkekleri kendini tanımaya başladığında ise her şey daha kötüye gider, savunmacı ve ulaşılması imkânsız olabilirler. Aslında, duyguları konusunda genelde açık olan kadınların aksine, başkalarına açılmak çoğu erkeğe son derece zor gelir. Ama bunu başardıklarında, dramatik, cesur ve şaşırtıcı ölçüde incinebilir bir iç benliği açığa vururlar.

Erkeklere sıkıntı veren nedenlerden birisi çoğu erkek hiç konuşmaz, yani önemli veya ilginç şeylerden konuşmaz. Bilinçaltı felsefeleri *"konuşmak ucuz bir şeydir, davranışlar daha fazla şey anlatır"* olduğundan, çoğunlukla, nasıl araba kullanıyorlarsa öyle başlarlar:

"Yolu sormak yerine, bir çıkmaz sokağa rastlayana, kaybolana ya da kaza yapana kadar yollarına devam ederler. O zaman bile, yardım istemekten kaçındıkları olur: arka koltuktaki sürücü bunu onların yerine yapabilir."

Bazı erkekler depresyon, endişe, ilişki güçlükleri gibi kadınlarınkine benzer sorun ya da konulardan dolayı tedavi görmek isterken, çok daha fazlası psikoterapiye yanaşmaz.

Erkekler işleriyle ilgili bir kriz yaşamaktadır. İşten atılma, hatta işteki bir "yeniden düzenleme" erkekler için sarsıcı bir deneyimdir. İşle ilgili kararlar almada zorluk çekme, pahalıya mal olan politika çatışmalarına girme, şirketin baskı uygulaması, işinden sıkılma veya işine olan tutkusunu kaybetme gibi.

Birçok erkeğin cinsel ya da cinsel olduğunu düşündüğü belirtiler yüzünden cinsel dürtü veya zorlanım en sık ortaya konan sorunlarıdır.][167]

---

[167] (GRATCH, et al., 5. baskı / Eylül 2002), s. 13

"Erkeğin Unutulması" gerçeği

Aşağıdaki sorular erkek gerçeğinde sorunların ne kadar çok olduğunu da göstermektedir.

[Bugün kimi yazı ve eserde kadın hareketinden, kadın sorunundan her söz edilişinde, ***"erkeğin unutulması"*** olgusuyla karşılaşıyoruz. Kadın sorunu aynı zamanda erkek sorunudur.

Örneğin kimi yazı ve eserde değinilen ***"ataerkil[168] kültürün"*** acısını sadece kadınlar mı çekiyor?

Erkekler de aynı ızdırabı duyumsamıyorlar mı?

Erkekler de aynı derdin kurbanı değiller mi?

"Ataerkil kültür"ün acısını erkekler de çekmiyor mu?

Gelenek gereği dövmek, hatta "vurmak" zorunda kalan erkekler neyin kurbanı? "Ataerkil kültür"ün esiri sadece kadın mı?

Sevmediği erkekle evlenmek zorunda kalan kadınlarımızın sayısıyla, "Allanın emri, peygamberin kavliyle" eş seçen erkeklerimizin sayılarını karşılaştırdık mı?

Genelde dayak atan erkektir. Ama erkeğini döven kadın sayısından haberimiz var mı?

Kim kime "cehennem hayatı" yaşatıyor?[169]

---

[168] **Patriarchal:** s. ataerkili, muhterem, yaşlı ve saygıdeğer,

[169] "Bu açıdan bakınca İskandinavya ülkeleri, İsveç en başta, önderdirler. Hukuki ve siyasi düzenlemelerde en ileri kurallar İsveç'te bugün: Tam eşitlik uygulanıyor. Ancak kuralların, yazılı metinlerden çıkıp, zihniyetlere girmesini beklemek için daha çok zamana ihtiyaç var. Bu hukuki düzenlemelerin kültürel açıdan sindirilmesi, bireysel/ailesel düzeyde gerçekleşmesi için kadın ve erkeklerin bir şeyler daha yapması gerekiyor. Düzenlemeler sonucu İskandinavya ülkelerinde patriarkal (pederşahi/ babasal) aile düzeni feci biçimde sarsıldı. Yıkıldı / yıkılacak.

Bu soruları cevaplamamız gerekiyor. Erkeklerin bunalımı, iç sıkıntıları, *"posterlere âşık olmaları"* ve *"kaderlerine küsmelerini"* araştırmayacak mıyız?

Günümüzde bazı işler sadece kadınlara ayrılmıştır. Erkek çalıştırmazlar. Fransa'da süpermarketlerde erkek tezgâhtar gördünüz mü?

Ya da neden bazı, işler erkeklere ayrılmıştır?

Şu an kim, nerede, niçin sadece kadın çalıştırıyor? Bu konulardaki tavırları nedir? Aile baskısı, ana-baba, ağabey, abla baskısı, sadece kadınlar üzerinde midir?

Erkek çocuklar ne zaman delikanlılık çağına ulaşıyor?

Daha nice soru cevaplanmayı bekliyor.] [170]

Ev içi, aile içi şiddet (dayak, küfür, ensest, iğfal...) erkek takımını da etkiliyor bu ülkelerde. Örneğin Danimarka'da **"Dövülen/ Dayak Yiyen Erkekler Evi"** açıldı 1991'de: Her ay 30 ile 60 yaşlan arasında otuz kadar erkek bu eve sığınıyor. Bütün diğer ülkelerde dayak yiyen kadınlar hatırlayınca Danimarka'da dayak yiyen erkeklere ağlamak olası değil. Ama belirtilmesinde de yarar var. Türkiye'de de arada bir basına yansıyan dövme olaylarına da rastlanıyor.” (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s. 254

[170] (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s. 7

Erkeklerin Zaafları

Erkeklerin zaaflarını şu başlıklarda toplayabiliriz.

*1—**Utanç*** **(erkekler ağlamaz):** Erkeklerin duygusal diyaloglara girmemelerinin en sık karşılaşılan nedenidir. Utanç, rahatsız edecek derecede insana acı veren bir duygudur. Her zaman farkında olmadığımız şey ise, bunun ne kadar yıkıcı olabileceğidir.

2—***Duygu yokluğu*** **(ne hissettiğimi bilmiyorum):** Burası, alışılmış psikolojik araçların her zaman işe yarayamayabileceği daha karmaşık bir alandır. "Bu durumda ne hissediyorsunuz ?" sorusunun cevabı verilememektedir.

3—***Erkeğe özgü güvensizlik*** **(üstte olmaktan yoruldum):** Erkeklerin sarıp sarmalanmış, korunaklı görünümlerinin altında kişiliklerinin aslında bu erkek olmak kalıp ve görevinin ağırlığıyla ezildiğini görürüz

4—***Kendine dönüklük*** **(beni gör, beni duy, beni hisset, bana dokun)***:* Erkeğe özgü güvensizlik çatışmasının doğrudan bir türevi ya da muhtemel bir sonucudur. Yalnızca erkek olduğunu bilmek, insanı kendi kadınca arzularından korumaya yetmez, kişi bunu kendisine tekrar tekrar ispatlamak zorundadır. Ama bu bile yeterli olmaz.

5—***Saldırganlık*** **(sana patronun kim olduğunu göstereceğim)***:* Erkeğe özgü güvensizlik çatışmasının doğal bir sonucudur. Kadınla birlik olma arzusu ile erkek kimliğini kaybetme korkusu arasındaki bağdaşmazlık ya da çatışma, erkeğe özgü güvensizlik çatışmasının can alıcı noktasıdır. Bu durumda erkek:

1-"Düşman"ı yıldırmaya ve onu savunmasız yakalamaya,

2-Fiziksel değilse bile ruhsal alanını ele geçirmek üzere ihlal etmeye,

3- Kendini kadından psikolojik olarak ayıracak bir acı duvarı oluşturmaya çalışır.

Her üç taktikte de erkeğin güçlü bir arzu duyduğu kadının içinde kaybolma korkusunun izleri açık bir şekilde görülmektedir.

6—***Kendine dönük yıkıcılık*** **(kendimi öylesine yenik hissediyorum ki):** Kadınla kalıcı ve yakın bir ilişki kuramamaktan perişan olduğunu hissetmek.

7—***Cinsel eylemleme*** [171] **(şimdi birleşmek istiyorum):** Önceki bütün özellikleri özetler ve çarpıcı bir biçimde içinde toplar. Erkeklerin cinsel dili tamamen yabancı bir dil değildir. Daha çok, hem kadınlar hem de erkekler tarafından deşifre edilebilecek ve edilmesi gereken bir lehçeye benzer.

Bu konuda kadından beklentisinin olması erkeği zafiyete düşürür.][172]

[171] Cinsellikle ilgili bilinçsiz arzuların ve fantezilerin pençesindeki kişinin geçmiş olayları hatırlamak yerine bunları bilinçsizce eyleme yansıtması; kaynak: Selçuk Budak, Psikoloji Sözlüğü,

[172] (GRATCH, et al., 5. baskı / Eylül 2002), s. 17-28

AŞK

EVLİLİK

AİLE

AŞK

Aşk ve cinsel yakınlık; düşünsel, duygu ve davranış boyutlarıyla iki insan arasında bir etkileşimdir. Kendini bir başkasına açma kararını veren kişinin; değer yargıları, ümitleri, korkuları, hesaplaşmaları vb. hususlarda geçmiş, gelecek yada bugününe dair paylaşımları bu etkileşimin düşünce planını oluşturur.

Benzerlik ve farklılıkları keşfetme isteği, sevgi, koruma, merak etme, düşünme, güvenme gibi duygular da aynı şekilde yakınlık duymaya etkendir.

Davranış boyutunda ise; beden dili dediğimiz sevgiyi dolaylı olarak ifade eden mimikler, bakma, gülme, yakın fiziksel temas, dokunma, sarılma, okşama, öpme, cinsel ilişki vb. eylemleri sayabiliriz.

Görüldüğü gibi aşk; insanın kendisini duygu, düşünce ve hatta bedeniyle başkasına açarak yakınlık kurmasıdır. [173]

İlişkiler ile insan sevilmeye değer olduğu duygusunu hisseder. Bu kadınlığın ve erkekliğin bir açıdan diğeri tarafından onaylanmasıdır.

[Bu yüce aşk, iki değişik insanın birbiriyle sağladığı uyumdur. Ne var ki kadınla erkek arasındaki ayırımı vurgulayarak bir ikilik yaratan ve bu ikilikten yararlanıp, günlük hayatın en ufak teferruatına kadar insanlar üzerindeki baskıcı tutumunu sürdüren batı toplumlarında, bu ideal uyum pek mümkün olamamaktadır. Ve bu ideal uyumu yani yüce aşkı yakalayanlar da toplum dışı kalırlar bu yüzden, hatta topluma karşı çıkıyor kabul edilirler çoğu kez. Çünkü toplum yüce aşkın gerçekleşmesine karşıdır,

[173] (GRATCH, et al., 5. baskı / Eylül 2002), s. 16

yüce aşkı keşfeden, toplumun ve toplum değerlerinin dışında bir mutluluğun mümkün olduğunu keşfeder. Onun için de insanlar, bu mutluluğu şairlerin ve sanatçıların sesiyle çağırırlar daha çok...][174]

Çoğu kez bedensel hazlar ve sevgi ile gönlün sevgisi ve aşkı birbirine karıştırılır. Her şekilde sevgi iyidir, sevgiyi kötü hale getiren kötü huylardır. İnsanlar, biraz da bilgisizce, kendi şehvet ve arzularına "aşk” adını verirler. Bu da bir yoldur, ama Mevlâna nın dediği gibi; ***"şehvetten aşka giden yol çok uzundur"*** [175].

Kadınla erkeğin birbirine karsı duyduğu sevgi, Allah Teâlâ'nın sevgi denizinin ancak bir damlasıdır. Allah Teâlâ'nın sevgi denizi öylesine uçsuz bucaksızdır ki, aslanlar oradan kaptıkları sevgilerle yavrularına süt verirler, zenginler o denizden kapabildikleri bir parça sevgi ile yoksullara acır ve bir sadaka verirler[176]. Ancak, değerli olan aşk, gönlün maddeye değil de daha yüksek şeylere duyduğu aşktır. İnsan bedeni gönlü sürekli maddî isteklere ve arzulara çeker, gönül ise yüce şeylere duyduğu aşkla yükselmek ister. Allah Teâlâ katında en eski şey aşktır, onun ***"evveline evvel yoktur.”*** Canlar bile aşktan gelir, aşka giderler. Aşkın bütün canların kaynağı olması, bütün canların aşka dönmesi aşkın gücüne ve başlangıcına bir delildir, ***"fakat kimsecikler sonuna ermemiştir aşkın."*** [177]

Aşk kadın ve erkekte doğuştan gelen en yüce eğilim olarak mevcuttur. Onlar bu eğilime yöneldiklerinde, aslında sevgilide Allah Teâlâ’yı aramaktadırlar. Durum ve şartların kişiyi insanî sevgiden yoksun bıraktığı, büyük beklentilerin büyük hayal kırıklıklarıyla sonuçlandığı durumlarda bunalım kaçınılmazdır.

Hakikatte aşk Allah Teâlâ’yı bulmaktır. Allah Teâlâ, çoğunlukla; kocası tarafından kadına, kadın tarafından kocasına görünür.

---

[174] (MERİÇ, Journal, cilt 2 Mart 1993), s.12

[175] Mevlâna. *Mevlâna'nın Rubaileri*, (trc,: M. Nuri Gençosman). İstanbul: MEGSB yay. 1986.. s.26(119).

[176] Mevlâna. *Dîvan-ı Kebîr.* (trc.: A. Gölpınarlı). İstanbul: Remzi Kitabevi. cilt 2. s.319 (2626), cilt 5. s.84 (968-969).

[177] Mevlâna. *Dîvan-ı Kebîr.* (trc.: A. Gölpınarlı). İstanbul: Remzi Kitabevi., cilt 5. s. 129 (25.gazel).

Kim Allah Teâlâ'yı seviyorsa, karısını seviyor ve kul olmuş demektir. Çünkü kul sıfatı Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selemin sıfatıdır.

Kadının erkeğe sevgisi ise Allah Teâlâ'nın kuluna olan sevgisi gibidir ki ona yaratıcılık sıfatı ile çocuk hediye eder. Bu ise erkeğin dünyada en büyük hazlarından biridir.

Aşkın oluşmasında şehvetin payı olduğu düşünülürse de, şehvetin ufku aşkın hedeflerine ulaşamayacak kadar dardır ve aşkın bahsedildiği yerde anılması dahi mümkün değildir.

[Batı'da aile, aşk ve yeni yaşam biçimlerindeki son gelişmeler, ***"özgür aşkın"*** bugünkü toplumlardaki tanımlanması da irdelenmektedir. Âşık olmak için iki kişi gerektir. Ama bu iki kişi arasındaki ilişkilerin nasıl düzenleneceğine kim karar verecek?

Aşkta ve kadın-erkek ilişkilerinde töreler, gelenek ve görenekler, din, yazılı hukûki metinler düzenleyicilik rolünü sırayla ve/veya birlikte üstlendiler. Ama hiçbiri başarılı olamadı / olamıyor. O halde iki kişinin bizzat bu işleri düzenlemesi daha yararlı olmayacak mı? Diye de düşünülebilir.

Aşkta mikro-iktidar arayışları hem kaçınılmaz hem de ilişkileri ***"bozan"*** nitelikte. O halde ne yapmalı? Aile kurumu / alanı / coğrafyası içinde İktidar kavgası kaçınılmaz mı? Sebebi verilmesi gerekiyor mu? Bu alandaki emredici kuralların nefesi kesildi / kesiliyor: Yerine ne koymalı?

Hayat kanunlara sığdırılamıyor/sığdırılamaz. O halde, iş, kadın ve erkeklere düşmüyor mu? **Uyum, denge ve dinginlik içinde erkek ve kadın kendi "cumhuriyetlerini" kuramazlar mı?**

Aile sözcüğü yerine "sevgi ortaklığı / birliği" türünde bir terim tavsiye edilebilir mi? Çocuğu unutmadan, sevgiyle, karşılıklı anlayışla, saygılı uyuşma/uzlaşma isteği içinde bağımsız ve özgür, tam eşitlikçi bir alan, bir cumhuriyet kurulamaz mı?...][178]

[178] (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s. 16

Aşkın çeşitleri

[Fransa'nın büyük realistlerinden, 'Julien Sorel' karakterini ölümsüz bir şekilde dünya edebiyatına kazandıran Stendhal ***"Aşk Üzerine"*** adlı kitabında, aşkın dört ana çeşidi olduğunu söyler ve önemlidir;

İlki, onun ***"tutkulu aşk"*** ismini verdiği ve ***"sevda"*** diye adlandırılan yakıcı ve umutsuz sevgi modelidir. Mecnun'un Leyla'ya, Kerem'in Aslı'ya, Romeo'nun Juliet'e olan aşkı bu gruptadır. Bilinçaltında yatan fevkalade güçlü erotik yönüne rağmen, bu aşkın tesir gücünün kaynağı, vuslatın hayalde kalması, sevgililerin birbirine kavuşamamasıdır. Cinsel motivasyon ve yönlendirmenin bu şekilde hedefini bulamaması, bir yandan erotizmi daha da artırırken, bir yandan da cinsel hissiyatın yüceltilmesine ve ruhsal bir mahiyet kazanmasına sebep olur.

Stendhal'in ifade ettiği ikinci aşk grubu, ***"fiziksel aşk"***tır. Yazar, bunu bir örnekle şöyle ifade eder:

"Avlanmaktasınızdır. Birdenbire, genç ve güzel bir kıza rastlarsınız. Kız, ormanın içlerine doğru soluk soluğa kaçar... On altı yaşınızda aşk hayatınız buradan başlar".

Üçüncü tür aşk ise, ***"salon aşkı"***dır. Stendhal'e göre bu, *"1760'a doğru Paris'te kendini göstermeye başlayan"* fevkalade görgülü, samimiyetsiz ve yapay tavırlı bir ilişki modelidir. Böyle aşklarda *"hiç bir tatsız şeye yer yoktur, zira bu görgü kurallarının, ince zevkin, nezaketin çiğnenmesi olur. İyi yetişmiş bir erkek, bu tip aşkın bütün çizgi ve safhalarında uyması gereken kuralları önceden bilecektir, çünkü burada gerçek aşkta olduğu gibi hiç bir sürpriz, hiç bir beklenmedik durum yoktur... Gerçek sevda bizi kendi menfaatlerimize karşı olan bir yere sürükleyip götürürken, "salon aşkı" her zaman bu menfaatlere saygılı davranır"*.

Stendhal, bu üç aşkın dışında bir de ***"gösteriş aşkı"*** veya ***"gurur aşkı"*** şeklinde isimlendirilebilecek bir aşk modeli olduğunu ifade eder. Bu ise, erkek ve kadınların, yaşadıkları toplumda önemli bir statüsü ve itibarı olan kişilere olan bağlılığı şeklinde görülür.

Bir iş adamının bir düşesi kendine metres tutması veya bir bayan memurun, amirine veya mesleki büyüklerine duyduğu

hayranlık bunun örnekleridir. Böyle aşklarda cinsel zevk çoğu zaman çok arka planda kalır. Mühim olan, daha alt statüde olan eşin gururunun okşanmasıdır.

Çağımızda bazı psikologlar, insan şahsiyetlerine göre aşkı gruplandırma yoluna gitmektedirler. Kanada Toronto Üniversitesinde, fazla sayıda insanın duygu ve ilişkileriyle alakalı bir anket çalışmasının neticesinde şöyle bir aşk türleri tablosu elde edilmiş: bu tabloya göre üç temel aşk türü var. Bunlara ***eros, ludus*** *ve* ***storge*** adı verilmiştir.

Eros yani erotik aşklar, cinsel arzuları güçlü, duygulu ve kendine güvenen kişilerdir. Fiziki güzelliğe ve eşleriyle bedensel temasa önem vermektedirler.

Ludus tipi aşkta*,* kişi yalnızca oynaşmaya ve hazza önem verir, ama mesuliyetten ve güçlü duygusal bağlantılardan kaçar. Buna nasıl aşk denirse...

Storge tipi aşkın insanları iyi arkadaş olurlar, şefkatlidirler ama eşlerine karşı tutkulu ve heyecanlı tavırları yoktur. Bu üç temel aşk tipinin birbiriyle karışmasıyla üç aşk türü daha ortaya çıkar ki: bunlar ***mânia, pragma*** *ve* ***agape***'dir.

Mânia, çok süratli kıskançlığa dönüşebilen, saplantılı aşktır.

Pragma, eşler arasında uyuma ve uzlaşmayı önemseyen, pratik ve gerçekçi aşktır.

Agape ise, kişinin kendini sildiği, fedakârlık ve görev duygusuyla dolu aşk türüdür. Yani tüm aşk türleri altı köşeli bir yıldız oluşturuyor. Bu sınıflandırmayı doğru kabul ettiğimizde şu hususu da elbette ki doğru kabul etmemiz kaçınılmazdır: Bu tabloyu sistematize eden Kanadalı psikologlara göre, eğer iki insan bu altı köşeli yıldızın zıt uçlarındaysa, mesela biri storge noktasına öbürü de ludus veya mânia noktasına yakınsa, aralarındaki ilişkinin tatmin edici, istikrarlı ve uzun süreli olması elbette ki beklenemez.][179]

[179] (AVCI, Kasım 2007), s. 307-309

EVLİLİK

[Yeryüzünün en eski sosyal kurumlarından biri olan aile, içtimaî hayatın âdeta bir minyatürüdür. Nesli devam ettirme, aile bireylerine psikolojik ve sosyal güven sağlama işlevinin yanında, kültürel değerleri gelecek nesle aktarma işini de önemli ölçüde aile üstlenir. Ailenin sosyal yapının oluşumundaki inkâr olunamaz fonksiyonları, sonuç olarak toplum ve her kademede devletin şekillenmesinde de hissedilir.

Bu yüzden İslâm hukukunda kadın ile erkeğin birlikte yaşamasının sosyal ve hukukî çerçevesini belirleyen evlilik sözleşmesi, ayrıntılı anlatılır. Bu konuda birçok emredici ve düzenleyici kurallar konulur. İslâm hukukunda evlilik sözleşmesi, bir yönüyle hukukî bir işlem ve akit; bir yönüyle de ibadet olarak değerlendirilir.[180] Bu anlayışın tabii bir yansıması olarak evlilik ve boşanma konusu, bazı fıkıh kitaplarının ve bazı hadis mecmualarının tertibinde ibadet bölümünün akabinde yer alır. Ayrıca evlilik ve boşanmanın *"hukûkullâh"*[181] arasında sayılması da, evlilik müessesesinin dinî ve sosyal boyutunu gösterir. Bu özgün durum, sosyal kontrol açısından büyük önem arz eder.

Ailenin toplumla yakın ilgisinden dolayı tarihte evlenme kurumunu düzenlememiş bir devlet yoktur. Günümüz dünyasında ise, sosyal devlet ilkesini benimseyen pek çok ülkede, aile birliğinin korunmasına yönelik tedbirler, anayasal güvenceler altında pozitif hukuk kurallarıyla belirlenmiştir. Hatta aile konusunda giderek güçlenen devlet himayesi, iç hukukun yanı sıra artık

---

[180] İbn Âbidîn, Muhammed Emîn, Hâşiyetü Reddi'l-Muhtâr, İstanbul 1984, lll, 3.

[181] **Hukukullah:** Fık: İbadetler ve İlâhî cezalar, ukubetlerle alâkalı haklar.

uluslararası bir nitelik arz etmektedir.[182]][183]

[Evlilik, insanın en geniş anlamda özgürlüğe ve bağımsızlığa ulaşmasının güvencesidir. Bir aileye kavuşacak, dolayısıyla senin de kavuştuğun en yüce şeyi elde edecektir. Kimliği yenilen kadın ve erkek eskiden o yinelenip duran küçük düşürülmelerin ve barbarca davranışlara konu edilmelerin hepsi geçmişe karışacaktır. Gerçi evlenmek bu bakımdan en yüce bir davranış, insana en şerefli bağımsızlığı sağlayacak bir eylem; ne var ki eşiyle alabildiğine sıkı bir ilişkisi de vardır. [184]] [185]

Erkek ve kadın evlilikle tek vücut olunca Allah Teâlâ'nın başka bir boyutta yaratıcılığının tecellisi oluşarak nesiller meydana gelir. Böylelikle O'nu yansıtan ***"yeni bir hayat yaratılır"*** Sadece erkek ve kadının birlikteliğiyle yeni bir ten dünyaya gelir.

"Hiçbir şey bir erkeğin kişiliğini iyi aile terbiyesi almış bir kadınla kuracağı yakınlık kadar geliştiremez." [186] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin Hz. Hatice'den gördüğü desteğin büyüklüğünü bu konuda hatırlamak uygundur. "Her başarılı erkeğin arkasında kadın vardır", sözü de sorgulanamaz bir gerçeği yansıtmaktadır

Evlilikle; artık birlikte düşünen, hisseden ve hareket eden iki kişinin yarattığı yeni bir dünyaya adım atılır.

Kadın ve erkek aile kurumunun birer üyesi olup birlikte yaşamak zorundadırlar. Evlilikten önceki ***"ben"*** ve ***"sen"*** anlayışı yerini ***"biz"*** anlayışına bırakır. Evlilikte en önemli şey, iki tarafın oluşturduğu ***"biz"*** kavramının mutluluğu, huzuru ve güveni içermesidir. Kadının erkeğe gösterdiği saygı ve itaat bir gerekliliktir, bunun karşılığında erkeğinse kadının terbiye/olgunlaşma aşamasında gösterdiği sabır, yol göstericilik kadına yaptığı en büyük yardımdır. Sadece bu sebeple bile evlilik hukukunda erkek bir derece üsttedir ve saygıyı hak edendir. Ancak bu kavramlarla

[182] Mumcu, Ahmet, İnsan Hakları Kamu Özgürlükleri, Ankara 1992, s. 5.
[183] (GÜNEŞ)
[184] **Franz Kafka,** Babama Mektup, **s. 9, 66-67, 86, Cem Yayınevi, 1999. (Mektuptan uyarlanmıştır.)**
[185] (GRATCH, et al., 5. baskı / Eylül 2002), s. 197-198
[186] Tolstoy, İtiraflarım, trc. İhsan Özdemir, İst, 2005, s.10

"biz" olunur. Çıkar, ego, üstünlük sağlama çabaları, yalan, kötü niyet evlilik hukukunda bireylerin ***"biz"*** olup, ortak duygu ve ortak paylaşımı sağlayamamalarının ve yine ortak bir hayat kuramamalarının en büyük sebebidir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Şu üç şey Âdemoğlunun saadetindendir; sâliha bir hanım, geniş ev, rahat binek" [187]

"Şüphesiz ben, boşamaktan zevk alan, mevcut olanı yiyen, olmayanı isteyen, hanımının yanında aslan gibi, dışarıda tilki gibi olan kişiye buğz ederim. Ali kerremallâhü veche ise, Fâtıma radiyallâhü anhaya karşı, bulduğunu yer, bulamadığını istemez, onun yanında tilki gibi, dışarıda ise aslan gibidir. Biriniz deveye vurduğu gibi (kadınlara) peş peşe vurmaktan utansın! Nitekim sonra onunla kucaklaşacaktır."[188]

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme esirler geldiği zaman, Ali Bin Ebi Talib kerremallâhü veche dedi ki;

"Ey Fâtıma! Rasûlüllah sallallahu aleyhi ve selleme git ve ondan hizmetçi iste" O da gitti ve O'na konuşurken ağladı. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Fâtıma ihtiyacı için mi geldi, yoksa ziyaret için mi?" Fâtıma radıyallahu anha gözünün yaşını sildi ve dedi ki;

"Ey Allah'ın Rasulü! Suyu evimin içindeki kuyudan kullanıyorum ve beni yabancı kimse görmüyor, hamuru evde yoğuruyor, ekmeği evde yapıyorum ve beni yabancı kimse görmüyor, guslümü evde yapıyorum ve kimse beni görmüyor. Lakin odun toplamak için uzak yerlere gitmek zorunda kalıyorum ve bu bana kadın avret olduğu için sıkıntı veriyor. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi

---

[187] Benzeri Sa'd Bin Ebi Vakkas'tan; Ahmed (1/168)Taberani (1/19) Taberani Evsat (1/163) Mecmauz Zevaid (4/272) İbni Ebi Şeybe İbni Kurre'den şu lafızla rivayet eder; "şu üç şey dünya nimetlerindendir; uysal binek, saliha kadın, geniş menzil." Suyuti Camiüs Sağir'de (no;3438) zayıf olduğuna işaret etti. Beyhaki'nin Şuabul İman'da (7/83) Müslim Bin Yesar'dan rivayetinde, "Salih binek" yerine "Salih komşu" lafzı yer almıştır.

[188] Buhari(6/153, 7/83) Müslim(4/2191) Tirmizi(3943) Ahmed(4/17) Darimi(2226) İbni Mace(1983) Cem'ül Fevaid(4321)

ve sellem buyurdu ki;

"Şu senin için hizmetçiden daha hayırlıdır. Evine döndüğün zaman kocanın yatağını düzelt, kocan geldiği zaman onu kapıda karşıla ve elbisesini al. Sonra yatağına oturduğu zaman ayakkabısını çıkar. Eğer oruç değilse evindekilerle (güzellik malzemeleri ile) ona yakınlaş. İşinizi bitirdiğinizde onun yanına otur. Seni yatağa çağırdığında icabet et. Eğer seni çağırmazsa yatağına yaklaştır. Yatağınıza oturduğunuzda otuz üç defa ***Allahu ekber****, otuz üç defa* ***Sübhanallah****, otuz üç defa* ***Elhamdu lillah*** *deyin ve* ***La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh****… diyerek yüze tamamlayın. İşte bu senin için hizmetçiden daha hayırlıdır!" (son cümleyi altı defa tekrar etti.)*

Fâtıma radiyallâhü anha evine döndüğü zaman, Ali kerremallâhü veche;

"Baban (sallallâhü aleyhi ve sellem) ne söyledi?" diye sordu. O da haber verdi. Bunun üzerine Ali kerremallâhü veche dedi ki;

"Beni yaratana yemin olsun ki, bu senin için hizmetçiden daha hayırlıdır." [189]

"Sâliha bir kadının diğer kadınlara göre misali, siyah kargalar içindeki beyaz karga gibidir. Kötü kadının misali ise, dışı süslü, içi harap olan ev gibidir." [190]

"Dikkat edin! Size kadınlarınızdan cennetlik olanlarını haber vereyim mi?" "Evet ya Rasûlüllah!" dediler. Buyurdu ki;

"Sevecen ve doğurgan kadındır ki, hata ettiği zaman elini, senin elinin üzerine koyar ve der ki; "Ya affet, ya da neyi uygun görüyorsan öyle yap!" [191]

---

[189] Ahmed (1/95, 107) Buhari (4/208) Müslim (4/2091) Ebu Davud (2988,5063) Tirmizi (5/477) Tayalisi (93) Beyhaki (7/293)

[190] Taberani (8/238) Metalibu Aliye (1636) Deylemi (6452) Gazali İhya (2/46) Nesai İşratun Nisa (s.316 no;390) Nesai bunu muttasıl senedle rivayet etmiş, Hâkim sahih olduğunu belirtirken, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Heysemi de Ahmed ve Taberani'den nakledip sahih olduğunu belirtmiştir.

[191] Enes Radıyallahu anh'den; Taberani Evsat (2/206) Taberani Sağir (1/89) Mecmauz Zevaid (4/312) Tergib Ve Terhib (3/37)

Eş seçimi

Kadınlar, genellikle yakışıklı, geçerli mesleği olan bir erkeği, erkekler de, güzel, eğitim görmüş, iyi aileden gelen bir kadını eş olarak seçmek isterler. Bunların yanında iyi huyluluk ve görgü aranır.

Bilinçli olarak aranan niteliklerin tümünü bir eş adayında bulmak imkân dışıdır. Buna rağmen kadın ve erkekler, tanışıp seviyor, anlaşıyor ve evliliğe karar veriyorlar.

Eş seçiminde, bilinçli bir tercihte bulunmanın yanında, kaderin büyük payı vardır. Örneğin, eş olarak seçtiği kadın, düşlediği kadına hiç uymayan bir erkek, bu seçimi neden yaptığını tam olarak açıklayamaz. Sevdiğini, beğendiğini söyler ama bu yeterli değildir.

Hz. Mevlana kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

[*Tek elin sesi çıkmaz. Öbür elin olmadıkça, iki elin birbirine vurulmadıkça ne ses çıkar, ne seda!*

Susuz, ey tatlı su diye ağlar, inler ama su da nerede o susamış, diye ağlar, inler!

Bizdeki bu susuzluk suyun bizi çekmesinden ileri gelir… Biz suyunuz, su bizim.

Allah Teâlâ hikmeti ezelde bizi birbirimize âşık etti. O ezeli hükme göre kâinatın büyük zerreleri çift çifttir ve her cüz'ü de kendi çiftine âşıktır. Âlemde her cüz'ü de muhakkak kendi çiftini ister. Kehribar nasıl saman çöpünü çekerse her cüz'ü de muhakkak kendi çiftini çeker.

Gökyüzü yere merhaba der, demirle mıknatıs nasılsa ben de seninle öyleyim. Gökyüzü aklen erkektir, yer kadın. Onun verdi-

ğini bu, besler, yetiştirir. Yerin harareti kalmadı mı gök hararet yollar… Rutubeti bitti mi rutubet verir. Gökyüzünde bulunan ve toprağa mensup olan burç, yere yardım eder… Suya mensup burç, yere rutubet verir, yeri terü taze bir hale sokar. Yele mensup burç yele bulutları sevk eder, yerdeki buharları ufunetleri çeker alır.

Ateş burcu da güneşe hararet verir… Güneşin önü de, ardı da o burçtan kızmış, tava gibi kızarmıştır. Kadına nail olmak için kazancının etrafında dönüp dolaşan erkek gibi felek de zamane de dönüp dolaşmaktadır. Bu yeryüzü, hanımlıklar etmekte, doğurduğu çocukları emzirip yetiştirmektedir. Şu halde yerle göğün de aklı var; böylece bil. Çünkü akıllıların işlerini işliyorlar. Bu iki güzel, birbirlerinden süt emmeseler, birbirlerini sevip koşmasalar nasıl olur da birbirlerinin muradına dolanırlardı? Yer olmasa güller, erguvanlar nasıl biter, gökyüzünün suyu, harareti olmasa yerden ne hâsıl olur? Dişinin erkeğe meyli, ikisinin de işi tamamlansın diyedir. Bu birlikte âlem baka bulsun diye Allah Teâlâ erkekle kadına da birbirlerine karşı bir meyil verdi.

Her cüz'e de, diğer bir cüz'e meyil verdi… İkisinin birleşmesinden bir şey doğar, bir şey vücut bulur. Gece de böylece gündüzle sarmaş dolaş olmuştur. Geceyle gündüz, sureta birbirlerine aykırıdır ama hakikatte birdir. Geceyle gündüz görünüşte birbirine zıttır, düşmandır; fakat her ikisi de bir hakikatin etrafında dönmekte, ağ kurmaktadır. İşini gücünü başarıp tamamlamak için her biri, canciğer gibi öbürünü ister. Çünkü gece olmayınca insanın geliri, kuvveti olmaz… bu gelir olmayınca da gündüzler neyi harç eder?][192]

Evlilikte genellikle tercih noktasında erkeğin etkin olmasından dolayı Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kadın şu dört haslet için nikâhlanır; ya malı, ya güzelliği, ya soyunun asaleti ya da dindarlığı için. Sana dindar olanı tavsiye ederim ki bereket bulasın." [193]

---

[192] Mevlânâ, Mesnevi, III, Beyit: 4396-4420.

[193] Buhari (6/123) Müslim (s.1086) Ebu Davud (2047) Nesai (6/68) İbni Hibban (1231) Hakim (2/161) Ahmed (3/80) Elbani Sahiha (307)

"Kadını sırf zenginliği sebebiyle nikâhlamayın! Umulur ki bir hayrını göremezsiniz. Dindar ve güvenilir bir hanım arayınız. Kadını sırf güzelliği için nikâhlamayın! Güzelliği yok olabilir. Siyah ve dindar bir cariye ondan daha faziletlidir. Size dindar olanına talip olmanızı tavsiye ederim. Şüphesiz onlar içinizde, kargalar içinde ayağı sekili olan karga gibi nadir bulunur." [194]

"Kadın dört çeşittir.

Birisi; teselli edici, nazik seven, tesettürlü, kocasının teslim ettiği malın bir kısmını infak eden, bir kısmını tutan kadın. İşte böyle amel edenler Allah Azze ve Celle için amel edenlerdir.

Bir diğeri; Teselli edici, nazik, seven, tesettürlü, kocasının kendisine teslim ettiği malı, ne koruyan ve ne de infak eden kadın. İşte bu telef edicidir!

Bir diğeri; Kocasından sadece Allah Azze ve Celle'yi ve İslam'ı dileyen, Allah'ın mübarek kıldığı bir kadın ki, kocasının yokluğunda iffetini muhafaza eder, yanında bulunduğunda nefsinden onun hakkını eda eder. İşte o, kadınların en şereflilerinden ve Allah katında derecesi en yüksek olanlardandır.

Bir de, görünüşü güzel, hamaratlığı hoşa giden, malından sadaka veren, yemeği güzel yapan, kocasını seven ve nazik davranan kadın. İşte bu kadınların efendisidir." [195]

Bir evlilik zamanı gelince yapılmalıdır. Evlilik; kişinin duygusal istikrarını ve toplum karşısında güvenilirliğini sağlar. Hz. Mevlana kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"...Kavun, karpuz olgunlaşıp sulandı mı yarmazsan telef olur gider." [196]

Tuhfetul Arus (s.55 no;89)

[194] Ticani Tuhfetul Arus (s.55 no;90) Beyhaki, İbniMace (1859) İbni Hibban.

[195] Safvan Bin Süleym radıyallahu anh; Tabiin'dendir. Zehebi, Onun hakkında; "hüccet, güvenilir, hidayet öncüsü" diye övgüde bulunmuş, imam Ahmed de onun güvenilir bir ravi olduğunu belirtmiştir. Hicri 132 yılında 72 yaşında iken vefat etmiştir. Bkz.: Tezkiretu'l-Huffaz (1/134) Takrib (1/368)

[196] Mevlânâ, Mesnevi, V, Beyit:3719.

Seven koca

[Birçok hukuk sistemlerinde olduğu gibi İslâm hukukunda da, aile reisinin erkek olduğu genel kabul görür. Böyle olmasının sosyolojik ve psikolojik nedenleri ayrıca tartışılabilir. Ama kadın, genelde kocasının evinde şekillenir. Farkında olmadan, onun söz ve davranışlarından etkilenir. Bu özelliğiyle aile reisi olarak erkek, evde daha ağır bir sorumluluk yüklenir. Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ,

"Onlarla (kadınlarla) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur" [197] buyurur.

Bu ayete göre koca, zarurî bir sebep olmaksızın boşanmaya yeltenmemeli, bilakis söz ve sohbetlerinde tatlı olmalıdır. Kırgınlığa sebep olabilecek olaylarda sabır göstermeli ve mükâfatını Allah'tan ummalıdır. Allah Teâlâ istikbalde, eşler arasında yeniden tazelenecek muhabbet ve bu birliğin semeresi olarak da hayırlı bir evlat gibi daha birçok hayırlar ihsan edebilir.

Kur'ân-ı Kerim'de eşler, -birbirlerinde ahlâkî veya fizikî birtakım kusurlar bulsalar bile- iyi geçinmeye ve boşanmamaya hep teşvik edilir. Kur'ân-ı Kerim'de aile birliği alanında bir realiteye işaret eder ve ikinci bir merhaleden söz eder. Allah Teâlâ, sâliha kadınları; kocalarına itaatkâr, evinde bulunamadığı zamanlarda iffetlerini koruyan özellikleriyle zikreder. Peşinden, böylesi kadınların aksine; kocalarına karşı isyankâr davranan kadınlardan bahseder ve geçimsizlik ileri bir boyuta ulaştığında erkeklere,

"Fenalık ve geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlarınıza gelince, önce kendilerine yumuşaklıkla öğüt verin. Eğer söz

[197] Nisâ, 19

dinlemezlerse kendilerini yataklarda yalnız bırakın. Yine dinlemezlerse, (hafifçe) dövün. Size itaat ettikleri takdirde kendilerini incitmeye de bahane aramayın" [198] tavsiyesinde bulunur.

Elbette bu, kocaya tanınan keyfî bir yetki değildir. Belirli şartların oluşumu zorunludur. Zaten, ayette geçen *"nüşûz"* kelimesi bize bu konuda bir fikir vermektedir. Arapçada bu kelime daha çok isyankâr bir tavır takınma anlamına gelir. Bu aşamada ev siyaseti olarak koca, eşine öncelikle tatlı dille nasihat eder. İyilik tavsiyesinde bulunur, sorumluluklarını hatırlatır. Problemin nereden kaynaklandığını belirtir ve hal çareleri üretir. Yatağı terk etme ikinci safhadır. Üçüncü merhaleye gelince, İbnü'l-Arabî,

"Dövme şahısların hallerine göre değişir. Bazılarına az bir gönül koymuşluk kâfi gelir, bazıları da ancak tediple düzelir." [199] Açıklamasını yapar.

Hz. Ali kerreme'llâhü veche, bu tertibin esas alınması, bunların da sonuçsuz kaldığı durumlarda iki hakem gönderilmesi kanaatindedir. Burada dikkat çeken şey, yetkinin kocalara verilerek, üçüncü şahısların ve mahkemelerin aile birliğine müdahalesine ilk etapta izin verilmeyişidir. Bu şekilde, ufak tefek aile içi kırgınlıkların bir sır olarak kalması, aile mahremiyetinin zedelenmemesi amaçlanır. Ayetteki,

"Size itaat ettikleri takdirde kendilerini incitmeye bahane aramayın." İfadesi de, adalet ve hakkaniyet ilkelerine göre davranmayan koca için uhrevî bir ***"tehdit"*** mahiyetindedir. Sevinç ve kederin birlikte paylaşıldığı aile birliğinde öncelikli olan karşılıklı sevgi ve anlayıştır. Dolayısıyla bu son merhale, ev siyasetiyle ilgilidir ve istisnaî bir durumdur. Aksi takdirde, kul hakkına tecavüz nedeniyle erkek, haksızlığının uhrevî vebaline de katlanır.][200]

Lokman Hekim'in şöyle dediği rivayet edildi;

"Ey oğlum! Dünya'dan elde edeceğin şeylerin ilki; sâliha bir kadın ve sâlih bir arkadaş olsun.

Sâliha hanımın yanına girdiğinde rahat olursun ve onun ya-

[198] Nisâ, 34
[199] İbn-i Arabî, I, 420-421.
[200] (GÜNEŞ)

nından çıktığında sâlih arkadaş ile rahat bulursun.

Şunu bil ki, şüphesiz sen bir gün bunlardan birini kazanırsan, bir güzellik elde etmiş olursun.

Kötü kadından ve kötü arkadaştan sakın!

Kötü kadının yanına girdiğinde rahat bulamazsın ve onun yanından ayrılıp kötü arkadaşın yanına vardığın zaman da rahat göremezsin.

Şunu bil ki, şüphesiz sen bir gün bunlardan birini kazanırsan, bir kötülük kazanmışsın demektir." [201]

"Kadınlar takma adlarıyla dahi kalabalıkların özgürlüğünün tadını çıkaramadılar. Onlar hiçbir zaman toplumun normal sakinleri gibi konumlandırılmadılar. Onların bakmaya, gözlerini dikmeye, dikkatli bakmaya ya da izlemeye hakları yoktu. Baudelaire'ci metin ilerledikçe göstermektedir ki, kadınlar bakmıyorlardı. Onlar, flâneurün objesi olmak için konumlandırılmışlardı.

'Kadınlar bir erkeğin kadınlığından daha çok, genelde sanatçılar içindir… O bir tanrıça, yıldız oluşundan daha çok, doğanın tüm zarafetini üstünde toplayan bir yığın gibidir. Belki aptaldır, ama gözleri kamaştıran, büyüleyen bir idol (put) dür. Kadını süsleye her şey, onun güzelliğini göstermek içindir ve bu onun bir parçasıdır. Kadının bazen bir ışık, bir bakış ve mutluluğa bir davet oluşuna şüphe yoktur ki, o bazen sadece bir sözcüktür.'

*Feminist sanat tarihçisi G.Pollock, Baudelaire'den yaptığı bu alıntıyı şöyle değerlendirir, "Gerçekten de kadın bir işaret/im, bir kurgu, anlamların ve fantezilerin imalatı(şekerlemesi). Kadınsallık, kadın bireylerin doğal bir durumu değil. Tarihsel, ideolojik değişkenlerin bir araya gelip, fantastik ötekini oluşturan **K*A*D*I*N** işaretini meydana getiren bir süreçten oluşur. KADIN bir idol (put) olduğu kadar, bir sözcükten başka bir şey değildir."* [202]

[201] Şa'rani Hukukül Uhuvvet (s.151)
[202] *Feminist sanat tarihçisi G.Pollock*

Fedakâr kadın

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Müslümanın, sâliha hanımına baktığında sürur(sevinç) duyması, ona bir şey emrettiğinde itaat etmesi, kendisinin yokluğunda iffetini muhafaza etmesi, kişinin faydalandığı şeylerin en hayırlılarındandır."[203]

Davud aleyhisselâmın şöyle dediği rivayet edilmiştir; ***"Allah'ım! Hanımımı kötü bir eş eyleme ki, ben de kötü bir adam olmayayım!"***

[Kadın her şeyden önce annedir ve öncelikli sosyal rolü, anneliktir. İslam'ın değerler sisteminde kadınla ilgili tüm esaslarda bu rol belirleyicidir.

Kur'ân-ı Kerim'de, kocalarından olası bir anlayışsızlık görmeleri durumunda, kadınlardan aile birliğinin sürdürülmesi konusunda özverili olmaları istenir.

"Eğer kadın, kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ediyorsa, bir anlaşma ile aralarını düzeltmede karı koca üzerine bir günah yoktur. Sulh en hayırlı iştir. Zaten nefislerinde kıskançlık hazırlanmıştır. Eğer iyi geçinip arayı düzeltir, zulüm ve geçimsizlikten sakınırsanız, elbette Allah yapacağınız her şeyden haberdardır" [204] buyurarak, kadınlara anlaşmayı tercih etmeleri tavsiye edilir. Fakat aynı ayetin son kısmında hitap, *"iltifât"* sanatıyla kocalara da tevcih edilir ve uzlaşmaz bir tavır takınmamaları hususunda, gerekli *"îkaz"* yapılır. Ayrıca belirtelim ki, kadınların kocalarına isyankâr bir tavır

---

[203] Hadisin isnadı sahihtir. Benzeri; İbni Mace (1857) Nesai (6/68) Ebu Davud (1664) Hakim (1/567) Beyhaki (4/83) Ma'mer Bin Raşid el Cami (11/304) EbuYa'la (4/378) İbni Abdilberr et Temhid (19/168) Suyuti Dibac (4/85) Ebu Muhammed et Ticani Tuhfetul Arus (s.52,84)

[204] Nisâ, 128

takınmaları büyük günahlara denk tutulur.][205]

Aişe radıyallahu anha dedi ki;

“Kadın için kocası, Allah’ın halifesidir. Kocası ondan razı olursa, Allah Teâlâ da ondan razı olur. Kocasını kızdırırsa, Allah ve melekleri de ona gazab ederler.” [206]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Kadın (kıyamet gününde) ilk olarak namazdan, ikinci olarak ta kocasını razı edip etmediğinden sorulacaktır.” [207]

“Şu üç kişinin amellerini Allah kabul etmez; kocası kendisine kızgın olduğu halde akşamı eden kadın, cemaat istemediği halde onlara imam olan kimse ve efendisine dönünceye kadar, firar etmiş köle.” [208]

“Kocasının yatağından uzaklaşan hiçbir kadın yoktur ki, dönünceye kadar meleklerin lanetinde olmasın. Eğer kocası ona sinirlenirse, Allah onun namazını, elini kocasının eline koyup onu razı edinceye kadar kabul etmez. Eğer kocasına haksız yere kızarsa, yedi kat yer ehli ve yedi kat gök ehli ona gazab ederler ve bu gazab ta arşa ulaşır.” [209]

“Kadın kocasına; “senden hiç hayır görmedim” derse, Allah Teâlâ onun amelini boşa çıkarır.” [210]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, ashabından bir cemaat ile otururken, Ensar’dan Esma (binti Yezid) isimli bir kadın gelerek selam verdi ve dedi ki;

“*Ey Allah’ın Râsulü! Ben, benim gibi düşünen Müslüman ka-*

[205] (GÜNEŞ)
[206] Tuhfetul Arus (370)
[207] İbni Mace(1854) Tirmizi (1161) Cem’ül Fevaid(4294)
[208] Busayri İthaf (3837) Mecmauz Zevaid(1/105, 4/313) Cem’ül Fevaid (4313) Şa’rani Hukukul Uhuvvet (s.196) İbni Mace (1/311) Tergib (3/59)
[209] Buhari(6/150) Müslim (2/1059) İbni Hibban (4160) Beyhaki(7/292) Darimi (1/149-50 no;2234) Ebu Davud (nikah,41; no; 2141) Ahmed (2/255, 348, 386, 439) Tuhfetul Arus (379)
[210] Benzeri merfu olarak Fatıma Binti Kays’tan zayıf sened ile; Haris’in Müsned’inden naklen; Busayri İthaf (3834) Buğyetul Bahis(495) Metalibu Aliye (1615)

dınlar cemaatinin sözcüsüyüm. Şüphesiz Allah Teâlâ seni kadın ve erkek bütün insanlara gönderdi. Sana iman edip sana uyduk ve sana indirilmiş olan (Kur'ân-ı Kerim'i) tasdik ettik. Sonra, şüphesiz, Allah Teâlâ, erkekleri farklı meziyetler ile kadınlar üzerine daha üstün kılmıştır. Sizler cum'a ve cemaate katılıyor, hasta ziyaretinde bulunuyor, cenazeye katılıyor, hac ve umre yapıyor, Allah yolunda nöbet tutup cihad ediyorsunuz. Ya biz kadınlar?

Çocuklarınızı büyütüyoruz, şehvetlerinizi gideriyoruz, evlerinizi bekliyoruz, çocuklarınızı terbiye ediyoruz, elbiselerinizi dikiyoruz, namahrem erkekler ile konuşmuyoruz. Bizim ulaşacağımız ecir nedir ey Allah'ın Rasulü?" Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ashabına döndü ve buyurdu ki;

"Siz hiç bu kadın gibi güzel konuşma yapabileni işittiniz mi? Kim bu?" Dediler ki;

"Seni nebi olarak gönderene yemin ederiz ki, hayır ey Allah'ın Rasulü! Biz, kadınların buna akıl erdirebileceğini tahmin etmezdik. Onu tanımıyoruz. (tepeden tırnağa örtülü olduğu için tanıyamadılar.)" Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem sonra kadına dönüp buyurdu ki;

"Ey kadın! Kavmine dön ve o kadınlara bildir ki, Müslüman bir kadın, kocasını güzel bir muamele ile karşılarsa ve kocasını günün bir saatinde hoşnut ve razı ederse, bu, cihada, nöbete, hacca, umreye, cenazeye katılmaya, hasta ziyaretine, Cuma'ya ve cemaate katılmaya bedel sevap kazandırır. İşte kadınların ulaşacağı ecir de budur."

O Esma isimli kadın sevincinden tehlil ve tekbirler getirerek oradan ayrıldı. Sonra Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kadın ile kocası, baş ile vücut gibidir. Koca, baş mesabesindedir. Nasıl ki, başsız vücutta hayır yoksa kocası olmayan kadında da hayır yoktur." [211]

[211] İbni Abdilberr el İstiab (4/1788) Gunyet'ut Talibin (s.143) Heytemi ez Zevacir (2/121) Tergib (3/53) Bezzar, İbnül Cevzi Ahkamun Nisa (65) İsmail Çetin, Müslime Genç Şuuru (s.83)

Evlenemeyen kadın ve erkekler

Kadın ve erkek için unutulmaması ve vazgeçilmemesi gereken tek şey aile olup birleşmektir. Bu nedenledir ki bekâr olmak zaafların en büyüğüdür. Evet, bekârlık erkek ve kadında yok edilmesi gereken zaaflardandır. Evlenmeyen bir erkek ve kadına hayatın içinde bir mana ve sorumluluk verilmediği görülmektedir. Bu nedenle evlilik birleşmek ile birliğe kavuşmaktır. Birlik ise Allah Teâlâ'nın sıfatıdır.

Erkek ve kadının birleşmesine mani olan üç etken vardır.

—**Kendini üstün görme:** Bencillik ve kimseyi beğenmeme gibi menfi özelliklere sahip bu tür kimseler işi hakaret boyutuna dahi götürebilirler. Yüksek mevkileri arzu etseler de sonuç alamazlar.

—**Kendini aşağı görme:** Kişinin kendisini maddi ve manevi yeterlilikte görememesi olup ileri boyuta ulaştığında psikiyatrik tedaviyi gerektirir.

—**Kendini görme:** Kişi kendini düzelteceği yerde bunu başaramayıp, noksanlıklarını başkalarında görür ve böylece reddettiği kimseler yoluyla ego tatminine gider. (Ne tehlikeli bir durum)

Bu durumun çözüm yolları için; [İnsanlar arası anlaşma yolunun bulunması, bulunduğu zaman elde tutulması hususunda karşılaştığımız en büyük zorluğun kişiliğimizin ortaya çıkardığı zaaflar olduğunu bilmekle bu büyük zorluğu aşmada hatırı sayılır bir adım atabiliriz…. La Rochefoucauld'nun bir sözü, bu konuya bir başka yönden açıklama getiriyor: ***"Eğer hiç gurur sahibi olmasaydık, başkalarının gururundan da şikâyetçi olmazdık."*** [212] ***"Gurur bütün insanlarda eşittir, yalnız onu ortaya koyma amaçları ve biçimleri değişiktir."*** [213]

Çoğu zaman başkalarının beğenmediğimiz tavırları, bizim beğenilmeyecek tavırlarımıza denk düştüğü için rahatsızlık duyarız. İnsanlar, hayatı kendi umdukları şeylerin çerçevesi içinde tenkid ederler. Başkalarında gördüğümüz eksikler, çoğu zaman kendi eksiklerimizdir.] [214]

[212] La Rochefoucauld, Özdeyişler; (34)
[213] La Rochefoucauld, Özdeyişler; (35)
[214] (ÖZEL, 2007), s. 24-25

AİLE

[Aile, *"En küçük toplumsal kurum"* diye tanımlanır.] [215]

[Aile, bütün dönemlerde ve bütün toplumlarda temel ve tabii sosyal bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür. Hangi toplum olursa olsun, o toplumda "aile kurma" sosyal hayatın temel bir ihtiyacı ve başlangıcı olmuştur. Bu yönüyle aile, tarihi ve sosyolojik bir olgu olmanın dışında, toplumlar için ***"hayati"*** bir önem ifade eder. Çünkü sosyal hayatın başlangıcı ailedir. Sosyal kuvvetin temeli aile hayatındadır. Bu sebeple aile hayatındaki sağlamlık, toplumun sosyal, siyasi ve ekonomik hayatının sağlamlığına, bozukluk ise bu kuvvetlerin bozukluğuna işarettir.][216]

Ana, baba ve çocuklardan oluşan bu kurumun, kanunlarla olduğu gibi din ve geleneklerle de belirlenen birçok işlevi vardır. Aile, içinde bulunduğu toplumun bir birimi olarak, onun özelliklerini taşır. Toplumun değer yargılarını, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını, gelenek ve göreneklerini, kısacası kültürünü yansıtır. Bunun yanında özel bir içyapısı ve kendine özgü bir işleyişi vardır. Bu bakımdan toplumla sürekli alış veriş içindeki bir kuruluş gibi çalışır.

[Ailenin insana vurduğu damgayı kültürün (ve bu bağlamda kalıtımın) etkisinden ayırmak mümkün değildir. İbranice'de ***"aile"*** anlamına gelen ***"mispaşa"*** yerine ***"savaş"*** anlamına gelen ***"milşama"*** sözcüğünü kullanılmıştır. Birçok ailede çatışma yaşandığı, ülkenin kültürü gibi ailenin kültürünün de savaşan bir kültür olduğu duygusu anlaşılmaktadır.][217]

[Sosyal yapının temelini teşkil eden bu kurum insanın bizzat kendisi tarafından meydana getirilmiş ve değişmeler geçirerek günümüze ulaşmıştır. Böylece, biyolojik, psikolojik ve sosyokültürel yönleriyle hem bireyin hem de toplumun yararına fonksiyonlarda bulunmuştur.

---

[215] Atalay Yörükoğlu, Çocuk Ruh Sağlığı, Ankara, 1986, s. 93–112; Cengiz Erşahin, Kafesin İçerisindeki Hayat, Ankara, 2004, s.235–238

[216] (YILDIRIM, 2006), Giriş

[217] (GRATCH, et al., 5. baskı / Eylül 2002), s. 29

İnsan ve hayvan üzerinde yapılan araştırmalarda aile konusunda bir takım benzerlikler kurulmaya çalışılmışsa da, bu görüşler doğrulanmamıştır. Çünkü hayvanlar üzerinde yapılan ilmi çalışmalarda, insanın aile yapısına uzak veya yakın ilişkisi olmayan sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yani insanı ve hayvanı yaratan Allah, her ikisine de ayrı özellikler vermiştir. Organik benzerliklerin yanında, sosyal konularda insanların farklı oldukları ve hayvanlarla mukayese kabul etmez bir durum gösterdikleri anlaşılmıştır.

Demek ki ***"aile kurmak"*** insana özgü bir özelliktir ve bu da sosyal yapının temelidir. İşte bu temel özellik toplumda, birey ile toplum arasında bir köprüdür; çocuk ailede gelişerek topluma karışır ve ancak aile aracılığı ile sosyal bir varlık olduğunun bilincine varır. Aile çocuğun sosyalleşmesinde, onun topluma uyum sağlamasında ve toplumun bir üyesi olma özelliğini taşımasında hem koruyucu hem de intibak ettirici bir rol oynar. Bireyin toplumdaki yerini tayin etmede de etkilidir. Bunun nesiller boyu devam etmesini sağlayan da ailedir. Bir aile ortamı içerisinde büyüme imkânı bulamamış çocuk, toplumdan tecrit olma ve hatta zorla uzaklaştırılma mecburiyetinde kalabilir. Bu durum özellikle büyüme çağındaki çocukların şahsiyeti üzerinde olumsuz etkiler bırakır.

Psikolojik yönden aile, bireyde güvenlilik ve devamlılık duygusu sağlayarak hayatı anlamlı yapar ve yaşama güdüsüne güç verir. Sevgi kavramı aile içinde gelişir ve bu duygu sosyal hayatta insanlar arasında sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi için gerekli olan güven kapasitesinin kaynağıdır.

Aile, milli sosyal verasetin genç nesillere nakline yardımda bulunarak, bu veraset sayesinde çocuğun şahsiyet kazanmasının temelini atar. Çocuk küçük yaştan itibaren anadilini, töresini, dini ve ahlaki değerlerini ailesinden alır. İşte bu ilk ve temel niteliğindeki eğitimin etkileri, çocuğun bütün hayatı boyunca önemli rol oynayacaktır. Bu sebeple, ailenin önemini kavramış bulunan her toplum, aile konusuna gereken önemi vermektedir.][218]

---

[218] (YILDIRIM, 2006), Giriş

Aile Yapısında Değişme

[Aile milletinin temelidir. Toplumun en küçük birimi olan aile, millet bütünü içinde nesillerin akışını sağlar. Sağlam ve dengeli bir aile geleceğin en büyük garantisidir. Bu sebeple, milli kültüre dayanmalıdır. Manevi kültürdeki aile, her türlü maddi unsurdan uzak, karşılıklı sevgi, fedakârlık, saygı ve davranış isteyen çok yönlü bir müessese olmalıdır. Diğer taraftan aile, kendi mensupları için kurulmuş kapalı bir topluluk değildir. Aile kendi toplumu için maddi ve manevi yönden üretici olarak katkıda bulunmalıdır. Tembel ve tüketici aile tipi, milli menfaatlere aykırıdır.

Kabul etmeliyiz ki, sanayileşme ile birlikte toplumların gündemine giren haberleşme hareketi ve kitle haberleşme araçlarının kazandığı ivme; sosyal değişimi, yeni ihtiyaçları, yeni davranış kalıplarını da beraberinde getirmiştir. Bu hızlı gelişmelerin, maddi alandaki faydaları kadar zararlarının da gün ışığına çıkarıldığı bu teknolojik gelişmelerin, aile kavramı üzerinde de tereddütlere ve çözülmelere yol açtığı bilinmektedir.][219]

Çağımızda, toplumlardaki hızlı değişimlere neden olarak aile yapısındaki önemli değişimleri gösterebiliriz. Her şeyden önce, şehirleşme ve sanayileşme aileleri küçülttü. Üç kuşağın bir arada yaşadığı, geniş aile biçimi yerini ana, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye bıraktı.

[İşte modern şartların ve hızlı değişmelerin meydana getirdiği ve modern toplumların önünde duran bu temel problem, insanlığı, aile müessesesinin vazgeçilmezliği üzerinde bir ortak bilince doğru ilerletmeye yönelmiştir. Bu sebepledir ki, Birleşmiş Mil-

[219] (YILDIRIM, 2006), Giriş

letlerin 8 Aralık 1989 tarihinde almış olduğu bir kararla 1991 yılının Uluslararası Aile Yılı olarak ilân edilmesi, yukarda ifade ettiğimiz ortak bilincin açık bir işareti ve teyidi olmuştur.

Birleşmiş Milletlerin söz konusu kararında, 1990 yılından itibaren hükümetlerin, politika ve sosyal sorumluluk taşıyan kurum ve kuruluşların, toplumun temel birimi olarak aileye önem vermeleri, milli ve milletlerarası seviyede ailenin yaşaması için düşünülen tedbirler ve önemi üzerinde çalışmalar yaptırılarak, ailenin gerekliliği konusunda yeni bir bilinç ve ortak irade yaratılması ve çeşitli faaliyetlerin geliştirilmesi teklif edilmiştir.

Nitekim bu anlayış doğrultusunda 1990 yılından bu yana Birleşmiş Milletlerin aile konusuna geniş önem verdiği ve her yıl aile ile ilgili yeni kararlar aldığı görülmektedir. Bu kararlardan birisinde 1994 yılı tekrar uluslararası aile yılı olarak ilan edilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarda, toplumda ortaya çıkan olumsuzlukların büyük bir bölümü ailenin omuzlarına yüklenmiştir. Özellikle son yıllardaki sosyal hastalıklar konusunda ilim adamları ve politikacılar ***"Aile hayatının çökmesi"*** nin, suç oranının artışından, ahlak değerlerinin çöküşüne, hatta hükümet bütçesindeki açığa kadar her şeyden sorumlu olduğu sonucuna varmışlardır.

Araştırmalarda ayrıca ABD'de ve İngiltere'de ***"yalnız annelerin"*** sayısının giderek arttığı ve bu durumun günümüzün en büyük problemlerinden birisi olduğu belirtilmiştir. Suç oranındaki artışların sebebi de bu tip ailelerin artışına bağlanmaktadır. Bu tip ailelere ***"parçalanmış aile"*** adı verilmektedir. Yani parçalanmış aile, ailenin olmadığı anlamına gelmiyor, sadece evde baba veya anneden birisi (tek ebeveyn) vardır ve çocuk (lar) hayatını bu kişi ile devam ettirmektedir. Tek ebeveynliğin sebeplerinden birisi de kadın veya erkeğin giderek daha hür bir hayat yaşamak istemelerinden kaynaklandığı şeklinde ifade edilmektedir ki bu durum da aile değerlerinin gittikçe yok olmasına yol açmaktadır. Görülüyor ki, aile insanlığın ortak bilinci haline dönüşmüş evrensel değerleri ile bir bütün arz etmiştir.][220]

[220] (YILDIRIM, 2006),Giriş

Günümüz ailesinde, başlıca şu değişmeler göze çarpıyor:

a) Çekirdek aile sayısındaki artış, kişileri daha bağımsız kılarken, akrabalar arasındaki dayanışmayı azalttı.

b) Kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi, çalışan anne sayısında hızlı artışa yol açtı. Bunun sonucu olarak, aile içinde, annenin söz hakkı ve etkinliği artarken dolayısıyla baba otoritesi zayıfladı. Bu da bireyler arasında eşitliğin hâkim olduğu daha şeffaf bir yapıyı geliştirdi. Kadın hakları akımının güçlenmesiyle, eşler kendi rollerini bilinçli olarak gözden geçirmeye başladılar.

c) Ailede çocuk sayısı azaldı, çocuğa verilen değer arttı. Öyle ki ortaya ***"çocuk-erkil"*** diyebileceğimiz, çocuğun isteklerine göre işleyen aile türü çıktı. Çocuk eğitimine, ruh sağlığına ve başarıya verilen önem arttı. Kız ve erkek çocuk ayırımı azaldı.

d) Bu olumlu gelişmeler yanında, çeşitli etkenler nedeniyle, boşanma oranı yükseldi. Yeni evlenmeler sonucu, üvey ana babalı çocuklar çoğaldı.

Sorumluluk Nedir?

[Sorumluluk insan olmak adına en genel ve en kesin yükümlenmedir. Böylece sorumluluk bizi doğrudan kulluk ahlakına bağlar. O bir amacı gerçekleştirme yükümlülüğü olduğu kadar bir olumsuzu giderme yükümlülüğüdür. O bir yükümlülüktür, güdümlülük değildir. Güdümlülükte sorumluluk gerçekleşmez, sorumluluk her zaman bir benimsemeyi, bir üstlenmeyi gerektirir. Sorumlu davranış istemli davranıştır, güdümlenme bir dış gücün belirleyiciliğini gerektirir. Yükümlenme istemi, tam tamına özgür seçişe dayanan bir istemdir. Sorumlulukta yükümlenme tam anlamında gönülden yükümlenmedir. Sorumlu kişi yükümlülüğünü yük olarak taşımaz, onu bir gereklilik olarak görür. Sorumlu kişi ödevleri olan kişidir. Sorumluluğu yerine getirebilmenin baş şartı özgür bir bilince ve bağımsız bir yaşam ortamına kavuşmuş olmaktır. Özgürlük sorumluluğun temel şartıdır. Özgürlük ve bağımsızlık bir gerçeğin iki ayrı görünümüdür. Özgürlükte içselleşen bağımsız insan etkinliği bağımsızlıkta dışsal ya da içtimâi dayanağını bulur. Sorumluluğu belirleyen ve sürdüren özgür bilinçtir, ancak sorumluluk her zaman bağımsız bir ortamda yerine getirilebilir.

Buna göre sorumluluk her şeyden önce bir bilinç sorunu ortaya koyar. Ancak yetkin bir bilince ulaşmış insanlar gerçek anlamda sorumlu olabilirler. Başkasının kölesi kendi kendisinin de kölesidir, kendi kendisinin kölesi başkasının da kölesidir. Oysa kimse kimsenin yerine sorumlu olamaz. Hukuk toplumsal bir kargaşayı önleyebilmek adına her normal kişiyi sorumlu sayar, bu yönelim elbette her şeyden önce cezayı olası kılmak adınadır.

Sorumlu olmayan kişiyi cezalandırmak gerçekte sorumsuzluktur. Sorumsuzluk, gerçek anlamda bilinçli kişi için sorumluluk *yapabilecekken yapmamak* anlamına gelir. Bu da zorunlu olarak bir ahlak sorunu ortaya koyar. Sorumsuzluk ahlaksızlıktır. İnsan olmanın anlamı sorumlulukla başlar. Saint-Exupery ***"İnsan olmak her şeyden önce sorumlu olmaktır"*** der. Bu bize hemen şu soruyu sorduracaktır:

“insan ne'den sorumludur ya da neyin sorumlusudur? Bu noktada sorumluluğun evrenselliği çıkar karşımıza. Sorumluluk evrenseldir, parçalı değildir. Buna göre insan yalnızca şundan ya da bundan, şu kişiden ya da bu kişiden değil, bütün bir insanlıktan sorumludur. Demek ki sorumluluk alanını aileyle, toplumla, milletle sınırlayamayız. İnsana karşı olan, insan olma şartına ters düşen her durum her sorumlu kişiyi ilgilendirecektir. Yalnızca çocuklarının esenliğini düşünen insanlar zorda kaldıklarında çocuklarını da gözden çıkarabilecek kimselerdir. Çünkü bunlar öncelikle kendilerini düşünen kimselerdir. İnsanın evrensel sorumluluğu bize şu soruyu sordurabilir: ***herkesten ya da bütün insanlıktan sorumlu kişinin mutlak bir güç taşıyor olması gerekmez mi?*** Sorumluluk mutlak bir gücün varlığını gerektirmez. Sorumluluğumuzu yerine getirmemiz için çok güçlü olmamız ya da insanüstü bir güçle donanmış olmamız gerekmez. Güçsüzlük sorumsuzluğun en etkili bahanesidir. Sorumluluk için gereken etkinlik bir insan boyunda olacaktır.

Sorumluluk trajik olanın ya da kader fikrinin aşıldığı yerde başlar. Dünyanın akışında insanı değil de başka bir gücü, örneğin aşkın varlığı yani Allah Teâlâ’yı belirleyici sayıyorsak sorumlu olamayız, en azından tam anlamında sorumlu olamayız. Tam anlamında sorumlu olmamak sorumsuz olmaktır. Dinî anlamda ya da tabii anlamda her mutlak belirleyicilik ahlaki seçimi ortadan kaldırırken sorumluluk duygusunu da hiçe indirir. Kişinin bütün bir insanlıktan sorumlu olması her şeyden önce kendinden sorumlu olmasını gerektirir. Kendine karşı sorumluluklarını yerine getiremeyen bir kişi başkalarına karşı sorumlu olamayacaktır. Sorumluluk tek kişilik bir zeminde gerçekleşir, ancak bütün insana açılır. Her kişi önce kendi olarak sorumludur: so-

rumluluk tek kişilik bir bağlanma biçimidir, bir kendini yükümleme biçimidir. Kimse kimsenin yerine sorumlu olamaz, kimse kimsenin adına sorumluluk taşıyamaz. Kimse sorumluluğunu bir başkasına yükleyemez. Başkası için üzülebiliriz, başkası adına sevinebiliriz, başkasına yardım edebiliriz ama başkasının yerine sorumlu olamayız. Ortak sorumluluklar elbette vardır, ama ortak sorumluluklarda da herkes her şeyden önce kendinden sorumludur. Eksikli insan ya da yetkin bilince ulaşamamış insan hep sorumsuzluklarını birilerine yansıtmaya ya da başkalarının üstüne yıkmaya eğilimlidir. Eksikli insanın bu tutumu sorumluluğun anlamını elbette değiştirmez.

Sorumluluk bir bilinç işi olduğu kadar bir gönül işidir. Her sorumlu, her gerçek sorumlu sorumluluğunu sevinç içinde gerçekleştirir. Sokrates yaratmayı ***"sevinç içinde doğurmak"*** diye tanımlıyordu. Biz de sorumluluk sevinç içinde yaşamaktır diyebiliriz. Sorumluluk aklın kılı kırk yaran araştırıcı tutarlılığında gönlün itici ve yapıcı etkinliğini de gereksinir. Hiçbir sorumluluk kaba bir akılla sonuna kadar götürülemez. Her sorumluluk, geleceğe açılan bir yönelim olmakla bir umudun ışığında heyecanlarla kendini gerçekleştirir. Sorumlu olmak umutlu olmaktır. Hep başkalarından beklemek kolaylığı içinde değilsek, umutlu olmak da sorumlu olmaktır. Umut özgürlüğün zorunlu varoluş şartıdır. Böylece tam bir kafa ve gönül birliğinde gerçekleşen sorumluluk tam anlamında bir süreklilik gösterir. Her sorumluluk bir sonuca yöneliktir, her sorumluluk sonuç almayı ya da kötü sonucu engellemeyi amaçlar. Sorumlu olmak sonuna kadar sorumlu olmaktır. Bir başka deyişle, sorumluluk gündelik bir tutum değildir. O insanın bir yaşam boyu süren birbiriyle örgütlenmiş amaçlarında gerçekleşir. Amaçlar değişir, sorumluluk sürer. Sorumluluğun sınırı, sorumlunun emekliliği yoktur.][221]

[221] (TİMUÇİN, 2002), s. 47-53

Karı koca geçimsizliğinin bir nedeni iktidar

İktidar**,** güç, takat, kudret, güç yetmek demektir. Sınırlarını tespit etmek de mümkün değildir. Güç ile doğru orantılıdır. İktidar sahibinin gücü kullanmasındaki esas, sınır tanımamasıdır. Ancak onun gidişi başka bir kudret tarafından yıkımı ile gerçekleşebilir. İktidarın olduğu yerde demokrasiden söz edilemez. İslam iktidarı değil adaleti tavsiye eder. İslam dini hiçbir kimseye, düşünceye, ideolojiye hükmetme yetkisi vermeden bütün hayat alanlarını kapsamıştır.

Erkek ve kadın için olan iktidarsa;

[öncelikle fiziksel alanlarda ve gitgide birçok alanda kendini gösteren erkek egemenliği sürekli olarak artmıştır. Çünkü egemenlik ve iktidar sınırları sevmez. Giderek etki alanını genişletmeye yöneliktir. Sosyal hayatta iktidar erkeklik ve erkeklerle özdeşleştirilmeye başlanmıştır.][222] şeklinde belirtilebilir.

Evlilikte iktidarın varlığından söz etmek ***"Evlilikte başarı, sadece aranan kişiyi bulmak değil, aynı zamanda aranan kişi olmaktır."*** [223] demektir.

[Yeni hayat biçimleri içinde aşk da yerini ihtirasa bırakmaktadır. Yani, aşk artık öldü, birçokları için. O yerini ihtirasa bırakıldığı görülmektedir.

Klasik ailede devamlılık ve (sözde ya da gerçekte) aşk vardı (var olduğu varsayılıyordu). Bu denge içinde ailenin sürekliliği sağlanıyor veya elden geldiğince sağlanmaya çalışılıyordu. Büyük veya küçük burjuva aileleri mutsuz da olsalar boşanmaya gitmeden, ailede devamlılık ve aşk unsurları hâlâ varmış gibi görüne-

---

[222] (DİNCER, 2007), s. 30

[223] Foster Wood

rek yaşamlarını sürdürüyorlardı. ***"Aile kutsaldı." Boşanma "çok ayıptı."*** [224]

Aşkın da âşıkların da önlerinde daha uzun (yüz)yıllar var. Ayrıca ihtiras hallerinde sevginin yok olması söz konusu değildir. Aşk ilişkilerinin tek taraflılığına karşın ihtiras hali ilişkilerinde sevgi daha eşitlikçidir. Kapitalist üretim biçiminin ortaya çıkarmış olduğu meta ilişkisi biçimindeki aşkın yerini almaya başlayan ihtiras ilişkilerinde birinin diğeri üzerindeki "sahip olma" hakkı ortadan kalkmaktadır. "Erkeğin kadın üzerindeki hakları" (?!) ve "üstünlüğü" (!?) kutsal aile biçimindeki evlilik ve aşk ilişkisidir.

İhtiras halleri adını verdiğimiz ilişkilerde sevgi geçişlidir. Erkekten kadına doğru bir akım olduğu gibi kadından erkeğe doğru da bir akım olabilir. "Sahip olma" ilişkisinin yerine "var olma" ilişkileri ortaya çıkar.

Her birey kendi varlığını ispatlamaya çalışır. Artık insanın kollektif bireyselliği toplumsal nesnelliğinden daha ön plana çıkmıştır. Bunu en iyi görenlerden biri de "Annem ve kız kardeşimden kaçmaktayım" diyen Nietzsche olmuştur. **Tek taraflı sevgiyi içeren ilişkilerin tutuculuğuna karşı; karşılıklı, eşitlikçi ve geçişli (kadından erkeğe ve tersi yönde) ilişkilerin dönüştüğü unutulmamalıdır.**

Özünde eşitliğe inananlar kadın-erkek eşitliği açısından olumsuzluklarla dolu, iç demokrasiden yoksun ve kayıtsız-şartsız itaatçiliğin, kadın ve çocuklar üzerindeki diktatörlüğünün kurtulup, bir yandan da artık ailelerini ve aile içi ilişkilerini demokratikleştirmeleri gerekmektedir.] [225]

Hz. Fâtıma radiyallâhü anha, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Kocasını öfkelendiren kadına yazıklar olsun; kocası kendisinden razı olan kadına da ne mutlu." [226] Burada bahsedilen iktidar değil adalettir.

---

[224] (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s. 191

[225] (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s. 204-205 (*Saçak,* Sayı: 48, Ocak 1988, s. 44-48.)

[226] Bihar'ul- Envar, c.8,s.310.

Aşağıda bahsedilen durumda ise evlilikte iktidarın yerine konulmuş üçüncü faktörün din olduğunda bunun ne şekilde sonuçlandığı görülmektedir.

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin gönderdiği bir orduda bulunan birisi hanımına; *"Evinden çıkma!"* diye tembihledi. Ordu yola çıkınca, kadının babası hastalandı. Kadın babasından ötürü çıkmak üzere izin istemek için Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme haber gönderdi. Buyurdu ki;

"Allah'tan kork ve kocana itaat et!" daha sonra kadın;

"Babam ölmek üzere" diye haber gönderdi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Allah Teâlâ'dan kork ve kocana itaat et." Daha sonra kadın;

"Babam öldü" diye haber gönderdi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Allah'tan kork ve kocana itaat et. Evinden çıkma." Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kadının babasının cenazesinde bulundu. O'na vahiy geldiğinde yakasında sanki ateş vardı. Adam kabrine konulunca Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ashabından birine buyurdu ki;

"O kadına git ve de ki; "Allah Teâlâ, kocana itaat etmen sebebiyle babanı bağışladı." [227]

Eğer burada iktidar erkek ve kadında olsaydı sonuçları vahim olurdu. Böylelikle hiçbir sorun çıkmadan meseleler hallolmuştur.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Cihad erkeklere, kıskançlık ta kadınlara yazılmıştır. Kim kadınlara sabrederse, ona mücahidin sevabı vardır." [228]

[Hadislerde, kadının kocasına bağlılığı ve itaat etmesi üzerinde titizlikle durulur. Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem,

"İnsanın insana secde etmesi caiz olsaydı, kadının kocasına secde etmesini emrederdim" [229] buyurur. Başka bir varyantta,

[227] Tuhfetul Arus (371) Taberani Evsat'ta. Metalibu Aliye (1616-17) Busayri İthaf(3831) Mecmauz Zevaid (4/313) Buğyetül Bahis (497) zayıftır.

[228] İbni Kayyım Ahbarun Nisa(s.119)

[229] Ebû Davûd, Nikâh, 40.

“Muhammed’in canını elinde tutan Allah’a yemin ederim ki,

Kadın kocasının hakkını yerine getirmedikçe, Rabbisinin hakkını yerine getirmiş sayılmaz”[230] ilâvesi yer alır. Kocası kendisinden memnun olarak ölen kadının da cennete gireceği müjdelenir.[231]

“Kadın kocasını daha az sevmeli, fakat daha çok anlamalı, erkek, karısını daha çok sevmeli, fakat anlamaya çalışmamalıdır" [232]

Bütün bu hatırlatmalarla aslında iktidarın yerine paylaşmanın ve anlayış üzere olmanın tavsiye edildiği görülmektedir.

[230] İbn Mâce, Nikâh, 4.
[231] Tirmîzî, Rada’, 10; İbn Mâce, Nikâh, 4.
[232] Oscar Wilde (AVCI, Kasım 2007), s.45

İbretlik Hikâye

Evvel zaman içinde Memleketin birinde 90 yaşlarında fakat çok dinç ve genç görünümlü bir adam yaşarmış. Çevresinde bulunan herkes ona çok özenir ve sorarlarmış; ***"bu gençliğin sırrı nedir?"*** diye. İhtiyar delikanlı bu soruya her soruluşunda güler geçermiş. Ama sorular sıklaşıp soranlar çoğalınca cevap vermek zorunda kalmış.

Düşünmüş nasıl anlatırım bu sırrımı kolayca herkese. Sonra karar vermiş. Evine tüm meraklıları yemeğe davet etmiş.

"Bu davette size sırrımı açıklayacağım" demiş.

Herkes merakla davete gelmiş. Yemekler yenilmiş, içilmiş, sohbetler edilmiş vakit iyice geçmiş. Ama gençlik sırrı ile ilgili tek söz edilmemiş. Herkes konu ne zaman açılacak diye merak ederken adamcağız huri gibi sevimli hanımına seslenmiş.

"Hanım, şu kilerden bir karpuz getirir misin ". Hanım hemen doğrulmuş kilere giderek kaş ile göz arasında gidip bir karpuz getirmiş. Adamcağız şöyle eliyle bir vurmuş tık tık diye sonra da:

"Bu olmamış hanım, güzel çıkmayacak, başka getirir misin " demiş. Hanım onu götürmüş bir tane daha getirmiş. Adam onu da bir yoklamış yine beğenmemiş.

"Hanım sana yine zahmet olacak ama bu da olmamış başka bir tane getirir misin" demiş. Başka istemiş. Bu böylece dört sefer daha tekrarlanmış. Dedemiz beşincide karpuzu beğenmiş ve karpuz kesilmiş, misafirlere ikram edilmiş. Herkes karpuzunu afiyetle yerken bizim dedecik sormuş.

"Arkadaşlar işte benim gençliğimin sırrı burada anladınız mı?" Herkes birbirinin yüzüne bakmış. Kimse bir şey anlayamamış...

"Aman dede demişler nerde? Anlamadık biz bu sırrı!"

Dedecik gülmüş.

"Gardaşlarım!"

"O gördüğünüz karpuz kilerde bir tanecikti, tekti. Ben hanıma git de başka getir dedikçe o kilere gidip geliyor aynı karpuzu getiriyordu. Bir kere bile (aman be adam, deli misin nesin şu tek karpuzu ne taşıttırıyorsun bana defalarca…) ***demedi. Beni sizin önünüzde mahcup duruma düşürmedi. İşte bütün bu gençliğimi hanımıma borçluyum."***

"Biz birbirimizi hiç başkalarının önünde zor duruma düşürmeyiz. Aile içindeki hiçbir şeyi dışarıya yansıtmayız. Hep birbirimize destek olur, dert ortağı olur, yardım ederiz. Birbirimizle ilgili olan problemleri yine birbirimize anlatırız. İyi kötü her olayı da birlikte paylaşırız." demiş.

Erkek ve kadın iktidarında uzlaşma

Konu hakkında yorumlara bakarak fikir yürüttüğümüzde iktidar konusunda çıkmazların mevcut olduğu görülmektedir.

[1—Kadın-erkek ilişkilerinin bireysel yönü, kirpilerin kış uykusunu hatırlatır. Kimi açıdan: Soğukta üşüyen kirpiler, birazcık ısınabilmek için birbirlerine sokulurlar. Birbirlerine fazla yaklaşınca/ sokulunca iğnelerler birbirlerini. Bu, eşyanın tabiatında yazılıdır. Uzaklaşırlar o zaman. Ama uzaklaşınca yeniden üşürler. Üşüyoruz diyerek ve ısınmak için, yeniden birbirlerine yaklaşırlar. Ve birbirlerine dokunduklarına canlan yeniden yanar. Yeniden uzaklaşırlar. Ve git-geller böylesine sürer. Birbirlerine yakın ve birbirlerinin canını acıtmadan birbirlerini ısıtarak belli bir uzaklığı bulana dek. Sorun büyük bir oranda bu ***"belli noktayı"*** bulmakta. Bir insandan diğerine, bir kadından bir erkekten diğerine değişen bir noktadır bu.

Ne kadın erkeksiz yapabilir. Ne erkek kadınsız. İş bir arada can yakmadan yaşayabilmeyi öğrenmek.

2—Kadın-erkek ilişkilerinin zorluğu öteden beri bütün insanları ilgilendirmektedir. Bütün dinler bunun için konuya el attılar. Önce, dinler bu ilişkileri düzenlemeye /düzene koymaya çalıştılar. Konu hakkında kitaplarda yazıldı, neyin nasıl yapılması gerektiği belirlendi. Ama uygulamada kitapları yazanlar bile çuvallayabildi. Çünkü zordur kadın-erkek ilişkilerini kendi yaşamınızda düzenlemek.

3—Bugün birçok Batı ülkesinde kadınların mücadelesinin hedefi tam eşitliktir: Çalışma yaşamında, siyasette, evde, toplumda ve her yerde. Ancak kadın-erkek ilişkilerindeki şiddetten erkekler de paylarını alıyorlar. Bu her zaman görünen izler de bırakmıyor olabilir. Kimi zaman görünmeyen ve genel olarak psikolojik denen izlerdir.

Mesela İskandinavya ülkelerinde ev içi şiddet ve geçimsizlik sonucu intiharlara kadar giden olaylar yaşanıyor. Bu ülkelerdeki

intiharlar çok yüksek. Ve intihar edenlerin üçte ikisi erkek, üçte biri kadın. Bu ülkelerde insanların dertlerini konuşarak ***"dışarılamak"*** yerine ***"içersedikleri"*** ve bunun sonunda intihara kadar gittikleri biliniyor. Daha az bilinen ise, bu ülkelerdeki aile içi şiddetin adları çıkmış Akdeniz ülkelerinden, örneğin Yunanistan'dan, daha yüksek olmasıdır. Akdeniz ülkelerinde bağırıp çağırarak bile olsa kadın ve erkekler dertlerini dışarılaşabiliyorlar. Oysa İskandinavya ülkelerinde tersi yapılıyor...

4—Kadınlar uzun mücadeleler sonucunda birçok şeyi elde ettiler: Seçme ve seçilme hakkını, çocuk düşürmeyi, çalışma ve ekonomik yaşama girmeyi...

5—Değişik tip feminizmler oluştu:

Erkekimsi-feministler bulunuyor: Yani erkeklerin bir bölümü, belki kimi ülkede çoğunluğu, kadınları nasıl küçümsüyorsa, küçük görüyorsa, onları ikinci sınıf vatandaş/insan yerine koyuyorsa, bunun aynısını yapan kadın feministleri bu kategoriye sokabiliriz. Burada bir tür cins ayırımcılığı, giderek cins dışlaması söz konusudur.

Eşitlikçi feministler: Kadın ve erkekler arasında ayırım koymayan, kadın sorunlarını çözerken birincil düşman olarak erkekleri görmeyenlerin grubu. Feminizmi erkek-karşıtlığı gibi görmemek gerekiyor.

Aslında Feminizm karşı-erkek nitelikte olmamalıdır. Mücadele, kadın mücadelesi, erkeklere karşı mücadele biçiminde yürütülmemelidir.

6—Kadın için bir şeyler yapmak zorunludur. Bu "birşeyler"in neler olduğunu, geçmiş ve hızını yitirmiş kadın hareketlerine bakarak, onların deneyimlerinden ders çıkararak saptayabiliriz. Bu manada erkeklerin de bu alanda uğraş vermelerine kapılar kapatılmamalıdır. Kadın sorununun çözülmesinde tarihsel gelişim süreci içinde önemli katkıları olan erkeklerin bulunduğu hatırlanmalıdır. Bu konularda ve diğerlerinde araştırma yapan, uğraşan erkekleri de gözden çıkarmamak gerekiyor.][233]

[233] (GÜZEL, Birinci Baskı: Haziran 1996), s. 252-261

Ailede "Düzen-Huzur" Meselesi

İnsan, doğuştan gelen haklarının siyasal ve sosyal düzen tarafından güven altına alınarak özgürlüğünün korunacağı bir biçimde yaşama arzusuna sahiptir. Bu bakımdan insanlar birçok yönden bütün zaman ve mekânlarda aynı oldukları gibi ilişkilerde de değişen bir şeylerin varlığından söz edilemez.

"Yaşama güdüsü" ile ***"ölüm korkusu"*** arasındaki gerilim insanı toplumsal bir varlık haline getirirken karşı cinsle ilişkilerinde ***"kendi kendisini güçlendiren"*** bazen de ***"kendi kendisini aşağı çeken"*** çelişkili bir durum yaşar ki bu da hayatında düzensizlik ve huzursuzluğa neden olacaktır. İnsanın aile ilişkilerinde de kendi hakkını ***"hayali unsurlar"*** da araması ve ***"kendi menfaatini gözetmesi"*** yine hayatı çekilmez bir duruma getirecektir

[**Hobbes,** 1651'de yayınlanan ünlü eseri *Leviathan*'da belki de sosyal teorinin hala çözmeye çalıştığı sorunu ilk kez formüle etmişti: eğer insanlar kendi çıkarlarını gözeterek davranıyorlarsa, toplumdaki düzeni sağlayan ne olacaktır?

Başka deyişle, bireysel çıkar ile toplumsal çıkar arasında varolduğu düşünülen çatışma nasıl ortadan kaldırılabilir?

Hobbes'a göre, insanların davranışlarının temel belirleyicisi ***"menfaat"*** tir. Bütün insanlar, tabiatları gereği eşittirler ve aynı davranışı göstermektedirler. Hobbes'un tanımladığı ***"tabii durum"***, herhangi bir devletin, kurumun ya da otoritenin bulunmadığı, her insanın varlığını sürdürebilmek için bir yanda kendi özgürlüğünü korumaya, öte yanda da ötekiler üzerinde egemenlik kurmaya çalıştığı, yani kısaca herkesin herkesle savaş içinde olduğu, adalet ya da adaletsizliğin değil, yalnızca savaşın hüküm

sürdüğü bir durumu nitelemektedir][234]

"İnsan insanın kurdudur" önermesini kadın ve erkeğe göre tasvir edersek böyle bir durumda tabii olarak, ailenin ve toplumsal düzenin sağlanmasının çok zor olduğunu göstermektedir. Bu yüzden, sosyal düzeni sağlamak amacıyla bireyler bir araya gelerek yaptıkları bir ***"nikâh sözleşme"***si ile aileyi oluşturarak toplumsal düzenin egemenliği altına girerler. Nikâh ile insanlar tabii haklarını aileye devretmiş durumdadırlar. Aile kurumu ***"gizli güç"*** olarak düzeni sağlayacaktadır. Artık birey kendi özgürlüğünü ve haklarını kollarlarken ailenin ve daha ileri gidecek olursak toplum refahını da artıracak öngören ***"gizli güç"*** kontrolünde altındadır.

"Gizli güç" insandaki, özgürlük ve menfaat dürtüsünden kaynaklanan doğal eğilimden kuvvet almaktadır. [Adam Smith'in ünlü deyişiyle, *"yemeğimizi kasabın, biracının ya da fırıncının merhametine değil, onların kendi çıkarlarını gözetmelerine borçluyuz. Onların insanlığından değil, kendilerini sevmelerine bağlarız; onların gereksinimlerinden değil, elde edecekleri avantajdan söz ederiz*][235] Böyle bir bakış açısı, toplumsal düzenin sadece insanlar arasındaki ***"duygudaşlığın"*** ötesinde, tümüyle ***"karşılık"*** a dayanan ilişkilerin ve bunların sonucunda ortaya çıkan toplumsal düzenin bir sonucu olduğu anlamına gelmektedir. Aslında ***"sempati"*** [236] ilkesi ile bireysel çıkar ilkesi arasında, kimi zaman ***"Adam Smith sorunu"*** olarak da adlandırılan bu gerilimin çözümü, bireysel çıkar güdüsünün ***"ahlakdışı"*** bir ilke olmasının gerekmediği dikkate alındığında ortadan kalkacaktır, çünkü ***"sempati"*** kavramı da aslında fikrî bir sürece göndermede bulunmaktadır (bu bakımdan daha çok "empati" [237] kavramına yakındır).

---

[234] ÖZEL, Hüseyin, Liberalizmin "Ütopyacı" Toplum Tasarımı, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2002 Cilt : 26 No:1 101-123

[235] ÖZEL, Hüseyin, Liberalizmin "Ütopyacı" Toplum Tasarımı, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2002 Cilt : 26 No:1 101-123

[236] Sempati: attraction: i. çekim, cazibe, çekicilik, atraksiyon, eğlence programı, alımlılık

[237] **Empathy:** i., (ruhb) bir başkasının duygularını anlayabilme, duygu sezgisi

İnsanların birbirlerini anlama kapasiteleri, karşılıklı bir ilişkiye girmeleri için de bir ön şarttır; aile düzenin oluşabilmesi için, iki tarafın da birbirini anlaması, karşısındakine ***"güven"*** mesi gerekmektedir. Bununla birlikte, böyle bir anlayış, sonuçları itibarıyla, aslında bireyin kendi özgürlüğünü, ya da fiili gücünü kendi üzerinden ***"gizli güç"***e aktarması anlamına gelmektedir.

Ailede var olan ***"kendiliğinden düzen"*** anlayışı, çıkar güdüsüne dayanan bireysel davranışlar, düzenin sağlanmasında ***"istenmedik sonuçlara"*** yol açmaktadır. Bu nedenle düzeni sağlayan ***"gizli güç"*** olan aile kurumunda kuralları belirleyen ***"Görünmez El=Kuvvet"*** in ne olacağını tayin etmekte ise dininin ve alt konumu olan ahlak ile kültür olduğu unutulmamalıdır. Burada devreye giren kuralların varlığı bireyin ahlak ilkesini oluştururken ***"gizli güç"*** ün değerlerini tayin eder. Yani kişilerin mutluluk, huzur vb. duygu fiilleri belirlenir. Mesela karşılıklı saygı ve sevgi ilkesinde değer yargıları aileden aileye, toplumdan topluma farklılık gösterir. İslamî literatürde ***"millet"*** ile ***"din"*** kavramının bir manada kullanılması ile ***"millet"***i oluşturan ailelerin din üzerinden elde edilen güçle kazanım elde etmesi istenmiştir. Bu konu diğer dinler içinde aynıdır.

" İnsan" = ***" Gizli Güç"*** = "Görünmez El=Kuvvet" => **Huzur**

" Kişisel Menfaat"= **" Aile"** = "Din=Ahlak" => **Huzur**

Aile hayatında huzur ve saadetin oluşması için birbirine bağlı birçok unsurun bulunması işin zorluğunu bize göstermektedir.

Günümüz ailelerinde büyük bir paradoks[238] yaşanıyor. Sosyal hayat maddi açıdan en güçlü döneminden geçmesine karşılık, hayatı güzelleştirecek manevi değerlere artık sahip değildir. İn-

[238] **Paradox:** (i.) paradoks, mantığa aykırı görünen fakat hakikatte doğru olabilen düşünce; birbirini tutmaz sözler; birbirine aykırı söz ve davranışlar; karakterinde birbirine aykırı hususlar olan kimse. paradox'ical (s.) mantığa aykırı görünen. paradox'ically (z.) birbirine zıt olarak, aykırı düşerek.

sanların büyük çoğunluğu çağdaş kültürün geçirmekte olduğu bunalımın pek farkında görünmüyorlar.

'Bıkkınlık', ***'hayatın donuklaşması'***, ***'huzursuzluk'***, ***'insanın otomatikleşmesi'***, **'insanın kendinden, çevresinden ve tabiattan yabancılaşması'** çağımızda mevcut bir bunalımın işaretçileridir. İnsanlar duygulardan uzaklaştılar akılcılığı öyle bir noktaya getirdiler ki, akılcılığın o derecesi aslında akılsızlığın en aşırı biçimidir. Durumun bu şekilde devam ettiği robotlaşmış bir düzende, hayatı paylaşanların huzursuzlukları; nevrotik hastalıklar, uyuşturucu, boşanma, intihar gibi kötü sonuçlar doğuracaktır. Hayata, insana, aileye değer vermeyen topluluklarının bir nevi isteyerek köleleşmeleri kaçınılmaz olmakla birlikte bunun bir yıkımı da beraberinde getireceği unutulmamalıdır.

Toffler, ***Gelecek Korkusu*** adlı eserinde şu ifadelere yer vermiştir:

"Sanatta, bilimde gösterdiği bunca başarıya karşın ABD, binlerce gencin gerçeklerden kaçabilmek için ilaç kullandıkları bir ülkedir. Aynı ülkede milyonlarca ana baba da beyin yıkayan televizyonun ya da alkolik sersemliğin güvencesine sığınmıştır. Birçok yaşlı kişi bitki benzeri yaşayıp yalnızlık içinde ölmektedir. Aileden ve mesleki sorumluluklardan kaçış, bir çıkış yolu olmuştur. Kitleler kaygılarını Miltown, Librium, Equanil ya da diğer uyuşturucu ilaçlarla bastırmaktadırlar. Bilse de bilmese de böylesine bir ülke, gelecek şokuna uğramış demektir. Vatandaşlıktan ayrılıp Türkiye'de yaşamını sürdüren Ronald Bier adındaki bir genç 'Amerika'ya dönmeyeceğim' diyor." [239]

Beklenti açmazlarından çıkamayan, sevemeyen, menfaatperest hayat tarzlarından kurtulamayan aile ve bireyler için bu bağlamda geleceğin fazla bir getirisi de olmayacaktır.

[239] TOFFLER, Alvin, *Gelecek Korkusu*, trc. Selami SARGUT, 3.b. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1982, s.308

KADIN VE ERKEK

İLİŞKİLERİ

GEÇİMSİZLİĞİN OLUŞMASINDA AHLAKÎ VE RUHSAL SEBEPLERİ

Konu hakkında çeşitli etkenler sayılabilir. Bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz.

1—Varolma arzuları

[Her maddenin ve nesnenin tabiatındaki güce genellikle ***"varolma arzusu"*** denilir. Bu güç maddenin şeklini meydana getirir ve onun özelliklerini ve uygunluğunu tanımlar.

Dünyadaki tüm maddelerin temelinde olan varolma arzusunun sonsuz form ve bileşimleri vardır. Maddenin daha yüksek derecesi daha büyük bir varolma arzusunu yansıtır ve maddenin her derecesindeki farklı arzular – cansız (durağan), bitkisel, canlı (hayvansal), ve konuşan (insan) – onun içinde ortaya çıkan değişik süreçleri şekillendirir.

Varolma arzusu iki prensibi izler:

1) Mevcut şeklini sürdürür, yani varolmaya devam eder;

2) Varolması için gerekli hissettiği her şeyi kendisine ekler.

Kendisine bir şey ekleme arzusu maddenin farklı derecelerini ayırır. Cansız seviye en küçük varolma arzusudur. Çünkü cansızın ihtiyaçları küçüktür ve varolmak için kendisine dışarıdan bir şey ekleme gereği yoktur. Tek isteği mevcut şeklini, yapısını ve özelliklerini korumaktır. Buna ek olarak, yabancı her şeyi reddeder, çünkü tek isteği *değişmemektir,* bu yüzden "cansız (durağan)" denilir.

Varolma arzusunun en yüksek derecesi insan derecesidir. İnsanoğlu, tamamen başkalarına bağımlı tek varlıktır ve sadece insan geçmişi, şimdiyi ve geleceği hisseder. İnsanlar çevreyi etkilerler ve çevre de onları etkiler.

Sonuç olarak, biz insanlar (kadın ve erkek) hiç durmadan değişiriz, ve mevcut halimizden mutlu ya da mutsuz olduğumuzdan değil ama başkalarının farkında olduğumuzdan dolayı onların sahip olduğu her şeye sahip olmak isteriz.][240] Bu şekilde strese girer, sıkıntı duyarız. Varolma arzusunun dizginlenmesi veya itidalli bir şekilde algılanması gerekmektedir.

[240] (Laitman), s. 11

2—Sonsuz haz duyup mutlu olmak

Bilgi sahibi olmak, saygınlık, varlık, ya da yiyecek ve cinsellikten alınan zevklere baktığımızda, tüm bu durumlarda, en büyük hazzın arzu ve onun doyumunun kısa zamanda karşılaşmasında yaşandığı görülür. Arzularımızı tatmin etmeye başladığımız anda haz yok olur. Bir arzuyu doyurmaktan alınan haz dakikalar, saatler ve günler sürebilir, ama mutlaka söner. Bir şeyi elde etmek için, mesela saygınlık gibi, uzun yıllar harcasak bile bir kez elde ettik mi haz hissini kaybederiz. Görünüşe bakılırsa, arzuyu tatmin eden haz aynı zamanda onu sonlandırandır da. Dahası, haz arzuya nüfuz edip sonradan da ayrıldığı zaman, bu içimizde ilkinden iki kat daha güçlü bir haz alma arzusu doğurur. Bugün bizi tatmin eden şey yarın tatmin etmeyecektir. Fazlasını, çok daha fazlasını isteriz. Dolayısıyla, arzularımızı tatmin etmek sonunda onları artırır ve onları tatmin etmek için bizi daha büyük çaba harcamaya zorlar. Bir şeyler elde etme arzusu yok olduğunda, kişinin yaşam hissi ve yaşama gücü yok olur.

Bu dünyada sadece iki felaket vardır. Bir tanesi, kişinin istediğini alamaması, diğeri ise almasıdır. İkincisi çok daha kötüdür; bu gerçek bir felakettir! [241]

İşte aile her üyesine bu şekilde yeni arzular sağlar ki, bizi bir başka geçici an için ayakta tutsun. Bununla birlikte, zaman zaman bir an için doyuruluruz ve sonra bir kez daha tüketiliriz, sadece daha da hüsrana uğramak için.

Bugünün toplumu bizi hep daha da fazla elde etmeye, bunu

[241] Oscar Wilde, Bayan Windermere'in Yelpazesi

yapacak gelirimiz olmasa dahi, neredeyse her şeyi satın almaya sevk eder. Yeni bir şeyi satın alır almaz, bu yeni şeyi edinme heyecanı sanki hiç olmamış gibi solar gider – ama ödemeleri bizimle yıllarca kalır. Bu durumda, hayal kırıklığı zaman içinde unutulmaz, daha ziyade çoğalır.

Yeni araştırmalar insanın ruhsal durumu üzerinde zenginlik ve fiziksel durum gibi parametrelerin etkisinin, ***"sıradan kişi"*** nin değerlendirmesi ile araştırmalarda yapılan ölçümlere göre gerçek etkisi arasında muazzam bir uçurum olduğunu gösteriyor. Araştırmalar insanların gün be gün ruhsal durumlarını ölçtü ve zengin ile fakir arasında belirgin bir fark bulamadı. Dahası, kızgınlık ve düşmanlıklar gibi negatif ruhsal durumlar zenginler arasında daha sık tekrarlanıyordu. Zenginlik ve günlük mutluluk arasında daha güçlü bir bağın eksikliğinin sebebi, rahatlığa ve yeni yaşam standardına çabucak alışmamız ve derhal daha fazlasını istememizdir. Haz arzusunun sınırlarını şöyle özetleyebiliriz:

"Bu dünya istek ve bolluğun boşluğu ile yaratılmıştır. Ve servet elde etmek için hareket gerekmektedir. Ancak, fazla hareket insana acı verir... Bununla birlikte, mal mülkten mahrum kalmak da mümkün değildir... Sonuç olarak, mal mülk edinmek uğruna hareket işkencesini seçeriz. Fakat tüm sahip olunanlar sadece kişinin kendisi için olduğundan ve "bire sahip olan iki istediğinden", kişi sonunda sadece "elinde, arzuladıklarının yarısıyla" ölür. Sonunda, insanlar iki taraftan da acı çekerler – hareketin çoğalmasından kaynaklanan acı artışı ve boş olan yarılarını doldurmak için gerek duydukları şeylere sahip olmamanın pişmanlığı."

Açıkçası anlaşılıyor ki haz alma arzusu bizi imkânsız bir duruma sokuyor. Bir taraftan, arzularımız sürekli büyüyor. Diğer taraftan, bize çaba ve hareket olarak çok ağır maliyeti olan bu arzuları sağlamak kalıyor. Ancak bize iki kat daha boş bırakan, kısa süreli bir doyum veriyor. Sonuç ise bir hiç, ayrılık ve ölüm.

3—Egoist-bencil olmak

[Egoizim bir nevi kanserdir. Vücutta sağlıklı hücreler çok kapsamlı farklı kurallar ve limitler ile sınırlandırılmışlardır. Ancak, kanserli hücreler bu sınırlamaları hiç dikkate almazlar. Kanser, bedenin kendi sınırsız çoğalmalarına yönelmiş, hücreleri tarafından tüketildiği bir durumdur. Bir kanser hücresi çoğalırken, çevresinin ihtiyaçlarına ve bedenin emirlerine bakmaksızın acımasızca bölünür. Kanser hücreleri çevrelerini mahvederler, böylece kendilerinin büyümesi için yer açarlar. Meydana çıkan tümörü beslesin diye komşu kan damarlarını onun içine doğru büyümeye zorlarlar ve böylece tüm bedeni kendilerine boyun eğdirirler. Kısaca söylemek gerekirse, kanserli hücreler egoist hareketler vasıtasıyla bedenin ölümüne sebep olurlar. Onlara bir fayda getirmese de bu tarzda hareket ederler. Aslında gerçek tam olarak da tersinedir çünkü bedenin ölümü demek suikastçıların da ölümü demektir. Kanserli hücrelerin ev sahibi bedeni ele geçirme tarzı kendi ölümlerine sebep olur. Dolayısıyla, egoizm kendini beslediğinde, kendi dâhil her şeyi ölüme götürür. Egoist davranış ve tüm bedenin ihtiyaçlarına genel bir ilgisizlik onları doğrudan korkunç sona yöneltir.][242]

Bencillikten kurtulan sevmeyi öğrenmiştir. Bu nedenle eşlerin sevgisi aslında karşılık bulan bir bütünün ayrılmış parçalarının kavuşması demektir. Kendinizi kabul ettirmek ve edebilmek isterseniz, yapılacak şey karşınızdakine hep kendisinden bahsetmek olmalıdır. Bunun açıklaması ilgi göstermektir. İlgi kabul-

---

[242] (Laitman), s. 3-22

lenmektir. İlgisizliğin sonuçları genellikle şüpheyi çağrıştırdığından, şüpheyi kaldırmak yakınlığı ve dostluğu açığa çıkarır. Ancak bazı zaman ilginin değişik tezahürleri olmaktadır.

[***Bazı kadınlar dövülerek cezalandırılmalarına ve kendilerinin dünyaya karşı katı şekilde kapalı tutulmalarına kocalarının sevgilerinin bir göstergesi olarak bakarlar ve bu göstergeler olmazsa şikâyetçi olurlar.***][243]

Kadınların egosu son dönemlerde artmış durumda. Büyük bir kesim kendilerine karşı erkekleri rakip görerek, sürekli bir savaş halindeler. Bu iş hayatında işveren-işçi, evliliklerde karı-koca, ailelerde ise anne-baba olarak kendini gösteriyor. Aslında tarihte her zaman Allah Teâlâ tarafından kadına ve erkeğe ayrı ayrı özellik ve sorumluluklar verilmiş olup kadınların erkekleri kendilerine rakip görmeleri aslında elma ile armudun birbirine karıştırılmasıdır. Her bir cinsin kendine göre dinamikleri olduğu gibi kadının bu yarışta sürekli olarak kendini görmesi; yine başta kendisi olmak üzere yakın çevre/ailesi ve nihayetinde de yaşadığı toplumun dinamikleri, huzuru ve düzenini bozmanın dışında başka bir durum sağlamayacaktır.

[243] Firedrich Nietzsche - Tan Kızıllığı, Birinci Kitap, b.75

Kadının özgürlüğü

İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisine göre,

"Özgürlük, başkasına zarar vermeden her şeyi yapabilme gücüdür; bundan ötürü her insanın doğal haklarının kullanılmasının sınırı; toplumun diğer üyelerine aynı haktan yararlanmayı sağlayan sınırdır: bu sınırlar ancak kanun ile belirtilebilir."[244]

Özgürlük, herhangi bir kısıtlamaya bağlı olmama, herhangi bir kısıtlanmaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi isteğine, kendi düşüncesine dayanarak karar verme durumudur.

[Âlemde mevcut olan her şeyin nihayeti vardır ve her şeyin bulûğu vardır ve her şeyin gayesi hürriyettir. Bu söz ile anlaşılan şudur ki, meyve ağaçta tamam olduğu ve kendi nihayetine eriştiği vakit, Araplar: ***"Meyve hür oldu"*** derler. Nihayetin belirtisi odur ki, bir şey kendi evvelki haline kavuşa. Kendi aslına kavuşan her şey nihayete erişir.][245] Yani kadının özgürlük olarak istediği şey aslı olan erkeğin özelliklerine kavuşmaktır.

Kadın ve erkeğin özgürlüğünü, pasif ve aktif olmak üzere iki şekilde incelemek gerekir.

Tabiat hallerinin emniyetsizliğinden ve kötülüklerinden kurtulmak isteyen kadın ve erkek anlaşmak zorundadırlar. Fakat bu

---

[244] "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi" Madde 4 ve5/1. cümle (Çeviri: Coşkun ÜÇOK, **Siyasi Tarih** '1789-1960', 3. Bası, Ankara 1980, s. 19.)

[245] (KONUK, et al., 2006), c.1, s. 87

anlaşma onların içtimailik temayüllerinin bir sonucu değil, sulhu temin etmelerinin menfaatlerine daha uygun olmasındandır.

[Kendi kişiliğini bulan bireyin, ne isterse yapması hürriyetinin öznel bir ahlaksızlık olarak görünmemesi için sınırlayıcı, engelleyici bir yargıya ihtiyacı vardı. Sartre bu yargıyı şu cümle ile belirtiyor:

"Eğer başkasının hürriyetini kendiminkine eşit saymıyorsam hürriyeti kendime amaç alamam!"][246]

Karı koca anlaşarak her şey üzerinde sahip bulundukları haklardan karşılıklı olarak fedakârlıkta bulunmalıdırlar. Bu fedakârlık ancak;

"kendi kendimi idare etmek için malik bulunduğum hak ve iktidarı karım-(kocamla) paylaşmak istiyorum"

şeklindeki bir düşüncenin sonucunda gerçekleşebilir. Hâlbuki insan karakter itibariyle egoisttir. Başkalarına tanıdığı hürriyetten daha fazlasına sahip olmakla memnun olan bir egoisttir. Yalnızca kendi menfaatini fedakârlığa tercih edebilir. Onun için tarafların fedakâr olabilmeleri için kuvvete ihtiyaç vardır. Bu egemen kuvvet ailenin oluşmasında temel alınacak tabii fıtrattır. Tabii fıtratın özelliklerini belirleyici de dindir. Yani dinin koyduğu esaslardır. Fıtrat taraf değildir. Zaten taraf olmasına imkân da yoktur.

[246] (SARTRE, 1998), s.125 (Alman Çevirmen Walter Schmiele'nin Son Sözünde)

Özgürlüğün getireceği sıkıntılar

[Çağımızda olduğu gibi, başka hiçbir çağda, kadına erkekler tarafından bu denli saygıyla davranılmadı. Şimdiki saygının da hemen kötüye kullanılacağından kuşku yok. Daha fazla istenecek, talep etme öğrenilecek, sonunda şu saygı borcu alçaltıcı bulunup, hakları için yarışma, evet, aslında kavga yeğlenecek. Anlaşılıyor, alçakgönüllülüğünü yitirecek kadın. Hemen ekleyelim, beğenisini yitirecek, unutacak erkek korkusunu: ***"Oysa korkuyu unutan kadın"*** en kadınca içgüdülerini feda edecek. Erkekte korku meydana getiren şeyin, daha belirgin söylersek, insandaki erkeğin artık istenmeyip, geliştirilmediğinde, kadın yüreklilikle kendini ortaya koyuşunda yeterince haklıdır, yeterince anlaşılabilir; burada kavranması zor olan kadının soysuzlaşmasıdır. Bugün olup biten bu.

Sakın ha aldatmayalım kendimizi burada! Nerede endüstri ruhu askeri ve aristokrat ruha galip gelirse, kadın bir memurun ekonomik ve hukukî bağımsızlığına özenmeye kalkar.

Şimdi şimdi ortaya çıkmaya başlayan modern toplumun kapısına yazılır: ***"Kadın memur".*** Yeni haklar elde ederken, efendi olmaya bakar; kadının ***"ilerlemesi"*** ni kendi bayrak ve sancağının üstüne yazdırır, korkunç bir açıklıkla tersine bir gelişme olup biter. Kadın geriler.

Fransız devriminden bu yana, kadının hak ve yetkilerinin artışıyla orantılı olarak Avrupa'daki etkisi azalır ve ***"kadının kurtuluşu"*** kadınların kendilerince (sığ kafalı erkeklerce değil de) talep edilip, istendiği sürece, en kadınca içgüdülerin, gittikçe körleştirilip, zayıflatılmasının bir belirtisi olarak görülebilir. Bu *"kadınların kurtuluşu"* hareketinde budalaca bir şey var; başarılı bir kadının oldukça erkeksi budalalığı; başarılı kadın - daima kurnaz bir kadındır o - ta derinden utanç duymalıdır.

Zaferin geldiği en güvenilir tabanın sezgisinin yitirilmesi; kendisine en uygun silahlarla talimin ihmal edilmesi, kendilerini erkeklerin önünde yürümeye bırakmaları, belki de önceleri erkeklerin sıkı bir eğitim ve alçakgönüllülükle üstlendikleri *"kitap yazma"* işinde bile; erkeğin inançlarına kadında gizi temelden farklı bir ideal için, herhangi bir ebedi ve zorunlu kadınlık adına.

Erdemli bir ataklıkla karşı çıkmak; erkeklere önemle, boşboğazlılıkla, kadınların sanki daha ince, tuhaf vahşi, pek çok benimsenen bir ev hayvanı gibi elde tutulup bakılarak, korunması, esirgenmesi gerektiğini söylemek; kadınların, şimdiye dek, hala da, toplum içindeki yerlerini gösteren kölelikle ve kullukla ilgili her şeyin araştırılması (sanki kölelik daha yüksek bir kültürün, kültürün yüceltilmesinin bir koşulu değil de, buna zıt bir delilmiş gibi); - **bütün bunların anlamı, bir kadınca içgüdünün ufalanması, kadınsızlaştırma değil de nedir?**

Kesinlikle, erkek cinsinden akademisyen eşekler arasında yeterince geri zekâlı kadın dostu ve kadın sömürücüsü vardır; kadınlara kadınlıklarını yok etmeleri, Avrupa'daki erkeğin tüm budalalıklarını taklit etmeleri için bu şekilde tavsiyelerde bulunan, evet, Avrupa *"erkekliği"* hastasıdır, - kadını *"sıradan kültürün"* içine atmak istiyorlar, belki de bir gazete okuyucusu, politika okuyucusu kılmak. Orada burada, kadını **Özgür ruhlu biri, bir kalem sahibi yapmak istiyorlar:**

Sanki dindar olmayan bir kadın, derin ve Fransız erkeğe zıt ve gülünç görünmeyecekmiş gibi-; hemen her yerde, en hasta edici ve en tehlikeli müzik türleriyle (yeni Alman müziği) sinirler harap oluyor ve kadını günden güne daha bir histerik, ilk ve son mesleği olan güçlü çocuk doğurmada daha bir yetersiz kılıyor. O tümüyle daha iyi *"yetiştirilmek"*, ona yakıştırılan deyimle ***"zayıf cins"*** kültürle güçlü kılınmak isteniyor: Sanki imkânlar çerçevesinde, en etkili biçimde tarih şunları öğretiyormuş gibi: İnsanın *"yetiştirilmesi"* ve zayıflatılmasının - yani isteme gücünün güçten düşürülmesi, parçalanması, hastalandırılması - el ele gider ve dünyanın en etkili ve en güçlü kadınları (son örneği, Napolyon'un annesi) güçlerini, isteme güçlerine - okuldaki hocalarına değil - erkekler üstündeki güçlerine borçludurlar.

Kadında saygı ve yeterince korku uyandıran şey, onun doğasıdır, erkekten daha "doğal" olan, sahiciliği, yırtıcılığı, aldatıcı oynaklığı, eldiven içindeki kaplan pençeleri, bencilliğindeki çocuksuluk, eğitilemezliği ve içindeki vahşiliği; kavranamazlığı. Genişliği ve kaypaklığı arzularının ve erdemlerinin... Bütün bu korkusunun yanında, bu tehlikeli ve güzel kedi "kadın"a acıma-

mıza yol açan şey, herhangi bir hayvandan daha çok acı çekiyor, daha incinir, daha sevgiye muhtaç, daha bir hayal kırıklığına mahkûm oluşudur.

Korku ve acıma: Bu duygularla karşıladı erkek şimdiye dek kadını, bir ayağı hem parçalayıp hem de hoşnut bırakan trajedide kalarak.- Nasıl mı? Bu son mu olmalı?

Artık kadın, büyüsünden arındırılmalı mıdır? Kadın, yavaş yavaş sıkıcı bir hale mi getiriliyor? Hey Avrupa! Avrupa! Biliyoruz, seni en çok çeken şu boynuzlu hayvan, tekrar tekrar tehdit ediyor hala! Senin eski "fabl"ın yeniden "tarih oldu" - yeniden muazzam bir budalalık efendin oluyor; seni çekip götürüyor! Ve arkasında hiçbir ilâh yok, hayır! Yalnızca bir "düşünce" bir "modern düşünce"!] [247]

Tarihin en eski ve en uzun süreli baskı ve sömürüsü, toplumun en derinlerine kök salmış, bu yüzden de insanlığın kurtuluş mücadelesinde kökü en zor kazınabilecek olanıdır. Bu nedenle kadınlar özgürleşmedi, sadece yaşadıkları onca baskı ve sıkıntıya ek olarak bir de ücretli kölelik yapma özgürlüğüne ve şanslılarsa da kendilerini kimin ezip sömüreceğini seçme özgürlüğüne kavuştular. Bugün çalışan kadınlar bir yandan çifte sömürünün altında ezilirken, bir taraftan da erkek egemen sistemi içselleştirmiş sömürü düzeninin önlerine sürdüğü bin bir baskı ve engel ile karşılaşıyorlar. Kadın oldukları için bir yandan tacize bir yandan da sürekli bir toplumsal denetime maruz kalıyorlar. Bu yüzden kadınlar nihai olarak kimliklerini bulmadan insanlığın kurtuluşu gerçekleşemeyecektir.

[247] (Friedrich NİETZSCHE, Ekim 2001), Kısım. 239

Kadınların Bağımsızlık Korkusu = Fahişelik Çağrışımı

[Kadın cinselliğini yüzyıllar boyunca denetim altında tutmaya çalışmış olan ataerkil sistem anlayışı, kadınların özgürlüğünü doğrudan cinsel özgürlükle bağdaştırır. Günümüzde de, *"özgür ve bağımsız kadın"* tanımında, akla gelen ilkel çağrışım, kadının birey olarak özgürlüğü değil, öncelikle cinselliğini özgürce kullanabilen kadın tanımıdır.

Buna karşılık, ***"özgür ve bağımsız erkek"*** tanımı, mutlaka ve öncelikle cinselliği değil, özerk yaşamayı, özgür ve bağımsız düşünceyi, bunu dile ve yaşamına getirebilme yürekliliğini gösterebilen erkeği anlatır. "Özgür ve bağımsız erkek" tanımında asil, yüce, özenilir ve idealist çağrışımlar mevcutken, kadın özgürlüğü cinsellikle bağdaşık tanımlarla yine küçük düşürülmektedir. Bu tür ilkel çağrışımlar, pek çok kadında özgürlük ve bağımsızlık konusunda içsel kaygılar oluşur. Temelde bağımsız ve özgür yaşamayı hiçbir zaman öğrenememiş ve denememiş olmak haliyle beceri ve özgüven eksikliği kaynağıdır. Bu kaçınılmaz eksikliğe, çevre baskı ve küçültücü tanımlar da ekleyince, kadınların bağımsızlıktan korku ve kaygıları kaçınılmaz olur. Toplumsal cinsel rol anlayışımız, bağımsız yaşayan veya bir erkeğe tabi olmadan dolaşan, kendini özgürce ifade eden kadınlara kolaylıkla milletvekili seviyesinde bile- "o……." veya "fahişe" tanımını giydirebilmektedir. Yanında erkek olmadan gezebilen, yaşamını tek başına sürdürmeye çalışan kadınların bu doğal ihtiyaç ve isteklerini salt cinsel özgürlüğe indirgemek, kadını cinsel nesne olarak görmek kadar, ahlak anlayışımızın bağnaz bir göstergesidir. Bağımsız yaşamayı yeğleyen kadınlara toplumca kolaylıkla atfedilen **"fahi-**

şe" nitelemesi, temelde kadın özerkliğini baskı altında tutabilmenin önemli bir kontrol aracıdır. Oysa o….. veya fahişe, cinselliği ve bedenini para karşılığı kullanan kişidir. Bu kadın kadar, erkek de olabilir.] [248]

[Para karşılığı cinsellik elde etmek temelde oldukça aşağılayıcı bir duygudur. Aşağılayıcı, rahatsız edici, duygulardan arınmanın önemli bir savunma mekanizması ise yansıtmadır (yaşanan duygudan kendini tamamen arındırıp, olduğu gibi karşı tarafa yansıtmak). Böyle bir durumda, cinsellik ve yakınlığı para karşılığı elde etmekten dolayı kendini aşağılanmış hissedenin, yani erkeğin değil de, parayı alanın, "buna neden olanın", yani kadının kötü ve aşağılık olduğu anlayışı; aşağılanma duygusundan arınabilmenin önemli bir savunma mekanizmasıdır. Böylelikle, gerçekte iki kişinin rızası ve katkısıyla gerçekleştirilen para karşılığı cinsellik, yine de sadece kadının suçlanması ve aşağılanmasıyla sonuçlanır. Bir erkeğe tabi olmayan, evli olmayan, yaşamını kendi başına götüren, ekonomik bağımsızlığı olan veya dilediği yere dilediği saatte giden bir kadına *"o….."* veya "fahişe" demek, bu terimlerin gerçek anlamını bilmemek veya görmek istememek demektir. Toplumumuzun bu konudaki çifte standardı cinselliğini dilediğince kullanan, hatta bunu elde etmek için para bile ödeyen erkeğe "Erkek!" gözüyle bakarken, eş konumdaki kadını aşağılamayı yeğlemektedir. Böylelikle kadın cinselliğini kontrol ve baskı altında tuttuğu gibi, ataerkil sistem erkeklere bu konuda çifte standartlı, ayrıcalıklı ve barınaklı bir konum sağlar.] [249]

[248](GÜNAYDIN, 2005);
[249] (NAVARO, 1997), s. 76-78

İbretlik yaşanmış hikâye

"Kadının biri hayatında fahişeliği meslek olarak seçmiş ve hayatını bu şekilde geçirmiş. Öldüğü zaman cenazesinin kılınması için camiye getirilip musalla taşına konulmuş. Cami imamı, kadının bu özelliğinden dolayı cenaze namazını kıldırmak istememiş. Bunun üzerine mesele büyümüş ve Trabzon Müftülüğü'ne intikal etmiş. Bu durumdan müftü telaşlanır. Cansız Hoca'ya[250] haber verilir. Durum kendilerine anlatıldıktan sonra,

"Öyle şey olur mu? Musalla taşına getirilen her ölünün cenazesi kılınır" diye cevap verir. Olay mahalline vardığında cenaze namazını kıldırmayan hocaya sorar:

"Bu kadının cenaze namazını niçin kıldırmıyorsun?"

"Hocam, bu kadın hayatında hep fuhuş yapmış. Böyle birinin cenaze namazı kılınmaz." Bunun üzerine Cansız Hoca şu cevabı verir:

"Üstte yatanların cenaze namazlarını kılıyorsunuz da altta yatanlarınkini niçin kılmıyorsunuz?"[251] Bu söz üzerine hoca cenaze namazını kıldırmak zorunda kalır."

Bu anlatılanlar nedeniyle kadının mağdur olması nevrozlu bir kesimin teşekkülüne neden olur ki bu en büyük günahtır.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Dul ve kimsesizler için çalışan, Allah yolunda cihad eden veya gündüzleri oruç tutup geceleri de ibadet eden kimse gibidir" **[252]**

[250] 1895-1975 yılları arasında Trabzon'da yaşayan Mustafa Cansız'ın sıradışı bir imam olarak görüşleri ile insanların ufkunu açmıştır. **Sütçü İmam Üniversitesi'nden ilahiyatçı Mehmet Günaydın** tarafından hakkında kitap yazılmıştır,

[251] Zina yapmak dinimizce yasaklanmış bir davranıştır. Ancak bu günahı işleyen kadın, toplum tarafından kötü görülmesine rağmen erkeğe öyle bakılmamaktadır. Hâlbuki ikisi de aynı fiili işlemişlerdir.

[252] Buhârî, Nafakât 1, Edeb 25, 26; Nesâî, Zekât 78, (5, 86, 87); Müslim, Züd 41, (2982); Tirmizî, Birr 44, (1970).

4- “Ağızdan İshal olma”

Aile huzursuzluklarının sebeplerinden biri ağızdan ishal olmaktır. Sonu gelmeyen ikna olunmaz tartışmalar ile yuva yıkılır gider. Bunu anlatmak için aşağıdaki alıntıyı dikkatli okuyalım.

[Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine asistan olarak atandığımın ertesi günü, başhekim ve hocam Prof. Dr. Mazhar Osman beni odasına çağırdı;

“Faruk Bey oğlum, Bismillah de ve karantina servisinde göreve başla. Servis şefine söyle sana çok tipik ‘İshali Femmi’li bir hasta versin, müşahedesini al, gördüğünü bana anlat,” dedi.

Bakırköy Akıl Hastanesi’nde karantinanın ne işi vardı? Tıp öğrenciliğim döneminde ve salgın hastalıkların tedavi edildiği bir serviste ***“İshali Femmi”*** denilen bir hastalığın tedavi edildiğini hiç duymamıştım.

Demir kapılı ve hapishaneyi andıran, karantina denilen servisin odasına girdim. Başhekimimin, İshali femmi denilen bir hastayı muayene etmek üzere gönderdiğini söyledim. Yeni asistan olduğumu ve bir süre burada çalışacağımı bildirdim. Servis şefim evvela güldü, buyur diye yer gösterdi, ne ikram edebilirim diye sordu. *“Sağlınız efendim. Yalnız bir şeyi merak ediyorum. Burası hakikaten salgın hastalıkların tedavi edildiği karantina servisi midir? Hangi bulaşıcı hastalıklar burada tedavi ediliyorlar? Hem akıl hastanesinde bulaşıcı hastalıkların ne işi var?”*

“Dur delikanlı, dün bir bugün iki, ne de meraklı birisin? Evvela otur da biraz birbirimizi tanıyalım sonra işe başlarsın.”

“Olur efendim. Hocam ishali femmi hastasını muayene et de gel bana anlat diye emrettiler. Lütfen bu hastayı muayene edebilirmiyim?”

….

“İshali femmi ne gibi bir hastalık?”

“Türkçesini mi istiyorsun? Tam tercümesi “Ağızdan İshal” demek.”

Siz olun da şaşırmayın! Her türlü ishal hastalığını duydum, gördüm hatta tedavi bile ettim. Ama bugüne kadar bu isimde ishal duymadım. İshal denince bir bağırsak hastalığı akla gelir. Bu hastalığa tutulanlar, durmadan tuvalete gider ve su gibi abdest eden biri akla gelir.

Şaşkınlığımı fark eden servis şefim:

"Bitişikteki odaya git, sana ishali femmili hasta getirecekler. O zaman nasıl bir hastalık olduğunu görür ve anlarsın," dedi.

Bitişik odaya gittim. İki hasta bakıcı eşliğinde iri yarı birini odaya getirdiler. Konuşmaktan sesi kısılmış, çok hareketli, bir yerde durmuyor, her şeyi karıştırmak istiyor. Şarkı söylüyor, şiir okuyor, kahkahalar atıyor, çok açık seçik hikâyeler anlatıyor, susmak bilmiyor. Bu durumdaki hastanın müşahedesini nasıl alacaktım, zaten doğru dürüst müşahede almasını da bilmiyordum ki...

"Lütfen oturur musunuz? Size bazı sorular soracağım, mümkünse cevaplandırmanızı rica ediyorum. Peki mi?"

"Ben oturmam. Bir defa dokuz ay on gün annemin karnında oturdum. O günden beri hep ayaktayım. Hem ne soracakmışsın bakalım. Sen değil benim sana soru sormam gerekir. Evvela benim kim olduğumu biliyor musun? Ben hukuk fakültesini bitirdim. Tıp doktoru oldum. Mimarım, başmühendisim, banka genel müdürüyüm, genelevler şairiyim, tarihçiyim, öğrenciyim, öğretmenim, ressamım, bar işletiyorum daha neler neler yorulmazsan anlatayım. Ben hiç uyumam, yorgunluk bilmem, istersen milyona kadar durmadan sayayım, evliyim, karılarım,. metreslerim var, yeter mi? Daha sormak istediğin bir şey var mı? Uzun Ömer'im şekeri severim, sarımsak, salıncak, sarılmak, deniz meniz, ekmek mekmek yeter mi? Sor bakalım.

"Bana sormak için fırsat bırakmıyorsun ki? Biraz susarsanız sormaya başlayayım."

"Ebeyim, gebeyim, kuşum, muşum, güneş yakar, karga bakar, annem fasulye satar."

"Hani susacak ve soru sormama müsaade edecektiniz?"

Hastabakıcılar bir türlü susmak bilmeyen hastanın ağzını elleri ile kapamaya çalıştılarsa da o yine konuşmaya devam edi-

yordu. Olacak gibi değil susmaya hiç niyeti yok, alıp götürmelerini istedim. Ayrılırken elleri ile ayıp işaretler yaparak bana selam vermeye çalışıyordu.

Durumu evvela şefime anlattım.

"Git hocaya anlat" dedi.

Mazhar hocamın odasına çekinerek girdim. Yanında misafirleri vardı. Aralarından biri de hanım. Durumu aynen anlattım. Hoca bir kahkaha attı.

"Sana galiba iltimas etmişler ve ishali femmili hastanın en iyisini getirmişler. Türkçesini herhalde öğrendin! İşte ağızdan ishal olmak budur. Bağırsakları hastalananlar gibi, bu da ağzından kelime ishaline tutulmuş. Ağzından kelime çıkıyor. Size "mani nöbeti"ni anlatmıştım. İşte manyakların ishali ağızlarından olur. Gördün, sana soru sorma ve konuşma fırsatı vermemiş, sabaha kadar yanında kalsan bir türlü susturamazsın. İşte sana asistanlığının ilk dersi; ağızdan ishal, ishali femmi'yi artık unutamazsın, dedi.

Şayet sizler de günün birinde durmadan anlamsız, saçma konuşan birine rastlarsanız, ağzından ishal olmuş diyerek, bir ruh hekimine götürülmesini önerin. Sakın kendisine bir şey söylemeyin. İshali Femmi'lerden alacağınız karşılığı bir türlü unutamazsınız. Allah Teâlâ kimseyi ağzından ishal etmesin!][253]

Anlaşamayan karı koca arasındaki tartışmalar için İshali femmi olmuş demek yanlış değildir. Bu nedenle dinlemek bazı zamanlarda hayat kurtarır. Daha karşıdakinin ne demek istediğini, ne düşündüğünü anlamadan hemen konuşmak isteriz. Bu böyle sürüp gider sonunda saatlerce konuşup, beş dakikada anlaşılacak bir konu için kendimizi hiçbir yere götürmeyen bir noktada buluruz. Zaman ilerlediğinde, yıllar geçtiğinde ise bir de bakarız ki ne anlatmaya çabalayan biri var, ne de anlamaya mecali kalan diğeri.

[253] (BAYÜLKEM), s.23-26

5—Aşağılık kompleksi

[İnsanlar vardır. Çeşitli nedenlerle kendilerini oldukları gibi kabul edemezler. Kendilerini beğenemezler. Yetersiz bulurlar. Her şeye alınırlar. Kırılırlar. Çabuk küserler. Hemen parlarlar. Yersiz davranışlarda bulunurlar. Pişmanlık duyarlar. Yerilmekten, iyi tanınamamaktan fazla korkarlar. Herkesten yakınlık, ilgi beklerler. Başkalarının kendileriyle ilgili düşüncelerine, duygularına, davranışlarına büyük bir önem verirler. Başkaları tarafından beğenildikleri zamanlarda alabildiğine sevinirler. En küçük bir şekilde bile olsa, yerildikleri veya ilgisizlikle karşılaştıkları zamanlarda ise aşırı derecede üzülürler.

Buna karşılık, başkalarını oldukları gibi değerlendirmekte, beğenmekte zorluk çekerler. Başkalarının üstünlükleri karşısında bir huzursuzluk duyarlar. Biraz daha önemsizleşirler. Bunun için değerlenmek isterler. Kendilerini önemsizleştirenleri değerden düşürmeğe çalışırlar. Bu yüzden başkalarıyla anlaşamazlar. Geçinemezler. Özellikle, kendilerinden üstün gördükleri kimseleri sevemezler. Öfkelendirecek, sinirlendirecek şekilde hareket ederler. Kendilerinden daha yetersiz, zayıf, önemsiz buldukları kimselere egemen olmak isterler. Bu isteklerini güçlülük gösterişine başvurmak, bir koruyucu rolünü oynamak suretiyle gerçekleştirmeğe uğraşırlar.

Uğraşırlar ama bu davranışlarından bekledikleri sonuçları her zaman ve kolay kolay elde edemezler. Egemen olmak, korumak istedikleri kimselerin kendileriyle ilgili olumsuz düşünceleri, duyguları, davranışları ile karşılaşırlar. Onlar tarafından beğenilmediklerini, sevilmediklerini çeşitli şekillerde görmekten uzak kala-

mazlar.

Öte yandan, bu insanlar yaptıkları işlerde de başarılı olamazlar. Olamazlar; çünkü kendilerine güvenemezler. İnanamazlar. Kendilerini olduklarından daha az, daha yetersiz bir kendileri gibi görürler. Daha yerinde bir deyişle, daha az bir kendileri olurlar. Daha az bir kendileri oldukları için işlerinde olabileceklerinden daha az başarılı olurlar. Kendilerine karşı duydukları güvensizlik, yetersizleri ile ilgili düşünceleri ölçüsünde kendilerinden bir şeyler kaybederler.

Görüldüğü gibi, anlatmağa çalıştığımız bu insanlar sürekli bir şekilde rahat, huzur içinde yaşamak imkânını bulamazlar. Mutlu olamazlar. Zaman zaman gerçek bunalımlar mahiyetini alan sıkıntılar, acılar arasında yaşamağa devam ederler.][254]

[254] (ÖZGÜ), s. 3

Evli kadınlardaki aşağılık kompleksi

[Kadınlarda bekâr iken fazla sıkıntı vermeyen bu durum evlilik hayatında sorunların oluşmasında en büyük etkenlerden biridir. Kocası tarafından artık eskisi gibi beğenilmediğini düşünen, anlayan bir kadın, önemsizlik, değersizlik duygusunun etkilerini duyar. Aşağılık kompleksinin belirtilerini gösterebilir. Eski zamanına kavuşmak, kocasının eski ilgisini, yakınlığını tekrar kazanmak için çeşitli çarelere başvurabilir. Sinir hastalığına tutulabilir. Kendisini beğenmeyen kocasının yanıldığını, beğenilmeyecek bir kimse olmadığını göstermek için bazı üzücü, acı deneylere girişebilir. Sırf beğenilebilecek durumda bir kadın olduğunu anlamak ve anlatmak için başka erkeklerle ilişkiler kurabilir. Başka erkeklerin ilgilerini arayabilir. Sırf önem kazanmak arzusu ile düşebilir. Böylelikle de daha da ciddi bir aşağılık kompleksinin etkileri altına girebilir.

Kadınlar vardır. Kocaları tarafından eskisi gibi sevilmediklerini, aranmadıklarını istenmediklerini gördükleri zaman büyük bir ıstırap duyarlar. Çünkü bir yandan beğenilmemelerinin nedenini değer eksikliklerinde bulurlar. Kendilerini artık başkaları tarafından istenmeyen, aranmayan varlıklar gibi görürler. Kendilerini, en büyük silâhları olan beğenilmek imkânlarından yoksun bulurlar. Dış dünyanın karşısında kendilerini yapyalnız görürler. En önemli savunma ve varlığı devam ettirme vasıtalarından olduklarını düşünürler. Öte yandan da en önemli destekleri olan kimseleri kaybetmenin acılarını duyarlar. Bu acı, özellikle kocalarını seven kadınlar için çok büyük olur.

Aynı şekilde, eşlerinin başka erkeklerle ilişkiler kurduklarını

gören, eşlerinin başka erkekleri kendilerine tercih ettiklerini anlayan erkekler, kendilerinin ikinci plana atılmalarının nedenini önemsizliklerinde bulurlar. Büyük bir sinir bunalımı ile karşılaşırlar. Kendilerinin de beğenmemeleri yüzünden varlıkları için duydukları nefreti, kini eşlerine ve eşlerinin yakınlığını kazananlara yöneltirler. Bazı kimselerin bu gibi hallerde eşlerini ve rakiplerini ortadan kaldırmak istemelerinin nedeni budur. Başkalarının aracılıklarıyla nefret ettikleri varlıklarını yok etmeleridir.

Terk edilme duygusu yaşlılık çağında da büyük bir önem kazanır. İnsan, hayatı boyunca yalnız kendisini aramakla kalmaz. Kendisini aradığı kadar başkaları tarafından da aranmasını arzu eder. Başkaları tarafından arandığı ölçüde kendisini istediği şekilde bulabilir.

İnsanın en çok aranmasını istediği çağlardan biri de yaşlılık çağıdır. İnsan yalnızlığın, terk edilmenin en büyük acılarını bu çağda duyar. Duyar; çünkü yalnız başına yaşayamayacağını bilir. Başkalarının yakınlıkları ölçüsünde duymağa başladığı yokluğun acılarını azaltabilir. Varlığının devamı ümidini taşıyabilir. İnsan denen varlığın gerçek ve en büyük amacı hayatını devam ettirmektir. Onun için her şey, hayat içindir.] [255]

255 (ÖZGÜ), s. 25-27

Aile dramına dönüşen aşağılık kompleksi

[Eşleriyle düşünce, duygu ve davranışa ulaşamayan ailelerde huzursuzluk baş gösterir. Öyle ki hiçbir hususta eşlerine göre bir varlık olmak istemezler. Eşlerinin düşüncelerini, duygularını, davranışlarını paylaşmakla üstünlüklerini, egemenliklerini kabul etmeyi bir sayarlar. Buna karşılık, eşlerinin kendi düşüncelerine, duygularına, davranışlarına ortak olmalarını arzu ederler. Eşlerinin yaptıklarını yapmak istemezler. Onların daima kendilerine uymalarını beklerler. Onların istemedikleri, sevmedikleri işleri yaparlar. Böylelikle, onlara tabi olmadıklarını anlatmaya çalışırlar. İstemedikleri işleri yapmak suretiyle onlara meydan okuyabilecek güçte kimseler olduklarını belirtmeğe uğraşırlar.

Eşlerden ikisi de aşağılık kompleksini duydukları hallerde, aile yuvası gerçekten dayanılmaz bir hayat şeklinin yaşandığı bir yer olur.

Eşler sürekli olarak birbirleriyle çekişirler.

Çatışırlar.

En küçük bir neden yüzünden veya ortaya bir şey yokken, birbirlerine girerler.

Birbirlerini yererler.

Kötülerler.

Birbirlerine en ağır sözler söylerler.

Geçmişteki kusurlarını sayıp dökerler.

Yaptıkları fena işleri ortaya atarlar.

Birbirlerinin ailelerini önemsizleştirirler.

Kavga ederler.

Buna rağmen, birbirlerini kıskanırlar.

Eşlerinin bu davranışları karşısında daha da önemsizleşirler.

Küçülürler.

Eşlerinin karşı cinsten birine karşı ilgi göstermelerinin nedenini onun üstünlüğünde ararlar.

Eşlerinin, kendilerini beğenmedikleri, bir başkasını kendilerinden daha çok beğendikleri için bu şekilde hareket ettiklerini düşünürler.

Büyük bir ıstırap duyarlar.

Bu ıstırabı kendilerine duyurtanlara düşman olurlar.

Eşlerinden ve eşlerinin yakınlığını kazananlardan öç almak isterler.

Istıraplarının ancak onların yoklukları ile sona ereceğine inanırlar.

Bazı kimselerin, kıskançlık yüzünden eşlerini ve eşlerinin sevgililerini öldürmelerinin nedenlerinden biri de budur.

Aşağılık kompleksi, aile hayatında daha başka dramlara da yol açabilir. Bazı kimseler, özellikle kadınlar, sırf aşağılık kompleksinin etkisiyle, zina ve fuhuş yapacak kadar ileri gidebilirler.

Gerek erkeklerin, gerekse kadınların zina yapmalarında rol oynayan en önemli psikolojik nedenlerden biri de aşağılık kompleksidir.

Kendisini önemsiz bulan erkek ve kadın her şeyden önce değerlenmek arzusunu duyar.

Gösterişe fazla meraklı olur.

Başkalarına egemen olmaya çalışır.

Kendisini her bakımdan başarılı görmek, göstermek ister.

Başkalarının yapamadıklarını yapmaya uğraşır.

Övülmekten fazla zevk alır.

Herkes tarafından beğenilmek arzusunu duyar.

Başkaları tarafından beğenildiği ölçüde kendisini beğenir.

Sürekli olarak başkalarının yakınlığını arar.

Sevilmekten, özellikle kendisinden olmayan, yabancı önemli kimseler tarafından sevilmekten aşırı derecede hoşlanır.

Sevilmek için sever.

Daha doğrusu, sevmeyi başkalarına egemen olmağa elverişli bir vasıta sayar.

Bununla beraber, sevdiği kimseyi uzun zaman sevemez.

Kendisine ait olan şeyi beğenmez.

Kendisine ait olan her şeyi olumsuz varlığı değerliliği bilincine göre değerlendirir.

Kendisine ait olan her şeyi, beğenemediği varlığının bir parçası gibi düşünür.

Kendisinden olduğu kadar, kendisine ait olan şeylerden, varlıklardan da soğur.

Onun için kendisine ait olan her şeyden çabuk bıkar.

Varlığı değerliliği bilincine ulaşabilmek için yeni şeyler, kimseler elde etmek ister.

Bunlar evlilik hayatlarında başarılı ve mutlu olamazlar. Eşlerinden kısa bir zamanda soğurlar. Durmadan kendilerine başka sevgiler ararlar. (Dernekçilik, alışveriş, eğlence, vb..) Buluncaya kadar aradıkları sevgilerin arkasından koşarlar. Aradıklarını bulunca, hayal kırıklığına uğrarlar. Buldukları şeylerin aradıkları olmadıklarını anlarlar.

Öte yandan, aşağılık kompleksini duyan insanlar, özellikle kadınlar, vücutlarından bir yeniden değerlenme vasıtası gibi yararlanmağa çalışırlar. Bu insanlar, kendileri gibi başkalarının da kendilerini beğenmediklerine inanırlar. Bunun için, kedilerinin beğenilmeyecek kimseler olmadıklarını anlamak ve başkalarına da anlatmak isterler. Bunu kendilerine yakınlık gösteren kimselerin varlığı ile ispat etmeye uğraşırlar. Karşı cinsten olan kimselerle ilişkiler kurmanın çarelerini ararlar.

Aynı şekilde, bazı kadınların fuhuş yolunu seçerken veya fuhuş yoluna sürüklenirken aşağılık kompleksi etkiler yapmaktadır.

Aşağılık duygusunun gelişmesinden, patolojik (hastalık) bir mahiyet kazanmasından meydana gelen aşağılık kompleksinin insan hayatı üzerindeki etkileri bugün artık herkes tarafından kabul edilmektedir.

Aşağılık kompleksinin bunaltıcı, sarsıcı etkilerinden kurtulmak, uzak kalabilmek için bazı kadınlar her çareye başvururlar. Kendilerini beğendirebilmek, başkaları tarafından beğenilen varlıklar halinde tanımak ve tanıtmak için vücutlarını satılığa çıkarmaktan bile çekinmezler. Bu gibi hallerde birbirleriyle çeli-

şen duygular duyarlar. Bir yandan başkaları tarafından istenen bir vücuda sahip oldukları için sevinirler. Güzelliklerine, çekiciliklerine inanırlar. Erkekler tarafından istenildiklerine inanırlar. Bu istenmenin nedenini taşıdıkları değerde, güzellikte bulurlar. Öte yandan ise, içinde yaşadıkları topluluğun isteklerine aykırı hareket ettiklerini, topluluğun düzenini bozduklarını, yasalarını çiğnediklerini ve sert tepkilerle karşılaşacaklarını düşünürler. Başkaları tarafından hor görülmekten korkarlar. Kısacası, yaptıkları işin fena olduğunu bilirler.

İnsan, sosyal hayatta ne olursa olsun, yaşadığı sürece başkaları tarafından sayılmak, beğenilmek, övülmek, iyi tanınmak arzusunu duyar. Başkaları tarafından yerilmekten, fena tanınmaktan, hor görülmekten korkar. Şu veya bu neden yüzünden suç işleyen, hırsızlık yapan, fuhuş yoluna sürüklenen kadın da böyledir.

Zinada olduğu gibi, fuhuşta da aşağılık kompleksinin bir eseri olan egemenlik, beğenilmek arzusu önemli bir yer tutmaktadır.

Bu gibi hallerde kadın, çevresine egemen olmak ister. Özellikle, sosyal durumları elverişli olmayanlardan bazıları, iç dünyalarında yer alan aşağılık kompleksinden kurtulabilmek için bilinçsiz olarak çeşitli faaliyetlere girişirler.

Kimi kadınlar da, kendilerini beğenmeyen kocalarının yanıldıklarını anlatmak, kendilerini beğenen kimselerin bulunduğunu göstermek için bu yolu seçerler.

Kimi kadınlar da kocalarını sevmezler. Kocalarından nefret ederler. Bu yüzden onlarla normal cinsel ilişkiler kuramazlar. Cinsel soğukluk gösterirler. Yalnız, onların bu durumları yakınlık duydukları erkeklerin yanında değişir. Bu kadınlar bu gibi hallerde normalleşirler..] [256]

[256] (ÖZGÜ), s. 93-97

6— Psikolojik sorunlar ve yalnızlık duygusu;

Bu durum insanların genelinde çeşitlilik gösterir.

[Varlık-bilimsel güvenlik alanı, her insanın kavrayış seviyesine bağlı olarak dar veya geniştir. İnsanların çoğunluğu, geçim şartları, toplumsal dayanışma şartları kendilerine elverişli olduğu kadar varlık-bilimsel güvenlik içindedir. Yani onların varlık alanındaki kaygıları algılarıyla ve algılarına karşılık olan tatmin vasıtalarıyla sınırlıdır. Bu durum, kolayca elde edilen güvenliğin, kolayca kaybedilmesini de açıklar. Varlıkbilimsel güvenliğini dar alanda temin edenler, bu güvenliği, o dar alanın dışına çıkar çıkmaz kaybederler.

Akıl hastalarının varlıklı zümrelerden diğer zümrelere oranla daha fazla çıkması bundandır. Daha varlıklı olanlar daha ince düşündükleri için değil, yaşama şartlarını ***"hazır"*** buldukları, değişen şartlara karşı hazırlıksız kaldıkları için darbelere karşı tutunacak dal bulmakta zorluk çekerler. Bu yüzden diyebiliriz ki bazı mahrumiyetler, varlıkbilimsel güvenlik alanını genişletir. Çünkü her zorluk, insan ilişkilerinin derinine inmeyi, varlık tarafından teminat altına alınmış güvenliğin görünürde bulunanın daha ötesinde yer aldığını gösterir.] [257]

Mesela Virginia Woolf kadınlara kendinize ait bir oda edinin deyip de cebini taşlarla doldurarak bir nehirde boğulmayı seçmişti? Acaba intiharı seçen kendisi miydi yoksa onu böyle bir sona iten nedenler mi vardı?

Gerçek hayatın sorgulanması zordur. Kadın her yerde, her zaman aynıdır. Korkak ve yalnızlığa mahkûm... Kafanı yiyen dertlerden kurtuluş yok. Şimdi bir korkak gibi ölümü mü bekleyeceksin, yoksa hayata sarılıp, kendine yaşama sebepleri mi bulmaya çalışacaksın? Ama unutma, hayata sarılmak bir kadın için başkaları uğruna yaşamaktan başka bir şey değildir.

[257] (ÖZEL, 2007), s. 55-56

7—Sapıklık yönünde eğilimlerin oluşması:

Sapık eğilimlerin çıkış nedenleri için çok şeyler söylenilse de temelinde cinsellik ve şehvetin olduğu unutulmamalıdır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Benden sonra kalpleri değişen, akılları küçülen ve amellerden yüz çeviren bir kavim olacak. Sahtekârlığın her çeşidini öğrenip öğretecekler.

Erkekler erkeklerle, kadınlar kadınlarla yetinecek. Böyle yaptıkları zaman Allah Teâlâ'dan kendilerini cezalandırmasını beklesinler." [258]

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem erkek elbisesi giyen kadınlara, kadın elbisesi giyen erkeklere, kadınlara benzeyen erkeklere ve erkeklere benzeyen kadınlara lanet etti." [259]

" Şehvet, topuklarımızı kemiren bir fahişedir! Ve bu fahişeden bir parça et esirgendiğinde bir parça ruh için yalvarmayı çok iyi becerir. "

"Gördüğünüz gibi sorun, cinselliğin olup olmamasında değil, başka bir şeyi, ondan çok daha değerli, sonsuzluk kadar kıymetli bir şeyi yok etmesinde!

Şehvet, tahrik olma, tensel zevkler; bunların hepsi köle edicidir! Yığınlar, şehvet yalağından beslenen domuzlar gibi bir yaşam sürerler." [260]

Theophastros, gerçek bir filozofa yaraşır biçimde, genellikle yapıldığı gibi, hataları sınıflandırırken, aşırı cinsel istekten ötürü işlenen hataların, öfkeyle işlenenlerden daha ciddî olduğunu söylüyor. Çünkü öfkeye yenik düşen bir insanın, bir çeşit acıyla ve bilinçsiz bir yürek burkulmasıyla mantıktan uzaklaşacağı açıktır, oysa aşırı cinsel istekten ötürü kusur işler, hazza yenik düşerse, daha aşırı, suç işlerken de daha onursuz görünür. Theophastros haklıydı; hazdan ötürü işlenen suçun, acıyla işlenen suçtan daha

[258] Berzenci el İşaa (s.139) Şarani Muhtasarı Tezkira (s.480) bkz.: Heytemi ez Zevacir (2/420)
[259] Buhari (7/55) Ebu Davud (4098-99) Tirmizi (edeb 34) İbni Mace (nikah 22) Darimi (2652) Ahmed (1/225, 227, 237) Tayalisi (s.349) Taberani (1/32)
[260] (YALOM, et al., 2000), s. 129

çok kınanmayı gerektirdiğini söylerken bir filozofa yaraşır biçimde konuşuyordu. Sonuç olarak, birinci durumda, suç işleyen önce bir başkası tarafından haksızlığa uğratılmış ve duyduğu acıdan ötürü öfkeye kapılmıştır; ikinci durumda ise, kendi eğiliminden ötürü bir haksızlık yapmaya itilmiş, arzusu kamçılandığı için öyle davranmıştır.[261]

Şehvet yüz binlerce iyi adı kötüye çıkarmıştır. Yüz binlerce akıllı, fikirli adamı şaşkın bir hale getirmiştir.

Şehvet yemeden olur, az ye. Yahut bir kadın nikâhla da kötülükten kaç. Yedin içtin mi şehvet, seni harama çeker. Ele gireni elbet harc etmek gerektir.

Şu halde nikâh Lâhavle okumaya benzer. Oku, yani bir kadın nikâhla da şehvet, seni belaya düşürmesin. Mademki, yemeye içmeye hırsın var, çabuk bir kadın al evlen. Yoksa bil ki kedi gelir yağlı kuyruğu kapar. Sıçrayan eşeğin sırtına taş yükü vur, o kaçmadan, sıçramadan önce sırtına yükü yükle. Ateşin ne yaptığını bilmezsin, savul oradan. Bu çeşit bilginle ateşin çevresinde dönüp dolaşma. Ateşe çömleği koyup çorba pişirmeyi bilmiyorsan bil ki ne çömlek kalır, ne çorba. [262]

Sapık eğilimlerin oluşmasına, insanların duydukları ve gördüklerinden etkilenmeleri, sebep olduğundan ilişki içerisinde olunan kişilere dikkat edilmelidir. Yine sapıklığın çıkış nedenlerinden en önemlisi çılgınlıktır.

"Bulaşıcı hastalıklar gibi başkalarından kapılan çılgınlıklar vardır" [263]

---

[261] (Marcus AURELIUS, 2006), II. Kitap, 10, s. 42
[262] Mevlânâ, Mesnevi, V, Beyit:1370-1380.
[263] La Rochefoucauld, Özdeyişler; (300)

GEÇİMSİZLİKTEN KURTULUŞ TEDBİRLERİ

1—Özverili olmak

Tabiatı incelediğimizde, özgecilik[264] gerçeğini görürüz. ***"Özgecilik"***[265] kelimesi, Latince *alter* yani "diğeri" anlamına gelen kelimeden gelir. 19. yüzyıl Fransız filozofu Auguste Comte, özgeciliği ***"egoizmin zıttı"*** olarak tanımladı.

Özgeciliğin diğer bilinen tanımları, ***"başkalarını sevmek", "kendini başkalarını sevmeye adamak", "aşırı cömertlik", "başkalarına yardım için çalışmayı yeğlemek",*** ve ***"başkalarıyla bencillik olmadan ilgilenmek"*** dir. Tıpkı egoizm gibi özgecilik de insan dışında başka hiçbir yaratılana uymayan bir terimdir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kalplerin, kendisine iyilik yapanı sevme, kötülük yapanı sevmeme özelliği vardır." [266]

Bu, "niyet" ve "özgür irade" gibi olguların sadece insan türüyle ilgili olmasından kaynaklanır. Diğer yaratılanların bu seçim

---

[264] **Diğerkâmlık:** Başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetme" ya da "diğer insanlara maddi veya manevi kişisel çıkar gözetmeksizin yararlı olmaya çalışma ve 'bencillik karşıtı hareketlerde bulunma" olarak tanımlanır.

Bencilliğin (egoism) karşıt anlamlısı olan ve "özgecilik, elcilik" olarak da bilinen diğerkâmlık (altruism), tanımlarından da anlaşılabileceği gibi, "kendi gelişim gereksinimlerini bir kenara itip yalnızca başkalarının çıkarlarını sağlamaya çalışma" anlamında değil, başkalarını da kendisi kadar düşünme, başkalarını da kendisi kadar sevme ya da başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetme anlamında kullanılır.

[265] **Altruism:**(i.) diğerkâmlık, başkalarını düşünme, fedakârlık. altruist (i.) digerkâm, fedakâr, başkalarını düşünen kimse. altruistic (s.) digerkâm, fedakâr, başkalarını düşünür.

[266] Ebu Nuaym, Hilye, IV/121

özgürlüğü yoktur. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem;

“Sizden biri, kendi için sevdiğini kardeşi için de sevmedikçe gerçek imana eremez." [267] buyurarak özverili olmamızı istemiştir.

2—Haz alma arzularını dizginlemek

Yaşanan ilişkilere, biten evliliklere yada sorunlu kadın-erkek hallerine bakıldığında iki kavramın tüm tersliklerin sebebi olduğu görülecektir. ***“Doyumsuzluk”*** ve ***“ne istediğini bilememek”***. İnsanoğlu belki de ne istediğini bilmediğinden doyumsuz oluyor.

Bu iki kavramın kendi arasında böyle bir sebep sonuç ilişkisi var. Çiftler ilişkiye başladıkları dönemden, evlilik hayatını yaşamaya başladıkları ana kadar birçok iniş-çıkış yaşıyorlar. Bu iniş çıkışlar hep yeni bir istek, yeni bir arzunun doğmasına neden olurken fertleri de hiçbir zaman mutlu olmayan ve o an ki durumuna şükretmeyen bireyler haline getiriyor. Aldatmaların altında da doyumsuzluk ve tatmin olamama duyguları yatmaktadır.

Haz alma duygularını dizginlemek iki şekilde olabilir.

1) Doyurucu alışkanlıklar edinildiğinde haz almak zevk olmaktan çıkar.

2) Haz alma arzusunu azaltma yoluna giderek olandan fazlasını istememek.

3—Bireysellikten kurtulup kolektif olmak

Sağlıklı bir bedende, hücreler gerektiğinde bedenin uğruna kendi hayatlarından ***“feragat ederler”***. Hücrelerde, onları kanserli hücrelere çeviren genetik hatalar oluştuğunda, hücre kendi yaşamına son veren bir mekanizmayı çalıştırır. Kanserli hale gelip tüm bedeni tehlikeye atma korkusu hücrenin, bedenin hayatı için kendi hayatından vazgeçmesine sebep olur. Mesela;

İdeal şartlarda küf, kendi gıdalarını sağlayan ve bağımsız çoğalan ayrı hücreler şeklinde yaşar. Fakat gıda eksikliği olduğunda hücreler birleşir ve çoklu hücresel bir beden oluştururlar. Bu

---

[267] Nesâî'nin rivayetinde "...hayır şeylerden" ziyadesi mevcuttur. Buhârî, İman 6; Müslim, İman 71, (45); Nesâî, İman 19, (3, 115); Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyamet 60, (3517); İbnu Mâce, Mukaddime 9, (66).

bedeni inşa ederken, bazı hücreler diğer hücrelerin hayatta kalmalarını desteklemek için kendi yaşamlarından vazgeçerler. [268]

4—Şiddetten uzaklaşmak

İçtimai hayat içinde hem düzeni hem de güveni bozucu bir eylem olarak şiddet özel olarak üstünde durulması gereken bir kavramdır. Aile toplumun temeli olarak alındığında, aile içi şiddet hem toplum açışından hem de kadına yönelik olarak ele alınmalıdır. Kadına yönelik şiddet; duygusal, sözel, ekonomik, cinsel ve fiziksel şiddet olarak ayrıştırılabilir. Kısa ve uzun vadeli olmak üzere şiddetin kadın üzerinde derin etkileri vardır. Şiddete karşı korunmanın uzun vadeli temel aracı olarak eğitim görülmektedir.

Yapılan araştırmalar şiddetin her toplumsal yapıda az veya çok gerçekleşmekte olduğunu göstermektedir. Bunun ana nedenini şiddetin öğrenme yoluyla aktarılması ve eşitlik bilincinin kurulamamış olmasıdır. Toplumların eğitim düzeylerinin yükselmesi özellikle kadın eğitimine daha fazla önem verilmesi hukukî korunma yollarından çok daha fazla önem taşımaktadır.

Aile içi şiddetin kadına etkileri

[Aile içi şiddet, çok yönlü etkisi olan toplumsal bir sorundur. Maruz kalan kadınların beden ve ruh sağlığına olumsuz etkileri bulunmakta, yaşam kalitelerini düşürmekte, verimlilik kaybına neden olmakta, şiddetin nesilden nesile aktarılmasına ve sosyokültürel dokuya sinmesine yol açmaktadır. S. Gökçen ÇETİNER'in yaptığı araştırmada şu sonuçlara ulaşmıştır.

—"Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar, kalmayanlara göre daha yüksek oranda intihar ihtimali taşımaktadır."

—"Aile içi şiddet yaşayan kadınlarda, yaşanan şiddetin boyutu arttıkça İntihar ihtimali artmaktadır."

—"Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar, kalmayanlara göre daha fazla cinsel sorun yasamaktadır."

—"Aile içi şiddet yasayan kadınlarda, Golombok-Rust Cinsel

[268] (Laitman), s. 3-22

Doyum Ölçegi’nin alt ölçeklerinden alınan puanlar, aile içi şiddet görmeyenlere göre daha yüksektir.” Yani şiddetin cinsellikte sıklıgı, iletişimi, doyumu, kaçınmayı ve dokunmayı olumsuz yönde etkilediği ve şiddet yaşayan kadınların cinsel sorunları şiddet yaşamayanlara oranla daha fazla yaşadığı bulunmuştur.

—“Aile içi şiddet yasayan kadınlarda, yaşanan şiddetin boyutu arttıkça Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçegi’nden alınan puan artacaktır.” Yani, şiddet yaşama puanı arttıkça cinsel sorun yasama puanı da arttığı doğrulanmıştır.

—“Aile içi şiddet yasayan kadınlar, eşleri dışında başka kişilerden de şiddet görmektedirler.” Eşinden şiddet gören kadınlar, başkalarından da şiddet görme durumunu şiddet yaşamayan kadınlara göre daha fazla yaşamaktadır.][269]

5—Sağlıklı tartışma kurallarına kavuşmak

Tartışmalarda kadın özelliğinin baskın olduğu görülür. Bu özelliğin cinsiyet gerektirmediği bilinmelidir. Bu erkek cephesinden de gelebilir. Şeytanın genellikle kadın özelliklerini kullandığı ve bundan sakınılması gerekmektedir. Tartışmalar karşılıklı nefis mücadelesinden başka bir şey değildir. Aslında, erkekle kadın akıl ile nefsin mücadelesidir. Bu nedenle Mevlâna, ***"kadınlara danışın da ne derlerse aksini yapın"*** seklinde bir hadise dayanarak nefsin isteklerine karşı çıkılmasını, nefis ile dost olmanın akla çok şey kaybettirdiğini anlatmıştır. Bu nedenle Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ***"Kadınlara danışmayın"*** demesindeki hikmeti Mevlâna da bir gazelinde ***"Şu nefsimiz zahit bile olsa kadındır"*** açıklamaktadır.[270]

Tartışmaların genellikle sorunları çözmediği de görülmektedir. Ancak anlaşmazlıkları çözmek, geçimsizliği azaltmak için, karı kocanın gözetmesi yararlı olacak kuralları şöyle sıralayabiliriz:

a) Eşler, ayrı görüş, düşünüş ve beğenileri olduğunu baştan

[269](ÇETİNER, 2006), s.121-123

[270] Mevlâna. *Dîvan-ı Kebîr.* (Çev.: A. Gölpınarlı). İstanbul: Remzi Kitabevi. cilt 2. s.319(2626)

bilmelidirler.

b) Sorunları örtbas edip biriktirmedense, ortaya döküp tartışmak daha iyidir.

c) Tartışma ve konuşma için uygun yer ve zaman seçilmelidir.

d) Tartışmaya suçlayarak girmektense, soru sorarak, eşi belli bir konuda açıklama yapmaya çağırarak başlamak daha iyi olur.

e) Tartışma, yolundan ve konusundan saptırılmamalıdır.

f) Tartışmayı kazanmak değil, bir çözüme varmak amaç olmalıdır.

g) Tartışma ve çekişme evin dışına taşırılmamalı, analar, babalar yan tutmaya ya da hakemlik etmeye zorlanmamalıdırlar.

h) Sırasında özür dileyebilmek, gönül almak tartışmayı kısa yoldan iyi sonuca götürebilir.

6—Aşağılık kompleksinden kurtulma çareleri

[Aşağılık kompleksi, nedeni veya nedenleri ne olursa olsun gerçek, tehlikeli bir ruh hastalığıdır. İnsana rahat, huzur içinde yaşamak imkânı vermez. İnsanın tüm varlığını kaplar. Tüm varlığına egemen olur. İnsanın çalışmasını, başarılı olmasını, başkalarıyla düzenli ilişkiler kurmasını önler. İnsanın utangaç, kıskanç, alıngan, saldırgan, sinirli, vb, olmasına yol açar. İnsanın başkalarıyla kolaylıkla çatışmasında rol oynar. Kısacası, gerçek bir hayat dramını meydana getirir.

Bununla beraber insan, istediği takdirde ve istediği ölçüde kendisini değiştirebilir. Daha iyi bir kendisini yaratabilir. İnsan, kendisini olduğu gibi kabul etmediği, sürekli olarak daha tam ve yeterli bir kendisine ulaşmak istediği için insandır. Bu istek insanla beraber var olur. İnsan kadar yaşar ve ancak insanla beraber yok olur. Kimilerinin böyle olumlu bir istekle değerlenmemelerinin, daha doğrusu, yaradılışlarında yer alan bu isteği olumlu bir yöne yöneltmemelerinin, yaratıcı bir güç haline getirememelerinin nedeni çevrelerinin zararlı etkileriyle taşıdıkları doğal değerler bilincine ulaşamamaları, bunun da sonucu olarak, hayatı sevememeleridir.

Kendilerini önemsiz, küçük görenler gerçekten önemsiz, küçük kimseler değildirler. Önemli, büyük olmak imkânı bulama-

yan, daha doğrusu, önemli, büyük olmak için gereken çabaları gösteremeyen, böyle çabaları göstermeğe elverişli şartlar içinde yaşayamayan insanlardır. Yeterli beşerî yeteneklerle dünyaya gelen her insan için önemlilik, büyüklük yolu açıktır. Burada yapılması gereken şey büyük bir istekle, sarsılmayan bir kararla ve cesaretle bu yola girmektir. Bu yolda sonuna kadar yürümeği göze almaktır. Bu yolda yürümekten korkmamaktır. Tam bir istek, sarsılmayan bir kararla bu yolla yüründüğü takdirde tam bir başarıya ulaşılacağına inanmaktır. Bu yolda karşılaşılacak güçlükler karşısında gerilememektir. Yılmamaktır.

İnsan her işte olduğu gibi burada da duyacağı arzu, kararının güçlülüğü ve devamlılığı, cesaretinin büyüklüğü ölçüsünde başarılı olur. Hayat kendisinden kaçanları kovalar. Kendisine karşı duranların önünde gerilemeye başlar. Kendisini kovalamasını bilenlerin önünden kaçar. Mutluluk, mutlu olmak isteğini duyanlar, bu isteklerini ısrarla gerçekleştirmeğe çalışanlar için vardır. Yeryüzünde, mutlulardan çok mutsuzların bulunmasının nedeni herkesin nasıl mutlu olunabileceğini bilmeden mutlu olmaya çalışmasıdır.

Mutlu insan sürekli olarak daha iyi bir kendisini arayabilen, aradığı için bulabileceğine inanabilen insandır. Mutsuz insan, kovalamak isteği kendisini her zamanki kendisi yapmak için kovalayan insandır. İstemedikleri kendilerini kendilerine boyun eğdirmeğe zorlamasını bilenler istedikleri kendilerine er geç kavuşurlar. İstemedikleri kendilerine boyun eğenler ise yaşadıkları sürece istemedikleri kendileriyle baş başa kalmaktan, daha doğrusu, mutsuz olmaktan kurtulamazlar.

Aşağılık kompleksinin bunaltıcı etkilerinden kurtulmanın, huzura kavuşmanın en iyi çarelerinden biri de sürekli olarak bu kompleksin acı sonuçlarını düşünmektir. Bu kompleks yüzünden çekilen ıstırapları, kaybedilen şeyleri, aşağılık kompleksinden kurtulunduğu takdirde ulaşılacağı mutlu hayatı düşünmektir. Bu kompleksin etkilerinden en kısa bir zamanda kurtulmağa çalışmaktır. Aşağılık kompleksi ile ilgili daha önceki davranış şekillerine karşı koymaktır. 'Utangaçlık, alınganlık, saldırgandık, sinirlilik gibi aşağılık kompleksinden meydana gelen özelliklerle şaşmak-

tır. Aşağılık kompleksinin yıldırıcı, yıpratıcı sonuçlarının üzerlerine gitmektir. Utangaçlık, alınganlık vb, yaratan olayların içine girmektir. Kalabalıktan kaçmamaktır. Tersine olarak, kalabalığın içine girmektir. Kalabalıkta konuşmaktan çekinmemektir. Başkalarına gereğinden fazla önem vermemektir. Başkalarını büyütmemektir. Başkalarının etkisi altında kalmamaktır. Başkalarını yerinde düşünceler, duygular, davranışlar yolu ile etkilemektir. Önceleri zor gelecek bu çeşit denemeler karşısında gerilememektir. Her türlü gerilemek, kaçmak eğilimi ile mücadele etmektir. Daima ileriye bir adım daha atmağa uğraşmaktır. Bir defa kaçan insanın daima kaçmak arzusunu duyabileceğini unutmamaktır. Kaçmak arzusunu önleyen, ileriye yürümeyi göze alan ve bu kararı uygulayan insanın, her zaman aynı şeyi yapmak isteyeceği düşünülmektedir.

Önemsizliğine inanan insan gerçekten önemsiz, küçük bir kimse olabilir. Önemsiz, küçük işler yapabilir. Önemsiz, küçük işler yaptığı ölçüde önemsizleşir. Küçülür. Tersine olarak, önemliliğine inanan insan önemli, büyük işler yapmak imkânı bulabilir. Başka bir deyişle insan, kendisini tanıdığı gibi bir kendisi olabilir. Başkaları bizi, kendimizi tanıdığımız gibi tanırlar. Tanırlar; çünkü onların yanında kendimizi tanıdığımız gibi tanıtacak şekilde hareket ederiz. Öte yandan, zayıf, yetersiz kimseler başkalarında, güçlü, yeterli görünmek arzusunu yaratırlar.

Gerçekten insan, kendisinden daha az önemli bulduğu kimselerin yanında önemliliğini düşünür. Üstülüğüne inanır. Başkasının önemsizliği karşısında egemen olmak ister. Bu da zayıf, yetersiz kimselerin daha da zayıf, yetersiz olmalarına yol açar.

Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi, başkalarının bizimle ilgili düşüncelerinde, duygularında, davranışlarında kendimiz başlıca rolü oynarız. Başkalarının bizimle ilgili düşüncelerini, duygularını, davranışlarını bir dereceye kadar kendimiz yaratırız. Daha doğrusu, başkalarını bizim için şu veya bu şekilde düşünmelerine, duymalarına, davranmalarına zorlarız. Kendimize inandığımız, güvendiğimiz zamanlarda başkalarının bize inandıklarını, güvendiklerini, utangaç olduğumuz zamanlarda yanımızdakilerin daha rahat, serbest düşündüklerini, hareket ettiklerini, öv-

düğümüz insanların, yanlarında küçülmemiz dolayısıyla karşımızda daha dik durduklarını, korkakların yanında korkak kimselerin bile cesur davrandıklarını görürüz.

Aşağılık kompleksi, önemsizliklerine, değersizliklerine inanan, önemsizliklerinden, değersizliklerinden kurtulamayacaklarını düşünen kimselerin hastalığıdır. Aşağılık kompleksinden kurtulmanın çaresi bu kompleksi nedenleriyle yok etme mücadelesidir. İnsan istediği takdirde her şeyi yapabilecek güçte bir varlıktır.

Aşağılık kompleksini duyan insan kendisini olduğundan daha az bir kendisi gibi görür. Başkaları tarafından da aynı şekilde tanındığına inanır. Daha çok bir kendisi olabileceğini düşünemez. Aşağılık kompleksinin yıkıcı, öldürücü etkilerinden kurtulabilmek için onun yapacağı en önemli iş daha az kendisinin, varlığının gerçeksizliğine inanmasıdır. Olduğundan daha çok bir kendisi olduğunu düşünmesidir. Kaybettiği gerçek kendisini bulmağa çalışmasıdır. Istırapla yaşadığı ve tamamıyla kendisinin olduğu kendisini inkâr etmesi yok etmesidir. Onu yok ettiği takdirde hakkı olan hayata kavuşacağını, başlayacağını bilmesidir. Daha mutlu bir kendisini bulmak için yola çıkan insan her adımında aradığı kendisiyle karşılaşabilir.] [271]

Aşağılık kompleksi olan insan kendini hep başkalarının üzerinden tanıyor. Belki de kendini çok değersiz ve önemsiz hissettiğinden kendini keşfe bile gerek görmüyor. Bu sebeple kendini diğerleri nasıl anlatırsa öyle biliyor. Kendini tanımadığı, nelere sinirlenip, nelere üzüldüğünü bilmediği için kendisi mutlu olamadığı gibi karşı tarafı da mutlu edemediğini düşünüyor ve yine mutlu edemeyeceğine dememeden/çabalamadan inanıyor.

[271] (ÖZGÜ), s. 139-144

"Derdini düzgün bir şekilde ifade etmeyi hiç denedin mi?"

GEÇİMSİZLİĞİN OLUŞTUĞU ALANLAR

1— İş ve Ekonomik Konular:

Paranın nasıl kazanılacağı ve nasıl harcanacağı ile ilgili netlikler olmaması, eşlerden birinin onaylamadığı biçimde başkalarına mali destek sağlaması geçimsizlik nedenlerinden biri olabilir.

Misal verecek olursak; Amerikalı antropolog Jenny B. White, 1990'larda Ümraniye'de yaptığı bir araştırmada kadınların karşılaştıkları kısıtlamalara tepkilerinin çelişkili bir şekilde bir taraftan kızgınlık, diğer taraftan ise baş eğmişlik olarak tezahür ettiğini gözlemledi. Kadınların hareket özgürlüğü konusunda sohbetlerinden biri hakkında şunları aktarıyor:

" ***'Evde sürekli yalnız oturmak zor.'*** Bir başkası ise şöyle ekledi, ***'Keşke bir yere yolculuk yapabilsem.'*** Ama kadınlar hemen şikâyetlerini sona erdirdiler ve iradeli bir şekilde kadınların evde kalmasının doğru olduğunu bildiklerini eklediler. Korunmasız bir kadının hareketlerinin kısıtlanması gerektiği konusunda aralarında hemfikir oldular. ***'Ne zaman ne olacağı belli olmaz'*.**

Kur'ân-ı Kerim'in bu konuya nasıl yaklaştığını tartıştılar. Kadınlardan biri, kadınlara uygulanan kısıtlamaların Kur'ân-ı Kerim tarafından değil, erkeklerin gücü yüzünden belirlendiğini ifade etti."

"'Erkekler hayatımızı zorlaştırıyor.'

'Keşke daha çok eğitimim olsa.'

'Keşke çalışıp biraz para kazanabilsem. Size para vermesi için sürekli kocanıza bağımlı olmak zor. Ve bazen unutuyor, sonra ne yaparsın?"

Bu anlatılanlar kadının kendine güvenebilmesi için yapabileceği atılımların bir ifadesidir. Ancak ortaklaşa yaşamanın, şuurdan uzak bir durum arz ettiğini de hatırlamak gerekiyor. Çalışma

sorun olmamakla birlikte sonuçları hayatı etkilemektedir. Bu bakımdan kadının çalışmasının getiri ve götürüleri kıyaslanarak bir sonuca varılması önemlidir. Kadının çalışırken, çocuğu ve eşi ile yeteri kadar ilgilenememesinin söz konusu olduğu, aile içerisinde ***“kendiliğinden oluşan olumlu düzen”*** in menfi yönde etkilendiği durumlarda konunun dikkatle ele alınması gerekmektedir. Yine huzursuzluk, aldatma, şiddet vb. durumlar kadının çalışmasının ve beraberinde ***“iktidar”*** sorununun olumsuz sonuçları olabilmektedir. Kuvvet ve kudret, kişiyi özgür kıldığı gibi içtimâi ve duygusal alanda bireyin ***“ben”*** ine verdiği yetkiyi genişletir. Hayat mücadelesinin sevkiyle uzaklaşıp yakınlaşan çiftler dengeyi sağlayamadıklarında ***“Kirpi”*** örneğinde olduğu gibi birbirlerine yaklaşmalarında zarar verirler..

Çalışmanın önü açık olmakla birlikte yukarıda da belirttiğimiz gibi sonuçları konusunda getiri ve götürülerine bakmak gerekmektedir.

Çalışmak insan için nedir?

Çalışmak kadın ve erkek için sosyal hayat seviyesinde ruh tatmini sağlamıyorsa onun nefsin tatmini için gerçekleştirildiğini düşünmek gerekir. Fiziksel ihtiyaçlar bir şekilde yerine getirilebilir. Sonu olmayan nefsâni isteklerin giderilmesini sağlayacak hiçbir beşeri kuvvet mevcut değildir. Sonu yoktur. İnsanın tüm acziyetine rağmen bunu gerçekleştirmeye çalışmasına hırs denilmiştir. Ruhsal isteklerin doyumu ancak maneviyat ile gerçekleştirilebileceğinden bir dine inancı olan bunu çözebilir. İsterse bu dini inanç saçma sapan bir şey olsun. Çünkü inanmak insana özgü bir durumdur. İnanılan şeyin doğru ve yanlış olma kriteri ayrı husustur.

Allah Teâlâ kulların huzurlu olmasını talep eder. Allah Teâlâ'nın kabul ettiği inanç olan İslam Hz. Âdem aleyhisselâmdan beri devamlı gelmiştir. İnsanlar sürekli onu bozduğu ve değiştirdiği için son ve değişmez şeklini Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme bildirmiş ve koruma altına almıştır. İnanma konusunda hiçbir zorluğu talep etmemiştir. İslam'ın hükümranlığındaki uygulama kişilerin ve milletlerin eline verildiği için bazen bu zorba bir hale dönüşebilmiştir. Aynı şekilde bazen karı koca arasında aile kurumu da ***"zorba"***lık haline dönüşür. Bu gibi durumlarda kadınının kendine güvenini yitirme durumu oluşur. Bunun engellemesi için çalışarak ihtiyacını giderebilme gücüne kavuşması çözüm olarak düşünülebilir. Evli çiftlerin çalışma hayatı ile bekârlar, anne olanlar ve olmayanların şartları incelendiğinde ortaya çok farklı durumların çıktığı görülmekte olup, bu hususların çözümünde erkek ve kadın arasında karşılıklı fedakârlığın esas alınması gerekmektedir. Genellikle kadının çalışma konusunda pasif olmasının erkeğin sorumluluk duygusunu artırarak karakterini daha da sağlamlaştırdığı görülmektedir. Çalışmak, bir işverenden yapılan iş karşılığında maaş almak olarak düşünülmemelidir. Kadının; evdeki saadeti, kocasının mutluluk ve huzurunu, çocuklarının en iyi şekilde yetişmesini sağlamak için çabalaması da bir nevi çalışmaktır ve aslında bu çalışmanın en güzelidir. Tüm enerjisini ailesine harcayan kadın hem birey olarak mutlu olur, hem de ailesini mutlu eder.

Evinin Kadını

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kadının evinin odasında kıldığı iki rekât namaz, evinin salonunda kıldığı dört rekât namazdan hayırlıdır. Yine kadının, evinin salonunda kıldığı namaz, onun mescide kıldığı sekiz rekât namazdan kendisi için daha hayırlıdır." [272]

Bu hadisi şerif ibadet konusundan çok kadının evi konusundaki hassasiyetini açıklamak içindir. Bu hadisle kadına ev sevgisi aşılanmak istenmiştir. Ev kadın için Kâbe Makamındadır. Mescid Allah Teâlâ'nın evi ise kadının evinde bulunduğu her an için itikâf [273] sevabı verilir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Allah'ın kadın kullarını mescidlerden alıkoymayınız." Sonra Aişe radiyallâhü anha dedi ki;

"Şayet Rasûlüllah bugünkü kadınların halini görseydi onların çıkmalarına mani olurdu." [274]

Hz. Fâtıma radiyallâhü anha buyurdu ki;

"Kadınlar için daha hayırlı olan; erkekleri görmemeleri, erkeklerin de onları görmemeleridir." [275]

"Kadının Rabbine en yakın olduğu an, evinin içinde olduğu andır." [276]

Sonuç olarak evini sevmeyen Allah Teâlâ'nın mescidini de sevmiyor demektir.

---

[272] Ebu Davud (567)

[273] **İ'tikâf:** Bir şeye devam etmek. * Ist: Bir yere çekilip yalnız ibadetle meşguliyet. Hususan Ramazan'ın son on gününde, mescitlerde ve buna benzer yerlerde kalıp, ibadet, ilm-i iman ve Kur'ân-ı Kerim, evrat ve ezkâr gibi ibadetlerle meşgul olmak. Böyle bir kimseye "Mu'tekif" denir.

[274] Ebu Davud (565) İbnül Cevzi Ahkamun Nisa (s.34)

[275] Bihar-ül Envar, c.43, s.84. Keşf'ul- Ğumme, c.2,s.23. Nehc'ul- Hayat, s.160.

[276] Bihar-ül Envar, c.43,s.92. Avalim, c.11,s.223. Mecma'uz- Zevaid, c.9,s.202. Nehc'ul- Hayat, s.164.

Çalışan Kadın

Kadınların çalıştığı alanları üç gurupta inceleyebiliriz:

—Pazarda çoğunluğu kendi el emeğini, ürününü satan kadınlar ***(“pazarcı”***)

—Bir işte çalışmayan ev hanımları (***ev hanımı***)

—Maaşlı bir işte çalışan kadınlar (***çalışan***)

[İnsanlığın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı ilk işbölümünde cinse dayalı bir sömürü olmamasına rağmen üretim yoğunlaştıkça, etkinlikler cinsiyete bağlı toplumsal farklılıklara yol açmıştır. Bu dönemde, kadının içinde bulunduğu durumu cinsiyeti yönünden olduğu gibi, ait olduğu sınıf açısından da irdelemek gerekir. Örneğin akrabalığa dayalı krallıklar veya imparatorluklarda kadın, toplumsal bir sınıf olarak daha aşağı görünmesine rağmen, soylu kadınların ayrıcalıklarında bir artış söz konusudur.

Saray odalarında, perde arkasında kalarak, erkek hükümdarların kararlarını etkileyen ya da genç bir şehzadeye vekâlet edenlerden başka, en eski Sümer ve Japon devletlerinden, Ortaçağ'daki Avrupa krallıklarına kadar çok sayıda kadın devletyönetmiştir. Saraylı kadınların iktidarda yer alış biçimleri her ne kadar, rastlantısal olsa da, daha alt tabakalardaki kadınların böyle bir şansları yoktu.

Alt sınıftan kadınlar genellikle, kendi iş yüklerinin arttığını gördüler ve çoğu zaman ev içi alanla sınırlandılar. Dünya tarihinde kitlesel olarak seslerini yükselttiklerini ilk defa Fransız Devrimi sırasında görürüz. Batı'da kadınlar, siyasal ve sosyal yaşamda yer almaya başladıklarında Osmanlı Devleti'nin monarşik yapısı altındaki kadınlar ise, henüz sokağa çıkma hakkından bile mahrumdurlar. Osmanlı'da kadının durumu Tanzimat Fermanı'yla tartışılmaya başlanır.

Çünkü kadını kısıtlayan birçok etken vardır toplumsal yaşantıda onun, kadın cinsine ait olması, bu yönüyle çok kolay yıpratılabilmesi, ailesinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel şartları, ekonomik ve dini yapı ve sosyal çevre kadının eğitimden yararlanamaması sonucunu doğurmuştur.

Emeğinin olmaması, onu-toplumda tüketici olmaya, dolayı-

sıyla toplumdan kopuk, sınırlı yaşamaya itmiş; bunun sonucu olarak da toplumda insan olarak değer bulamamış ve cins olarak algılanmaya başlanmıştır. Mevcut toplumsal yapı içinde birey olarak kendine yabancılaşmış, işgücünü evle sınırlamış veya bunun aksi olarak cinsel sömürü aracı olmuştur. Kadının bu kadar ters ortamlara sürüklenmesi ebetteki kader değildir. Bu siyasal ve sosyal yapıların, kadını dumura uğratma, onu pasifize etme yollarıdır.

Çünkü kadın, toplumun en önde gelen dinamiklerindendir. **Onun varlığı veya yokluğu çok şeyi değiştirir.** Cinsiyetçi anlayışlar nedeniyle sürekli baskı altında kalan kadın kişiliği sonunda cesaretsiz, silik pasif olarak gelişir. Algılama yeteneğine eriştiği andan itibaren öğrendiği şeylerin başında susmak gelir. Toplum ona susma eğitimini epeyce vermiş olur.][277]

Sonuç olarak kadının çalışmasını yasaklamak yerine beşerî durumuna uygun işlerde eşine, ailesine ve çevresine destek veren durumlarda faaliyet göstererek varlığının lüzumsuz olduğu hissini duymamasına yardımcı olmak gerekmektedir. Ancak ekonomik şartlara göre erkeklerin yoksullaşma sürecinin yaşandığı bir dönemde kadınların; erkeğin rızık kazanma yollarını tıkamayacak daha pasif görevlere talip olmaları, sosyal yapıdaki dengenin sağlanmasına yardımcı olacaktır. İşsizliğin ya da kişilerin vasıflarından daha düşük şartlarda çalışmalarının psikolojik sonuçları ele alındığında erkeklerde eylemsel kötülüklere, kadınlarda ise depresif durumlara neden olduğu görülmektedir. Eylemsel kötülükler ile depresif durumlar birbirine nispet edildiğinde, kişilerin ve toplumun telafisi güç zararlara uğramaması açısından böyle bir durumda kadının fedakârlık göstererek erkeğe yardımcı olması daha uygundur.

[277] (NEŞİRAY, Şubat 1994)

Kadının çalışmasının olumsuz yönleri

[Ekonomik durumları ve kişisel kariyer seçimlerinden dolayı çalışan kadınların sayısı artmaktadır. Bir kadında çalışmak; güven, bağımsızlık gibi olumlu duygular geliştirebildiği gibi. aynı zamanda eşini ve çocuklarını ihmal etme düşüncesinden dolayı suçluluk ve anksiyete [278] de yapabilir. Çalışan kadının ailede olumsuz giden her şey için sorumlu tutulması oldukça yaygındır. Çalışan kadınlarda rol yüklenmesi, belirsizliği, yetersizliği ve çelişkileri oldukça sık görülen sorunlardır.

Çalışan kadınlarla ilgili patolojik ruhsal belirtiler:

1. Uzun süre evde olan kadının işine tekrar döndüğünde anksiyete yaşaması.

2. Kariyer başarısının sosyal başarısızlığa dönüşmesi ile ilgili korku ve anksiyete.

3. Toplumun ve ailesinin sosyal beklentileriyle, kendi ihtiyaçları ve hakları arasında çatışma.

4. Kadınlığı ve profesyonel kimliği arasında çatışma ve evliliğinin, ailesinin kendi bağımsızlığını tehdit ettiği duygusu.][279]

[Sayılan bu nedenler ile çalışma şartları kadınların üzerinde ruh sağlığı yönünden olumsuz etkiler oluşturması yıpranmalarına sebep olmuştur. Çünkü kadının fizik yapısının erkek kadar yeterli

---

[278] **Anxı-ety:** endişe, merak, sıkıntı, kuruntu, -OUS endişeli, meraklı

[279] Hayat Boyu Öğrenme Programı Hayat Boyu Öğrenme Alanında Toplumsal Eylem Programı, 2007-2013 Çokortaklı Yenilik Transferi Projeleri Wap / Psikiyatri Hemşireliği Mesleki Eğitimi Ambulatuar Psikiyatrik Bakım Hizmeti Sunanların İleri Eğitimi Eğitim Modulü Aileye Terapötik Müdahale Teknikleri, s.14

olmaması ve sorumluluk yönleri erkekten fazla olması açısından daha çok yıpranmakta sıkıntı içine düşmektedir.

Ruh sağlığını çeşitli yönleriyle inceleyen araştırmalar, kadınlarla erkekler arasında ruh sağlığı bakımından farklılıklar olduğunu belirlemişlerdir. Genellikle, kadınların ruhsal açıdan erkeklere göre daha sağlıksız oldukları ifade edilmektedir. Nitekim kadınlar psikolojik yardım almak için kriz merkezlerine ya da hastanelere daha çok başvurmaktadırlar.

Depresyon kadınlarda daha çok gözlenmekle birlikte farklı sonuç veren araştırmalar da vardır. Belki ruh sağlığı üzerinde cinsiyetin yanı sıra başka değişkenlerin de rolü bulunmaktadır. Kadınlarla erkeklerin depresyon düzeyleri arasındaki farkın yaş, medeni durum, ev işleri, çocuk bakımı ve ekonomik sıkıntılara bağlı olurken, ruh sağlığının aile içi ilişkilerle ve algılanan etkileşimle ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak çalışma durumu ile ruh sağlığı arasında ilişki olduğundan çalışmayanların çalışanlara kıyasla daha depresif olduklarını görülmektedir. Koca desteğini kaybeden çalışan kadınların ruh sağlığı çalışan erkeklere kıyasla daha fazla bozulma riski taşımaktadır.

Depresyon oranının işsiz ve dul kadınlarda en yüksek, evli ve çalışan erkeklerde en düşük olduğu da bulunmuştur.

Çalışan kadınlar eşitlikçi cinsiyet rolü tutumuna sahip olduklarında daha yüksek iyilik haline sahip olurlarken, çalışmayan kadınlar ise geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarında daha yüksek iyilik hali yaşamaktadırlar. Genel olarak, cinsiyet rolü ile ruh sağlığı arasında ve çalışma durumu ile benimsenen cinsiyet rolü arasında ilişki olduğundan söz etmek mümkündür.] [280]

[Kadının fabrikada çalışması aileyi zorunlu olarak çözdü ve aileye dayanan toplumun bugünkü durumunda bu çözülmenin gerek yetişkinlerde gerek çocuklarda en ahlak bozucu sonuçları oldu. Çocuğuyla ilgilenmeye ona ilk yaşında o alışılmış sevgi hizmetlerini görmeye zamanı olmayan bir anne, çocuğunu görmeyi başaramayan bir anne, o çocuğa annelik edemez, ona yabancı bir çocuğa olduğu gibi sevgisiz, kayıtsız davranmaya aldırmazlık

---

[280] (DÖKMEN, HAZiRAN 2003, CiLT 18, SAYI 51)

etmek zorunda kalır ve böyle ilişkiler içinde yetişen çocuklar, daha sonra aile için tümüyle yitmiş olur, kendi kurdukları ailelerde kendilerini yuvalarında duyamazlar; çünkü yalnız yalıtılmış yaşamı tanımışlardır ve bu yüzden işçi çevrelerinde ailenin genel yıkımına da hizmet ederler. Ailenin buna benzer bir çözülmesi çocukların çalışmasından ileri gelir. Ana-babalarına ödedikleri barınmalıktan daha çok kazanmaya başlarlarsa, onlara belirli bir beslenme ve barınma karşılığı ödemeye ve artanı kendileri için harcamaya başlarlar. Bu, çoğunlukla, ondört ve onbeş yaşlarında olur. Tek sözcükle, çocuklar ailelerinden koparlar ve baba ocaklarını hoşlarına gitmezse bir başkasıyla değiştirebilecekleri bir pansiyon olarak görürler.

Birçok halde kadının çalışmasıyla aile tümüyle çözülmez, ama düzeni tersine döner. Aileyi kadın besler, erkek evde oturur, çocukları gözetir, ev işleri görür ve yemek pişirir. Bu durum, çok çok sık görülür; yalnız ev işleri görmek zorunda kalan böyle yüzlerce erkek vardır. Bu gerçek kadınlaşmış kişiler de hangi haklı öfkelere yol açtığı ve bütün öbür toplumsal ilişkiler aynı kalırken bütün aile ilişkilerinin nasıl altüst olduğu düşünülebilir.

Erkeği erkekliğinden ve kadını kadınlığından eden, onları erkeğe gerçek kadınlık ve kadına gerçek erkeklik sunamaz durumda bırakan bir durumdur ki, her iki cinsi ve onların kişiliğinde insanlığı en bayağıca aşağılayan bu durum, pek övülen uygarlığımızın son ürünüdür, yüzlerce kuşağın kendi durumlarını ve kendilerini izleyenlerinkini iyileştirmek için gösterdikleri bütün çabaların yeni sonucudur! Sonuçların kendilerinde bütün yorgunluğumuzun ve emeğimizin böyle çocukça şaka ettiğini görürsek, ya insanlıktan ve onun niyetinden ve gidişinden hiç çekinmeksizin kuşkulanmalıyız, ya da insani toplumun mutluluğunu şimdiye kadar yanlış bir yolda aradığını kabul etmeliyiz; cinslerin durumundaki böyle toptan bir altüst olmanın, ancak cinslerin daha başlangıçtan beri birbirinin karşısına yanlış konmasından ileri gelebileceğini kabul etmeliyiz.

Fabrika sistemiyle zorunlu olarak doğduğu gibi kadının erkek üzerindeki egemenliği gayri insani ise, erkeğin de kadın üzerindeki o eski egemenliği gayri insani olması gerekir. Kadın şimdi,

eskiden erkeğin yaptığı gibi, egemenliğini pek çok şeyi, hatta her şeyi ailenin mal ortaklığına yatırmasına dayandırırsa, bu mal ortaklığının hiç de gerçek, gerekçeli olmadığı sonucu zorunlu olarak çıkar; çünkü bir aile üyesi hâlâ daha büyük katılma payına dayanarak kurumlanmaktadır. Şimdiki toplumun ailesi çözülüyorsa, bu çözülmede özellikle kendini gösteren odur ki, aileyi tutan bağ aile sevgisi değildi, tersine, yanlış mal ortaklığında zorunlu olarak saklanmış özel çıkardı. (F. Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni,* Sol Yayınları, Ankara 1990, s.371.)] [281]

Ailede ***"Özel çıkar"*** ve ***"maddi ortaklık"*** üzerine duygular yoğunlaştığında çözülmelerin olacağı gerçeğinden hareketle; kadının çalışmasının fazla bir kazanım getirmeyip bu konuda sorumluluğun erkeğe ait olmasının ve kadının da ancak erkeğe destek mahiyetinde çalışmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ancak kadının toparlayıcı rolü çalışması ile biraz ihmal edilebilir. Aile için aynı sofrada yemek yemenin birleştirici bir özelliği vardır fakat çalışan kadınların çok da pratik yemek yapamamaları, işyerinde yemeleri, dışarıdan yemek söylemeleri vb. söz konusu olabileceğinden bu tarz durumlar aile düzenini menfi yönde etkileyecektir.

Bu örnekler çoğaltılabilirken son zamanlarda iyice yaygınlaşan yardımcı alımı da yine belli yönlerden sorun teşkil etmektedir. Özellikle çocukların bakımı için tutulan hizmetli ya da yardımcılar anneliğe yeteri özenin gösterilmemesine neden olmaktalar. Bu bakımdan kadınlar çalışma hayatında boy göstererek çağdaşlaşırken diğer taraftan onlara verilen en büyük lütfu biraz ihmal etmekteler.

[281] (Marcus AURELIUS, 2006), s. 127-130

2—Zaman ayırma ve iletişim:

Eşlerin birbirlerine, çocuklarına, arkadaşlarına, akrabalarına ayırdıkları zamanın miktar ve kalitesi önemlidir. Birbirlerine yeterli zaman ayıramayan eşlerin en sık yakındıkları şeylerden biri *“biz konuşamıyoruz”* veya *“artık konuşacak bir şey bulamıyoruz”* olmaktadır.

Hekimoğlu İsmail’in aşağıdaki tespitleri bu konuyu çok güzel anlatmaktadır.

[Genç, kapalı bir hanım, dört beş yaşlarındaki kızının elinden tutmuş bana geldi, diyor ki;

"İbni Teymiye'yi okudum. Tarikata, şeyhe, rabıtaya karşı çıkıyor. Buna ne dersiniz?"

Hanım, imam hatip lisesi mezunuymuş. Kitap okumayı ve dinî hizmette bulunmayı çok severmiş. Fakat... Evet, fakat kocası da başka bir kadınla yaşamaya başlamış. Ne yapmalıymış? Dedim ki:

"Bak kızım, o kadın senden daha bilgili, daha çok ibadet eden, daha çok evine bağlı biri değil. Peki, hiç düşündün mü, kocan neden seni terk etti de, o kadınla yaşamaya başladı?”

Genç hanım gözyaşlarını silerken,

"Ben de bunu anlayamıyorum ya!" dedi.

“Anlamayacak ne var? O kadın kocana daha iyi yâr oldu da ondan... Sen kendi hayatını yaşıyorsun. Kendini bekâr veya dul mu sanıyorsun?

En önemlisi, sen evinle, çocuğunla evlendin; o kadın ise kocanla evlendi. İbni Teymiye'yi, hacıyı, hocayı yine anlarsın. Evvela kocanı anlamaya çalış!..

Salon, misafir odası, günlük oda, yatak odası, mutfak... Bunların her biri bakıma muhtaç? Peki ya kocan? Odadan odaya geç, koltukların tozunu al, kapıyı bacayı sil, halıları süpür...

Buzdolabına koş. Dünden kalanlar, akşama pişecekler derken enine boyuna bir keşif başlar. Ya kocanı ne kadar keşfettin? Mutfağa gidince orada kaybol. Bir de çocuğu ilave ederseniz, artık koca devrede yok!.. Hele hele kırk yaşını aşmışsa, o kadın yalnız evini ve çocuklarını bilir. Kocası umurunda değil. Dikişten yemeğe kadar her şeyi anlayan hanımlar, evliliğin sırrını anlayamıyor... Elinden iş gelmeyen hanımlarsa, kocasının gönlünü almasını bildiği için, kocası da onun noksanlarına göz yumuyor. Becerikli hanımlar da yakınıyor, *"Elinden iş gelmeyenler şen şakrak, bizim talih suya düşmüş!.. Böyle hayat mı olur!"* Elli yaşına gelmiş pek çok dindar kimsenin karısından ayrılmaya veya ikinci bir evlilik yapmaya kalkıştığına şahit oldum,

"Benim kadın eviyle, çocuğuyla evli kardeşim, benimle evli değil. Ben de kendime eş bulayım" diyor adam. Çünkü erkek yemeği, yatacak yeri bulabilir fakat eş, yâr bulamaz; hele dindar ise... Dünyanın çeşitli yörelerinde ak saçlı eşlerin kol kola yürüdüklerini gördüm. Bizde de adam bir âlemde, kadın başka âlemde... Evliliğin esasında yardımlaşma ve nezaket vardır.

"Bende hangi yanlışı buluyorsun? Seninle daha iyi anlaşmak için ne yapabilirim?" soruları yuvayı kurtarabilir. Fakat gurur mani oluyor. Son olarak şunu söyleyeyim ki; kocasını memnun eden kadın, onu kendine bağlar.][282]

[282] Hekimoğlu İsmail; ***"Kocana Yâr mısın?.."*** http://zaman.com.tr/ Erişim: 18 Nisan 2009, Cumartesi

3—Aile olamama, bu duruma hazır olmama:

Dışarıdan bakıldığında pek çok zaman bir aile tablosunun görüntüsüyle karşılaşılsa da önemli olan bu tablonun gerçekliğidir. ***"iyi günde, kötü günde, hastalıkta, sağlıkta"*** bir olmayı gerektiren aile kurumunun teşekkülü için evlilik gerekir fakat her evlilikle de aile oluşmaz. Evlilikte ***"ortak olmak"*** sağlanamadığında mutlu bir aileden söz edemeyiz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selem ***"aile olma"*** konusunda erkeklere önemli sorumluluklar yükleyen tavsiyelerde bulunmuştur:

"Kadınlar hakkında Allah'tan korkun! Zira onlar sizin yanınızda yardımcılardır. Allah Azze ve Celle'nin kitabı ile onları kendinize helal kıldınız ve onları emanet olarak aldınız. Onları dövmeyiniz. Eğer döverseniz, incitici şekilde dövmeyin! Hayırlılarınız, kadınlarınıza hayırlı olanlarınızdır. Şerlileriniz de kadınlarınıza karşı şerli olanlardır. Ben kadınlarıma karşı en hayırlı olanınızım." [283]

"Kim kötü huylu hanımına sabrederse her gün ve gecesi için şehit sevabı alır." "Hayırlınız, ehline hayırlı olanlarınızdır." [284]

Kimin neyi üstleneceği, çocukların eğitimlerinin nasıl olacağı, disiplinlerinin nasıl sağlanacağı vb. konularda ortak bir paydada buluşamama da aile kurumu için sorun teşkil etmektedir.

Bu paylaşım sağlanamadığında aile yıkılır. Sonuçları ağır olan birbirlerinden zorunlu olarak uzak yaşayan fakat ilişkilerini kesemeyen ***"parçalı aile"*** ler meydana gelir. Boşanma aile kurumunu sonlandırsa da duygusal olarak hiçbir zaman gerçekleşmez. Bu durum kişinin sonraki hayatında karşısına sürekli rahatsız edici, çözümü zor bir sorun olarak çıkmaya devam edecektir. Bu nedenle ***"aile olamama"*** hastalığından kurtulmak gerekir.

---

[283] İbni Mace(1851) Tirmizi(1163) Tuhfetul Arus (350)

[284] İbni Mace(1608) Mecmauz Zevaid (4/303) Busayri İthaf (3801) Tuhfetul Arus (344) Elbani Sahiha (285)

Gelin-Kaynana-Damat Üçgeni

Ailevi sorunların başında gelen bu durum hakkında birçok yorum yapılırken tam bir çözüm üretilememiştir. Sıkıntının psikiyatrik sebeplerin göz ardı edilmesinden kaynaklandığı düşünülmekle birlikte konuya çeşitli yönlerden yaklaşılarak huzursuzluğun çıkış noktasının tespitine çalışılmalıdır.

İslâm, büyüklerin küçükleri sevmesini, küçüklerin de büyüklere saygı duymasını emreder. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ***"Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir"*** buyurmuştur. [285]

Ancak, meşru olan bir şeye ulaştıran yolların da meşru olması esastır. Bir haram işlenerek, bir emir yerine getirilmez. İslâm'da bu, kurallaştırılmış ve; ***"Bir emirle bir yasak çatışırsa, yasaktan kaçınmak tercih edilir"*** denilmiştir.

Bu nedenle aşağıda da belirtildiği gibi sarılmanın-el öpmenin haram, mekruh, mubah ve müstehap olduğu durumlar söz konusudur.

Kadının, mahremi olmayan erkeğin elini öpmesi, sarılması erkeğin de mahremi olmayan kadının elini öpmesi, sarılması haramdır. Kişiye makamı, dünyalık şöhreti, ya da parası ve malı için saygı gösterip, elini öpmek mekruhtur.

Takvâ ehli, âlim ve sâlih kimselerin, ana-babanın elini öpmek ise müstehaptır. Çünkü bunda, gerçekte ilme ve takvâya saygı vardır.

Bunların dışında kalanlardan küçüklerin, büyüklerin ellerini öpmeleri de mubahtır. Yapıp yapmamakta bir sakınca yoktur.

Konumuzla ilgili olarak gelinin kayınpederinin elini, damadın da kayınvalidesinin elini öpmesine gelince; bunlar birbirlerinin ebedilik mahremleridirler[286], dolayısı ile birbirlerinin ellerine, kollarına, başlarına ve ayaklarına bakabilirler ve genel kural ola-

---

[285] Câmiu's-sağîr V/388 (Tirmizî, Tabarânî ve Müsned'den).)

[286] **Mahrem:** Gizli. * Dince ve şer'an müsaade olunmayan. * Birisinin hususi hâllerine ait gizli sır. * Nikâh düşmeyen, evlenilmesi haram olan yakın akraba. (Baba, dede, anne, nine, erkek ve kız kardeş, amca, dayı, hala ve teyzeler arasında bir nesep yakınlığı, bir ebedî mahremiyet vardır. Bunlar arasında nikâh asla caiz değildir.)

rak, bakılması helâl olan yerin tutulması da helâldir. Ancak Hanefî bilginleri, bazı ayet ve hadisleri diğerlerinden farklı anlamışlar ve dokunma ile doğacak şehvetin de hısımlık oluşturacağına karar vermişlerdir. Yani milyonda bir ihtimal de olsa, birbirlerinin elini tutan kaynana - damat, ya da kaynata - gelinden birinin bu sırada şehvet duyması, derhal aralarında yeni bir hısımlık oluşturur ve sanki karıkoca imişler gibi hüküm alırlar. Meselâ bu olayın gelinle kayınpederi arasında olduğunu düşünürsek, onların karıkoca oldukları varsayıldığında, damat babasının eşiyle evlenemeyeceği için hanımı kendisinden derhal boşanmış olur. Damatla kayınvalide için de aynı şeyler geçerlidir.

Hatta bu durumun geçerliliği sadece uyanık ve ayık hale ait değildir. Meselâ karanlıkta hanımı sanarak, şehvet duyulacak yaşa gelmiş kızını, şehvetle tutan babaya artık kendi hanımı haram olur.

Ancak bu tür sonuç doğuracak tutmanın, teni tenine değerek olması, ya da altının sıcaklığını iletecek kadar ince bir örtüden olması gerekir. Kalın elbisesinden tutarak, ya da vücuduna bakıp düşünerek şehvet duymak, bu tür bir haramlık oluşturmaz.

Bu tür hısımlık haramlığı oluşturan olaylar, sadece tutmaktan ibaret değildir. Erkeğin kadının iç fercine, kadının da erkeğin organına bakmasıyla şehvet duyması da aynı sonucu doğurur.

Yalnız, şehvet duymak, sırf kalbinden kötü bir ilişki geçirmek demek değildir. İkisinde birden bulunması şart değildir. Bunun, sadece birinde bulunması bile söz konusu haramlığın doğmasına yeter.

İşte, çok az da olsa böyle bir ihmalden ötürü, damadın kayınvalidesinin elini, gelinin de kaynatasının elini öpmemesi daha iyidir, denilmiştir.

Bu anlatılanın psikolojik yönünü inceleyecek olursak Freud un aşağıdaki açıklamaları bizi aydınlatacaktır:

[Kadınların psiko-cinsel gereksinimlerinin aile yaşamında ve evlenmede doyurulmamış olduğu yerlerde, karı koca ilişkisinin eksik bir biçimde son bulması ve kadının cinsel heyecanlarını yaşayışının tekdüzeleşmesi sonucunda, sürekli bir doyumsuzluk durumunun ortaya çıkma tehlikesi vardır.

Yaşlanmakta olan anne, çocuklarının yaşamını yaşama yoluyla kendini onlarla bir sayma, onların heyecanlarını kendi heyecanı yapma yoluyla kendini bu tehlikeye karşı korur. **Ana baba çocuklarıyla genç kalır,** derler. Gerçekte ana babanın en değerli ruhsal kazancı da budur. Kısır kadın, evlilik yaşamında katlandığı yoksunluklara karşılık avuntuların ve ödünlerin en iyisinden yoksun kalmaktadır. **Kızıyla bu duygu katılımını anne o kadar ileri götürebilir ki, kızının sevdiği adama bile âşık oluverir. Bu aşk bazı durumlarda, bu tür duygusal eğilimlere çevrilmiş olan şiddetli ruhsal direnç yüzünden şiddetli nevroz biçimlerine yol açar.**

Bütün olaylarda böyle bir çılgınca sevdaya karşı, kaynananın ruhunda yaşayan karşıt güçlerin çatışması da katılır. Çoğu kez damada gösterilmesi yasak olan sevgi duygularının örtbas edilmesine neden olan etken, kaynananın damadına duyduğu aşkın bu haşin ve sadistçe içeriğidir.

Kocanın kaynanayla ilişkisi de, başka kaynaklardan gelmekle birlikte buna benzer duygularla karışıktır. Kendisine nesne seçerken hep annesinin ya da belki de kız kardeşinin imgesi egemen olur; fakat ***"ensest"*** [287] yasağı yüzünden çocukluk yaşamının bu iki sevgili kişiliğine karşı olan bu yeğlemesi yön değiştirir, o zaman onların imgesini yabancı nesnelerde bulmayı başarır. O zaman kaynanasının, kendi annesinin ve kız kardeşinin annesinin yerini tutmakta olduğunu görür ve içinde direnmekte olduğu eski seçişine doğru bir eğilim uyanmaya başlar. Oysa ***"ensest"*** korkusu bu aşk nesnesinin *"geçmişi"*nin anımsanmamasını buyurur. Annesinin imgesi bilinç dışında değişmemiş olarak kaldığı halde, bilinç dışında öteden beri değişmeden süren bir kaynana imgesinin bulunmaması bu inkâr etmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu dirence katılan ve kaynanaya karşı gösterilen rahatsızlık ve kıskançlık karşılığı bir duygu, gerçekte kaynananın da damatta bir "ensest" hevesi uyandırdığından bizi şüphelendiriyor. Nitekim eğilimlerini daha kızına yansıtmadan gelecekteki kaynanasına âşık olan kimseler vardır. İlkeller arasında kaynanayla damat

[287] **Ensest:** yakın akraba ile cinsel ilişki

arasındaki kaçmayı gerektiren faktörün, bu "ensest'' faktörü olduğunu kabul etmemek için bir neden göremiyorum.

Öyleyse, insanların bu kadar dikkatle uydukları bu kaçma âdetlerinin açıklamaları arasında ilk olarak Fison tarafından ileri sürülen bakış açısını yeğlememiz gerekir; çünkü Fison bütün bu kurallarda, olası bir "ensest'' girişimine karşı bir korunma çaresi olmaktan başka bir şey göremiyor. Aynı şey, gerek kan, gerekse evlenme yoluyla akraba olanlar arasında geçerli olan kaçmalar için de doğrudur. Yalnızca bir fark vardır ki, o da birincisinde "ensest'' doğrudan doğruyadır, böylelikle de kaçmadaki amaç bilinçlidir; kaynanayla damat ilişkisine ilişkin kaçmadaysa "ensest'' bilinçli olmayan ara evrelerin getirdiği düşsel bir hevesten başka bir şey değildir. Buraya kadar psikanaliz yönteminin uygulanmasıyla toplumsal psikolojinin yeni bir ışık altında görülebileceğini kanıtlamamıza pek fazla fırsat düşmedi; çünkü insanların "ensest'' ilişki yapmaktan korktukları çoktan beri bilinen bir şeydir ve daha fazla yoruma gereksinimi yoktur. "Ensest'' korkusunun daha iyi anlaşılabilmesi için bizim ekleyebileceğimiz şey, onun esas itibarıyla bir çocukluk niteliği olduğunu ve nevrozluların ruhsal yaşamına kesin olarak benzediğini göstermektir. Psikanaliz bize çocuğun ilk nesne seçişinin "ensest'' eğilimini gösterdiğini, bu eğilimin anne ve kız kardeş gibi yasak olan nesnelere çevrildiğini öğretmiştir. Yine psikanaliz, bize ergin bireylerin kendilerini bu türden eğilimlerden nasıl kurtardıklarını da göstermektedir. Bununla birlikte çocukluğa özgü psiko-cinsel eğilimlerden kurtulamamıştır ya da bu eğilimlere dönmektedir (ki buna gerileme ya da "regression'' diyoruz). Bu yolla libidonun[288] "ensest'' isteğine saplanması onun bilinçli olmayan ruhsal yaşamında aynı rolü oynamayı sürdürmekte ya da yeniden oynamaya başlamaktadır. "Ensest'' isteklerinin anne ya da babaya karşı kışkırttığı bu duygular nevrozun merkez düğümüdür diyecek kadar ileri gidiyoruz. "Ensest''in nevrozlarda oynadığı rol hakkındaki bu düşünce elbette ergin ve normal kimselerin genel gü-

[288] **Libido:** (i.) şehvet; (psik.) cinsiyet içgüdüsü veya yaşama iradesi gibi esas içgüdü, libido.

vensizliğiyle karşılaşacaktır. Bu "ensest'' konusunun ne dereceye kadar şairlerin ilgi merkezini oluşturduğunu ve sayısız tür ve biçim değiştirme altında nasıl şiir gereci olduğunu gösteren Otto Rank'ın araştırmaları da aynı biçimde karşı çıkışlarla karşılanacaktır. **Bu direncin, her şeyden önce, bugünün tümüyle bastırılmış eski *"ensest''* isteklerine karşı insanların duyduğu derin nefretin ürünü olduğuna inanmak zorundayız.**

Buna dayanarak, sonraları bilinçli olmamaya mahkûm olan "ensest'' isteklerinin tehlikesini sezen ilkellerin [289] bu isteklere karşı en şiddetli savunma yollarıyla kendilerini koruduklarını göstermek önemlidir.][290]

[289] Dinin bu konuda ön tedbirler alarak sınırlandırma ve tedbir getirmesi demektir.

[290] FREUD; Sıgmund, Niyazi Berkes,Totem Ve Tabu, Bölüm 1, İlkellerin "Ensest'' Korkusu, İstanbul, Aralık 1998

4— İnanç farklılıkları:

Farklı dini inançlarda olan evlilikler çok az veya kısa süreli olduğu için fazla bir önem arz etmemektedir. Çünkü sosyal hayatta bu tür evliliklere baskıcı bir tutum sergilendiği için az gerçekleşmektedir. Bizim burada anlatmak istediğimiz ***"İnanç farklılığı"*** kadın ve erkek arasındaki aynı dini yaşayıştaki sınırları hedef almaktır. Yoksa ehl-i kitap ve veya mezhebi değişik biri olan evlilik ilişkisi değildir. Mesela aşağıda gelecek hadisi şerifler muvacehesinde karı veya koca kabul edip etmemekte ki duyarlılığı geçim durumunda birçok sorunların oluşmasını sağlayabilir.

Ali Bin Ziyad'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; ***"Şu dört şeyde hanımının sözünü dinleyeni Allah Teâlâ yüzüstü cehenneme atsın; ince elbise giymeleri, hamamlara gitmeleri, görülebilecekleri yerler ve düğünlere gitmeleri."*** [291]

Ebu Hureyre radiyallâhü anhden; Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki; ***"Giyindikleri halde çıplak olan, nazik konuşan kadınlar, meyleden ve meylettiren kadınlar cennete giremeyecek, beş yüz yıllık mesafeden hissedilen cennet kokusunu dahi bulamayacaklardır."*** [292]

Aişe radıyallahu anha dedi ki; ***"Kadınların şerlisi erkekler için süslenen, erkeklerin şerlisi de kadınlar için süslenen, böylece insanları fitneye düşürenlerdir."*** [293]

Bu hadisi şerifleri algılamada kadın ve erkek kendince koyduğu sınırı belirlerken uyuşma olmazsa geçimsizlik faktörü tetiklenmiş olur. İşte sorun burada çıkmaktadır. Kim bu sınırı belirleyecek kadın mı, erkek ya da başka bir fert mi?

Burada inanç devreye gireceğinden inançta küfüvvetin [294]

---

[291] Ebu Davud (4011) İbni Mace (3748)

[292] Buhari (fiten 6) Müslim (libas 125, cennet 52) Ahmed (2/356,440) Tirmizi (fiten 30) Deylemi (3783) Muvatta (2/913) Beyhaki Şuab (7801)

[293] Darimi (2/116) İbni Mace (1446-49)

[294] **Küfüv (Küfv):** şerik. Nazir, akran, denk, eş, benzer, misil. Hemtâ.

aranması gerekir. İnanç konusunda duyarlılık ve algılama farklılıklarının mevcut olduğu kişilerin birlikteliklerinin ömürleri kısa ve sonuçları ağırdır. Bu nedenle denk olmayanların evlilik yapmamaları gerekir. Denklik konusu; maddiyat, eğitim, soy, güzellik vb. şekillerde derinleştikçe arada farklılıkların bulunması sıkıntıyı daha da arttıracaktır.

Haram ve helalin sınırları belli olmakla birlikte şüpheli şeylerden de kaçınmak gerekmektedir. Detaya inildikçe inançlardaki farklılıklar açığa çıkmaya başlar. İnanç farklılıkları sorunlara neden olurken, yine inanç noktasında birlik sağlandığında sorunun varlığı söz konusu değildir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin bize tavsiyesi de şüpheli şeylerden kaçınmaktır. Buyurdu ki;

"Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da tebrie etmiş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir."[295]***"Helal, Allah Teala hazretlerinin kitabında helal kıldığı şeydir. Haram da Allah Teala hazretlerinin kitabında haram kıldığı şeydir. Hakkında sükut ettiği şey ise affedilmiştir. Onun hakkında sual külfetine girmeyiniz."***[296]

Allah Teâlâ konu hakkında en güzelini şu şekilde buyurdu.

"Allah'ın Resulü size her ne getirdi ise onu alın, her neden de yasakladı ise onu terk edin"[297]

---

[295] [Buharî, İman 39, Büyû 2; Müslim, Müsakat 107, (1599); Ebu Davud, Büyû 3, (3329, 3330); Tirmizî, Büyû 1, (1205); Nesâî, Büyû 2, (7, 241).]
[296] [Tirmizî, Libas 6, (1726); İbnu Mace, Et'ime 60, (3367).]
[297] Haşr, 7

Niçin kadın korunmak isteniyor?

Kadının korunmasını isteyen Allah Teâlâ dır. Ancak kadının özgürlük adına kavuşmak isteği şeylere ***"dönüşüm dengesi"*** denilen eğride çemberi helozonik [298] şekilde bir türlü kavuşamadığı ve neticede mağdur olduğu görülmektedir. Ancak erkek ile kurulan aile hayatında kadının ebedileştiği ve ebedileştirdiği görülmektedir. Çünkü aile olmak kadını koruduğu gibi hayatı boyunca kavuşacağı en güzel duygu olan annelik vasfı yani yaratıcılık sıfatı gibi ilâhi bir duyguyu ancak böylelikle yaşar.

Kadının özgürleşmesi ile koruma kalkanı gibi görülen erkek hâkimiyeti kırılmak istenildiğinde genellikle erkeğin fıtratında bulunan iktidar hırsı dumura uğrar. Acizlik psikolojisinin neticesinde; hakaret, şiddet, tecavüz vs. gibi kadını alt edebileceğini düşündüğü uygulama yollarına gider.

Son dönemlerde artarak çoğalan boşanmaların altında yatan sebeplerden biri olarak özgürleşme hareketleri görülmektedir. Özgürleşmenin ise çok kişide; nefsani olarak türlü zevklerin tadıldığı ve dini, beşeri kaygılardan yoksun bir anlayış olarak tezahür ettiği görülmektedir.

Kuralları olmayan insan gurubuna topluluk diyemeyeceğimiz gibi ortak paydaları olmayan kişilerinde aile olmaları düşünülemez. Konu incelenirken erkeğin lehine olduğumuz zannedilebilir. Ancak Allah Teâlâ'nın erkeğe verdiği bir derece üstünlük, kadına meylederek ona sahip olmak istemesindendir

"Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler." [299]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin kadına tanıdığı özgür-

---

[298] **Helezon**: sarmal hareket, spiral yay, helozoni yay, bobin, enflasyon sarmalı

[299] Âli İmran,195

lük sınırlarının mihenk taşlarından biri olarak şu misali verebiliriz:

"Kadın evinden çıkacağı zaman sürünmüş olduğu kokudan dolayı, cünüplükten guslettiği gibi yıkansın da öyle çıksın."[300]

"Bir kadın evinden koku sürünmüş olarak çıktı. Ömer radiyallâhü anh kokusunu hissetti ve ona dedi ki;

"Koku sürünüpte mi çıkıyorsun? Şüphesiz erkeklerin kalpleri, kadınların burunlarının olduğu yerdedir. Koku sürünmeden çıkınız."[301]

"Ebu Hureyre'nin yanına uğradım. Bize doğru gelmekte olan bir kadından güzel koku geldi. Ebu Hureyre radiyallâhü anh dedi ki; *"Ey Allah'ın kadın kulu! Nereye gidiyorsun?"* dedi ki; *"Mescide"* Ebu Hureyre dedi ki;

"Ben Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu işittim; "Allah Teâlâ, koku sürünüpte mescide giden kadının namazını, cünüplükten yıkandığı gibi yıkanana dek kabul etmez." [302]

İbn-i Mesud radıyallahu anh dedi ki, ***"Kadın tamamen avrettir. Onun Allah Teâlâ'ya en yakın olduğu yer evinin ortasıdır. Dışarı çıktığı zaman şeytan onun peşine takılır."*** [303]

Misal olarak seçtiğimiz koku hadisesiyle etken ve edilgen konumlardaki kadın ve erkeğin uyarıcı olmaktan kaçınmaları gerektiği anlatılmaktadır. Kim nefsi uyarıcı bir hareket içerisindeyse bunun neticesindeki günahta o kişiye aittir. Aslında burada kadın mahrum edilmiyor sadece erkeğin korunması için sınırlama getiriliyor. Ancak erkeğin kadın karşısındaki zayıflığı göz ardı edilerek kadınların sınırlandırıldığı zannedilmektedir.

Erkeğe yardım etmesinin istenmesi kadına verilen yüksek değerin bir göstergesidir.

---

[300] Müslim (1/328) Nesai (8/154) Tergib (3/85)
[301] Muvatta (1/329)
[302] Ebu Davud(4174) İbni Mace (3233) İbnül Cevzi Ahkamun Nisa (s.39) Nesai (8/153)
[303] Merfu olarak; Tirmizi(1173) İbni Huzeyme (3/93) İbni Hibban (12/412) İbni Ebi Şeybe (2/157)Taberani (11/3)Taberani Evsat (10/108)

Örtünme

[Örtünme, dünya çapında yaygınlığa sahip ve sadece insana özgü bir uygulamadır. Örtünme duygusu, sosyal bir varlık olan insan için fıtrîdir. Varlıklar arasında çıplak olarak dünyaya gelip sonra örtünen tek canlı insandır. Çünkü çıplaklıktan kurtulma hissi sadece insana özgüdür. Kadınların başlarını örtme uygulamasının ilk defa ne zaman başladığı tam olarak bilinmese de, arkeolojik kazılar ve bilimsel veriler bu uygulamanın insanlık tarihi kadar eski bir gelenek olduğuna işaret etmektedir.

Kadınların başörtüsü, özellikle günümüzde en çok tartışılan konulardan birisidir. Bu tartışmaların çözüme kavuşturulabilmesinde şüphesiz her dinin kendi kutsal kitap ve geleneği önemli bir rol oynamaktadır.][304]

Ancak ne var ki örtünme sadece İslam dininin içinde varmış gibi gösterilerek kadınlarımızın manevî hallerini etkilemek isteyen art niyetli kişiler ve gruplar bulunmaktadır.

[İnsanın örtünmesi ile ilgili olarak kutsal kitaplarda verilen ilk bilgi, Hz. Âdem aleyhisselâm ve Havva'nın örtünmesidir. Tevrat'a göre Allah Teâlâ, önce Hz. Âdem aleyhisselâmı yaratmış, sonra onun yalnız kalmaması için Hz. Havva'yı yaratmıştır. Tevrat'ta geçen

"Âdem de karısı da çıplaktılar, henüz utanç nedir bilmiyorlardı" [305] ifadeleri, onların çıplak olduklarını ancak bunun bilincinde olmadıklarını, yani henüz giyinme ihtiyacı duygusuna sahip bulunmadıklarını göstermektedir. Onlardaki bu iffet eksikliği, henüz ***"iyilik ve kötülük ağacından"*** tatmadıklarını ifade etmek-

---

[304] (YILMAZ, Eylül– 2007), s. 4

[305] Yar., 2/25.

tedir. Bundan sonra yasak ağacın meyvesinden yeme olayı gerçekleşir. Tevrat'a göre Hz. Havva, yılanın aldatması sonucu Allah Teâlâ'nın yemelerini yasakladığı ağacın meyvesinden yer ve kocasına da yedirir. Olayın devamı Tevrat'ta şu ifadelerle anlatılmaktadır:

"İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar. Derken, günün serinliğinde bahçede yürüyen Rab Tanrı'nın sesini duydular. O'ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler. Rab Tanrı Âdem'e:

'Neredesin?' diye seslendi. Âdem:

'Bahçede sesini duyunca korktum; çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim' dedi. Rab Tanrı:

'Çıplak olduğunu sana kim söyledi? Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?" diye sordu. Âdem:

'Yanıma koyduğun kadın, ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim" [306] diye cevap verdi. Bu ifadelerden sonra, Rab Allah Teâlâ'nın yılanı, Hz. Havva'yı ve Hz. Âdem aleyhisselâmı cezalandırması anlatılmaktadır. Daha sonra ise, ***"Rab Tanrı, Âdem ve karısı için deriden giysiler yaptı ve onlara giydirdi"*** [307] ifadesi yer almaktadır.

Bu ifade, <u>*insanoğlunun ilk giysisinin bizzat Allah Teâlâ tarafından hazırlandığını bildirmektedir.*</u> Buna göre, cennette iken çıplak olan insanoğlu, yeryüzüne gönderilmeden Allah Teâlâ tarafından giydirilmiştir. Bu durum da giyinmenin/örtünmenin insanın sosyal yönü ile ilgisine dikkat çekmektedir. Aynı olay benzer şekilde Kur'ân-ı Kerim'de de anlatılmaktadır. Allah Teâlâ, Hz. Âdem'i ve eşini cennete yerleştirir. Oradaki nimetlerden diledikleri gibi istifade etmelerini söyleyerek bir ağaca dikkat çekip ***"şu ağaca yaklaşmayın"*** der. Şeytan ise vesvese vererek onları aldatır. Olayın devamı Kur'ân-ı Kerim'de şu şekilde anlatılmaktadır:

"Böylece onları hile ile aldattı. Ağacın meyvesini tattıkları

---

[306] Yar., 3/7-12.
[307] Yar., 3/21

anda, ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yapraklarıyla üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara:

'Ben size bu ağacı yasaklamadım mı ve şeytan size apaçık bir düşmandır demedim mi?' diye nida etti. (Hz. Âdem ve eşi) dediler ki:

'Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz"[308]

Başka bir ayette ise bu olay su şekilde anlatılmaktadır: ***"Nihayet Hz. Âdem ve eşi yasak ağacın meyvelerinden yediler. Bunun üzerine ayıp yerleri açılıp kendilerine görünüverdi ve üzerlerini cennet yaprağıyla örtüp yamamaya başladılar.*** *(Bu suretle)* ***Hz. Âdem Rabbine asi olup yolunu şaşırdı".*** [309] Kur'ân-ı Kerim'de insanoğlunun örtünmesi ile ilgili ayrıca şu ifade de yer almaktadır: ***"Ey Âdemoğulları! Biz sizin için ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık …***[310]".][311] Bu şekilde âdemoğlunda örtünme başlamıştır.

[Nuh Peygamber kızlarına, gelinlere ve yaşlı kadınlara vücutlarını uzun ve geniş elbiselerle örtmelerini buyurdu. Fakat yüzlerini açık bıraktı. ***"Türkmenlerin yüzünde Yüce Tanrı'nın nuru tecelli eder. Onun için onların yüzüne Yüce Tanrı'nın nur meşalesi olan güneşin şulesi düşmeli, buna engel olunmamalıdır. Çocuğunuzun yüzüne vurmayın."*** diye vasiyet ederdi.] [312]

[Kadınların başlarını örtme uygulamasının çok eskilere dayanan bir tarihi vardır. Mezopotamya uygarlıklarından olan Sümerli kadınların M. Ö. üçüncü asrın ortalarında başlarını örttükleri bilinmektedir. Bunun yanında eski uygarlıkların çoğunda başörtü uygulamasına rastlanmaktadır. Fakat kadınların başlarını örtmelerine dair en eski yazılı belge, Orta Asur yasasında yer alan 40. maddedir. Bu maddede ilk defa hangi kadınların başörtü takabi-

---

[308] A'raf, 22-23
[309] Tâhâ, 121
[310] A'raf, 26
[311] (YILMAZ, Eylül– 2007), s. 6-8
[312] Saparmurat TÜRKMENBAŞI, *Ruhname*, Aşkabad 2001, s.10-13. (Yard. Doç. Enver UYSAL, *Ruhnâme Ve Ahlâkî Boyutu, Uludağ* Ü. İlâhiyat Fakültesi İlahiyat Fak. Dergi Cilt: 12, Sayı:2, 2003 s. 115-131)

lecekleri, hangi kadınların ise takamayacakları belirtilmiştir. Dahası bu maddede, başörtüyü takmaması gerekenlere başörtüyü taktıkları takdirde uygulanacak cezalar da belirtilmiştir.

Yahudi dininin temel kutsal kitabı olan Eski Ahit'te ise, kadınların başlarını kapatması veya nasıl kapatacakları konusunda açık bir emir bulunmamaktadır. Bununla beraber, Eski Ahit döneminde Yahudi kadınlarının baş ve yüzlerini bir örtüyle gizlediklerine işaret eden metinler yer almaktadır. Bu metinlerdeki ifadelerden hareketle baş/yüz örtme uygulamasının o dönemde ve daha öncesinde uygulanan bir âdet ve gelenek olduğunu söyleyebiliriz. Yahudilerin diaspora (sürgün) hayatı yasadıklarını da düşünecek olursak, Yahudi kadınlarının bulunduğu coğrafyadaki komşu ülkelerin kadınlarının kıyafetlerine benzer kıyafetler kullandıklarını söyleyebiliriz. Çünkü Eski Ahit'in ortaya çıktığı dönemdeki Yahudi kadın kıyafeti, daha önceki gelenekleri ve komsu kültürlerdeki kadın kıyafetlerini yansıtmaktadır.

Yahudilikte kadınların başlarını örtmelerini emreden hükümler Eski Ahit'in yorumu ve tamamlayıcısı olan Talmud'da yer almaktadır. Eski Ahit'te baş/yüz örtüsüne işaret eden metinler Talmud'da yorumlanmış ve hem bekâr kızların hem de evli kadınların başlarını örtmeleri bir kural ve onların takip etmesi gereken dinî bir yükümlülük düzeni olarak yasallaştırılmıştır. Fakat burada da iki farklı yaklaşım ortaya çıkmıştır. Mişna, kadınların baş örtme uygulamasını geleneğin bir ürünü addederken Gemera, baş örtmeyle ilgili olarak Tevrat'a ait kaynak verir ve Mişna'ya karşılık olarak, kadınların başlarını örtme uygulamasının Tevrat'tan kaynaklanan bir hukuk olduğunu iddia eder. Gemera bu iddiasını Tevrat'ın Sayılar bölümündeki zina zanlısı kadının (*sotah*) başının açılması olayına dayandırır. Bunun yanında Yahudi dünyasında hem kadınların hem de erkeklerin başlarını örtmelerinin temelinde, Hz. Musa aleyhisselâmın Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmaktan çekindiği için yüzünü bir örtüyle gizlemesi düşüncesi yatmaktadır. Aynı zamanda Talmud âlimlerinden bazıları ve Aggadaik gelenek, kadınların başlarını örtmelerinin sebebi olarak Hz. Havva'nın islemiş olduğu günahı zikretmişlerdir. Halakhah'ta bir kızın ergenlik çağından sonra başını

örtmesi gerektiği belirtilmiştir.

Kadınların başlarını örtmeleri o kadar katı bir hale gelmiştir ki, başı örtmenin ihlali hem Eski Ahit'te hem de Talmud'da cezaî müeyyideye tabi tutulmuştur. Eski Ahit'te ceza olarak kadınların mahrem yerlerinin açılacağı belirtilirken bunlar arasında kadının başının da açılacağı zikredilmiştir. Talmud'da ise, bir kadının başını açması sebebiyle kocasının hanımını mehrini geri ödemeksizin boşayabileceği belirtilmiştir. Daha sonraları ise Ortaçağın Rabbanî kaynakları, buna ilaveten kadınların başlarını örtmelerini Yahudi dininin uygulamasının bir parçası olarak görmüşler ve bu uygulamayı pekiştirmişlerdir.

Modern dönemde ise bu uygulama, gelenek içindeki değerini hızlı bir biçimde kaybettiği için uygulamaya karsı çıkılmış ve terk edilmeye yüz tutmuştur. Başörtüsü yerine peruk kullanılmaya başlanmış ve başörtüsü itibarını kaybetmiştir. Rabbilerin bazıları başörtüsü yerine peruk kullanılabileceğini savunurken, bazıları da peruğun başörtüsü yerine geçemeyeceğini iddia etmişlerdir.

Hıristiyanlıkta kadınların başlarını örtmeleri konusunda Yeni Ahit'in özellikle dört İncil bölümünde bir emir bulunmazken, mektuplar bölümünde kadınların başlarını örtmeleri emredilmektedir. Pavlus, I. Korintoslulara yazmış olduğu mektupta kadınların başlarını örtmelerini, erkeklerin de başlarını açık bulundurmalarını emreder. Hıristiyanlıkta kadınların başlarını örtmeleri bir taraftan boyun eğmenin işareti olarak görülürken, diğer taraftan meleklerden dolayı kadınların başlarını örtmeleri emredilmiştir. Tanrı'nın yansıması olduğu için erkeğin başını örtmemesi emredilirken, erkeğin yansıması olduğu belirtilerek kadının da başını örtmesi gerektiği bildirilir. Kadın; erkeği, Hz. İsa aleyhisselâmı ve Allah Teâlâ'yı küçük düşürmemek için başını temsili olarak örter. Kadının başını örtmesiyle de Allah Teâlâ'nın egemenlik sistemi ortaya konmuş olur.

Hıristiyan dünyasında rahibelerin başlarını örtmesi de, onların Hz. İsa aleyhisselâm ile nişanlanması ve dünyadan feragat etmesi olarak yorumlanmıştır. Öte yandan, kadının uzun saçının başörtü yerine geçip geçmediği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Ağırlıklı görüş ise, uzun saçın başörtü yerine

geçmediği yönündedir. Ayrıca, Pavlus'un Korintoslulara yazmış olduğu bu mektupta tartışılan diğer bir konu da, kadının başını tras ettirmesidir. Burada Pavlus, kadınların başlarını traş ettirmelerini Hz. İsa aleyhisselâmı baş olarak kabul etmediklerinin bir işareti olarak görür ve traş olmalarını uygun görmez. Ayrıca, Hıristiyanların sonradan kutsal kitaplarına dâhil ettikleri Deuterakanonik kitaplarda, kadınların başlarını örttüklerine işaret eden metinler yer almaktadır. Fakat bu metinlerde yer alan ifadeler emir değildir, sadece uygulamadır.

Hıristiyanlığın ilk dönemlerindeki kilise babalarının kadınların baş örtme uygulaması konusundaki yaklaşımları ise; onların başlarını örtmeleri konusunda olmuştur. Kilise babaları, bekâr ve evli kadınların başlarını örtmelerini talep ederken Pavlus'un Korintoslulara yazmış olduğu mektubu delil göstermişlerdir. Ayrıca, yabancı erkeklerin bulunduğu bir ortamda kadınların yüzlerini de örtmelerini talep etmişlerdir. Tarihi araştırmalar kilisenin ilk dönemlerinde kadınların başlarının örtülü, bunun yanında erkeklerin başlarının ise açık olduğunu doğrulamaktadır.] [313]

Sonuç olarak ilahî olan ve olmayan dinler açısından başörtüsü kadın ve erkek için kaçınılmaz bir giyim biçimidir.

Hz. Nuh aleyhisselâm buyurdu ki;

[***"Gençlere namus, kızlara hayâ, yaşlı kadın ve erkeklere akıl, feraset ve vakar, gelinlere ise asalet."***][314]

[313] (YILMAZ, Eylül– 2007), s. 140

[314] Saparmurat TÜRKMENBAŞI, *Ruhname*, Aşkabad 2001,s.10-13.(Yard. Doç. Enver UYSAL, *Ruhnâme Ve Ahlâkî Boyutu, Uludağ* Ü. İlâhiyat Fakültesi İlahiyat Fak. Dergi Cilt: 12, Sayı:2, 2003 s. 115-131)

Örtünme kimin için?

Örtünme kadın ya da erkeğin karşısındaki kimsenin şehvani yönden uyarılmasının engellenmesi ve korunmak içindir. Örtünmesi, kadına bir üstünlük sağlarken aslında kadının kendisinden çok erkeğin durumunu etkilemektedir. Kapalı bir odada saçının açık olmasının ancak kendini aynada gördüğünde bir değer ifade edeceği gibi ***“lunapark aynası”*** misali değer kaybına neden olabilecek kimseler karşısında korunma kalkanı olarak emniyeti için Allah Teâlâ kadının örtünmesini istemiştir.

Kadının örtünmesine karşılık erkeğin de kadına bakmaması emredilmiş olup bu durum birbirine nispet edildiğinde erkeğin daha güç bir sınavla karşı karşıya olduğu anlaşılmaktadır.

“Mümin erkeklere söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, mahrem yerlerini, korusunlar. Bu, onların arınmasını daha iyi sağlar. Allah yaptıklarından şüphesiz haberdardır.”

Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Süslerini kocaları veya babaları ve kayınpederleri veya oğulları veya kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya müslüman kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler, ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey inananlar! Saadete ermeniz için hepiniz tevbe ederek Allah'ın hükmüne dönün.” [315]

Kadın bakıştan daha az etkileneceği için ***“bakmama”*** emri ilk olarak erkekten istenmiştir. İkinci ayette ise kadının örtünme konusunda dikkatli olması ile erkeğe karşı muhafazada olacağı ifade edilmektedir.

Örtünme konusunda son zamanlarda kadının yalnız saçının örtülmesi anlaşılmakla birlikte aslında kadından istenen hem bedenen hem de ruhen kendini korumasıdır.

---

[315] Nur, 30-31

Yani örtünme, yalnız vücudun değil ruhun da örtülmesiyle gerçekleşir.

"Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar." [316]

İnsanın örtünmesi hususunda kadında ısrar edilmesi kadın karşısında erkeğin aciz oluşundan kaynaklanmaktadır. Aciz kalan erkekte kadının safiyetini bozup kadına zarar vermekten kendini kurtaramamıştır. Bu nedenle erkeğin bir saldırısı olabilmektedir. Cinsel saldırı, fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri nedeniyle en ağır travmalardan biridir. Son yıllarda yapılan önemli sayıda araştırmalar cinsel travmanın yaygınlığını ortaya koymakta ve cinsel saldırıyı toplumun ve bireyin önemli bir ruh sağlığı sorunu haline getirmektedir.

[Meselâ cevizin içini kabuğu örter. Cevizin içi ya çürük veya sağlam olur. Eğer çürük olursa kabukta ayıp örtücülük manası olur ve eğer sağlam olursa, başkalarının tecavüzünden korunması için yine o kabuk örtücü olur. Yani gizlilik mertebesinde olan ve nazarlardan görünmeyen o sağlam içi örtmüş olur.] [317]

Genel popülasyon[318] çalışmaları cinsel saldırıların ciddi boyutlarda olduğuna işaret ederken saptanan bu olgular buzdağının sadece görünen kısmıdır. Halen cinsel saldırı adli makamlara en az yansıyan gizli kalmış bir şiddet suçudur. Son yıllarda travma sonrası oluşan ruhsal bozukluklar da en çok ilgi duyulan konulardan biri olmuştur.

Onun için erkeğin bilinçaltındaki saldırı etkenini kadının açığa çıkartmaması gerekir. Bu nedenle çok zaman huzur bozulmuştur. Huzurun olmadığı ortamda iyilik ve kötülük vasfı kaybolur. İyiliğin ve kötülüğün değersizleştiği toplum ilâhî gazabı celp eder.

[316] Nur, 31

[317] (KONUK, et al., 2006), c.1, s. 348

[318] **Population:** (i.) nüfus, şenlik; ahali, sekene; iskân. exchange of populations ahali mubadelesi.

Örtünmedeki sınır

Yukarıda anlatılanlar ile kadının örtünmesi konusundaki sınır nasıl belirlenecektir. Bu sınırları ele alacak olursak;

—Allah Teâlâ'nın koyduğu sınır

—Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin koyduğu sınır

—Dinde ilim sahiplerinin koyduğu sınır

—Kadınların ve erkeklerin cinsleri açısından koyduğu sınır

—Toplumun ve örfün koyduğu sınır

—Devletin koyduğu sınır

Bu saydıklarımıza başka ilaveler de olabilir.

Erkek ve kadın kutsîliğin bireyleridir. Allah Teâlâ kadına cazibe vermiş ve kapatmasını da yanında emretmiştir. Örtüdeki sınırıysa tek parça [319] elbise ile emretmiştir. Tek parça vahdetin (birliğin) temsili olduğundan ruhâni yükselişin emâresidir. Örtü aslında bir olan Allah Teâlâ'nın kadında görülen zuhurâtının ifnâsını sağlayan önemli bir eşyadır.

Hazreti Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ***"her nebi vefat ettiği mekânda defnedilmiştir"*** buyurduğu için kendisi de Hakk'a yürüdüğünde kabir olarak Hazreti Aişe radiyallâhü anhanın hücresinde yattığı döşeğin serili olduğu yerde sırlanmıştır. Hazreti Ebu Bekir radiyallâhü anh Hakk'a yürüdüğünde Hazreti Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin yanında sırlanmıştır. Hazreti Aişe radiyallâhü anha buyurdu ki;

"Hazreti Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve babamın

---

[319] "Mümin kadınlara söyle başörtülerini yakalarının üzerine sarkıtsınlar." (Nur, 31)

Ebussuud Efendi'nin tefsirinde "Cilbâb" dan maksat çok geniş ve uzun bir örtüdür. Kadın bununla başını örttüğü gibi yüzünü ve göğsünü de örterek ayaklarına kadar salar.

Celaleyn tefsirinde cilbab ise, kadının bütün vücudunu kapatan örtüdür. İbni Abbas radiyallâhü anh, *"Hür olduklarının bilinmesi ve iffetlerinin korunması için mü'min kadınlara bir gözleri hariç, baş ve yüzlerini tamamıyla örtmeleri emredilmiştir."*

sırlandıkları* [320] *evime girerdim. Efendim ve babam der, dış elbisemi çıkarırdım."

Hazreti Ömer radiyallâhü anh Hakk'a yürüyüp babasının yanına sırlanınca Aişe radiyallâhü anha cilbabını giyinmeye başladı ona:

"Annemiz size ne oluyor? Neden cilbabınızı giyiyorsunuz denildiğinde" şöyle buyurdu:

"Şu efendim, şu da babamdı Hazreti Ömer radiyallâhü anhdan hayâ ederek giyindim."

İmamı Malik radiyallâhü anh şöyle söylemiştir:

Hazreti Aişe radiyallâhü anhanın evi iki kısma ayrılıp bir duvarla bölünmüştü. Bu iki bölümden birinde kabir vardır. Bir kısmın da Hazreti Aişe radiyallâhü anha bulunuyordu. Arada sırada kabir tarafına geçerdi. Hazreti Ömer radiyallâhü anhden sonra da geçerdi. Fakat bu defa üzerine bir örtü alıp ona bürünerek girerdi.

Yine Hazreti Fâtıma radiyallâhü anha tesettüre son derece ehemmiyet verirdi. Vefat ettiği zaman yıkanmasında iki kişinin bulunmasını (Esma binti Umeys ve Hazreti Ali Kerremallâhü veche) ve küçük bir çadır içinde yıkanmasını, cenazesinin kimse tarafından görülmemesi için geceleyin sırlanmasını vasiyet etmiş ve öyle yapılmıştır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem onun bu hassasiyetine uygun olarak kıyamet günü olunca perde gerisinden bir münadi şöyle seslenecek:

"Ey mahşer halkı gözlerinizi kapayın Fâtıma bint-i Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem geçecek."

[Züyyine linnâs,[321] hükmünce Allah Teâlâ'nın insanlar için bezediği şeylerden halk, nasıl kurtulabilir?

Allah Teâlâ; kadını erkeklere munis olmak üzere yarattı.

---

[320] Sırlamak. Defnedilmek manasına kullanılmaktadır. İnsan için hakiki ölüm olmadığı gibi, büyüklerimizin dünyayı terk etmelerinde saygı ifadesi için bu lafzı kullanmak edeben üzerimize vacibtir.

[321] "İnsanlara, kadınlar, oğullar, yüklerle altın ve gümüş yığınları, cins atlar, davarlar, ekinler gibi zevklerin sevgisi, çekici hale getirildi. Fakat bunlar, dünya hayatının geçici nimetleridir. Oysa Allah, akıbet güzelliği, O'nun yanındadır." (Âl-i İmran, 14)

Âdem nasıl olurda Havva'dan ayrılabilir?

Kişi yiğitlikte Zâloğlu Rüstem bile olsa Hamza'dan bile ileri geçse yine hükmetme hususunda karısının esiridir.

Âdemî sözlerinden âlemin sarhoş olduğu Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem bile ***"Kelliminî yâ Humeyrâ"*** (Benimle konuş) derdi.

Gerçi zâhiren su, ateşten üstündür; fakat bir kaba konunca ateş, onu fıkır fıkır kaynatır.

İkisinin arasında bir tencere, bir çömlek oldu mu ateş, o suyu yok eder, hava haline getirir.

Görünüşte su nasıl ateşten üstünse, sen de kadından üstünsün; fakat hakikâtte ona mağlûpsun, sen onu istemektesin.

Böyle bir hassa ancak âdemoğlundadır. Çünkü insanda muhabbet vardır. Hayvanın muhabbeti azdır ve bu da onun nâkıs olmasından ileri gelmiştir.

Kadınlar, akıllı kişiye galebe ederler, fakat cahil kişi onlara galip olur

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem dedi ki; ***"Kadınlar; akıllı kişilere ehli dil olanlara fazlasıyla galip olurlar. Fakat cahiller, kadına galebe ederler."*** Çünkü onlar sert ve kaba muameleli olurlar. Onlarda acıma, lütfetme, sevme azdır. Çünkü tabiatlarında, yaradılışlarında hayvanlık üstündür.

Sevgi ve acıma, insanlık vasfıdır; hiddet ve şehvetse hayvanlık vasfıdır. Kadın, Hakk nurudur, sevgili değil... **Sanki yaratıcıdır, yaratılmış değildir!**][322]

İmam Şarânî Üstadı Aliyyülhavas kaddese'llâhü sırrahu'l-azizden rivayet etti. [Hür kadının namazda yüzünün ve elinin içinin açık olmasında, ariflere göre, Allah Teâlâ için büyük bir ta'zîm vardır. Ariflerden biri buyurur ki, o Allah Teâlâ'nın huzurunda ve korumasındadır. Hiç bir kimsenin, hiç bir şekilde başını kaldırıp, ona bakması caiz değildir. Aslan yuvasındaki aslan yavrusu gibidir. İhramda yüzünü açmasındaki sır da aynıdır. Çünkü o anda kadın, Allah Teâlâ'nın hususi huzurundadır. Kadın namazda ve hacda yüzünün açık olması, kuş avladıkları tuzaktaki yem gi-

[322] Mesnevi, c.I, b: 2425–2436

bidir. O halde, Allah Teâlâ'nın muhafaza ettiği, koruduğu kimse, o huzuru yüce tutar ve namahrem [yabancı] kadının ve namaz kılan kadının yüzüne, huzurunda bulunduğu Rabbine karşı edebi gözeterek, hiç bir zaman bakmaz. Allah Teâlâ'nın şakî kıldıkları, bundan gafil olurlar. Bakarlar ve Allah Teâlâ'nın cezasına müstahak olurlar. Buradan giderek, âlimler, kadınlar ihram giyince, avam o, Allah Teâlâ'nın huzurunda iken, Ondan izinsiz, ona bakıp cezaya çarpmasın diye, menâsik-i hac esnasında yüzlerine örtü koymalarını emretmişlerdir.][323]

[Kadınların yüzlerinin fitne ve kötülük için, en göze batan yeri olmasıdır. Yüzün ve namazda açılabilmesi caiz olan diğer yerlerin açılmasının vâcib olması ve şerîatin sahibinin bunları öngörmemesindeki sır, kadınların bu güzel örtü içinde, yüzlerinin açık olmasının, ariflere Allah Teâlâ'yı hatırlatmasıdır. Onun, bunu kadınlara emretmesi, kendisinden hayâ ettiğini ve Ona karşı edebli olduğunu iddia edenlere, hüccetin ikamesi, iddialarının doğruluğunu ispatlamak ve huzurundaki haremine bakana kızmak içindir. O halde kimi ona bakarken, kalbi ile Allah Teâlâ'nın celâl ve cemâlini müşahede eder, kimi de fâsık gibi, namazda huzûr-i ilâhide durmuş o temiz kadının yüzünden nefsine hırsızlıkla meşgul olur ve Allah Teâlâ'nın, kendisini gördüğüne aldırmaz. Çünkü edeb sahibi, kadına bakandan önce gelir. Bu da, âdetinin hilâfına yüzü açık olup böylece yanında olanın murakabesi ile kendine gelir. Çünkü Allah Teâlâ'nın huzurundaki hür kadın, aslan yuvasındaki, dişi aslanın yavrusu gibidir. Ve elbette Allah Teâlâ, her misalden yüksektir.] [324]

Kadın örtünerek, günah ve fuhuşa karşı kendisinin, erkeğin ve dolayısıyla cemiyetin ahlaki olarak muhafazasını ve huzur ortamını sağlayacak şekilde hareket etmelidir. Duruma göre kadın, örtüsüyle fitne unsuru olabilirken açılıp saçılmasıyla da büyük bir günah bataklığına düşebilir. Onun için kadın, kendi örtünme sınırını belirlerken dinin en güzel uygulayıcısı Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin yaşadığı dönem ve sonraki raşid

[323] (ŞA'RÂNİ, et al., 1980), s. 236
[324] (ŞA'RÂNİ, et al., 1980), s. 271

halifeler dönemindeki uygulama sonuçlarını temel almalıdır. Yoksa kadının örtünüp açılması hususunda verilen bireysel kararların sonuçlarının kadın ve erkek için genellikle yanlış olduğu görülmüştür. Çünkü din koyucudur, bu bağlamda Allah Teâlâ örtünme üzerinde razı olmadığı veya aşırı giden uygulamaların o zaman zarfında düzeltilmesi için vahiy göndermiştir.

Kadının, örtünüp açılmasındaki sınırı ancak kendi vicdanındaki Allah Teâlâ korkusu ile tayin edebileceği unutulmamalıdır.

[Güzelliğini arz eden kadınınki de bir seçim, arz edilen güzellik ve estetiğe bakan erkeğinki de. Eşyanın kaçınılmaz tabiatı. **Shakespeare**'in dediği gibi, ***"kadın bir gül gibi, bir kez açıldı mı, yaprakları dökülmeye başlar."***] [325]

[1970'lerde gerçekte seküler olan birçok kadın, Şah'a karşı olduğunu göstermek için, saldırgan bir muhalefet bayrağı olarak, tesettüre bürünmüştü. **Franz Fanon,** aynı mahiyette bir gelişmeyi 1950'lerde Fransız idaresini protesto eden Cezayirli kadınlar arasında gözlemlemiştir.

Hakikat şu ki, halk içinde cazibesini teşhir eden bir kadın, ***'görsel bir cazibe hırsızlığı'*** olarak tabir edilebilecek tacizden incinebilir bir konumdadır. Yani normal bir kadının böyle bir ruha sahip olduğunu düşünüyoruz. Böyle bir hengâmede, onun tanımadığı erkekler, rızası olmadığı halde kendisinden görsel ve erotik olarak zevk alabilirler. Yani kadın istemese de karşılaştığı erkeklerin tatmin unsuru durumunda kalır. İşte kadın, muhafazakâr giyinişiyle kendisini fiziksel bir obje olarak sadece ailesine ve kadınlar meclisine gösterme iktidarını kazanır. Bilhassa Modernizm kaosunun fırtınalı ikliminde, kullanışlı bir tür ***'manevî şemsiye'*** olarak hicap ve edebe yönelik bu yaklaşım, gelenek ve amaçtan değil, erkeklerin görsel tecavüzünden ve lüzumsuz gösterişten özgürleşmiş bir iffetli kadın vizyonuna işaret eder. Kadının, ataerkil sistemle erkek açısından pasif bir obje konumuna düşürülmesine matuf feminist itirazın, objektif yaklaşımla, hicap karşısında mağlup olduğu görülür.][326]

---

[325] (AVCI, Kasım 2007), s. 44
[326] (AVCI, Kasım 2007),s. 51

5— Temas-İlişki

Kadın erkek ilişkilerinde birbirleri ile görüşmelerinde ki sınır nedir?. Kadın erkeğe ne kadar yakınlık göstermelidir?. Aile ve toplum içindeki durumlar incelenir ve birçok sorunun nasıl oluştuğu araştırılırken genellikle tensel ve ruhsal temasın ayrı ayrı incelenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

İnsanın anne karnına düşüşü, annesi ve babası ile ilk ilişkileri, daha sonra varsa kardeşleri ile olan ilişkileri ile başlayan ten ve ruh temasları onun şahsiyet gelişiminde büyük etkiler oluşturmaktadır. Karşı cins ile ilk etkileşimin başladığı buluğ döneminde ise birey artık temastaki birleşme ve ayrılma gerçekliğiyle karşı karşıyadır.

Erkek ve kadın yakınlığı hususunda dinimizin koyduğu sınırlar esas alındığında hayat yoluna emniyet şeridi dâhilinde devam edilecektir. Yoksa aklın; yaş, düşünce, bilgi gibi unsurlarıyla bazı sınırları aşarak hareket edildiğinde birçok sıkıntıyla ve yine hayat boyunca telâfisi mümkün olmayan sorunlarla karşılaşmak kaçınılmazdır.

Kadın-erkek ilişkilerinde ve yakınlaşmada bizim için en güzel örnek Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin koyduğu esaslardır. İnsanların zamanla O'nun koyduğu sınırları zorlayarak bir yerlere gelme çabalarının sonucunda Müslüman milletlerin aşağılık kompleksine düştükleri görülmektedir.

İlişkilerin meşru ve gayri meşru olanlarının tayininde esas olan geçmişteki uygulamalardır.

Kuşaklar arası çatışma

Hayat serüvenine doğumla başlayan insan, hayatı boyunca bir takım gelişim dönemlerinden geçerek bu serüvenini ölümle noktalamaktadır. İnsanoğlu doğduğu andan itibaren kendini bir topluluk içinde bulur. Toplum, insanı insan yapan, inandığı değerleri belirleyen, davranış ve düşüncesini etkileyen bir gerçekliktir. Doğumdan ölene kadar çeşitli şekillerde ve hallerde toplum içinde kendimizi buluruz.

Çeşitli dönemlerde insan kendine bir sorumluluk yüklerken başka bir döneme geçildiğinde bu sorumluluk fazlalaşır ya da eksilir. İşte bu farklar ile de anlaşmazlıklar ve uyumsuzluklar oluşur. Bunun adına bir şekilde çatışmada diyebiliriz.

[“Babam beni anlamıyor”, ***“bizimkilerle geçinemiyorum”, “anne o senin zamanındaymış”***... Bu ve benzeri sözleri hepimizin ya zamanında sarf ettik, ya da –yaşları kemale erenler için söylendi. Aynı mekânı paylaşan iki farklı kuşak arasında ***“anlaşılamama”*** sorunu bu cümlelerde somutlaşır. Çok sık gerçekleşmedikçe ***“her evde olur böyle şeyler”*** denilir ve nihayetinde büyüklerden birinin sarf ettiği ***“benim yaşıma gelince anlarsın”*** cümlesiyle de tartışma bir sonraki krize kadar sona erer.

Pekiyi, gerçekten onların yaşına gelince bir şeyleri anlar mıyız?

Yaşanılan ***“anlaşılamama”*** sorunu, yaşlanınca geçen bir şey mi?

Büyüdüğümüzde, nüfus kâğıdımız eskidiğinde ***“ebeveynlerimiz”*** gibi mi oluruz?

"Kuşak çatışması" adını verdiğimiz bu olguyu gençlerin ileride ebeveynlerine benzemeleriyle düzelecek bir anomali[327] olarak görmenin yanlış olduğu aşikar.][328]

Bahsettiğimiz kuşak çatışması ile başlayan anlaşılamama kadın ve erkek arasında atılacak temel dinamikleri sürekli hırpalar. Durum sevgi yoksulluğuyla sonuçlanırken gerekçesiz bir şekilde yıkım noktasına gelerek yeniden toparlanmada zorlanan ailelerde ***"suçlu kim"*** sorusunun cevabı aranır. Bunun da cevabı yoktur. Çünkü toplumun gerçeğinde herkes suçlu olduğu kadar haklıdır.

"Yaşlılar artık kötü örnekler ortaya koyamayacak durumda oldukları için iyi öğütler vermeyi severler." [329]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin karı-koca arasındaki hukukla ilgili sözlerini yeri geldikçe zikrettiğimiz için burada çocukların büyüklere karşı alacağı tavırlar hakkındaki tavsiyeleri hatırlatalım:

"Baba, cennetin orta kapısıdır, dilersen bu kapıyı zâyi et, dilersen muhafaza et." [330]

"Cennet, annelerin ayakları altındadır." [331]

"Küçüklerimize acımayan, büyüklerimizin şerefini tanımayan bizden değildir." [332]

---

[327] **Anomaly:** (i.) kural dışı oluş, kaide dışı olan şey, sapıklık, anomali, anormallik; (gram) kural dışı kelime. true anomaly (astr.) gerçek anomali, elipste radyus vektörü ile büyük eksen arasındaki açı .

[328] Dr. Emre ERDOĞAN, Siyaset Bilimci

[329] La Rochefoucauld, Özdeyişler; (93)

[330] Tirmizî, Birr, 3.

[331] İbn Mâce, Cihâd, 12; Nesâi, Cihâd, 6.

[332] Ebû Davud, 58, Tirmizî, Birr, 15.

Meşru İlişkiler

Toplumda kadın ve erkeğin iletişimi kaçınılmazdır. Bu durum bütün devirlerde kısıtlanmaksızın süregelmiştir. [.....bir erkekle bir yabancı kadının tabii şartlarda konuşmasına, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve Raşid Halifeler Döneminde bir sınırlama getirilmediği anlaşılmaktadır. Hz. Âişe radiyallâhü anhanın toplumu ilgilendiren konularda erkeklerle diyalogu vardı. Erkeklerden bazıları izin alarak onun huzuruna girebilirlerdi. Her devirde olduğu gibi bu dönemde de evlere erkek veya kadın misafirler gelmektedir. Bununla ilgili bazı uygulamalar hakkındaki rivayetler, dönemin kadın-erkek ilişkilerine ışık tutacak özelliktedir.

Hz. Ömer, hilafeti döneminde bazı kimselerin evlerine gidiyordu. Bir defasında Abdurrahman b. Avf radiyallâhü anhın evine gelen Hz. Ömer'i, kocası namaz kıldığı için, evin hanımı (örtünmüş olarak) içeri alır ve ona yemek ikram eder. Namazını tamamlayan Abdurrahman da halifeye *"hoşgeldin"* der.

İslâm toplumunda kadın ve erkeğin bir araya geldiği yerlerin başında ibadet mahalleri gelmektedir. Müslüman toplumların bulunduğu hemen her yerde mescit ve camiler toplu ibadetlerin yapıldığı yerlerdir. Kaynaklar Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem devrinde kadın ve erkeklerin bu gibi yerlerde bir araya geldiklerini nakletmektedir. Ancak bir rivayete göre Hz. Ömer radiyallâhü anh bir havuza uğrar, orada kadın ve erkeklerin beraberce abdest aldıklarını görünce onlara vurmaya başlar. Sonra da havuzun sahibine dönen Hz. Ömer radiyallâhü anh "bir pınar erkeklere, bir pınar da kadınlara yap" der. Bu yasağı koyduktan

sonra Hz. Ali kerremallâhü vechenin de bu konudaki fikrini sorar. Hz. Ali, kendisinin idareci olarak böyle bir yasağı koymaya hakkı olduğunu söyler. Hz. Ömer'in yaptığı yeniliklerden biri de mescidde kadınlara ayrı bir kapı tahsis etmesidir. Hz. Ömer bu kapıdan erkeklerin girmesini yasaklar. Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem devrinden itibaren mescide gidip erkeklerin arka saflarında ibadet eden kadınların, daha sonraki dönemlerde (insanların hareketlerine dikkat etmedikleri mülahazasıyla) bazı sınırlamalarla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Gelen rivayetlerde, mescidde bir araya gelen kadın ve erkeklerin, namazdan önce veya sonra birbirleriyle konuştukları belirtilmektedir. Bir defasında erkeklerle konuşmaya dalıp sohbeti koyulaştırınca Hz. Ömer'in kadınları mescidden çıkardığı rivayet edilmektedir.

Kaynaklar, Hz. Fâtıma radiyallâhü anhanın ölüm döşeğinde kendisinin cenazesini kocası Hz. Ali kerremallâhü veche ve Esma bint Umeys'in yıkamasını vasiyet ettiğini ve bu vasiyetin yerine getirildiğini kaydeder. Esma bint Umeys, bu sırada halife olan Hz. Ebu Bekir radiyallâhü anhın eşidir. Raşid Halifeler Devrinde, Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem devrinde olduğu gibi erkeklerin kadınlara selam verdiklerini aktaran rivayetler bulunmaktadır.] [333]

Toplumun dini konuda en hassas döneminde bu şekilde davranılması bize bazı kısıtlama ve engellemelerin siyasî ve kültürel olgulardan kaynaklandığını göstermektedir. Kadın ve erkeğin ilişkisindeki sınırı, kişilerin ihlalleri ya engeller ya da geliştirir. Bu durumlar ile bağlayıcı unsurlar olarak gösterilen şeyler ise gün itibarı ile görecelidir zamana göre değişebilmektedir. Bugün için kültür, yarın için din ve başka bir zaman için de siyasî engellemeler kadın ve erkek arasındaki iletişimin sınırının belirleyicisidir.

[333] (SAVAŞ, 1996), s. 45-49

Meşru Olmayan İlişkiler

Ailenin parçalanması, kişilerin sosyal ve kültürel hayatlarının menfi yönde etkilenmesi ve meşru ilişkilerin bozulması gibi sonuçlar doğurabilecek yakınlaşmalardan kaçınmak insanın toplum düzeni için üzerine düşen mecburi bir görevidir. Bir ilişkinin toplum tarafından razı olunmayacak bir hâle dönüşmemesi ve yine bu yönde alınacak kararların toplumun ortak paydalarıyla örtüşmesi gerekmektedir. Birçok çiftin akraba ya da büyükleri ile ilgili yaşanan sorunlar nedeniyle ilişkilerinin ***"zorlanması"***, meşru olmayan durumlar meydana getirmektedir. İlişkilerin bu duruma düşmesi ***"anlayışsızlık"*** faktörünün etkisiyledir.

"Anlayış" kişinin karşısındakine değer vermesi ve onu içinde hissetmesi olup bu ise sevginin en yüce zirvesidir. Bu hale en güzel örnek Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem efendimizdir.

Ebû Hureyre radiyallâhü anhın anlattığına göre bir defasında kendisi açlıktan bitkin bir vaziyette herkesin gelip geçtiği bir uğrak noktasına oturur. Oradan geçen Ebû Bekir radiyallâhü anha Kur'ân-ı Kerim'den bir ayet sorar. Amacı Ebû Bekir'in, açlığını fark ederek kendisini doyurmasıdır. Ancak Ebû Bekir radiyallâhü anh durumu anlayamaz. Ömer radiyallâhü anh geçer. Ona da aynı amaçla Kur'ân-ı Kerim'den bir âyet sorar. Ancak o da asıl maksadı çözemez. Derken Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem geçer. Kendisini gördüğünde gülümser. Kalbinden geçeni ve yüz ifadelerini fark ederek,

"Ey Ebû Hureyre beni takip et.", der.[334]

[334] Buharî, Rikâk 17

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin Ebû Hureyre'nin yüzüne bakıp tebessüm etmesi, onun yüz ifadeleri ve tavrını okuyarak, maksadını anlamış olmasının bir göstergesidir. Nitekim gülümsemesinin ardından, ***"Beni takip et."*** demesi de, tebessümünün hangi bağlamda olduğunu belirlemektedir.

Karşımızdakini anlamak hakikatin sırrına varmak demektir. Kadın ve erkeğin birbirlerini anlamaları "gerçek insan" olma yolunda merhale kat ettiklerinin göstergesidir.

"Anlayışsızlık" kopukluk oluşturunca ilişkinin meşruluğunu tartışılır hale getirir. Dinî ve kültürel bir gereklilik bile olsa iki kişi arasındaki ilişkinin meşruiyet kazanması için karşılıklı onay gerekmektedir. İnsanlar belli bir noktadan sonra aldıkları kararlarda genellikle fıtratlarının esiri olmaktan kurtulamazlar. Bu nedenle bir erkeğin veya kadının saygı göstermesi ile sevip saygı göstermesi arasındaki farkı ayırt etmek gerekmektedir.

İlişkilerin meşruiyetini oluştururken vicdanî kararların büyük hissesinin olduğu unutulmamalıdır. Meşru bazı ilişkiler zaman ve şartlara göre gayri meşru kabul edilebilmekte olup bu tarz durumlardan sakınmak gerekmektedir.

[Hz, Ömer radiyallâhü anh, yabancı bir kadınla bir erkeğin başbaşa yalnız kalmalarını el-Cabiye'de yaptığı bir konuşmada yasaklar. Hz. Ömer devrinde müslüman erkekler İslâm fetih hareketleri devam ettiği için eşlerini bırakıp cihada katılmışlardır. Hz. Ömer; kocaları askerde olan bu kadınların evlerine yabancı erkeklerin girmemelerini ister.

Abdurrezzak'ın bu konuyla ilgili kaydettiği bir rivayete göre bu yasağı duyan bir erkek kalkar ve *"benim kardeşim (veya amcamın oğlu) cihada çıktı, ailesini bana tavsiye etti ve ben onların yanına giriyorum"* der. Bunu dinledikten sonra Hz. Ömer radiyallâhü anh bu adama, bu ailenin ihtiyaçlarını evlerine girmeden de giderebileceğini *"kapıda durup ihtiyacınız var mı? Bir şey istiyor musunuz? diye sor"* diyerek açıklar.

Kadınlarla laubali şekilde konuşmaya dalmanın Hz. Ömer radiyallâhü anh tarafından hoş karşılanmadığını bilen bir adam, kendi hanımlarıyla sohbet etmekte olan bir erkeğin kafasını yarar. Durum Hz. Ömer'e aksettirilince vuran adam, olayı yanlış

anladığını ve kadınların, o adamın eşleri olduğunu bilmediği için vurduğunu söyler. Bunun üzerine Hz. Ömer radiyallâhü anh;

"Ey vuran adam sana Allah acısın. Ve ey dövülen kişi sana da Allah için bakan bir göz isabet etmiş" der. Hz. Âişe'nin, kendi ailesi içinde namahrem olan erkeklerin, ailenin kadınlarının yanına rahat girmelerini sağlamak için erkeklere, kadınların sütlerinden verdirdiği ve böylece (sütkardeşi olup evlenmeleri haram olduğu için) rahat ilişkilerin kurulduğu nakledilmektedir.] [335]

Burada kadın ve erkeğin birbirlerinden kopacak bir hayat tarzı içinde olmamaları gerektiği üzerinde durulurken aynı zamanda suiistimallere karşı da uyarı söz konusudur.

[335] (SAVAŞ, 1996), s. 49-52

6—Cinsellik:

Cinsellik, birliğin bedenen ve ruhen eylem haline geldiği haldir. Zahiren ve batınen vuslatın tecelli ettiği dünya nimetlerindeki manevi hazların oluşmasıdır.

[İbn'ül-Arabî cinsellik ve aşk yaşantılarını değerlendirirken, özdeki sevgi yönelimi ile açıklar. O, cinselliği bir erkeğin kadına karşı sevgisini, insanın hem kendi parçası, yani özdeki bütünlüğün bir uzanımı olan insana, hem de bu özü insana yükleyen Allah Teâlâ'ya karşı sevgisi olarak açıklar.[336]

Buna göre, insan-insan(erkek-kadın) ve Allah Teâlâ-insan arasındaki sevgi ve bütünleşmenin yolu, cinsler arası ilişkilerdir. O halde insanın var olan ayrımın yerine, bütünleşmeyi gerçekleştirmesinin en önemli yolu, kadın ile erkeğin cinsel birliktelik oluşturmalarıdır. Bu durum Fusûs'ta şöyle ifade edilir:

"... Vuslatın en büyüğü ise kadın ile erkeğin çiftleşmesidir." [337] Ancak burada kastedilen sınırsız, sorumsuz ve nikâhsız bir cinsellik olmayıp, Allah Teâlâ'nın koyduğu sınırlar çerçevesindeki bir birlikteliktir.[338] Ayrıca, bu cinsellik, salt hayvanî arzuları tatmin edip aşkınlığa yol açmayan bir süreç de değildir. Yaşanılan cinsellik ve aşkın ruhunu kavramak gerekir. Bu da, bu mutluluğu gerçekte aşkın kılabilecek bir düzlemde yaşanılan cinsellik olarak anlamamız gerektiğini açıklamaktadır.][339]

İmmanuel Kant, ***"Kadınsız bir erkeğin yaşamdan haz alması, erkeksiz bir kadının da ihtiyaçlarını tatmin etmesi imkânsızdır."*** Dedi. Ama hepsinden de önemlisi, cinsel çekim hakkında söyledikleridir: ***"büyük bir duyusal haz,"*** ***"özel bir haz türü"*** ama ***"gerçekte ahlâkî aşkla ortak hiç bir yanı yok."*** [340]

Hayatta önemli bir yeri olan cinsel ilişkinin istenilen sıcaklıkta, sıklıkta, kalitede olmayışı karı koca ilişkilerini etkilemektedir.

"….size halâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâh

---

[336] İbn'ül -Arabî, Fusûsü'l-Hikem, trc. Nuri Gençosman, s. 329.
[337] İbn'ül -Arabî, Fusûsü'l-Hikem, trc. Nuri Gençosman, s. 331.
[338] İbn'ül-Arabî, Fusûsü'l-Hikem, trc. Nuri Gençosman, s. 332.
[339] (KARACOŞKUN)
[340] (NALBANTOĞLU, 7), s.35

edin ve eğer bu surette adalet yapamayacağınızdan korkarsanız o zaman bir tane veya cariye alın, ağmamanız için bu daha uygundur." [341]

Kudame Bin Muhammed, Muğire Bin Abdurrahman Bin Haris el Mahzumi'den; Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki; ***"İman etmiş kadına ayda bir sefer cinsi münasebet yeterli gelir."*** Zeyd Bin Eslem, Ömer radiyallâhü anh'den rivayet ediyor; ***"Müslüman kadına, her temizlik döneminde bir defa cinsi münasebet kâfi gelir."*** [342]

[Hz. Ömer radiyallâhü anh, Medine'de bir gece teftiş için dolaşırken bir kadının şöyle bir şiir okuduğunu duyar:

"Karanlıktı bu gece ve çok uzadı.
Oynayacağım dostum yok, bu beni duygulandırdı.
Yerini tutacak başka şey yok.
Allah korkusu olmasaydı,
Bu yatak şimdi her tarafından sallanırdı"

Bunun üzerine ertesi gün kadını çağıran Hz. Ömer radiyallâhü anh halini hatırını sorar ve onun kocasının cihada katıldığını öğrenir. Hz. Ömer radiyallâhü anh, kadının kocasının dört aydan beri Medine'de olmadığını öğrendikten sonra, kadına gece söylediği şiirin ne anlam ifade ettiğini sorar. Kadının niyetinin kötü olmadığını öğrenince, kadına nafaka tahsis eden Hz. Ömer, bir de ona arkadaşlık edecek bir kadın gönderir.[343]

Bu olaydan sonra Hz. Ömer radiyallâhü anh, evli bir kadının kocasının yokluğuna ne kadar süre tahammül edebileceğini kızı Hafsa radiyallâhü anhaya sorar. Hafsa üç veya azami dört ay diye fikrini açıklar. Hz. Ömer radiyallâhü anh bunun üzerine askerlerin dört aydan fazla cephede tutulmamasını komutanlarına ve valilere bildirir.[344]

Hz. Ömer radiyallâhü anhın komutanlara evli erkeklerin eşle-

---

[341] Nisa, 3
[342] Tuhfetul Arus, (966)
[343] İbn Şebbe, Tarih, II, 759-760.
[344] Abdurrezzak, el-Musannaf, VII, 151,152; es-Suyûtî, Tarihu'l-Hule-fa, 139. Ibnu'l-Cevzî, bu sürenin altı ay olduğunu kaydeder. Bkz.İbnu'l-Cevzî, Menakıbu Ömer b. el-Hattab, 84.

rini fazla ihmal etmemeleri için onlara, dönmelerini istediğine dair mektubunda, kadınların mağdur olmaması için dönmeyen erkeklerden nafaka almayı veya eşlerini boşamalarını istediği kaydedilmektedir. Esasen Hz. Ömer radiyallâhü anhın eşiyle cinsel ilişkiye girmeyen erkeklerin eşlerinden ayrılmalarını istediği de bilinmektedir. [345]

Hz. Ömer radiyallâhü anhe gelen bir kadın kocasının çok ibadet ettiğinden bahseder. Bunu memnuniyetle karşılayan Hz. Ömer, kadını asıl şikâyetinin ne olduğunu anlamaz veya anlamak istemez. Yanında bulunan Ka'b b. Sivar radiyallâhü anh, kadının, kocasının kendisiyle meşgul olmadığından şikâyet ettiğini söyleyince Hz. Ömer "Bu meseleyi sen çöz" der.

Ka'b, kocanın, eşine dört günde bir gün ayırması gerektiğine karar verir. Bunu, erkeğin dört kadınla evlenebileceği düşüncesiyle bağlantılı olarak çözdüğünü açıklar.[346]

Bir kadın, kocasının kendisiyle az beraber olduğundan şikâyet edince erkek Hz. Ömer radiyallâhü anhın bu konuda verdiği hükme uymayı teklif eder. Kadın bunun ne olduğunu sorunca erkek, bunun her temizlik döneminde kocasının eşiyle bir defa cinsel beraberlikte bulunması durumunda hakkını ödemiş olacağını açıklar. Bunun üzerine kadın, ***"İnsanların hepsi Ömer'in hükmünü terk etsinler. Sen ve ben ise onu uygulayalım, öyle mi?"*** der.[347]

Hz. Ömer'in cinsel organı yerine hanımının arkasına yaklaşan bir erkeği dövdüğü rivayet edilmektedir.[348]

Cahız, Hz. Osman radiyallâhü anh döneminde yaşamış Hubba isimli bir kadının, cinsel ilişki konusunda bazı bilgiler aktardığını ve genç kızlara bu konuda öğretmenlik yaptığını açıkça kaydet-

[345] Hamidullah, Vesaik, 511,513,514.

[346]Abdurrezzak, el-Musannaf, VII, 149; İbn Sa'd, et-Tabakât, VII, 92; es-Suyûtî, Tarihu'l-Hulefa, 141. Hz. Ömer'in, Kab'ın bu konuyu çözüme kavuşturmasını çok beğendiği için onu Basra'ya kadı yaptığı nakledilmektedir.Bkz. İbnu'l-Cevzî, el-Muntazam, V, 115-116.

545.İbn Abdırabbih,el-İkd, VII,133-134; İbn Kayyım, Ahbaru'n-Nisa, 9.

[348] Abdurrezzak, el-Musannaf, XI, 443; Muhammed Revvas, Mevsua-tu Fıkhı Ömer, 91.

mektedir. Raşid Halifeler devrinde toplumda cariyelerin çokça bulunması beraberinde bazı problemler de getirmişti. Erkekler onlardan çocuk sahibi olmamak için genelde azil-korunma yapmakta idiler. Bunun Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem döneminden de örnekleri bulunmaktadır.[349]

Hz. Ali kerremallâhü vecheye bir adam gelerek "Eşimle her cinsel beraberliğimde bana *"Beni öldürdün"* diyor" der. Bunun üzerine Hz. Ali kerremallâhü veche

"Sen onu öldür, günahı bana gelsin" diye cevap verir.[350]

Raşid Halifeler döneminde kadınların erkeklere göre daha çok olduğu bu sebeple yaşlı erkeklerin genç kızlarla evlendikleri, bunun sonucunda da genç kadınların cinsel tatminsizlik yaşadıkları anlaşılmaktadır.[351]][352]

Aziz Mahmud Hüdâyî'nin şeyhi Üftâde kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz haftada bir kere buluşmasını uygun görmüştür.

Bu rivayetlerden anlaşıldığı üzere kadının bir aylık periyotlar içinde adet ördüğü günler dışında (en az 3, en fazla 10) kalan zaman diliminde kocası ile buluşması ve bu konuda anlaşarak ve birbirleri hakkında sınırları tecavüz etmemeleri gerekmektedir.

Yapılan araştırmalarda erkeğin düzensiz cinsel hayatı ile ruhsal durumunun daha vahim hale geldiği görülmüştür.

Cinselliğin sorun haline geldiği durumların çözümleri için ailelerin doktora zamanında başvurmaları, eğer sağlık sorunu yoksa psikiyatrlara başvurarak destek almaları konusunda hassas davranmaları gerekmektedir. Bu konuda yetersiz ya da huzursuz ailelerde başka sorunların da baş göstermesinin kaçınılmaz olduğu düşünülerek gerekli tedbirlere mutlaka başvurulmalıdır.

---

349 İbn Hanbel, İlel, II, 93; el-Besevî, el-Ma'rife, II, 808; en-Nesai, İşre, 178.

350 İbn Kayyım, Ahbaru'n-Nisa, 10.

351 el-Isbehânî, el-Eğânî, XII, 326-327.

352 (SAVAŞ, 1996),s. 140-147

7—Beklenti sorunu

Cahil insanların, hayata dair hemen her konuda kendilerine belirledikleri cahilâne ölçüleri vardır. Bu ölçülerin ortak özelliği ise, her birinin sadece dünyevi menfaatleri en fazlasıyla elde edebilme üzerine kurulmuş olmasıdır. Birbirlerini, manevi güzelliklerini, ruhlarındaki derinliği, ahlak zenginliğini görüp sevecekleri birer nimet olarak değil; yüksek derecede çıkar sağlayabilecekleri bir menfaat aracı gibi görürler. Bu nedenle de dostlarını, arkadaşlarını ve hatta hayatlarının sonuna kadar birlikte olacakları eşlerini seçecekleri zaman dahi, öncelikle bu ölçülerin olup olmadığına bakarlar. Bu kimselerin manevi özellikleri çıkara dayalı niyetler taşır.

Mesela karşılarındaki insanın; iyilikseverlik, fedakârlık, olgunluk, hoşgörü, affedicilik, mülayimlik, yumuşak başlılık, anlayış, uzlaşı ya da çalışkanlık gibi özelliklere sahip olmasını isterler.

Çünkü bu özelliklerin her biri, kendilerine fayda sağlayabilecek tavırlardır. Kendileri sinirlenecek, ama karşılarındaki insan her ne olursa olsun, sorun çıkarmayacaktır. Alttan alacak, anlayış gösterecek, hatta bu kişinin tüm olumsuz yönlerini görmezden gelip idare edecektir. İşte rahat yaşamak ve karşı taraftan menfaat elde etmek adına kimi insanlar dostluklarında bu gibi manevi özellikler de ararlar. Ancak bunların hiçbirini, gerçekte bu özellikleri değerli gördüklerinden dolayı istemezler. Beklentilerine karşılık bulmaktan başka hedefi ve yine kendisi için menfaatlerinden başka hiçbir şeyin değeri olmayan bu gibi kimselerin nasıl bir ahlaka sahip olduklarını ve durumun vahametini düşünmek gerekir.

Kişilerarası ilişkide beklentinin olmaması esastır. Hangi konu olursa olsun insanı yıkan beklentidir. Aile huzurunun sağlaması için insanın beklentilerinden, çeşitli özgürlüklerinden ve güçlü içgüdülerinin tatmininden büyük ölçüde vazgeçmesi gerekmek-

tedir. İsteklerini yeterince karşılayamadığı gibi yaşantısını meşru kılacak kaçış alanlarını da sağlayamayan ***"beklenti insanı"*** içgüdülerini yadsımak zorunda kaldığından mutsuzdur ve bu mutsuzluğundan kurtulabilmek için kendisini çıkmaza sokacak meşru olmayan yollara müracaat eder.

Mesela, aile konusunda beklenti karı ve kocanın kendi paylarına düşen sorumlulukları ve beşeri yönleri ile olması gerekenlerin sınırı tayin edemeyerek yüklenme denilen iticilikten kurtulmayınca kavgalar ve gürültüler aile hayatını sarsmaya başlar. Bu durum vahimleştiğinde boşanmanın oluşması kolaylaşır.

Aile konusunda; karı ve kocanın kendi paylarına düşen sorumlulukları ve beşeri yönleri ile olması gerekenlerin sınırını tayin edemeyerek, birbirlerine yüklenmeleri ve bununla birlikte başlayan kavga ve gürültüler yine birbirlerinden beklenti içerisinde bulunmalarının aile hayatını sarsan bir sonucudur. Neticeyi başkalarından bekleyen insan huzursuz olacaktır Fakat zorunlu sebepler denilen fıtratın gereği, insan sonuçta kavuşması gereken şeyi istemese dahi bulur. Çünkü kader kanunları gereği iyilik iyiliği, kötülük kötülüğü çeker.

Her şeyin bir karşılığının olduğu ve yine en son karşılığın ahrette olacağı düşünülerek beklentiden kurtulmalı ve böylece yapılması gereken bireysel vazifeler yerine getirilmelidir. Bu hali kazanmanın insanın mutluluğundan başka bir sonucu olmayacaktır. Mazlum ve mağdur olmak istenilen bir şey olmamakla birlikte aile kurumunda en son sınıra kadar dayanmak gerektiği düşüncesiyle hareket edilmelidir. Bunu başarmak ise *"beklenti"* belirtilerinden uzaklaşmak ile olur.

Çok sevdiğinde karşısındakinden de aynı derecede sevgi görmek gibi ve daha birçok duygusal beklentiler içerisinde olan kimi insanlar çoğu zaman hayal kırıklığına uğrarlar. Kişi karşısındakinin kendisiyle aynı anda aynı duyguları hissedip paylaşmasını beklese de gerçek hayatta bu istek hayalin ötesine geçemez.

Allah Teâlâ kullarını gerek ruhsal, gerekse fiziksel yönden apayrı yaratmışken kişinin bu konudaki hayalperestliği üzüntüden başka bir şey getirmeyecektir.

[Sevgililerinin kendileri için değeri olmadığını düşündükleri

zaman sararan kadınlardır; sevgilileri için bir değeri olmadığını düşününce sararan erkeklerdir. Burada bütün kadın ve erkeklerden söz ediliyor. Güvenin ve güç duygusunun insanları olarak bilinen böyle erkekler hırslandıkları zaman utanıp kendilerinden şüphelenirler; bununla birlikte böyle kadınlar kendilerini hep zayıf, erkeğe vermeye hazır olarak hissederler, ama tutkunun istisnai durumunda gururlarını ve güç duygularını gösterirler... "*bana* kim layıktır?" diye soran.][353]

[Durum bir dağa benzer ve bizim fiillerimiz de, o dağa karşı bağırmak gibidir. Meselâ bir kimse dağa karşı ***"Efendim!"*** diye bağırsa, dağdan *"Efendim!"* diye o sesin aksi gelir ve eğer ***"Eşek!"*** diye bağırsa, dağdan da *"Eşek!"* aks-i sadâsı gelir.] [354]

[Şimdi 43 yaşında olan reklam yazarı ***Laura Doyle***, kendisinden on yaş büyük Internet tasarımcısı eşi John Doyle ile yıllar sonra yeniden mutlu olabilmelerini ***"kocasına teslim olmanın"*** sağladığını söylüyor. Hem de onun bahsettiği teslimiyet, cinsellikten duygusallığa uzanan çok geniş yelpaze:

"Bütün gayeniz kocanızı memnun etmek olsun, kendiniz için bir beklentiniz olmasın!" diyor esasen kadınlara. Laura'nın hikâyesi, ondan on üç yıl önce, Laura ve John Doyle'un evliliklerinin dördüncü senesinde başlıyor. Bir şeylerin yolunda gitmediğini fark eden ve son çare olarak grup terapileri ile Amerikalıların buluşu, tipik ***"evliliği kurtarma"*** seansları arasında koşturan Laura, buradan da bir sonuç alamayınca, en nihayetinde esas yöntemin büyükannesininki olduğuna karar verir. Mutlu bir evliliğe giden yolun, kocasının söylediği her şeye ***"evet"*** demekte saklı olduğunu keşfeder. Bu büyük keşiften itibaren, ilişkilerindeki her şey tam tersine dönüyor. Terapistlerin sürekli yinelediği ***"sorunları konuşup tartışarak çözümleme"***nin büyük bir yalan, ilişkide sözü geçer bir birey olarak ayakta kalmaya çalışmasının baştan kaybedilmiş bir savaş olduğunu görüyor çünkü. İhtiraslarını bir tarafa bırakıp yaşayarak bulduğu bu yeni metot, önce Laura'nın evliliğini kurtarıyor. Sonra da Laura, başka mutsuz

---

[353] Firedrich Nietzsche - Tan Kızıllığı, Birinci Kitap, b.403
[354] (KONUK, et al., 2006), c.1, s. 154

kadınlara tutku ve aşk dolu evliliğin ipuçlarını vermeye yöneliyor. Hem de feminist yaratıkların ***"kölelik"*** olarak gördüğü bu yöntemi, ülkenin dört bir yanında yoğun bir ilgiyle karşılanan seminerleri ve Internet'teki sitesiyle de süsleyerek. Laura'nın kendi imkanları ile bastırıp elden ele dağıttığı (The Surrendered Wife: A Practical Guide to Finding Intimacy, Passion and Peace with Your Man) ***"Kocasına Teslim Olan, Kadın: Erkeğinizle Yakınlık, Tutku ve Barış Sağlamaya Giden Pratik Yol"*** adlı kitabı, binlerce ABD'li kadının ardından giderek dünya kadınlarının da elkitapçığı olma yolundadır.

ABD'de birçok çiftin evliliğine sihirli bir değnek gibi dokunan kitabın elde ettiği başarı kabul etmez bir durumdadır. Laura, konuyla ilgili seminerlere de başlamıştır. Bu seminerlerin falda ve etkisi hususunda ise, cevap Laura Doyle'un izinden gidip evliliğinde mutluluğu yakalayan ***"kocasına teslim olmuş"*** kadınlardan geliyor:

Carole Fitzgerald ***"Bu seminerler sonrasında farkına vardım ki aslında evliliğimdeki en büyük sorun, benmişim"*** diye anlatıyor. Evliliğinin bir batağa saplandığını görünce, bir arkadaşının tavsiyesi üzerine Laura Doyle'un seminerine katılmış ve hayatı değişmiş.

Bayan Fitzgerald ***"Olaylara başka bir açıdan bakmayı öğrendim. Kocamı olduğu gibi kabullenip ona her anlamda güvenmem gerektiğini kavradım"*** diyor ve ekliyor: ***"Bir zamanlar aşık olduğum bir adamı değiştirmeye çalışmam çok saçmaydı aslında."***

Laura Doyle'un ***"Huzurlu"*** bir evlilik ile ilgili ***"Deneme yanılma"*** metoduyla elde ettiği tespitleri:

"Eğer kendinizi kocanızdan daha üstün görüyor; kocanız söylediğiniz her şeyi yaptığı takdirde sorunların biteceğine inanıyor, ya da o küçük bir erkek çocuğuymuşçasına anne tavrı takmıyorsanız Laura Doyle'a göre sizin de eğitilmeniz gerekiyor. Çünkü bu seminerler sizin yeniden beraber gülebilmenizi; para konusunda tartışmaların son bulmasını; dahası yeniden kocanızla büyük bir aşk yaşamanızı sağlayacak! Laura Doyle öyle diyor. Yine de

Laura, kendini hâlâ bir feminist olarak tanımladığını söylüyor üstelik, ve açıklıyor:

"Çünkü teslim olmak demek; erkeğin kölesi olmak anlamına gelmiyor. Feministlikte gaye kadının, menfaati, huzuru ise bunlar fazlasıyla sağlanıyor "

"Hayatım boyunca John'a ne yapması gerektiğini söyledim. Ama ben üsteledikçe, o kendisini geri çekti ve isteklerimin tam tersini yapmaya başladı."

"Kocanızın hayatına müdahale etmeyin; fiziksel, finansal ve duygusal denetimi tamamen ona bırakın; düşüncelerine saygı gösterin; kendinizi ifade ederken ona baskı uygulamayın; ve size gösterdiği ilgiyi takdir edin, aldığı hediyeleri coşkuyla karşılayın..."

Ancak Laura'nın sözünü ettiği *"teslim olunası erkekler"*in tacizkâr, sapık ya da dengesiz olmaması gerekiyor. Size ya da çocuğunuza fiziksel şiddet uygulayan, uyuşturucu bağımlısı, güvenliğinizi tehdit eden ya da sadece güven hissi uyandırmayan erkeklerden uzak durmanızı tavsiye ediyor Laura. ***"BU TARZ ERKEKLERE 'TESLİM OLMAK' BİR YANA, ONDAN DERHAL AYRILIN"*** diye uyarıyor. Karar bu noktada size kalmış.

"Boşanma oranlarının böylesine arttığı bir dönemde Laura sayesinde evliliğimi kurtardım" diyenlerin sayısı hiç de az değil. Tek yapmaları gereken ise, kocalarına sonsuz bir güvenle kendilerini bırakmak.][355]

Allah Teâlâ buyurdu ki; ***"Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, '(eğlence türünden) tutkulu bir oyalama', bir süs, kendi aranızda bir övünme (süresi ve konusu), mal ve çocuklarda bir 'çoğalma tutkusu' dur. Bir yağmur örneği gibi; onun bitirdiği ekin ekicilerin (veya kâfirlerin) hoşuna gitmiştir, sonra kuruyuverir, bir de bakarsın ki sapsarı kesilmiş, sonra o, bir çer-çöp oluvermiştir. Ahirette ise şiddetli bir azap; Allah'tan bir mağfiret ve bir hoşnutluk (rıza) vardır. Dünya hayatı, aldanış olan bir metadan başka bir şey değildir."*** [356]

[355] (AVCI, Kasım 2007), s. 439-
[356] Hadid, 20

8—Kıskançlık

Kıskançlık, insanoğlunun en tabii duygularından biridir. Kıskançlık, sevilen birinin başkası ile paylaşılmasına katlanamamaktır. Ayrıca kıskançlık, beklenen ilgi, sevgi ve şefkat eksikliğine karsı verilen doğal bir yanıttır. Bireyin sakladığı kızma duygusu, gücenme olarak da tanımlanabilir.

[Kıskançlık davranışı da bir yönüyle cimrilik ve bencillik davranışlarıyla örtüşür. Çünkü bir anlamıyla kıskançlık, elden kaçırmak ve yoksun kalmak korkusuyla işlevsel bir davranıştır.[357] Kıskanan insan başkasında olanı onun kaybetmesi yahut zarar görmesi pahasına da olsa isteyebilmektedir. Kur'ân-ı Kerim'deki Yusuf aleyhisselâmın kardeşleri tarafından kıskanılması olayı buna örnek olarak verilebilir.[358]

Adler, kıskançlığın temelinde derinliğine ve güçlü bir aşağılık duygusu yattığını söyler.[359] Buna göre kıskanan kimse, eksiklik duygusu ve kıskanılan özelliğe sahip olma yönelimi ile hareket ettiğinden, kendi çıkarını önceleyen, benliğini öne çıkarma eğilimінde olandır. Bundan ötürü kıskançlık ben-merkezcil ve hastalıklı bir yönelimdir.

Kur'ân-ı Kerim bu düzlemdeki bir kıskançlığı, şu ayette de görülebileceği üzere, olumsuz bir yönelim olarak değerlendirir ve yapılmamasını ister:

"O halde Allah'ın kimilerinize diğerlerinden daha fazla bağışladığı nimetlere göz dikmeyin. Erkekler kendi kazançlarından bir fayda sağlarlar, kadınlar da kendi kazançlarından...Bu nedenle lutfu(ndan size bahşetmesini) Allah'tan dileyin; şüphesiz Allah, her şeyin tam bilgisine maliktir." [360]

Kur'ân-ı Kerim başkalarını kıskanmak ve ellerinde olana sahip olmak yerine, o nesnenin veya özelliğin var edicisi olduğuna

---

[357] HANÇERLİOĞLU, Orhan, *Ruhbilim Sözlüğü*, 2. Basım, İstanbul, 1993, s. 229.

[358] Yusuf, 8-9.

[359] ADLER, *Yaşama Sanatı*, (çev. Kâmuran Şipal), 3. Basım, İstanbul, 1992, s. 97.

[360] Nisa, 32.

inanılan Allah'a yönelmeyi ve ondan istemeyi ve paylaşımı öngörmektedir. Nitekim inanan bireyin ruh sağlığı açısından bu davranış hem daha olumlu, hem de bu yüzden stres yaşamasının engellenmesi bağlamında önemlidir.][361]

Duygusal kıskançlık/cinsel kıskançlık

Kıskançlığın en önemli belirleyicilerinden birisinin ***"durumsal değişkenler"*** olduğu gerçeğinden yola çıkılarak yapılan bir sınıflandırmaya göre kıskançlık ikiye ayrılır; ***duygusal ve cinsel kıskançlık.***

Cinsel kıskançlık, bireyin eşinin bir başkasıyla cinsel beraberlik yaşadığını bilmesi ya da bundan şüphelenmesi sonucunda yaşanan kıskançlıktır.

Duygusal kıskançlıksa, bireyin eşinin bir başkasına duygusal olarak bağlandığını bilmesi ya da bundan şüphelenmesi durumunda ortaya çıkan kıskançlık türüdür.

Duygusal ve cinsel kıskançlığın tetikleyicileri

Cinsel kıskançlığı tetikleyen, yani, eşin bir başkasıyla cinsel beraberlik yaşadığını açığa çıkaran ya da bu yönde bir kuşku doğmasına yol açan davranışlar şu şekilde sıralanabilir;

1—Çiftin cinsel yaşamının "özel"liğine aykırı olan bazı fiziksel işaretler (eşin bir başkasıyla fiziksel yakınlığa girdiğine işaret eden bir koku).

2—Cinsel aldatmayı açığa vurma (eşin bir başkasıyla cinsel beraberlik yaşadığını itiraf etmesi).

3—Cinsel yaşamın alışılmış sıklığının ve biçiminin değişmesi (eşin farklı cinsel deneyimler teklif etmesi).

4—Artan cinsel ilgi ve duyguların abartılı bir şekilde açığa vurulması (eşin daha sık cinsellikten konuşması, her zamankinden daha sık sevgisini dile getirmesi).

5—Cinsel isteksizlik ve sıkılma (eşin her zamankinden daha az cinsel yakınlaşma başlatması)

---

[361] (KARACOŞKUN, Haziran 2005.)

Duygusal kıskançlığı tetikleyen yedi davranış vardır. Bunlardan aşağıda sıralanan ilk üçü ***"ilişkisel yakınlığın azaldığı"*** na ve geriye kalan dördü de ***"eşin iletişimsel özelliklerinin değiştiği"*** ne işaret etmektedir:

1—İlişkisel doyumsuzluk ve aşkın yitimi (eşin başkalarıyla da görüşmek istediğini belirtmesi).

"Duygusal olarak bağlı olduğumuz kişinin yerimize başka birini koyduğunu gördüğümüzde ait olma duygusunu ve olumlu benlik anlayışımızı kaybetme tehlikesi yaşarız. Bu da kıskançlığın ortaya çıkmasına yol açar. Yine bazı insanlar diğerlerine göre daha fazla kıskançlık yaşarlar."

2—Duygusal ihmal (eşin özel günleri unutması ve sevgisini dile getirmemeye başlaması).

3—Beraber zaman geçirmede isteksizlik (arkadaş toplantılarına eşini davet etmemeye başlama).

4—Pasif reddetme ve düşüncesizce davranışlar sergilemeye başlama (kaba davranışlar sergileme, daha az sevgi-saygı gösterme).

5—Öfkeli, eleştiriye dayalı ve sorgulayıcı iletişime girme (eşin sık sık yıkıcı eleştirilerde bulunması ve tartışma çıkarmaya çabalaması).

6—Belirli bir birey hakkında konuşmaktan kaçınma (eş ile o kişi arasında bir ilişki olduğu kuşkusuna yol açtığı belirtiliyor).

7—Suçlu ve kaygılı bir iletişim tarzı benimseme (aşırı gergin davranma ya da çok hoşgörülü ve affedici davranma).

Her iki kıskançlık türünü de tetikleyen iki davranış türü ise; ***"kayıtsız*** (apathetic)[362] ***iletişim"*** ve ***"üçüncü bir kişiyle kurulan iletişime işaret eden davranışlar"***.

Kayıtsız iletişimde, eş ilişkiye kayıtsız kalmakta, duygusal ve cinsel anlamda eşinden uzaklaşmaktadır. Bunun yanında, eşin üçüncü bir kişiyle anılması ya da bireye bir başkasının adıyla hitap etmesi gibi durumlar da her iki tür aldatmayı tetiklemektedir.][363]

---

[362] **Apathetic:** duygusuz, duyarsız; ilgisiz

[363] (MADRAN, 2008;)

Kıskançlıkta kadın-erkek farkı

[Kadın ve erkek kıskançlığı farklı algılar ve farklı tutumlar sergiler:

"Kadınlar kıskançlık duygularını kabul ederken, erkekler genellikle inkâr ederler.

Kadınlar eşlerinin bir başka kişiyle duygusal yakınlaşma olmadan sadece cinselliği yaşamalarını, ilişkilerini sürdürme uğruna katlanabilirken, erkeklerse eşlerinin cinsellik olsun ya da olmasın karşı cinsi beğenmelerini bile kıskanırlar.

Ayrıca kıskançlık ortaya çıktığında kadınlar genelde kendilerini suçlarken, erkekler kıskançlıklarından dolayı tipik olarak eşlerini veya üçüncü kişiyi suçlarlar."] [364]

[364] Psikolog Aslıhan Tokgöz TOZLU

"Öz"lük "Üvey"lik "ortaklık" Sorunu

Kadın hayatını etkileyen en büyük sorunlar; ***"öz"lük "üvey"lik*** ve paylaşım içerisinde olduğu başka kadınların bulunmasıdır. Bu kadının yaratılışında Allah Teâlâ tarafından konulmuş bir özellik olduğunu kabul etmek zorundayız. Tarihi açıdan incelendiğinde kadının bu konuda hatalara düştüğünü ve çözüm üretmede zorlanıldığını görmekteyiz. Öyle ki dini faktörlerin dahi yetersiz kaldığı sorunların çözümü için şahsiyet geliştirici etkenlerin devreye sokulduğu durumlarda bile erkeğin aciz kaldığı söylenebilir.

Örnek insan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selemin aile hayatında dahi ***"öz"***lük ***"üvey"***lik ***"ortaklık"*** la ilgili sıkıntıların olması fakat O'nun bu konuyu idare, sukut ve sabır ile geçiştirmesi ve konuyla direk ilgili ayetlerin son döneme kadar gelmeyişinden yola çıkarak ***"öz"***lük, ***"üvey"***lik, ***"ortaklık"*** kadın için noksanlık olmayıp fıtratının bir gereğidir diyebiliriz. Bu halden kadınların kurtuluşu da yoktur. Kadın aklının bu konularda hislerine kurban olduğu bir hakikattir. Hz. Mevlana kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz buyurdu ki;

[***Hz. İsa'nın benimsediği yol, yalnızlığı tercih etmek ve arzuları körleştirmek için çalışmaktı. Hz. Muhammed'inki ise, insanlarla birlikte yaşamak, kadın olsun erkek olsun, onlardan gelecek sıkıntı ve zahmetleri göze almaktır. Bunlar arasında evliliğin yükü, kadının giyim kuşam masrafları gibi, hatıra gelen gelmeyen birçok zorluklara katlanmak da söz konusudur. Muhammed'in yoluna gidemiyorsan İsa'nın yoluna git de bir***

uğurdan mahrum kalma.][365]

"Öz"lük, ***"üvey"***lik ***"ortaklık"*** sorunu ve kıskançlık noktasında büyük çileler çeken Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selemin bu konuda yaşadığı son olayın anlatıldığı aşağıdaki kıssa bu durumun çözümüne açıklık getirecektir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selem beşerilikten ayrılmadığı gibi çocuklarının, hanımlarının ve diğer arkadaşlarının da beşerilikten sıyrılmalarını beklememiştir. O, kadın ve erkek cinsinin fıtratını çok iyi biliyordu. Öyle ki kıskançlıkta ileri giden ne Hz. Aişe radiyallâhü anha ve ne de öteki zevcelerine baskı yaptı. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selem kendisini sıkmadan, kahretmeden Hz. Aişe radiyallâhü anhanın fıtratına icabet ederken yine kendisine bir külfet olan kıskançlıklarını zevcelerinin kadınlığa mahsus meşgaleleri, hissî halleri olarak kabul etti. Onlar kendilerine tanınan müsamahaya rağmen ileri gittiklerinde Allah Teâlâ kulu ve rasülünün çilesine dur emrini gönderdi:

"Ey Nebi! Eşlerine şöyle söyle: Eğer dünya hayatını ve süslerini istiyorsanız gelin size bağışta bulunayım ve güzellikle salıvereyim. Eğer Allah'ı, rasülünü, ahiret yurdunu istiyorsanız bilin ki, Allah içinizden iyi davrananlara büyük ecir hazırlamıştır." [366]

Yine İslâm, fıtratın bu konuda yanlışlığa meyilli oluşundan dolayı ***"evlatlık"*** müessesesini kaldırmıştır.

---

[365] Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Fîhi Mâ Fîh,* ter.: Ahmed Avni Konuk, haz.: Selçuk Eraydın, İz Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 81-85.

[366] Ahzab, 28-29

Hz. İbrahim'in Annesi Mısırlı MARİYE radiyallâhü anhanın çektiği sıkıntılar [367]

Mısırlı Mâriye Resülullah'ın Hayatına Nasıl Girmişti?

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin evinden uzak ***"El'âliye"*** de kadınlarından birisi oturmakta idi ki, bu hâtûn, mü'minlerin anası sıfatını almamış ise de onlardan fazla olarak Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin oğlu İbrahim'in annesi olmak şerefine mazhar olmuştu.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin mescidi şerifinin çevresindeki evinde oturmuyorsa da o ev ile sakinleri üzerindeki tesiri büyüktü. Bu tesiri kavramak için aleyhinde Resûlullah zevcelerinin toptan ayaklandıkları yegâne kadın olduğunu hatırlamak kâfidir. Hatta eğer ***"Ey Peygamber, Allanın sana helâl ettiğini, neden zevcelerini memnun etmek kastiyle haram ediyorsun?"*** [368] mealindeki ayetler nazil olmasaydı, Mâriye'yi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme haram etmeğe muvaffak olacak gibiydiler.

Bu kadın kimdir? Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin hayatına nasıl girmiştir ve o hayattaki mevkii nedir?

Yukarı Mısır'da Nil nehrinin doğu kıyısındaki Hafen köyünde ***"Şemun'un kızı Mâriye"***, Mısırlı bir baba ile Rum -Hıristiyan- bir ananın kızı olarak dünyaya geldi.

Gençliğinin ilk çağında kız kardeşi Şirin ile beraber Mısır Hükümdarı Mukavkis'in sarayına gelmeden evvel hayatını o köyde geçirdi.

Mukavkis'in sarayında iken Arap yarımadasında yeni semavî bir dine davet eden bir rasülün çıktığını duymuştu ve ***"Hatip Bin Beltea"*** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem tarafından;

---

[367] (Prof. Aişe ABDURRAHMAN), s. 135-143

[368] Tahrim,1

Mukavkis'e yazılmış bir mektupla Mısır'a geldiği zaman Mâriye o sarayda bulunuyordu.

Saraya alınan Hatib, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin mektubunu Mısır hükümdarına verdi. Mektubun meali şudur: -

"Esirgeyen bağışlayan ulu Allah adına,

Abdullah oğlu Muhammed'den Mısırlıların büyüğü Mukavkis'e,

Doğru yolu tutanlara selâm. Ben seni İslâm dinine davet ediyorum.

Müslüman ol. Selâmete erişirsin. Allah Teâlâ sana sevabını muzaaf olarak verir. Eğer yüz çevirirsen bütün Mısırlıların günahı senin boynunadır.

Ey Ehl-i Kitap, yalnız Allah Teâlâ'ya itaat edeceğinize, başkasını ona ortak tanımayacağınıza ve insanlardan bir tapılacak ittihaz etmeyeceğinize dair aranızda âdil bir söze geliniz.

Eğer onlar yüz çevirirlerse deyiniz ki: Şahid olunuz, biz Müslümanız."

Mukavkis mektubu okudu. İtina ve ihtiram ile katladı, fildişinden bir kutuya koyarak cariyelerine uzattı.

Hatib'e, Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden bahsetmesini söyledi. Hatib'in anlattıklarını iyice dinledi. Sonra kâtibini çağırdı, ona cevabını yazdırdı:

"Mektubunu okuyup mealini ve beni nelere davet ettiğini anladım. Bir rasül daha zuhur edeceğini biliyor ve onun "Şam" diyarından çıkacağını sanıyordum.

Elçini büyüklüğünü kabul ettim. Sana hediye olarak Mısırlılar nezdinde itibarlı olan iki cariye, elbiseler ve bir at gönderiyorum. Sana selâm..."

Mukavkis mektubu Hatib'e verdi. Mısırlıların kendi dinlerine çok bağlı olduklarını söyleyerek ikram etti. Ayrıca olup bitenleri Mısırlılardan gizlemesini tavsiye etti.

Hatib, refakatinde Mâriye ile kardeşi Şirin ve bir köle, bin miskal altın, Mısır dokumasından yumuşak bir elbise, eğeriyle beraber bir at, cins bir merkep, meşhur "Benhe" balından ve öd, anber, misk gibi güzel kokulardan bir miktar bulunduğu halde yola çıktı.

İki Genç Kadının Gönülleri İslâm Peygamberine Açıldı

İki kız kardeş yurtlarından ayrılırken büyük bir teessür içinde idiler. Sevdikleri "Nil" nehrinin manzarasını içlerine sindire sindire gidiyorlardı. Vadi gözden kaybolurken, gözlerinin hayata açıldığı, çocukluk ve gençliklerinin geliştiği toprağa yaşlı birer veda nazarı attılar.

"Hatib", Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden bahsetti onlara. Bu sözler Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme inanan, O'nun izinden giden samimî bir sahabenin sözleri idi.

İki genç kadın işittikleri şeylere tutuldular ve gönülleri İslâm'a ve İslâm rasülüne açıldı.

Kureyşlilerle anlaşma imzalayan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, "Hudeybiye"den döndüğü sırada "Hatib"in kafilesi de Medine'ye ulaştı.

Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Mukavkis'in mektubunu ve Mısır'ın hediyesini kabul etti. Mâriye'yi beğenerek onunla iktifa etti. Kardeşi ***"Şirin"*** i hususî şâiri ***"Hasan Bin Sabit"***e hibe etti.

Güzel ve genç bir kadının Nil toprağından hediye olarak Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme geldiği ve camie yakın olan "Harise Bin El-Numan"ın evine misafir edildiği haberi Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ev halkına derhal yetişti.

Hz. Aişe radiyallâhü anha, önceleri Mâriye'ye kıymet vermedi. Lâkin sonraları, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin Mısırlı genç kadına çok uğradığını, yanında fazla kaldığını görünce, kocasının o beğenmedikleri kadına gösterdiği ihtimamı dikkatle tetkike başladı.

Bir Hayal Ve Bir Ümit

Bir seneye yakın bir zaman geçti. Mâriye radiyallâhü anha, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem yanındaki talihinden memnundu. Bütün ümit ve düşüncelerini, hatta bütün varlığını, mukadderatının kendisini sözleşmeden bağlamış olduğu Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme hasretmişti. Bütün gayesi O'nun nazarında kazandığı mevkii ebede kadar muhafaza etmek ve onun teveccüh ve rızasını devam ettirmekti.

Mâriye, şahsiyetinde Mısır'ın büyüsünü, etrafında Nil'in ıtırlı kokusunu, aklında fâniliğe karşı gelen ve ebediliğe göz diken büyük dedelerinin zekâsını taşıyordu. Üstelik ona hoş sohbet ve güzel sözler yetiştiren coşkun bir kaynağı bulunuyordu. Bazen kendini Hz. İsmail aleyhisselâmın annesi ***"Hacer"***e benzetiyordu. Zira ***"Hacer"*** de kendisi gibi Mısırlı idi, o da Hz. İbrahim aleyhisselâma oğlu İsmail'i getirdiği gibi kendisi de Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme bir evlât getirecek mi?

Lâkin heyhat!.. Bu ümit, hakikat olmaktan ne kadar uzak, daha doğrusu imkânsızlığa ne kadar yakın!..

Hadice radiyallâhü anha vefat edeli beri Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem on kadınla evlenmişti. Onlar arasında genç ve zinde kadınlar ve çocuk sahibi olan da vardı. Lâkin hepsinin rahimleri tutuklaşmıştı. Resûlullah altmış yaşına yaklaşmıştı. Müteaddit zevcelerle kurak geçen senelerden sonra, evlât temennisini bırakmış gibi görünüyordu. Acaba, ***"Hacer"*** in, İsmail'e anne olduğu gibi kendisi de anne olacak mı? Bu vehimden daha hafif bir emel, seraptan daha boş bir ümitti.

Bir Müjde

Mâriye Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin hayatında ikinci senesine girerken hâlâ ***"Hacer"*** ile İsmail'i hatırlamaktan geri kalmıyordu. Nihayet Mâriye birdenbire kendinde gebelik alâmetleri hissetti. Fakat hislerini tekzib etti. İnanamıyordu. Acaba bir hakikat mi, yoksa uyanık bir rüya mıdır? Mâriye radiyallâhü anha bunu bir türlü kestiremiyordu.

İçindekileri bir, iki ay gizledi. İlk alâmetler daha açık bir şekil alınca kardeşi ***"Şirin"*** e ifşa etti. ***"Şirin"*** ona meselede evham yahut ona benzer bir şey bulunmadığını, hissettiği şeyin canlı bir cenin olduğunu söyledi. Mâriye sevincinin şiddetinden bayılacak gibi oldu. Neşeli bir rüya içinde kendinden geçti. Resûlullah yanına geldiği zaman bu mühim sırrı ona açıkladı.

Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem o güne kadar "Mâriye"de gördüğü rahatsızlık, can sıkıntısı ve iştahsızlığı hatırladı. Bunlar her gebeliğinin ilk devresinde Hatice'de de görmüş olduğu durumların aynısı idi.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem sevinçten aydınlanan yüzünü kaldırdı. Sevgili kızı Zeyneb'i kaybedişinin akabinde kendisine bu güzel teselliyi ihsan eden Allah Teâlâ'ya şükretti.

Mâriye, ilk günlerde gebe olmasından şüphelendiğini söyleyince Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, ona Zekeriya Aleyhisselâm'a dair olan şu mealdeki âyet-i kerimeyi okudu::

"Zekeriya, Allahım dedi, ben nasıl evlât sahibi olabilirim? Karımın çocuğu olmuyor. Ben ise çok yaşlandım. Cenab-ı Hak buna cevaben: Bu benim için kolaydır. Daha önce seni yoktan var ettim".[369]

Bunun arkasından şu mealdeki ayetleri de okudu:

"Konuksever Hz. İbrahim'in kendisi ile misafirleri arasında geçenleri duydun mu? Bu misafirlerden şüphelenen ve korkan Hz. İbrahim onlara semiz bir dana kesip-takdim etti ve yemelerini söyledi. Yanına girerken onu selâmlayan misafirler, İbrahim'in kendilerinden kuşkulandığını sezince ona:

"Korkma, biz, sana bir evlâdın olacağını müjdelemek için geldik."

Demişler. Bunu duyan eşi yüzünü çevirerek: ,

"Ben, çocuğu olmayan bir ihtiyar kadınım. Benim nereden evlâdım olacak?..."

Onlar: "Cenab-ı Hak öyle buyuruyor," dediler. "O hâkimdir ve her şeyi bilir."[370]

Mâriye radiyallâhü anha gülümseyerek, sıhhat ve zindelik fışkıran-gençliğiyle övünür gibi bir tavırla:

"Fakat ben ihtiyar bir kadın değilim Ya Resûlallah. Dedi. İkisinin de yüzü sevinç ve gıpta ile parladı. Bu haber Medine'de hemen yayıldı. Bu haberin Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin zevceleri üzerinde yarattığı elemli tesiri anlatmağa hacet yok.

Aralarında Hz. Ebubekir ile Ömer radiyallâhü anhümanın kızları da bulunan bu sayın hatunlar, evlâd getirmekten mahrum iken, Mısırlı cariye bu nimete erişsin!..

Bunu bir türlü hazmedemeyen zevcelerin kıskançlıkları son

---

[369] Meryem, 8-9

[370] Hicr, 51-55

haddini buldu. Ne söyleyeceklerini, ne yapacaklarını bilemediler ve “Mâriye”yi kendisinden evvel Hz. Ayşe radiyallâhü anhanın itham edildiği şeyle itham eden iğrenç bir dedikodu yaydılar.

Masumluğuna şahadet eden bir ayetin gökten gelmesine “Mâriye”nin ihtiyacı yoktu. Çünkü kendisiyle itham -edildiği uşağı, erkeklikle ilgisi olmayan birisi idi.

Mâriye'nin selâmet ve rahatını, kendisiyle bebeğinin sıhhatini emniyet altında bulundurmak için Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem onu Medine civarındaki El'âliye'ye onları nakletti.

Hz. Ayşe radiyallâhü anha diyor ki:

“….Mâriye'yi kıskandığım kadar hiçbir kadını kıskanmadım. Çünkü çok güzeldi, kıvırcık saçlı ve cazibeli idi. Rasûlullah ona hayran olmuştu. İlk geldiği zaman onu Harise İbn’ül Numan'ın evine misafir etmişti. Komşumuzdu. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem gece ve gündüz vakit buldukça onun yanına gidiyordu. Korkunca da onu El’aliye semtine nakletti ve orada sık sık ziyaretine gidiyordu. Bu durum bizi üzüyordu.”

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem onu himaye ve siyaneti altında tuttu. Kardeşi Şirin de bebeğin hayata gözlerini açıncaya kadar aynı şeyi yaptı. Hicretin sekizinci senesinin zilhicce ayında bir gece doğum saati geldi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem “Mâriye”nin ebesi Selma Ümmü Râfi'i getirdi. Sonra evin bir köşesine çekilerek namaz ve niyaza daldı.

“Ümmü Râfi” yanına gelip bir erkek evlâdının doğduğunu müjdeleyince ona cömertçe ihsanda bulundu. “Mâriye”nin yanına gidip onu tebrik etti. Sonra pak evladını sevinç ve sevgi ile kolları arasına alıp teyemmünnen[371] nebilerin dedesi Hz. İbrahim aleyhisselâmın ismiyle adlandırdı. Medine'nin halkına sadakalar dağıttı. Bebeği sütannesine emanet ederek kendi sütü çekilirse çocuğunu sütleriyle beslesin diye ona yedi keçi verdi.

Hoş görünme, yapmacık tavırlardan müteşekkil bir kül tabakası altında için için yanmağa devam eden ateş, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin “Mâriye” ile Hafsa'nın evinde buluştuğu gün parlayarak alev alev yükselmiş, Rasûlüllah sallallâhü

[371] **Teyemmünen:** Uğur sayarak. Teyemmün ederek.

aleyhi ve sellemin "Mâriye"den el çekip kendine haram etmesi hikâyesinde olanlar olmuştu.

İşin tahmin ettiklerinden daha ileriye gittiğini, Mâriye'ye kazdıkları kuyuya kendilerinin düşmekte olduklarını gören zevceler Allah'ın merhametine Resulünün affı yetişmezse kendilerini bu akıbetten hiçbir şeyin kurtaramayacağını anlayarak mahzun ve nadim kendi kabuklarına çekildiler.

Mâriye İbrahim'i doğurduktan sonra, emeline kavuştuğunu hayal ediyordu.

Ve işte kıskançlık mihneti kendisi için hayırlı bir netice ile sona erdi. "Mâriye"yi kendine haram etmişken, Resûlullah, tahrim (haram kılma) âyetlerinin nazil olması üzerine tekrar yanına gelmişti. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi sevindirecek, Hadice'nin evlâtlarından kaybettiklerinin acısını dindirecek bir evlât getirmesi kadar hiçbir şey Mâriye'yi mesut etmemişti.

Batan Ay

Lâkin Mâriye'nin saadeti bir seneden fazla sürmedi. Büyük mihnet ve acı matem devri geldi. İbrahim iki yaşını doldurmadan hastalandı. Bu durumdan endişe eden annesi hemşiresi Şirin'i çağırdı. İkisi çocuğun başucunda gece gündüz durmadan ona baktılar. Lâkin, hasta yavrusunda hayat yavaş yavaş sönmeğe başladı. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem gelip, çaresiz ve kalben mahzun bir halde, can çekişmekte olan evlâdını annesinin kucağından kendi kucağına aldı. Ölümün ıstırabını çeken -biricik oğluna- bakarken gözyaşları döktü. En nihayet küçük yavru son nefesini verdi.

İbrahim aleyhisselâmın naşını annesinin evinden küçük bir yatak üzerinde kaldırıldı. Arkasından Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ile sahabeler bulunduğu halde ***"Cennet'ül Bâki'"*** mezarlığına götürüldü. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem namazını kıldı, kendi eliyle kabrine yatırdı, üzerini toprakla örterek suladı.

Cenazeyi teşyi edenler sessizlik içinde şehre dönerlerken, tesadüfen güneş tutulup ortalık karardı. Bazıları ***"Güneş, İbrahim öldüğü için tutuldu"*** dediler. Bu söz Rasûlüllah sallallâhü aleyhi

ve sellemin kulağına gidince ashabına dönerek dedi ki:

"Güneş ile Ay, Allah'ın âyetlerindendir, ne bir kimsenin ölümüne tutulurlar, ne de yaşamasına..." [372]

Biricik oğlunun naşını toprağa verdikten sonra Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Allah Teâlâ'nın mukadderatına boyun eğerek, yarasını büyük kalbinde sakladı. Mâriye radiyallâhü anha ise evinde inzivaya çekilerek, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin kalbindeki yarayı kanatmamak için büyük bir sabır gösterdi. Fakat hicretin onuncu senesinde İbrahim'in vefatından sonra, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin günleri uzamadı, ertesi sene Rebiülevvel'in ilk günlerinde hastalandı ve Ulu Allah Teâlâ'ya kavuştu.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Hakk'a kavuştuktan sonra Mâriye beş sene yaşadı. Bu senelerini insanlardan uzak, inziva içinde geçirdi. Kardeşi Şirin'den başka kimse ile karşılaşmaz, Mescidi Nebevide Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin kabrine yahut oğlunun "Baki'" deki kabrini ziyaret ettiği günler haricinde evden çıkmazdı.

Mâriye radiyallâhü anha, Hakk'a kavuştuğu gün Emir-ül mü-minin Ömer Faruk radiyallâhü anh, Medine halkını toplayarak cenazesini kaldırdı, namazını kıldıktan sonra "Baki'" mezarlığında yatan oğlunun yanına defnettiler.

Her can ölümü tadacaktır. Elbette Mâriye de her canlı gibi ölecekti. Fakat Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin hayatına girmesi, O'nun zevceleri aleyhine ayaklanınca, göklerin kendisini himaye için müdahale etmesi ve nihayet Allah Teâlâ'nın kendisine İbrahim'in annesi olmak nasibini vermesi Mâriye için kâfidir.]

---

[372] [Buhârî, Küsûf 2, 4, 5, 13, 19, el-Amel fi's-Salât 11, Bed'ü'l-Halk 4, Tefsir, Maide 13; Müslim, Küsûf 1, 8, (901, 902, 903); Muvatta, Küsûf 1, (1, 186); Ebû Dâvud, 261, 263, 264, 265, (1177, 1180, 1187, 1188, 1190, 1191); Tirmizî, Salât 396, (561, 563); Nesâî, Küsûf 6, 7, 10, 11, (3, 127, 128, 129, 130).]

9-İtaatsizlik ahlaksızlık mı?

[Yüzyıllar boyu krallar, derebeyleri, endüstri patronları ve ana babalar itaat etmenin bir erdem, itaatsizliğin ise ahlâksızlık olduğu tanımında direndiler. Başka bir görüş açısı sunmak için bunun yerine şu tanımı da koyabiliriz: İnsanoğlunun tarihi itaatsizlikle başladı ve ne yazık ki itaatle sona erecektir.

İbrânî ve Yunan tarihlerine göre, insanoğlunun tarihinin tetikleyicisi ve etkeni ***itaatsizlik eylemi*** olmuştur. Âdem aleyhisselâm ve Havva, cennetin bir parçası olarak uyum içinde yaşamalarına rağmen imtihanın üstesinden gelmemişlerdi. Ana rahminde ceninin varoloşu gibi cennetin içindeydiler. İnsandılar ama henüz insan değildiler. Derken bütün bu düzen bir kurala karşı itaatsizlik etmeleriyle değişti. Dünya ile anne arasındaki bağlarını kopararak, göbek bağını keserek insan öncesi uyumdan insan doğdu. Böylece de bağımsızlık ve özgürlük yolunda ilk adım atılmış oldu.

İtaatsizlik Âdem ile Havva'yı özgür kıldı. Gözlerini açtıklarında birbirlerine yabancı oldukları gibi dış dünya da onlara yabancı ve düşmancaydı. İtaatsizlik doğa ile aralarındaki ilk bağı kopardı ve onları kişileştirdi. ***"İlk günah"*** Âdem aleyhisselâmı, yozlaştırmak şöyle dursun, onu özgür kıldı. Bu tarihin başlangıcıydı. Artık insanoğlu cennetten çıkınca kendi gücüne güvenmeyi ve bütünüyle insan olmayı öğrenmeliydi. (Özgürlüğün bedeli olan imtihan sırrıda bu şekilde açığa çıktı.)

Bu nedenle nebiler kurtarıcı öğretilerinde, insanın itaatsizliğini onayladılar. İnsan, ***"günahı"*** tarafından baştan çıkarılmamış, insan öncesi uyumdan kurtulmuştu. *Nebilere göre, tarih insanın insana dönüştüğü yerdir.* İnsan olma sürecinde insan; kendiyle, doğayla ve birlikte olduklarıyla yeni bir uyum oluşturana dek kendi sevgi ve akıl yetilerini geliştirir. Bu yeni uyum, ***"günlerin***

sonu" olarak tanımlanır ve insanların hem birbirleriyle hem de tabiatıyla barış içinde oldukları bir dönemdir. Bu, insanın kendi sebep olduğu ***"yeni" cenneti"*** dir. Ve ancak insanın tek başına hükmedeceği bir cennettir. Çünkü ***"eski cenneti"***ni itaatsizliği nedeniyle terk etmeye zorlanmıştır.

Tüm uygarlık İbrani mitindeki Âdem aleyhisselâm ile Havva örneğinde olduğu gibi itaatsizlik üzerine kuruludur. Eğer onların ***"suçu"*** olmasaydı insanlık tarihi de olmazdı. Âdem ve Havva gibi, itaatsizliği nedeniyle cezalandırıldı. Ama pişman olup af dilediler.

İnsan, itaatsizlik eylemleriyle tamamlamayı sürdürdü. Bu, yalnızca insanın dinsel gelişimi ile değil, kendi inançları ve vicdanları adına var olan güçlere hayır deme cesaretini gösterenlerle de oldu. Aynı zamanda zihinsel gelişimi de itaatsizlik melekesine bağlıydı; yeni düşünceleri susturmaya çalışan otoriteye karşı olduğu gibi, değişimi saçma olarak değerlendiren bu melekesi, geleneksel düşünceye sahip otoriteye karşı da itaatsizlik içermekteydi.

Eğer itaatsizlik melekesi insanlık tarihinin başlangıcını oluşturuyorsa itaat, daha önce değindiğim gibi insanlık tarihinin son bulmasına neden olabilir, denilebilir.[373]

İnsanoğlunun uygarlığı, hatta yeryüzündeki tüm yaşamı gelecek beş-on yıl içinde yok etme ihtimali, üstelik imkânı olabilir. Bu durumun akla yatkın bir yanı yoktur. Ama gerçek şudur ki, atom

---

373 Hz. Ebu Hureyre radiyallâhü anh, anlatıyor:

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme ***"Ey Allah'ın Resulü dedik, senin yanında iken kalplerimiz maneviyatta rikkate gelip inceliyor, dünyaya karşı alâkamız kesiliyor ve ahireti sanki görmüş gibi oluyoruz. Yanınızdan ayrılınca ailemizle ünsiyet edip çocuklarımızı kokladık mı, önceki halimizi inkar ediyoruz, bunun sebebi nedir?"***

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şu cevabı verdi:

"Eğer siz, ayrıldıktan sonra da yanımdaki halinizi devam ettirseydiniz, melekler sizi evlerinizde ziyaret eder, yollarda sizinle müsafahada (tokalaşmada) bulunurdu.

Eğer siz hiç günah işlemeseydiniz, Allah sizi toptan yok eder, günah işleyip istiğfar edecek yeni bir mahlûk yaratır ve onları mağfiret ederdi." [Tirmizî, Cennet 2, (2528); İbnu Mace, Siyam 48, (1752).]

çağında bizler teknolojik bir yaşam sürerken insanoğlunun çoğu-gücü ellerinde tutanlar da dâhil olmak üzere- hâlâ duygusal olarak taş devrinde yaşamaktadır. Öyle ki, matematik, astronomi, doğa bilimleri yirminci yüzyıla ayak uydururken politik, devlete ilişkin ve toplumsal düşüncelerimiz bilim çağının çok gerisindedir. Eğer insanoğlu kendini öldürürse, bunun nedeni ölüm düğmelerine basmayı emredenlere itaat etmek olacaktır.

Her itaatsizlik bir erdemdir, her itaatkârlık da bir kusurdur demek değildir. Böyle bir görüş açısı itaat ve itaatsizlik arasındaki diyalektik[374] ilişkiyi göz ardı etmiş olurdu. İtaat edilenlerle edilmeyenler uzlaşmıyorsa, bir ilkeye itaat, zorunlu olarak karşıtına itaatsizlik demektir.

Mesela; birisi devletin insanlık dışı kanunlarına itaat ederek, kaçınılmaz olarak insanlığın kanununa itaatsizlik etmiş olacaktı. Buna karşılık insanlığın kanununa itaat ederse, devletin kanununa karışı gelmiş olacaktır. Hakk'a, özgürlüğe ve bilime kendini adayanların tümü, kendi insanlık ve akıl kanunlarına, vicdanlarına uymaları için onları susturmaya çalışanlara karşı itaatsiz davranmak zorundaydılar.

İnsan, yalnızca, itaat ediyor ya da başkaldırmıyorsa köledir, ama yalnızca başkaldırıyor ve itaat etmiyorsa da isyankârdır. İsyan eden kişi de bir ilke ya da inanç adına değil, öfkesi, incinmiş gururu ve düş kırıklığı nedeniyle davranır.

Bununla beraber, terimlerde bir karışıklığa yol açmamak için önemli olan bir sınıflandırma yapılmalıdır. Bir insana, kuruma ya da güce yönelik ***(dışadönük itaat)*** boyun eğmedir. Bunun anlamı da, insanın kendi özerkliğinden vazgeçmesi, kendi iradesi ve yargısı yerine yabancı bir güç tarafından yargılanmayı ve onun iradesini kabullenmesidir. Kişinin kendi aklına ya da inancına itaat etmesi ise ***(içedönük itaat)*** bir boyun eğme değil, onaylamadır. Kendi inancı ve yargısı gerçekten kişiye aitse onun bir parçasıdır. Başkalarının yargıları, kararları yerine onları izliyorsa,

[374] **Diyalektik:** Gerçekliği ve onun çelişmelerini incelemeye yarayan ve bu çelişmeleri aşmaya yarayan yolları aramayı öngören akıl yürütme yöntemi, eytişim.

kişi kendine ait oluyordur. O zaman da itaat sözcüğü mecâzi anlamda ve ***"dışadönük itaat"*** durumundan tümüyle farklı bir anlamda kullanılabilir.

Ama bu ayrımın da hâlâ iki başka tanıma gereksinimi vardır. Bunlardan biri vicdan kavramı, diğeri ise otorite kavramı üzerinedir.

Vicdan kavramı birbirinden hayli farklı iki fenomeni [375] açıklayabilmek için kullanılır. Birincisi, yetkinin iç sesi olan ***"otoriter vicdan"***dır. Bu, bizim hoşnut etmeye gönüllü olduğumuz, hoşnut edememekten korktuğumuz bir olgudur. Otoriter vicdan, kendi vicdanlarına uyan çoğu insanın yaşamında yer alır. Bu, aynı zamanda Freud'un ***"Üst benlik"*** (Süper-Ego) olarak adlandırdığı vicdandır, üst benlik; korku nedeniyle çocuk tarafından kabul edilen içsel emirleri ve babanın yasaklamalarını içerir. Otoriter vicdandan farklı olan diğer kavram ise ***"insani vicdandır".*** İnsani vicdan her insanın içinde var olan bir sestir. Dışsal ödüllendirmelerden ve onaylamalardan bağımsızdır. İnsani vicdan, insan olarak bizde var olan sezgisel bilgi üzerine kurulu bir kavramdır. Sezgisel bilgi ise bizim insanlık için ya da insanlık dışı olanın, yaşama neden olanın ya da onu yok edenin ne olduğunu bulmamızı sağlar. Bu vicdan, bizim insan olarak yaşamı sürdürmemizi imkân verir. Bizi kendimize, insanlığımıza döndüren, dönmeye çağıran sestir.

Otoriter vicdan ***(üst benlik)***, içselleştirilmiş olsa bile, kişinin dışındaki bir güce itaat eder. Bilinçli olarak kişi kendi vicdanını izlediğine inanır. Oysa gerçekte, gücün ilkelerini kabullenmiştir. Bunun tek nedeni, üst benlik ve insani vicdanın yansımasını özdeş olduğu yanılgısı, ayrıca içsel otoritenin, kişiye ait olmadığı açıkça ortada olan otoriteden çok daha etkin olmasıdır. ***"Otoriter vicdan"***a itaat, dış güçlere ve düşüncelere yönelik tüm itaatler gibi, var olma ve kendini yargılama yetisi olan ***"insani vicdan"***ı zayıflatma eğilimindedir.

Diğer taraftan, başka birine yönelik itaatin fiilen bir boyun

---

[375] **Phenomenon:** Olgu, fenomen, algılanabilen şey, bilince yansıyan olay, doğal olay, harika, olağanüstü şey

eğiş olduğu anlatımının, akıl dışı otoritenin akılcı otoriteden ayrı tutularak değerlendirilmesine gereksinimi vardır. Akılcı otorite, öğrenci ile öğretmen arasındaki ilişkide, akıl dışı otorite de köle ile sahibi arasındaki ilişkide gözlemlenebilir. Her iki ilişkinin temeli de emir veren kişinin kabullenilmiş olması gerçeğine dayalıdır. Ama işleyişte, birbirlerinden farklı yapıları vardır. İdeal bir durumda, öğretmenin ve öğrencinin çıkarları aynı yöndedir. Öğretmen, öğrencisinin gelişiminde başarılı olursa kendini yeterli bulur. Ama eğer başarısız olursa bu hem kendinin hem de öğrencisinin başarısızlığıdır. Öte yandan köle sahibi kölesinden olabildiğince çok faydalanmak ister. Ne kadar çok faydalanabilirse o kadar doygun olur. Aynı zamanda, köle de, kendi minimum mutluluğunu hak edebilmek için en iyi biçimde haklarını korur. Burada, kölenin ve sahibinin çıkarları tamamen karşıttır, çünkü çıkarları birbirlerine göre zararlıdır. Her iki durumda, birbirlerine göre üstünlüklerinin farklı işlevleri vardır. İlk örnekteki durumda, kişinin gelişimi otoritenin etkinliğine dayandırılır. İkincisinde ise söz konusu olan, kişinin sömürülmesidir. Buna parelel diğer bir ayrım da şudur:

Akılcı otorite akılcıdır, çünkü burada otorite ister öğretmenin ister bir tehlike anında buyrukları veren gemi kaptanının elinde olsun, davranışlarını mantık yönetir, mantık evrensel olduğu için de boyun eğmeden kabullenilebilir. Akıl dışı otorite ise, zorlama ya da etkileme yoluna başvurmak durumundadır, çünkü önleyebilme özgürlüğü olan hiç kimse sömürülmeye izin vermeyecektir.

Niçin insan itaat etmeye bu denli eğilimli ve itaatsiz olmak niçin kendisi için bu denli güç?

Devletin, dinin ve kamuoyunun gücüne itaat ettiği sürece kişi kendini korunaklı ve güvenli hisseder. Gerçekte, itaat ettiği gücün niteliği pek fark oluşturmaz. Her şeyi bildiklerini, her şeye güçlerinin yettiğini sahtekârlıkla iddia edip güçlerini şu ya da bu biçimde kullananlar, her zaman bir kurum ya da insanlardır. İtaatkârlığı, kişiyi taptığı gücün bir parçası haline getirir ve kendini güçlü hissetmesine neden olur. Onun adına karar verdiği sürece kişi hata yapamaz. İnsanı kanatları altına aldığı için yalnız da kalamaz. Suç da işleyemez, çünkü buna engel olur. Ama eğer bir

suç işleyecek olursa da bunun cezası mutlak güce geri dönmektir.

İtaatsizlik için, bir insanın yalnızlığa, yanılgıya ve suça yönelik cesaretinin olması gerekir. Ama cesaret de yeterli değildir. Cesaretin kapasitesi de bir insanın gelişim düzeyine bağlıdır. Bir güce karşı direnip, ona "hayır" diyebilme cesareti, ancak insan anne kucağından ve baba hükmünden kurtulmuş, gelişimini tümüyle tamamlamış bir kişi olarak ortaya çıkmış, kendisi adına düşünebilme ve duyumsayabilme melekesine sahip olabilmişse imkânı vardır.

Bir insan güce karşı hayır demeyi öğrenip itaatsiz davranarak özgür olabilir, ancak. Ama özgürlük için yalnızca itaatsizlik kapasitesi değil, itaatsizlik kapasitesi için de özgürlük ön şarttır. Eğer kişi özgürlükten korkuyorsa, ne hayır demeye cüret edebilir ne de itaatsiz davranmaya cesaret edebilir. İşin doğrusu özgürlük ve itaatsizlik kapasitesi ayrıştırılamazlar; bu nedenle, özgürlüğü savunan ama itaatsizliğe karşı olan herhangi bir sosyal, politik ya da dini sistem, gerçeği söyleyemez.

Güce karşı "hayır" diyebilmenin, itaatsiz davranmaya cesaret etmenin bu denli zor oluşunun bir başka nedeni daha vardır. İnsanlık tarihi boyunca itaat bir erdem, itaatsizlik ise bir günah olarak tanımlanmıştır. Bunun nedeni çok açıktır: Tarih boyunca azınlık çoğunluk tarafından yönlendirilmiştir. Bu işleyiş, yaşamın sahip olduğu iyi şeylerin yalnızca küçük bir kesim için yeterli olmasından ve kırıntıların çoğunluğa kalmasından kaynaklanmaktadır. Eğer azınlık bu iyi şeylerle hoşça vakit geçirmek istiyorsa ve bunun da ötesinde kendileri adına çalışacak, kendilerine hizmet edecek çoğunluğa sahip olmak istiyorsa bunun tek bir şartı vardır: Çoğunluk itaat etmeyi öğrenmelidir. Kuşkusuz, itaatkârlık ancak katışıksız baskı ile oluşturulabilir.

Ama bu yöntemin de birçok elverişsiz yanları vardır. Bir gün çoğunluğun azınlığın zorla üstesinden gelebileceği düşüncesi kalıcı bir tehdit oluşturur. Kaldı ki korkusunun itaatin ardına gizlendiği durumlarda iyi ve kusursuz yapılamayacak birçok iş kolu vardır. ***Yalnızca kuvvetten korkmaktan kaynaklanan itaat, insan yüreğinden kaynaklanan bir itaate dönüştürülmelidir.*** İta-

atsizlik etmeye yönelik korku taşımak yerine insan, itaat etmeye gönüllü olmalı, hatta ona gereksinim duymalıdır. Eğer bu başarılmak isteniyorsa gücün kendisi Mutlak İyilik, Mutlak Bilgelik ve Mutlak Bilgi Sahibi niteliklerini benliğinde toplamalıdır. Eğer bu gerçekleşirse, o zaman gücü ellerinde tutanlar; itaatsizliğin bir suç, itaatkârlığınsa bir erdem olduğunu herkese yayabilirler. Bu durumda da çoğunluk doğru olandan, yani itaatten yana olacaktır. Buna karşılık itaatsizlik kötülenecektir. Korkaklıkları nedeniyle kendilerini kınayamayanlar, itaatsizliği aşağılayacaklardır.

Bir cemaatin adamı olan itaatsizlik melekesini kaybetmiştir ve itaat ettiğinin bile farkında değildir. Bu noktada, kuşku, eleştiri ve itaatsizlik kapasitesi insanoğlunun geleceği ile uygarlığın sonu arasında durmaktadır.][376]

[İnsanın, ne olursa olsun yaşama hakkı vardır. Bu yaşama hakkı; yiyecek bulma, barınma, tıbbî bakım, eğitim gibi insanın doğuştan hakkı olan şeyleri içerir ve hiçbir şartla, hatta insanın topluma faydalı olması şartıyla bile sınırlanamaz.

Kıtlık psikolojisi (kaybetme korkusu)ndan bolluğa geçiş, insanlığın gelişimindeki en önemli basamaktır. Kıtlık psikolojisi, endişe, kıskançlık, bencillik meydana getirir. Bolluk psikolojisi ise, öncelik, yaşama, inanç ve dayanışma duygusunu oluşturur. Şu bir gerçek ki, yenidünya ekonomik bolluk çağına girme aşamasındayken bile insanların çoğu psikolojik olarak kıtlığın ekonomik gerçekleriyle çevrelenmiştir. Ama bu psikolojik "geri kalma" nedeniyle insanlar garantilenmiş gelir düşüncesiyle ilgili var olan yeni düşünceleri bile anlayamamaktalar. Çünkü geleneksel düşünceler, genellikle sosyal varoluşun eskimiş biçiminden kaynaklanan duygularla belirlenir.][377]

Yukarıda anlatılanlardan ve aile içerisindeki itaat-itaatsizliğin sonuçlarından yola çıkarak, kadın ve erkek için istenilenin ne olduğu düşünülmelidir.

İtaat-itaatsizlik eyleminin kadın ve erkeğin hayatında yeni bir olayın başlamasına sebep olduğu görülmektedir. Haksızlığın

---

[376] (FROMM, Ekim-2001), s. 7-15 kısaltılarak alınmıştır.
[377] (FROMM, Ekim-2001), s. 111-117 faydalanılmıştır.

olduğu yerde ezilenin mağduriyetinin giderilmesi muhakkak gerekir. Fakat kişinin özgürlüğünün diğerinin yaşama alanını da istila ettiği, onu kimliksiz bir kişiliğe dönüştürerek kaosa sebep olduğu bir durumda itaatsizlik-itaatin faydası değil zararı söz konusudur.

İtaatsizliğin, bazen özgürlüğü sağlarken bazen de sorun oluşturması akıllara bu konudaki sınırın ne olması gerektiği sorusunu getirmektedir. Buna göre itaat ve itaatsizliğin sınırı yoktur. Kişinin kendisi için istediğini eşi için de istemesi, birinin gerdiği yerde diğerinin gevşetmesi ve yine kadın ve erkeğin özgürlüklerinin bir noktada birleşmesi gerekmektedir. İtaatsizlikle kendi özgürlüğünü sağlamayı hedefleyen birey bu konuda da dini esaslara göre hareket etmelidir. Âdem aleyhisselâm ve Hz. Havva özgürlüğe kavuşmalarını sağlayan itaatsizliklerinin temelindeki yanılgıyla; isteklerinin karşılığı olan ***"ebediyet dileği"*** nin bedelini ödemişlerdir. Bu da zor bir yaşamı tercih ederek cenneti terk etmektir. Bütün nebilerin davası düzene karşı itaatsizlikle başlamış olup itaat ve itaatsizliğin zamanlamasının iyi yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda erkekler ve kadınlar hayatları boyunca bu iki kavramın gelgitlerini yaşarlar.

İnsanın Allah Teâlâ'ya itaat etmesiyle topluma itaatsizliğinin söz konusu olabilmesi gibi aynı ikilem karı koca arasında da mevcuttur. Burada yine önemli olan neyin ne zaman yapılacağının iyi tayin edilmesidir.

10- Tükenme

Günümüzde insanın sahip olduğu rollerin artması, kişiye önemli sorumlulukların yüklenmesi ve ilişkilerin karmaşıklaşması ruh sağlığını zorlayıcı bir hal alırken, iletişim bireyin yaşamında daha da önemli bir yer tutmaktadır.

Kişinin ailesine karşı ilgisinin ve hevesinin yitimi her evlilikte sık sık görülür. Giderek işine daha çok enerji harcayan ve işinden daha az doyum alan kişi ***"tükenme"*** olarak tanımlanan noktaya ulaşabilir.

Tükenmenin aile içi ilişki sorunlarına, psikomatik hastalıklardan alkol, madde, sigara kullanımına ve hatta uykusuzluk, depresyon gibi ruhsal hastalıklara kadar uzanan çok çeşitli ciddi sonuçlarının olduğu görülmektedir.

Son yıllarda insanların zamanlarının çoğunu işte geçirmeleriyle birlikte iyi eğitim görmüş, yetenekli ve başarılı kişilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Fakat başarılı olabilmek için daha çok çalışmak zorunda kalınırken işe ayrılan zamanın artışının aksine özel hayata ayrılan zamanın azaldığı görülmektedir. Bu kısıtlı zaman iyi değerlendirilemediğinde kişinin kendisini sinirli, yorgun, yabancılaşmış, yetersiz ve ümitsiz hissetmesine neden olmaktadır. Tükenmişlik sendromu yaşayan kişi ve çevresindekiler çoğu zaman sorunu fark edemedikleri gibi bunu durumun nedenlerinden biri olan stresle karıştırırlar.

Tükenmişlik sendromu daha uzun bir döneme yayılması ve etkilerinin çok daha derin olması açısından stresten ayrılırken aileler için önemli bir sorundur.

Özellikle aile bireyleri arasında iletişim gerektiren durumlar-

da, kişinin doğası gereği stresle başa çıkamamasının sonucunda fizyolojik ve duygusal alanlarda tükenme hissiyle birlikte kendini göstermektedir.

Günümüzde özellikle hizmet sektöründe çalışan ailelerde stres yoğun olarak yaşanmaktadır. Çalışma stresi, vardiya usulü çalışma, zaman baskısı ve yapılan işin niteliği gibi nedenlerle hizmet sektörü çalışanları tükenmişlik sendromu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kişinin moral durumu, iş yükü ya da aile sorunları nedeniyle iş hayatındaki sıkıntı aileye de sıçramaktadır. Bu durum kişinin moral durumu, iş yükü yanında aile sorunlarından da kaynaklanabilir. Özellikle çalışmanın yoğun, monoton ve aşırı denetime tabi olduğu işlerde çalışanlarda mutsuzluk, tükenme gibi duygusal durumlar; devamsızlık, işten ayrılma, maddi durumun bozulması, boşanma gibi sonuçlar doğurabilmektedir.

Tükenmişlik Sendromunun Tanımı

Tükenmişlik stres literatüründe ortaya çıkan ve 1970'ler den bu yana araştırmacıların ilgisini çeken bir kavramdır. 1970'li yılların sonu ve 1980'li yılların başında ortaya çıkan tükenmişlik (burnout)kavramı, ilk olarak 1974 yılında Herbert Freudenberger tarafından ***"enerji, güç veya kaynaklar üzerindeki aşırı istekler, taleplerden dolayı tükenmeye başlamak"*** olarak tanımlamıştır. Daha sonra Maslach ve Jackson, 1981 yılında konuyu yeniden ele almış, tükenmişliğin en çok kabul gören modelini geliştirmiş ve tükenmişliği, duygusal tükenme, duyarsızlaşmada artış ve kişisel başarı duygusunda azalma olarak tanımlamıştır.

Tükenme, bireyin uzun süre yoğun stres altında kalması sonucunda hissettiği bir duygusal boşluk hali yada yaşam enerjisinin azaldığını hissettiği ruh halidir. Tükenmişlik bireyin karşı karşıya kaldıkları insanlarla ilişkilerinden kaynaklanabileceği gibi, içinde bulunduğu aile ortamına bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Önceleri tükenmişlik, stresle ilişkili bir sendrom olarak tanımlanmıştır. Stres nedeniyle oluştuğu söylenmiş, hatta stresle eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Gerçekten de tükenmişlik, genellikle stresli olmanın ve bazı destek sistemlerinin bulunmayışının bir sonucudur. Stres, çevrenin istekleri ile bireyin yapabilecekleri

arasında dengesizlik olduğu zaman ortaya çıkar. Birçok uzman tarafından tükenmişlik, çeşitli olumsuz stres durumları ile başa çıkmada yetersiz girişimlerin sonucu olarak kabul edilir.

Tükenmişlik insanların kendilerini çaresiz, kapana kısılmış, bitmiş hissetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle tükenmişlik stresten çok daha olumsuz bir durumu ifade etmektedir. Yoğun stres ve doyumsuzluğa tepki olarak birey psikolojik açıdan ailesinden soğumaktadır.

Stresle ilgili pek çok tanımlama yapılmış, öncelikle fizik ve mühendislik bilimlerinde yer verilen daha sonra tıp, biyoloji, psikoloji ve yönetim bilimlerine giren bu kavramla araştırıcılar insanı zorlayan bir fiziksel veya psikolojik uyarıcı karşısında kişinin geliştirdiği uyum sağlamaya dönük tepkileri vurgularlar. Burada üç basamaktan oluşan tepki üretme süreci söz konusudur:

1- **Alarm** (Alarm stage),
2- **Direniş** (Resistance stage),
3- **Tükenme** (Exhaustion stage)

Stres karşısında insan ya onunla yaşamayı öğrenecek, ya da baş edemeyerek stresin hazırladığı başka bir olumsuz durumla karşı karşıya gelecektir. İnsanı fiziksel yönden tüketen çaresizlik ve ümitsizlik duyguları ile birlikte olumsuz bir benlik kavramının gelişimine ve çevresindeki insanlara karşı da olumsuz tutumlar geliştirmesine yol açan bu durum kişiyi tükenmişlik sendromuna götürmektedir. Tükenmişlik sendromu, depresyon, anksiyete bozuklukları, doyumsuzluk gibi durumlarda ortaya çıkabilen bulgularla karışabilecek bir özellik taşımaktadır. Bir görüşe göre tükenmişlik, bir stres denklemidir. İlerleyici bir stres sürecidir.

Tükenmişlik bireyin ters giden bir şeyin olduğunu düşündüğü ve bu durumun düzeleceğine inanmayı reddettiğinde gelişir. Bu durum sürekli ümitsizlik ve olumsuzluğun olduğu bir enerji tükenişidir. Bu görüşe göre tükenmişlik, değişimi imkânsız görünen şeylerin insan ruhunda biriktirdikleri ile oluşan bir durumdur. Kişide bu duruma engel olma çabası görülmediği gibi bazen uyum söz konusudur. Umutlar yok olmakta, daha iyisi için uğraş verilmemektedir.

Tükenmişliği yaşayan kişi, genelde kişisel doyumsuzluk ve

yorgunluğun karmaşık bir duygulanımını yaşadığının farkına varmaktadır. Ancak bu duyguların dile getirilmesinin zorluğu ve belirgin beklentilerin olmayışı durumun sıklıkla göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda kişinin gittikçe artan bir şekilde evliliğinden soğuması söz konusudur.

Duygusal Tükenme (Emotional Exhaustion):

Duygusal tükenme, ailesine yardım ederken, istenen psikolojik ve duygusal taleplerin aşırılığı yüzünden ortaya çıkan, enerji eksikliği ve bireyin duygusal kaynaklarının bittiği duygusuna kapılması durumudur. Bu duygusal yoğunluğu yaşayan kişi, ailesine daha önceki kadar verici ve sorumlu davranamadığını ve yetersiz olduğunu düşünmektedir. Gergindir ve engellenmişlik duyguları yaşamakta ve bu kişide büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. Duygusal tükenmişlik yaşayan çalışanlar duygusal anlamda kendilerini işlerine de verememektedirler. Bu durum ailelerine karşı duygudan yoksun ve umursamaz bir şekilde davranmalarına yol açar. Duygusal tükenme, tükenmişlik sendromunun başlangıcı ve merkezidir. Bu duruma yakalananlar kendilerini yeni bir enerjiden yoksun hissederler. Duygusal kaynakları tamamen tükenmiştir, fakat tekrar doldurmak için kaynak bulamazlar.

Duyarsızlaşma (Depersonalization):

Duyarsızlaşma, kişinin ailesine karşı katı, soğuk, ilgisiz ve olumsuz bir tavır sergilemesidir. Bu genellikle, idealizmin kaybolmasıyla hızla artan uzaklaşma duygusundan kaynaklanmaktadır.

Ailesini, çevresini, işini kontrol edemediğini düşünen bireyin, olumsuz bir olayla karşılaştığında kendini çaresiz hissetmesi ve bu durumla başa çıkmak için makine gibi davranmaya başlaması, duyarsızlaşması şeklinde gözlenmektedir.

Duyarsızlaşma yaşayan birey hayatta fazladan gereksiz bir yer tuttuğunu düşünmektedir.

Kişisel Başarı Noksanlığı (Personal Accomplishment):

Kişinin işindeki yeterlilik ve başarı duygularını tanımlar. Baş-

kaları hakkında geliştirdiği olumsuz düşünce tarzının sonucunda kendisi hakkında da negatif düşünmeye başlayan birey bu düşünce ve yanlış davranışları nedeniyle kendini suçlu hisseder ve kendisinin ***"başarısız"*** olduğu hükmüne varır. Tükenmişliğin üçüncü aşaması olan düşük başarı hissini yaşayan birey; bir şeyde ilerleme kaydedemeyip gerilediğini düşünerek kendini suçlu hissederken harcadığı çabanın da bir işe yaramayacağına inanır. Bunun sonucunda ise kişinin kendine olan saygısını kaybedip depresyona girmesi muhtemeldir. Bu durum; kişinin işe karşı motivasyonunda azalma, kontrol eksikliği, çaresizlik-kişisel başarısızlık hissi, moral bozukluğu, aile içinde anlaşmazlık, sorunlarla başa çıkmada yetersizlik, benlik saygısında azalma gibi belirtilerle kendini gösterir.

Stres ve Tükenmişlik

Stresi, basit bir şekliyle bazı olaylara verdiğimiz tepki olarak tanımlarız. Aslında bu konudaki araştırmalara ve kavramsal literatüre bakıldığında stresin tanımını yapmak zor görünmektedir. Genelde olumsuz bir durum olarak algılanan stres, araştırmacı ve bilim adamlarına göre kısaca; bireyin, tehdit edici çevre özelliklerine karşı gösterdiği bir tepki olarak tanımlanmaktadır. Stres, bireyle çevresi arasında zayıf bir uyumun varlığını gösterse de çevresinin bireyden aşırı isteklerinin olması ya da bireyin kapasitesinin üstünde isteklerinin olması strese yol açmaktadır.

Aile, strese her zaman elverişli bir ortam olmakla beraber stresin etkilerinin kişiden kişiye değiştiği görülmektedir. İnsanların stresli bir durum karşısında verdikleri tepkilerin farklı farklı olduğu düşünüldüğünde yaşamın bir parçası olan stres olgusunu bireylerin kişisel özelliklerin belirlediği anlaşılmaktadır. Ancak kontrol edilemeyen stres sonucu, kişi kendini tükenmişlik içinde bulabilir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunda, tükenmişlik sendromunun gelişiminde stresin bir biçimde anahtar rol oynadığı sonucuna varılmıştır. İnsanın iç dünyasında yaşadığı çelişki ve bu çelişkinin doğurduğu stres bireyleri tükenmişliğe eğilimli hale getirmektedir.

Stres, uzun süre baş edilemediğinde tükenmişliğe dönüşecek-

tir. Kişinin, kendisini doğru bir şekilde ortaya koyabilmesine engel olan tükenmişlik duygusunun önlenmesi için otokontrolünü sağlayacak gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

Tükenmişliğin Fiziksel Belirtileri

Tükenmişliğin fiziksel belirtileri; uykusuzluk-uyuşukluk, düşük enerji, yorgunluk-bitkinlik duygusu, sık sık geçirilen soğuk algınlığı, nedeni bilinmeyen baş ağrıları ve genel vücut ağrıları, kilo kaybı, gastro intestinal sistem rahatsızlıkları, deri yakınmaları, solunum güçlüğü, kalp hastalıkları, zayıflık hissi, kaza yapmaya eğilim, hastalıklara kolay yakalanma, ürpermeler, sık sık grip veya nezleye yakalanmak, sık sık baş ağrısı, bulantı nöbetleri, kas tutulmaları, sırt ağrıları çekmek, psikosomatik şikâyetler, yemek yeme alışkanlıklarının değişmesi ve uyku güçlüğü çekmek şeklinde sıralanabilir.

Tükenmişliğin Psikolojik Belirtileri

Tükenmişliğin psikolojik belirtileri çok çeşitlilik göstermektedir. En çok karşılaşılan belirtiler; duygusal bitkinlik, kronik bir sinirlilik hali, çabuk öfkelenme, zaman zaman bilişsel becerilerde güçlükler yaşama, hayal kırıklığı, anksiyete, huzursuzluk, sabırsızlık, benlik saygısında düşme, değersizlik, eleştiriye aşırı duyarlılık, karar vermekte yetersizlik, apati, boşluk ve anlamsızlık hissi, ümitsizlik, çaresizlik, köşeye kısılmış hissine kapılmak, gözlerin çok çabuk dolması, bazen kontrolsüz ağlama krizlerine girmek, depresyon, günlük hayatın faaliyetlerini gerçekleştiremeyecek kadar düşük duygusal enerjiye sahip olmak, "kaybedilecek bir şeyin kalmadığı" hissine kapılmak, aile, iş ve arkadaş çevresinde iletişim sorunları yaşanması-sinirlilik, işten ve insanlardan daha az zevk almak, yalnızlık ve cesaretsizlik duygularına kapılmak şeklinde sıralanabilir.

Tükenmişlik; ani öfkeyi, sıklıkla ağlamayı, haykırıp çığlık atmayı, ilaç ve alkol kullanımında artışı, depresyon ve ahlak kurallarını çiğnemeyi, fiziksel tükenmeyi, evlilik ve aile problemlerini içeren çeşitli kişisel fonksiyon bozukluklarını içerebilmektedir.

Tükenmişliğin Davranışsal Belirtileri

Tükenmişlik durumunda kişinin kendisine, ailesine, işine ve hayata karşı negatif bir tutum takındığı görülmektedir. Ayrıca aşağılık kompleksine kapılması, kişinin yetersiz, iktidarsız, kararsız ve karamsar hissedecek kadar kendisine karşı eleştirel olması, daha önce hiç davranmadığı kadar soğuk ve ukala davranması, çevresindeki bütün insanları birey yerine problemin bir parçası olarak algılayabilecek kadar olumsuz yargılarda bulunması, alaycı ve negatif bir tutum sergilemesi gibi belirtileri sayabiliriz. Doyumsuzluk, kendine-işine ve genel olarak yaşama karşı negatif tutumları da zihinsel belirtiler olarak sıralayabiliriz.

Yine uyumda güçlük, duygulanım bozuklukları, çabuk öfkelenme, kaba davranışlarda bulunma, takdir edilmediğini düşünme ve alınganlık, doyumsuzluk, sık sık boşanmayı düşünme, hatalar yapma, bazı şeyleri erteleme ya da sürüncemede bırakma, izinsiz olarak ya da hastalık nedeni ile istekleri reddetme, aile ve aile dışındaki ilişkilerde bozulma, karar vermekte ve insiyatif kullanmakta zorluk çekmek gibi davranışsal belirtiler de olabilmektedir.

Belirtilerin erken dönemde tespit edilmesi ve durumun anlaşılması kişiye daha fazla yardım edilebilmesi için oldukça önemlidir.

Tükenmişlik Sendromunun Nedenleri ve Etki Eden Faktörler

Bu tarz sorunlar yaşayan kimseler zayıf yönlerini iyi gizleyebildikleri için çoğu zaman durumun ilk döneminde içlerinde olup bitenlerin farkına varılamayabilmektedir. Tükenmişlik sendromunun oluşumunda etkili olan faktörleri, kişisel ve çevresel olmak üzere iki grupta sınıflandırabiliriz.

1-Kişisel Faktörler:

Kişisel Faktörler, kişinin tükenmişliğe neden olan çevresel faktörlerden etkilenmesini hem azaltan hem de güçlendiren bir özelliğe sahiptir. Tükenmişliğin kişisel nedenlerinden bazı-

ları:
• Kişilik özellikleri,
• Kişisel duyguların analizi, paylaşımı,
• Eğitim düzeyi,
• Benlik gücü,
•Kişisel beklenti düzeyi ve tolerans düzeyi tükenmişliğin kişisel nedenlerinden bazılarıdır.

Tükenmişlik genellikle, evlilikte çok daha heyecanlı ve istekli olanlarda görülmekte olup bu durum kişilerin ilk heyecanlarının kısa zamanda tükenmesinin sonucunda gelişmektedir. Kendilerini aşan beklentilere giren kimseler kısa zamanda erişeceklerini zannettikleri amaçlarına artık ulaşamayacaklarını anlayınca heyecanlarını kaybederler. Gerçeği kabullenmek ve beklentilerini düşürmek yerine hayal kırıklığı yaşarlar. ***"Gerçeklik şoku"*** yaşayan kişinin yüksek beklentisi aşırı duygusal enerji harcamasına ve dolayısıyla kendini bitkin hissetmesine neden olmuştur. Özellikle genç ve tecrübesiz kişilerde yaşlılara oranla daha çok tükenmişlik görülmektedir. Bu da gençlerin beklenti düzeylerinin yüksek olmasından dolayı yaşadıkları hayal kırıklığı ile açıklanmaktadır. Buradan hareketle yaşla tükenmişlik arasında negatif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Evlilerde ise çocuksuz ailelerin çocuk sahibi olanlara göre daha yüksek oranda tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Çocuk sahibi olmanın tükenmişlik açısından olumlu etkisi, bireyin ihtiyacı olan sosyal desteği ailesinden alabilmesi ile açıklanmaktadır.

2-Çevresel Faktörler:

Tükenmişlik yorumlanırken kişiden kaynaklanan faktörlere nazaran çevresel şartların sorunu arttırması açısından daha fazla etkisinin olduğu görülmektedir.

Tükenmişliğin Dönemleri

Tükenmişlik dört dönem ile tanımlanmıştır. Bu sınıflandırma tükenmeyi anlamayı kolaylaştıran bir bakış açısı sağlamaktadır. Ancak aslında tükenme kişinin bir dönemden diğerine geçtiği kesintili bir süreç değil, sürekli bir olgudur.

1-Dönem : Şevk ve Coşku Dönemi (Enthusiasm): Bu dönemde yüksek bir umut, enerjide artma ve gerçekçi olmayan boyutlara varan beklentiler sergilenmektedir.

2-Dönem : Durağanlaşma Dönemi (Stagnation):

Bu dönemde artık istek ve umutta bir azalma olur. Birey karşılaştığı güçlüklerden, daha önce umursamadığı bazı noktalardan giderek rahatsız olmaya başlamıştır.

3-Dönem : Engellenme Dönemi (Frustration):

Aile olmak için gayret göstermiş kişi, insanları, sistemi, olumsuzlukları değiştirmenin ne kadar zor olduğunu anlar. Yoğun bir engellenmişlik duygusu yaşar. Bu noktada 3 yoldan biri seçilmektedir. Bunlar; uyarlanabilir savunma[378] ve başa çıkma stratejilerini harekete geçirme, maladaptif[379] savunmalar ve başa çıkma stratejileri ile tükenmişliği ilerletme, durumdan kendini çekme veya kaçınmadır.

4-Dönem : Umursamazlık Dönemi (Apathy):

Bu dönem de, çok derin duygusal kopma ya da kısırlaşma, derin bir inançsızlık ve umutsuzluk gözlenmektedir.

Tükenmişliğin Sonuçları

Tükenmişliğin sonuçlarının kişiler için çok ciddi olabileceği görülmektedir. Bu nedenle bu sendromun mümkün olan en kısa ve kolay yoldan anlaşılması ve tanınması gerekmektedir. Eğer tükenmişlik semptomları yeterince erken keşfedilmezse daha da artar, tıpkı tedavi edilemeyen soğuk algınlığına benzer biçimde peptik ülser ve kalp krizi gibi fiziksel semptomları içeren bir hale gelir.

Tükenmişliğin sonuçları incelendiğinde son derece önemli değişikliklere neden olduğu görülmektedir. Bu değişiklikler; savsaklama, fiziksel ve duygusal semptomların artması, sağlık harcamalarının artması, aile hayatının çökmesi, iş ve iş dışında insan

---

378 Sabit olmayan; karşısındakine göre kendini ayarlayan davranış (adaptif)

379 Kişinin yaşamın sorunlarıyla ve stresiyle başa çıkma yetisi açısından işlevsiz veya uygunsuz olan zihinsel etkinlikleri veya davranışları.

ilişkilerinde bozulma ve uyumsuzluk eğilimi, eş ve aile bireylerinde uzaklaşma eğilimi, düşük performans, doyumsuzluk, sebepsiz hastalanma eğilimleri, evde yaralanma ve ev kazalarında artma gibi olumsuz sonuçlar görülmektedir.

Tükenmişlik yaşayan insanların çok karmaşık duygular yaşadığı, bunun sonucu olarak birçok davranış bozukluğu gösterdiği gözlenmiştir. Tükenmişliğe maruz kalan bireylerde yorgunluk, uykusuzluk, iştahsızlık, baş ağrıları, sindirim güçlükleri gibi fiziksel ve alınganlık gibi duygusal sorunlar sıklıkla görülmektedir.

Tükenmişlik düzeyi arttıkça içe kapanma, sabırsızlık, huysuzluk, hoşgörüsüzlük eğilimleri artmakta ve aile ortamından uzaklaşmak için bahaneler aranmaktadır.

Tükenmişlik sendromu yaşayan kişiler sıkıntıları azaltabilmek için sigara, uyuşturucu ve sakinleştirici tüketimini artırmakta ve zamanla bu maddelere bağımlı hale gelmektedirler. Bunların yanı sıra tükenmişlik, psikosomatik semptomlar, ilaç kullanımı gibi çeşitli olumsuz kişisel sonuçlara yol açmaktadır.

Tükenmişliğin önemli sonuçlarından bazıları şu şekilde sıralanmıştır.

Stres Belirtileri

Uzun zamanlı stres içerisinde bulunmanın tükenmişliğin oluşmasında büyük bir etken olmasının yanı sıra, tükenmişliğin sonucunda da kişinin stres durumunun oldukça arttığı görülmektedir. Dolayısıyla tükenmişlik ve stres birbirlerini tetikleyen durumlardır.

Stres yaşamın kaçınılmaz olgusudur. İnsanoğlu için de yeni bir şey değildir. Ölüm tehlikesi ve yaşamın varlığını tehdit eden her olay strese yol açmaktadır. Stres psikolojik, sosyal, kültürel ya da fizik ajanlarının organizmada oluşturduğu değişiklik durumudur. Organizmanın stres verici etkenlere gösterdiği, fizyolojik ya da psikolojik tepkilerdir. Stresin uzun sürmesi ya da ağır olması halinde kişinin fizik ve ruh sağlığına zararlı etkileri olacağı kabul edilir.

Stres, çalışanlar, özellikle yöneticiler üzerinde fizyolojik ve psikolojik yıkım yapabileceğinden onların sağlığını olumsuz yön-

de etkilemektedir. Yöneticiler üzerinde şiddet, isteksizlik, alkol sigara gibi davranışsal; uyku düzensizliği, depresyon, psikolojik hastalık vb. psikolojik sorunlar; kalp hastalıkları, baş ve sırt ağrıları, kanser, diyabet, siroz, akciğer ve deri hastalıkları gibi fizyolojik rahatsızlıklara neden olmaktadır.

İş Hayatına Etkileri

Çalışanlar iş yaşamının erken dönemlerinde oluşan tükenmişlik sendromundan uzun dönemde zarar görmeden kurtulabilmektedirler. Ancak iş yaşamının sonraki dönemlerinde oluşursa uzun süren sorunlara yol açabilir. Tükenmişlik sendromundan kurtulmayı sağlayan etmenlerin aynı zamanda bu bozukluğa neden olabilmesi ilginçtir. Bu etmenler; yeni bir iş ortamı, daha fazla özerklik, yönetim desteği ve işin ilginç olması şeklinde sayılabilir.

Kararsızlık:

Karasızlık, her şeyi kendine dert etme ve bir iç mücadelesi şeklinde kendini gösterirken bu mücadele endişe ve üzüntünün artmasına neden olur. Karasızlık, sorunların bir günden öbür güne atılmasına, insanların kendilerini yetersiz hissetmesine neden olmaktadır. Nitekim verilmesi gereken bir kararı sürekli olarak erteleyen kimseler, çoğu zaman kendilerini yetersiz hissederek kararsızlık içinde bulunmaya devam edeceklerdir. Karasızlık tükenmişliği artıran faktörlerin başında gelmekte olup bu bakımdan en kötü karar bile kararsızlıktan daha iyidir.

Yorgunluk Belirtileri:

Temel olarak yorgunluk soyut bir kavramdır. Ölçülmesi belli bir işi yapan kimseye yorulma derecesi sorularak elde edilir. Bununla beraber yorgunluk ve bıkkınlık gibi duyguların birçok şeyi yansıtması önemlidir. Zihin, yorgunluğu sıkıntıya dönüştürür, sıkıntı da konuya karşı ilgi eksikliğine neden olur. Aşırı yorgunluk sinir bitkinliği ya da zihin durması denen duruma yol açar. Bu durumdaki kişi yoğun bir kaygı yaşar, sağlıklı düşünemez ve işinden zevk alamaz hale gelir.

Davranış Bozuklukları:

Genellikle yüksek düzeyde duygusal tükenme kişinin amacına

ulaşmasını engellemektedir. Erişilmek istenen arzuların gerçekleşmemesi sonucu ortaya çıkan ruhsal durumlar kişiler arası anlaşmazlıklara yol açar ve bunun sonucu olarak da aile ahengini bozar ve çatışmalara neden olur. Psikolojik tatminsizlik yaşadığı gibi hangi nedenle olursa olsun psikolojik tatminsizlik yaşayan kişi davranış bozukluğu içine girer. Bu durum ailesi ve insanlarla olan ilişkilerinde kendini gösterir. Başkalarının arkasından olumsuz sözler sarf etmek, dedikodu yapmak, başkalarıyla alay etmek ve onları beğenmemek, hep geçmişe dönmek, saldırganlık gibi davranışları psikolojik tatminsizlik yaşayan kimsenin hallerine örnek olarak sayabiliriz.

Tükenmişliği Önleme

Genellikle bireysel, ailevî ve hatta çevreden kaynaklanan etmenlerin bir arada rol oynaması ile ortaya çıkan tükenmişlik, bir sendrom ve sorun olarak ele alınmalıdır. Etkili müdahale, hem bireysel hem de ailevî zeminde olmalıdır. En önemlisi böyle bir duruma neden olması muhtemel etmenlerin ortadan kaldırılmasıdır fakat bu bu sağlanamamışsa erken dönemdeki belirtiler dikkate alınarak hızla müdahale edilmeli ve gerekli tedbirlere başvurulmalıdır. Tükenmişlik sendromu ile baş edebilmek için strateji belirleme, planlama ve uygulama daha çok ailenin ya da bireyin şartlarını belirleyenlerin kararlarına bağlıdır.][380]

380 (ÇİPER, 2006) Faydalanılarak yorumlanmış ve uyarlanmıştır.

SORUNLAR

ÖLÜM KORKUSU

Ölüm korkusu, her insan için mutlak, tabii bir korkudur. Bu durumda, söz konusu korkunun insan psikolojisindeki yapılanması dolayısıyla kişinin ruh sağlığı ve sosyal ilişkileri açısından da oldukça önemlidir.

[Varlıktaki zayıflık ve ölüm konusundaki yaklaşımlarıyla İbnü'l-Arabî, insan psikolojisine ilişkin ***"varlık hakikati"*** yaklaşımını sağlamlaştırmaya çalışır. O'na göre ölüm, varlık hakikatindeki özün aslına dönmesidir: "... Ölüm ancak bir çözülmedir. Ölüm insanın manevi benliğini Hakk'ın kendisine çekmesidir. Çünkü her şey Hakk'a döner. "[381]][382]

Bu anlamda sağlıklı bir kimlik oluşturmak için, öncelikle kadın veya erkeğin ölümlü bir canlı olduklarını kabullenmeleri gerekir. Böylelikle ölüm korkusu insanın kendi hayatını anlamlandırmasında güçlü bir motivasyon sağlar.

Kadın ve erkeğin ilişkilerini dengede tutabilmeleri için ölümü sürekli olarak değil de unutulmayacak bir biçimde zaman zaman bilinç üstüne çıkarmaları faydalı olacaktır. Ancak insanın ölümü sürekli bilincinde tutması da, psikolojik dengeyi bozacağı gibi hiç hatırlamaması da yaşam denetimi duygusunun oluşmaması veya oluşan bu duygunun yok olması gibi sonuçlar doğurur. Bu hassas dengeyi sağlamaya yardımcı olacak en önemli gerçeğin din duygusu olduğu söylenebilir. Bir gün öleceğini bilen kadın ve erkekler dinî inanç ve ritüellere bilinçli olarak yönelerek birbirlerine olan davranışlarını kontrol altında tuttukları gibi anlayışlı olmanın zorunluluğunu sürekli hissederler.

DİSOSİYASYON

Disosiyasyon; benliğin bütünlüğünü yitirip, kendisini bir başka kimlik durumuna götürecek denli ağır bir patolojik süreçtir.

Üzerinde yaşadığımız dünya, bireyi yalnızlaştırıp kendi karanlık koridorlarına hapsediyor. Hayatın bu denli içinin boşaltıldığı, insana, insanlığa dair her türlü olgunun ***"kâr-zarar"*** ekseninde

[381] *İbn'ül -Arabî,* Fusûsü'l-Hikem, *çev. Nuri Gencosman, s. 240.*
[382] (KARACOŞKUN)

değerlendirildiği bu yenidünya düzeninde hepimiz gün be gün belki de hiç farkında olmadan bütünlüğümüzü yitiriyoruz. Derdimizi düzgün bir şekilde ifade etmeyi başarabildiğimiz sürece hangi dilde, hangi renkte, hangi eğitim seviyesinde olursa olsun bizlerle aynı ya da benzer acıları, çıkışsızlıkları yaşayanların gerçekten varolduğu yani yalnız olmadığımızı bilmek bir nebze de olsa içimizi rahatlatıyor. Ancak kendini ifade edemeyen birey çevresiyle hatta kendiyle ne kadar sağlıklı bir iletişim kurabilir?

Şurası bir gerçektir ki çevresiyle (içinde yaşadığı toplumla) iletişimi zayıf olan birey dışlanmaya, bu sebeple parçalanmaya ve kendi bütünlüğünü yaratmaya mahkûmdur. Bu nedenle ***birey kendi bütünlüğünü kurarken, yeniden yorumlarken, geçmiş acılarının, travmalarının etkisiyle yeni savunma mekanizmaları geliştirir.*** Günümüz toplumunun içinde bulunduğu, adına gönül rahatlığıyla –***cinnet***- diyebileceğimiz ruh durumunun özünü de bu ***çıkışsız***, ***içedönük***, ***korkak*** ama bir türlü kendini düzgün bir şekilde ifade edemeyen savunma mekanizmaları oluşturmaktadır. Artık aidiyet içtimâi bir örnek olmaktan çıkıp kişisel sapmalarla paralel ilerleyen kendine özgü, kimi yerde sapkın bir fanatizme dönüşüp "***ya bizdensin ya da onlardan"*** cümlesine indirgenince, ***kendini hiçbir yere ait hissetmeyen birey parçalanıp kendi bütünlüğünü yaratma yoluna gider hatta kimi zaman destek bile bulduğu görülmektedir.*** Bu bağlamda mutlak gerçekliğin soyut bir biçimde şekil değiştirip yepyeni -ama aslında varolmayan- bir kimlik kazanmaya çalışarak Disosiyasyon durumu oluşur ve kendini ifade edemeyen kadın ve erkeğin kimliği kaybolunca sorunlar çıkar. Cinnete varan sorunlarla aileler yıkılmaya başlar. Bireyde bütünlüğün kaybolmasına sebep olan yabancılaşma ve diğer nedenlerini kaldırmak ile ilişkilerin düzelmesine yardımcı olunmazsa ***"Derdini düzgün bir şekilde ifade etmeyi hiç denedin mi?"*** sorusuna muhatap olan kişilerin varlıkları ile sorun oluşturur ve açmazlar içinde boğulan nesiller artık bereketsizlik ve kaosun elemanları olurlar. (ORAY, 2005)

İNTİHAR

[İntihar kelimesi Türkçeye Tanzimatla beraber girmiştir. Batı dillerindeki romanlarda görülen ***"suicide"*** sözcüğüne karşılık, Tanzimatta Türkçeye çevrilen eserlerde ***"kendini katletme"***nin yerine ***"intihar"*** kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Bu sözcük Arapçada "kurban" demek olan ***"nahr"***dan türemiştir.

İntiharı anlamak oldukça güçtür. Bunun kuşkusuz tek nedeni insanların içinde yaşadığı uçsuz bucaksız ruhâni denizdir. Her insan olaylar karsısında farklı tepkiler verir, farklı duygulara kapılırlar. Ve tüm bunların tek bir açıklaması ne yazık ki olamaz. Kendini katletme, kendini öldürme anlamına gelen intiharın tanımı, hayli tartışmalara yol açmıştır.

İntihar gerçeği ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgilenen herkes, kendi bakış açısından hareket ederek bir tanım yapmaya çalışmıştır. Yani konuyla ilgilenen kişi sayısı kadar çeşitli intihar tanımları vardır. Fakat bu tanımların çoğu, dikkatlice bakıldığında, ya dar kapsamlı ya da tanım olamayacak kadar geniştir.][383]

[Malapert; ***"intihar hemen daima egoizmin ürünüdür"*** demektedir. Bu görüş oldukça fazla taraftar toplamasına rağmen, tanım olmaktan uzak ve eleştiriye açıktır.

"Bir kimsenin yakın ve kaçınılmaz olan veya öyle zannedilen bir acıyı *(şerefsiz bir durum, mahkûmiyet, sefalet, çok sevilen bir kişiyi kaybetme vb.)* ***bertaraf etmek niyetiyle hayatına son vermesi intihardır"*** tanımı ise Ferri'ye aittir.

Psikoloji alanında söz sahibi olan Sigmund Freud saldırganlık

---

[383] (TAŞDELEN, 2006), s.7-

kavramı ile beraber daha detaylı olarak incelemiştir. Teorilerini bu kavram üzerinde yoğunlaştıran Freud,

"intiharı önceleri özdeştirilmiş bir sevgi nesnesine yöneltilmiş saldırganlık neticesi meydana gelen bir depresyonun sonucu olarak yorumlamış; daha sonraları ise ölüm içgüdüsünün etkinlik kazanarak kişinin kendi üzerine çevrilmesi" olarak tanımlamıştır.

Schilder söyle bir tanım yapar:

"İntihar, bir diğer insana yöneltilmek istenen kızgınlığın kişinin kendi üzerine çevrilmesinin yanı sıra, sevgisini esirgeyen bir insanı cezalandırma veya onunla bir tür barış yapma isteğinin ve de aynı zamanda, bahsedilemeyen güçlüklerden kaçısın anlatımıdır," der.][384]

[İnişli-çıkışlı dönemler geçirerek yetişkinlik dönemine giren kadın ve erkekte bir durağanlık gözlenir. Kişi artık belli ölçüde kim olduğunu öğrenmiş ve belirli bir yöne yönelmiştir. Her iki cinsiyette de bu dönemde intihar girişimi ve gerçek intiharlarda bir azalma olması bunu göstermektir. Fakat oranlardaki azalmalar bu dönemde sorunların bittiği ya da azaldığı anlamına gelmez. Toplumsal ve teknolojik değişmeler yetişkin insanların yaşamını da önemli ölçüde etkilemektedir. Geleneksel geniş ailenin yıkılarak çekirdek ailenin kurulması, çalışma şartlarının değişmesi, ekonomik güçlükler yetişkin insanın karşılaştığı güçlükler arasında ön sıralarda gelmektedir.] [385]

[İntihar davranışı tehdit, düşünce, girişim ve ölümle sonuçlanan eylemler olarak geniş bir yelpaze içinde yer almaktadır. İntihar davranışının etyolojisinde[386] aile yapısı, etkileşimi ve kişilerarası ilişkilerdeki sorunlar önemli bir yere sahiptir.

İntihar davranışı ister bir düşünce, ister girişim ya da tamamlanmış bir eylem olsun aileyi derinden etkiler.

İntihar olgusunda sosyal faktörlerin rolü ve önemine değin-

[384] (TAŞDELEN, 2006), s. 10-12
[385] (TAŞDELEN, 2006), s. 29-31
[386] **Etiology:** (i.) sebepler bilgisi, sebep tayin etme; (tıb.) hastalıkların sebeplerini arama ilmi; sebepler.

mek gerekir. Bu nedenle Durkheim hipotezine göre evli kişilerde çocukların varlığı intihar davranışında koruyucu bir etkiye sahiptir. Aile bütünlüğünün değişkenleri intihar potansiyelinin en etkili etkileyicidir. Rol kargaşası ile birlikte evlilik sorunları, aile bütünlüğünde bozulma ya da tehditleri özellikle kadınlarda intihar riskini arttırmaktadır. Erkeklere göre kadınların intihar girişimi riskinin yüksek olması kadının toplumdaki yeri ve konumu ile ilişkilidir. Kadınların erkeklere göre yaşamlarında daha doyumsuz olması, depresyona eğilimleri, rollerinin toplumda engelleyici ve sınırlayıcı tavırlarla belirlenmesinden gelmektedir. ***Evli kadınların intihar davranışının evlilik çatışmasına ve eşleri ile yakın ilişkide çıkan sorunlara bir tepki olduğu düşünülmektedir***.

İntihar davranışı gösteren kadınların karşı cinsle ilişkilerinde de 3 tema tespit edilmiştir.

Bunlar, karşı cinsin eşini dikkate almaması, ilgisiz tavrı, sadakatsizliği ve şiddet içeren davranışı ya da fiziksel saldırganlığıdır.

Kadının kendine zarar verici davranışı, kadın rolüne hazırlayıcı uzun süreli bir sosyal hayat sonucudur. Kadınlar kendilik değerinin kazanılması ve kendini güvende hissetmesi açısından iç kaynaklarını kullanabilmede güçlükler yaşamaktadır. Kadınlarda görülen intihar davranışının özgürlük açısından ele alınması gereği inkâr edilemez. Kişilerarası ilişkilerde bağımlı kişilik özelliği sergileyen kadın eşinden ayrıldığında ya da yaşadığı ayrılık tehdidi sonucunda intihar davranışını bir iletişim aracı olarak kullanmaktadır.

Ayrıca intihar girişiminde bulunan kadınların eşi ile ilişkisinin özünde, eşe duyulan öfkenin kendine çevrilmesi ve kendine yönelik saldırganlığın sevdiği kişi ya da eşi tarafından önlenmesi fantezileri yatmaktadır. Bu bir anlamda yardım çağrısı niteliğindedir.

Ailedeki kayıplarda ailenin dengesinde uzun süreli bir bozulmaya yol açıyorsa intihar potansiyeli artırır. Ancak kayıp öncesi ve sonrası aile içi iletişim ve ailede süregelen sorunlar kriz durumunun geleceğini belirler. Ailede varolan bir dengesizlik kaybın oluşturduğu kriz ile baş etmede güçlük yaratır.

Ruhani sıkıntıların kişilere, ailelere ve toplumlara etkisi oldukça fazladır. Kişiler bu sıkıntıların neden olduğu zorlukları yaşar, aile ve sosyal yaşama katılma konusunda güçlük çeker ve çoğu kez de toplumdan dışlanırlar. Ailelerine karşı sorumluluklarını yerine getiremediklerini ve yük olduklarını düşünerek endişe ve değersizlik duygusu yaşarlar.][387]

İntiharın oluşma sebepleri

I- Hızlı Değişim ve Özenti: Çevremizde olup bitenlere baktığımızda köyden şehre göçün arttığını, televizyon, internet, telefon gibi iletişim araçlarının hızla çoğaldığını görürüz. Tüm bu gelişmeler insanlar ve hatta kitleler arasında kültür şokuna neden olmakla beraber insanları farklı kültür arayışlarına sevk ederek ve uyumsuzluklar doğurmaktadır. Tabii ki hızlı değişimin, teknolojinin ve iletişimin neden olduğu maddi külfet tüm bireyler tarafından karşılanamamaktadır. Bu da insanlar üzerinde; imrenme, zenginliğe kavuşma arzusu, kuşak çatışmaları, iletişimsizlik gibi sonuçlar doğurmaktadır. İnsanların birbirlerine yabancılaşmasıyla bunalımlar oluşmakta ve böylece intiharlar gerçekleşmektedir.

II- Eğitimsizlik: Ülkemizin eğitim seviyesi dünya sıralamasında gerilerdedir. Bunun yanında da ülkemizin bazı bölgelerindeki eğitim seviyesi de oldukça düşüktür. Özellikle kız çocuklarının ilkokuldan bile mahrum bırakıldığı aşikârdır. İnsanların, özellikle kızların intiharlarında önemli bir neden olarak eğitimsizliği gösterebiliriz. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi kitle iletişim araçlarının artması ve bu vasıtayla kendi eğitim düzeyi ve yaşantısı ile başka fertlerin eğitim ve yaşam düzeyleri arasındaki uçurumu farkeden bireylerde hayal kırıklığı ve buna bağlı bunalımlar baş göstermektedir. Böylece insanlar buhranlar içerisinde kaybolurken hedeflerinden sapıp kurtuluş olarak intihara yönelmektedirler.

III- Aşırı Baskılar: Eğitim yetersizliğinin de etkisiyle bilinçsizlik ailelerin gençlere yönelik baskı yapmasına neden olmakta-

[387] (PALABIYIKOĞLU)

dır. Özellikle yaşının gerektirdiği davranışı sergileme imkânı verilmeyen gençler problemli olarak topluma girmektedirler. Kişiye taşıyabileceğinden fazla yük verilmesi çöküntüye yol açmaktadır. Bazı yörelerde yeni yetişkin olmuş kızların yaşça kendilerinden çok büyük erkeklerle istemedikleri halde evlendirilmeleri, ve yine erkeklerin erken evlenmeleri için zorlanmaları gibi baskıları insanları intihara sürükleyen sosyal nedenler olarak sayabiliriz.

IV- Düzensiz ve Bozuk Aile Yaşantısı ve Aile İçi şiddet:

Alt yapısız, ruhen ve bedenen hazır olunmadan gerçekleştirilen evliliklerin sonucunda eşler birbirlerine değer vermemekte ve aile içi iletişimsizlikler yaşanmaktadır. Bu tür aile yapıları içinde özellikle kadınlar istismar edilmekte, dövülmekte, temel hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakılmaktadırlar. Ayrıca eğitimsizlikleri ve acizlikleri istismar edilerek kız çocukları çok eşli evlilikleri kabule zorlanmaktadırlar. Kadınların aile içinde şiddete maruz kalmaları da oldukça yaygın görülen hadiseler arasında zikredilmektedir.

V- Hurafe ve Batıl İnançların Yaygınlığı: Eğitim ve öğretimin zayıf, dini bilgilerin yetersiz olduğu, batıl inanış ve hurafelerin kol gezdiği toplumlarda elbette ki doğru neticelere varmak mümkün olmamaktadır. Bu tür toplumlarda problemlerin daha da arttığı ve ağırlaştığı görülmektedir. Hâkim geleneklerin etkisiyle insanların psikiyatrist ve psikologlara gitmeleri yadırganmakta ve hatta ayıp karşılanmaktadır. Hurafe ve batıl inançların ağırlığını taşıyamayan bazı kimseler kaçış olarak göçü yada intiharı seçmektedirler.

VI- Sosyal Kurumların Yetersizliği: Kültür, eğitim, sağlık vb. gerekliliği kesin olan insanların kişisel gelişimini tamamlayacak ve yine gençlere özellikle de ergenlik çağında olanlara sosyal rehberlik hizmeti verecek sosyal kurumların yetersizliği intiharların artmasının önemli nedenleri arasında gösterilebilir. Yine yukarda saydığımız nedenlerden dolayı gelişimini tamamlayamayan insanlar problemli birer birey olarak toplumda yer alırken; tiner, uyuşturucu, alkol vb. zararlı davranışlar içerisinde köprü altı yaşantısı dediğimiz bir yaşantı sergileyen hem kendisine hemde çevresine zarar veren bireyler türemiştir.

VII- Ekonomik Krizler: Şüphesiz ki insan hayatını yönlendirmede ekonominin büyük bir yeri vardır. Maddi olarak istenilen şeyleri elde etmede talepler farklıdır. Ekonomik olarak güçsüz olan kişilerin elde etmek istedikleri şeylere ulaşamayınca sıkıntıya düşmeleri gibi bunun tam tersi olarak, ekonomisi çok iyi durumdayken birden iflas eden kişilerin intihar oranı da küçümsenmeyecek kadar fazladır.

Tabi ki bu durumun tam tersi olan ekonomik özgürlük de intihar nedenlerinden sayılabilir. Maddi anlamda istediğini elde eden, her dilediğine kavuşan birey, zamanla ne istediğini bilemeyen kişi konumuna gelir. Bu da huzursuzluk ve aşırı tatminin doğurduğu bunalımı beraberinde getirir.

İntihar türleri

Durkheim'e göre üç ayrı intihar türü vardır.

a) Bencil (Egoistic) İntiharlar: Bireyin bağlı olduğu din, politik zümre, aile vb. tarafından korunmamış olmasından kaynaklanır. Yani, toplumsal bağların gevşek olduğu, bireyin kendini yalnız hissettiği durumlarda belirir. Birey içinde bulunduğu gurupla bağları zayıfladıkça ve guruba bağımlılığı azaldıkça kendi özel ilgileriyle baş başa kalır ve yalnızlık hisseder. Topluma bağlı olarak yaşamak ihtiyacında olan kişi için hayat anlamını yitirir. Bireyi topluma bağlayan sadece din zümresi olmayıp ailenin ve politik zümrenin de aynı işlevi gördüğünü belirten Durkheim; bütün toplumlarda bekârların intihar oranının evlilere göre, evlilerde de çocuksuz olanların çocuklu ailelere göre daha fazla olduğunu istatistiklerle açıklamaktadır.

b) Elcil (Altruistic[388]) İntiharlar: Birey sadece toplumdan koptuğu, kendini yalnız hissettiği zaman değil, topluma çok bağlı olduğu zaman da intihar eder. Bu intihar türünde kendini öldüren kişi, toplumsal bir ödevi yerine getirmek amacıyla bu eylemi gerçekleştirir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen kimse onursuzlukla suçlanır, çoğu zaman da dinsel cezalara çarptırılır. Kısaca, bu gibi kişilerin üzerine toplum bütün ağırlığı ile çökmekte,

[388] **Altruistic:** s. özgecil, başkalarını düşünen

baskı yapmakta, onu intihara sürüklemeye çalışmaktadır. Elcil intiharlarda kişi için, hayatı anlamını yitirmemiş, hayatından daha üstün gördüğü bir amaç için hayatını feda etmiştir; bu eyleminin mükâfatını göreceğini umar. Günümüz toplumlarında bireysel kişilik, kollektif kişilikten iyice sıyrıldığı için bu türden intiharlar yaygın olmamakla birlikte seyrek de olsa, verilen herhangi bir buyruğu yerine getirmediği için, onurunu korumak ve utançtan kurtulmak amacıyla kendini öldürenlere rastlanır.

c) Anomik (Anomic[389]) İntiharlar: Bir takım toplumsal bunalımlar ve toplumun yapısında meydana gelen değişiklerle bireyin hayat biçiminin, değerlerinin alt-üst olması sonucu bu tür intiharlar gerçekleşmektedir. Bazı görüşlerin tersine Durkheim istatistiki oranları baz alarak sefaletin tek başına intiharlara neden olmadığını belirtir.

Ekonomik krizlerin intihara neden olduğunu belirten Durkheim, bunun nedeninin zenginlik ya da fakirlik değil; toplumsal yapıdaki değişiklik olduğunu belirtir. Meydana gelen bu değişiklik toplum için yararlı ya da zararlı olsun, bunun hiçbir önemi yoktur. Önemli olan toplumda meydana gelen değişikliğin bireyin hayat şartlarını alt-üst etmiş olmasıdır. İşte, intiharın nedeni bu anomi (ümitsizlik) halidir.

Sadece ekonomik bunalım düzensizlik değil, aynı zamanda aile yaşamında meydana gelen kargaşalar da anomi ve beraberinde intiharı arttırmaktadır. Çeşitli aile bunalımları arasında önemli olarak eşin ölümü ya da boşanma sonucunda gerçekleşen dulluk gösterilmektedir. Gerçekten karı-kocadan biri ölünce aile düzeni altüst olur, geriye kalan karı ya da koca bu yeni duruma kendini uyduramaz, bu yüzden de kendini öldürme eğilimi artar. Dul erkek ya da kadınlarda intihar oranı, evlilerdeki intihar oranından çok yüksektir. Hemen hemen her toplumda boşanmışlarda intihar oranı; evlilerden, eşleri ölen kimselerden ve bekârlardan daha çoktur.

Boşanmaların yasak olmadığı, çok olduğu toplumlarda kadın-

[389] **Anomie:** (i.) ümitsizlik, gayesizlik, toplumsal düzensizlikten ileri gelen bunalım.

ların intihar oranı erkeklerden azdır. Boşanmanın yasak ya da az olduğu toplumlarda aksine kadınların oranı daha fazladır. Durkheim'e göre bunun nedenini evlilik hayatında, boşanma yasağının erkeğin lehine, kadının da aleyhine işlemesinde aramak gerekir. Çünkü boşanma yasağı erkeği pek etkilemez. Oysa kadını toplumsal kurallar evlilik bağına sıkı sıkıya bağlar. Evlilik dayanılmaz hale gelince evli kadınlar bu gibi toplumlarda intihara erkek evlilerden daha yatkındırlar.

İntihara yönelen kişilerin psikolojik yapıları kadar içinde yaşadıkları sosyal ve kültürel ortamın etkileri de bu olayın açıklanmasında ayrı bir öneme sahiptir. Bazı insanlar aşamadıkları sorunları intiharla çözmeyi uygun görürken gerek İslamiyet ve gerekse diğer ilahi kaynaklı dinler böyle bir çözüm şekline müsamaha ile bakmamaktadır. İslam tarihinde toplu intihar olayları hiç yaşanmadığı gibi münferit bazı olaylar dışında da intiharın toplumsal bir sorun haline geldiği de hiç görülmemiştir.

İntihara Karşı Alınacak Önlemler

İntihar olayı hem kişiyi hem de toplumu ilgilendiren son derece önemli aynı zamanda çarpıcı bir gerçektir. Bir olayın gerçekleşmesinde bir yol varsa, engellenmesi için de muhakkak caydırıcı bir sebep vardır. İntihardan, hayatın anlamsızlığından bahsederek içine kapanan ve eşyalarını dağıtmaya başladığı gözlemlenen kimselere dikkat edilmesi gerekmektedir. Özellikle daha önceden intihar girişimleri olanlarda bu türden sözler önemsenmelidir. Özellikle yaşlılarda intihar daha yaygın olduğundan yaşlılar yalnız bırakılmamalı, daha yakından ilgilenilerek, gerekli tedavileri yapılmalıdır. Yakınlarını kaybedenler, eşlerinden ve işlerinden ayrılanlar risk grubu içinde olduğundan bu kişilerle irtibat arttırılmalı, farklı bir süreç hissedilirse, kişinin yakınları ile iletişime geçilmelidir. Çevre kişiyi destekleyici olmalı, suçlayıp, yargılamamalı, yine kişiye kaldıramayacağı sorumluluklar ve yüklenmemelidir. Bu durumlar aşılamıyorsa mutlaka bir psikiyatriste başvurulmalıdır.][390]

---

[390] (TAŞDELEN, 2006)

Sonuçta kurtuluş olarak gördüğü intiharı seçen kişinin ölümü, yaşayanlar üzerinde derin izler bırakmakta ve ailenin dengesi ciddi biçimde sarsılmaktadır. İntiharla ölen kişinin yakınları kendilerinde büyük bir şok meydana getiren ölümün travmatik yaşantısını paylaşmak zorundadırlar. İntiharla ölüm, doğal ya da hastalık sonucu gerçekleşen ölümden farklı bir niteliğe sahiptir. İntiharla ölümün ardından hayatta kalan aile üyelerinde suçluluk, utanç ve bu eylemden kendilerinin sorumlusu tutulacağı kuşkusu gibi duygu ve düşünceler hâkimdir. Aile üyesinin ölümünün ardından ailede depresyon, inkâr ve düşmanlık duyguları yaşanmaktadır. Ölümü engelleyememenin getirdiği kendilik değerinde azalma sonucu aile üyeleri kendilerini başarısızlığa uğramış kurtarıcılar olarak algılamakta ve ölümün önlenebileceği düşüncesine ısrarla sarılmaktadırlar.] [391]

[391] (PALABIYIKOĞLU)

KADERCİLİK [392]

[Kader fikri bilincimizi hayatımızı saran inanç ve Allah Teâlâ'nın bir emridir. Kader, belki de zayıflığımızın, bilmezliklerimizin, kalakalmışlıklarımızın çıkış noktasıdır. Bu fikir bizim belli ama bilmediğimiz, fakat karşılaşacağımız bir sona doğru sürükleniyor oluşumuzun çıkış noktasıdır. Kaçamayacağımız sürekli sürüklenmedir. Tüm varlık, bu arada bizim varlığımız Allah Teâlâ'nın iradesindeki varlığa ve yokluğa göre düzenlenmiştir diye düşünürüz. Hatta her birimizin varlığı ayrı bir kadere göre düzenlenmiş olmalıdır.

Kader fikri tayin edici yaratıcının bir sonucu olarak kendini gösterir. Her şeyin sıkı sıkıya düzenlenmiş olduğu bir dünyada bizim yaşamımız için de bir rastlantısallıktan bir özgürlükten, bir bağımsızlıktan söz edebilmek mümkün değildir.

Buna göre, insan özgür ve bağımsız olabilen bir varlık gibi görünse de böyle değildir. Özgürlük ve bağımsızlık varsa bile sınırlıdır, bu özgürlük ve bağımsızlık tam anlamıyla bir yaratıcı düzeniyle çerçevelenmiştir. Hiçbir güç hiçbir değişim, hatta hiçbir mucize -kaderi fikri mucizenin varlığını gidermez- bizi bu çerçevelenmişliğin dışına çıkaramaz.

Kader duygusu insanın kaçıp kurtulamadığı, belki de çok zaman kaçıp kurtulmak istemediği bir duygudur. Kadercilik gariptir, bir yandan insanı boğar, ona yeterince istemli olamamanın kötü duygularını yükler, öte yandan yüce bir gücün elinde olmanın esenliğini aşılar. *Hakikatte kadercilik insanın sorumluluklarını giderir ya da en azından azaltır.* Öyle ya;

"Ne yapabiliriz, sürekli ya da kalıcı bir aşkın güç bizim özgürlüğümüzü ve bağımsızlığımızı iyiden iyiye daraltmaktadır, özgür ve bağımsız olmayan varlığın sorumlulukları hatta yükümlülükleri olmayacaktır", sorusu içimizde dolaşır durur.

Genel görünüm şudur: Allah Teâlâ, koyduğu kader kanunla-

[392] ((TİMUÇİN, 2002), s. 23-36 İslâmî literatüre uyarlanarak, düşüncemizdeki açmazlara yardım olsun diye kısmî değişikliler yapılmıştır.)

rı[393] ile çok zaman birbiri içinde ya da birbiriyle bağlantılı olarak, biri öbürünün belirleyiciliğinde işler ve kaderi oluşturur, kaderciliği kurar.

Bir görüşe göre kader önce Allah Teâlâ'nın istemiyle tabiatta ortaya çıkmıştır. Bir başka görüş de kaderciliği Allah Teâlâ’sız bir tabiatta maddenin şartları meydana getirir. Ancak en genel görüş, Allah Teâlâ'nın, kâinatın her yerinde mevcut ve aşkın olması ile tüm varlığı belli bir sona göre bağlayan bir güç olduğunu benimser. Tabii ki İlahlık tabiattan daha bağlayıcıdır. Tabiata söz geçirmeye kalksak da, şöyle ya da böyle söz geçirebilsek de, Allah Teâlâ karşısında tam bir edilginlik içindeyizdir. Öyle ya, kader bizim içindir, Allah Teâlâ için değildir. Her şeyden önce her istediğini yapabilen bir ilahî güç söz konusudur, o güç üstelik özgür bir güçtür, o durumda kaderden kaçmamız mümkün değildir. Buna göre, ***ne olursa olsun, kişinin kaderi Allah Teâlâ'nın elindedir.*** O zaman bir baş eğme duygusu tüm insan etkinliğinin ortasına yerleşir. Katlanmak, ister istemez baş eğmek gerekecektir. Belki çok şeyi tartışmak gereği duymadan -çünkü kadercilikte bir şeyleri tartışmak saçmayla uğraşmaktan başka bir anlam taşımaz- olan biteni gözlemlemek, bu arada kaderciliğin gereklerine ilâhî istem adına uymak gerekecektir. Düzen öyle kurulmuşsa ona uymaktan başka yapılacak bir şey yoktur. Kadercilik böylece insanı en uç noktada tam bir edilginliğe itebilir, itmektedir.

İnsanlar kendilerini yöneten bir üst güce bağlanmayı, hayatlarının bu güç ile yönetildiğini ya da yönlendirildiğini varsaymayı çok zaman büyük bir tutkuyla benimsemişlerdir. *İnsan genelde kendinden sorumlu olmak istemez. İster ki ondan bir başkası, bir aşkın güç sorumlu olsun.* Düpedüz sorumluluktan kaçış diyebiliriz buna. Durmadan yanlışlar yapan biri kötü sonuçlara ulaştığında ***“alınyazım, böyleyim”*** formülünü ortaya atar. Kader duygusu

[393] Allah Teâlâ’nın kendi koyduğu ve dilediği zamana kadar geçerli ve zatının da aşmadığı sınırlar. Mesela insanın bir dişi ve erkekten doğması, güneşin doğudan doğup batıdan batması, her doğanın ölmesi gibi. Bu sınırlar aşılınca mucize denilmesi bundandır. Mucize sınırların Allah Teâlâ’nın emri ile aşılması demektir.

insanı sorumsuzluğa kadar götürebilir: yaşamımız belli bir kadere göre gelişmekteyse ya da akıp geçmekteyse bizim kendimiz için yapabileceğimiz pek bir şey yok demektir. Ancak bu durum insan ruhunu cılızlaştırdığı gibi ahlakı da tehlikeye atar. ***"Bir dış güce bağımlıysam ahlakı sorumluluğum olmamak gerekir"***, diye düşünebilir.

İnsan belli bir ortama belli bir tabii varlık olarak doğar ve kendi istemi dışında doğar: o kendi şartlarını da içtimai şartlarını da seçmeden almıştır. Kimse kalbi delik ya da gözü kör doğmak istemezdi, kimse verimsiz topraklar üzerinde kurulmuş küçücük bir köyde doğmak istemezdi. En iyi imkânlar içinde dünyaya gelmeyi de istemeyebilirdik. İnsan dünyaya gelir gelmez kendini bir kaderciliğin içinde bulur ve tabii ve içtimai kaderiyle hesaplaşmaya başlar. Kendi için sürekli olarak yollar belirler, seçmeler yapar, bir şeyleri inkâr eder ya da benimser, böylece ***kadere karşı bir kaderi, bir karşı-kaderi*** oluşturur. Buna göre kader belki de bizim kendimize ya da kendimiz için doğru ya da yanlış çizdiğimiz bir gidiş yoludur. Belki doğru ya da yanlış diye bir şey de söz konusu değildir; her kaderi ya da her karşı-kaderi kendi özellikleriyle vardır. Bu yolda doğruyu ve yanlışı doğrulama imkânı pek yoktur. ***Çünkü her şey bir defa yaşanır.*** Yanlışlar ve doğrular sonuçlarından anlaşılacaklardır ama elde belirgin sonuçlar da yoktur.

Kader, ***"ben"*** le ***"ben-olmayan"*** ın diyalektiğinde kurulan bir ihtimaller ve olmuş bitmişlikler çizgisidir, bizim kendimiz için ve başkaları için imkânlar arasından seçerek belirlediğimiz bir gidiş yoludur. Sayısız yollar vardır ve insanlar kendileri için ya da birbirleri için rahatça bunlardan birkaçını uygun görürler ve önerirler. Oysa seçim yapmak kolay değildir, hangi yolun daha doğru olduğunu görmek ve göstermek kolay değildir. Yolları seçmemizi sağlayan kıstaslar ya da değerler mutlak değillerdir. (Herkes için farklıdır. Kimine dinî yön etkin iken başkasına maddî ilkeler etkindir.) En zoru da kendi yolunu seçmektir. ***Kendi yollarını bulmakta güçlük çeken insanlar bile bir başkaları için şaşmaz yollar önerirler.*** Oysa her kişi öncelikle kendi kaderini kuracaktır ya da kurmalıdır. Her zaman doğrular ve yanlışlar arasından piş-

manlıklarla ilerleriz. Gitmek zorunludur, ama en iyiyi seçemediğimiz çoktur.

Kişinin yanlış yapma hakkının her zaman saklı tutulması gerekir. Bir kişiliğin kaderi, içtimai hayatı ve tabiatıyla sarılmış olarak, doğumla ölüm arasında uzayan çizgi üstünde kurulur ya da bu çizginin ta kendisidir. Kaderi gelecekte, ölüm noktasında düğümlenecektir. ***Ölüm kaderin tam olarak gerçekleştiği noktadır.*** Bu noktaya kadar kişiyle ilgili olarak ortaya koyacağımız her yargı havada kalacaktır. Bitmemiş sınırları kesinleşmemiş bir şeyi, oluşmakta olan bir şeyi yargılayamayız. Ancak bitmiş hayatlar tümüyle yaşanmış bir hayatı tam olarak yargılayabiliriz. Her hayat, son noktası kesin çizilene kadar bir sürekliliktir, olmuş bitmiş bir şey değildir, oluşmakta olan, kurulmakta olan bir şeydir. İhtimallerin söz konusu olduğu yerde kesin yargı geçersizdir.

İnsan, hayatı boyunca tabii ve içtimai kaderine karşı kişisel kaderini oluşturmaya çalışır. Bu aynı zamanda başkalarının kaderinden pay almak ve başkalarının kaderi üzerinde etkin olmak anlamına gelir. İnsan bir bütündür, tabii olduğu kadar da içtimai, birbirinden bağımsız kaderleri de yoktur, yani tam olarak bağımsız kaderler yoktur. ***"Her eylemim beni bağlarken başkalarını da ilgilendirir hatta başkalarının yaşamını etkiler"***. Şu ya da bu biçimde, şu ya da bu ölçüde başkaları üzerinde belirleyiciyimdir. İnsan kendini bir şeylere göre kurarak o bir şeylerin içinde, karşısında ya da yanında yer alır. Bu yüzden kaderlerimiz birbiri içine geçer çok zaman. Yalın ya da mücerred kaderi yoktur. ***Kendimizi yalnız kendimize göre değil, kendi dışımızdaki ya da bizi aşan bir şeylere göre kurarız.*** Bir kaderin hem kurulması hem dönüştürülmesidir bu, bir kaderin bir kader ile kaderlerin kaderlerle aşılmasıdır.

Önemli olan kaderciliğin olup olmaması değil önemli olan insanın kaderi karşısında, kader duygusu karşısında aldığı tutumdur. Bu çerçevede kader kaçılası bir şey değil aşılası bir şeydir. Kaderciler hep yakınırlar, her şeyden, en başta kaderinin kendisinden yakınırlar. Oysa kader çok zaman onların tek dayanağı, tek besinidir.

"Karşı-kaderi" oluşturmaya yönelen kişi yakınmamayı bilen,

daha doğrusu yakınmanın anlamsızlığını gören kişidir. O hiçbir şeyden yakınmayacaktır, ne kendinden ne başkalarından ne kaderinden yakınacaktır.

İnsan hem kaderine boyun eğer hem kaderine ağlar. Kaderine karşı gelmeye başladığı anda ağlaması kesilir. Ağlamak yenikliğin bir belirtisidir. Yenik kişi yitirmiş kişidir. Yitirilen ne kadar büyük olursa olsun insan ağlamamalı savaşmalıdır. Ağlayan insan yenik olmasa bile yenilmeye yatkın insandır. İnsan yenilmeden, bir yenilme korkusuyla da ağlayabilir. Ağlamak kaderi karşısında çaresizliğini bildirmektir. Bu yüzden insan her ağladığında kendine ağlar. ***Her yalan söyleyişimizde kendimizi kandırırız, her ağladığımızda kendimize ağlarız.*** Kaderine ağlamak kendine ağlamaktır, kendine ağlamak kaderine ağlamaktır. Sevinç, gerçek sevinç kaderin aşıldığı yerde bir sonsuza kavuşmuşluk, bir ölümsüze ulaşmışlık duygusu olarak yaşanır. ***"Benim kaderim buymuş"*** diyen kişi şunu demek ister: ***"Ben bundan daha çok bir şey değilim ve olamam. Bunun böyle olmasını isteyen aşkın belirleyici bir güç var. "*** İnsan, insan olma serüvenini böylece kendine yenilerek bitiriverir bazen. Bazen de kendini aşarak gerçekleştirir. İnsan kendi dışında bir güce boyun eğer gibi ya da eğdiğini sanarak kendine yeniliverir. Kendi durumundan kendini aşan bir şeyleri sorumlu tutma kolaylığıdır bu. Öyle ya, kendine kalsa öyle olmayacaktır, ama kendine kalmamaktadır. O zaman enine boyuna kaderini suçlamak gerekir. Kader vardır ve ondan ne yazık ki kaçılamamaktadır. Kaderi elbette vardır ama bir suçlu olarak değil aşılması gereken bir belirlenmişlik olarak vardır. Her kişi kendi, kaderini verilmiş olan kaderinden giderek kendi elleriyle biçimler. Onu var eder, giydirir kuşatır, ona kendi renginden renk katar, onunla bir olur. Artık hem onunladır hem o'dur. Yaşam sürekli bir baş eğiş olduğu zaman kaderi korkunç bir efendidir. Önemli olan ***"ben"***le başkası arasındaki çizginin nerede olduğunu iyi görebilmektir. Marcus Aurelius dedi ki:

"Dış bir nesne sana acı verdiğinde gerçekte acı veren o dış nesne değildir, senin onunla ilgili yargındır. "

Bize hayata sıkı sıkı sarılmak ve onunla kavga etmek düşer.

Hayatı kavgasız gürültüsüz benimsemek bizi kırılmaz bir kaderin kollarına atar. Kavgayı göze almak gerekir, bir başka deyişle yaşama sıkı sıkı sarılmak gerekir. Hayat dönüştürülebildiği sürece yaşamdır, olduğu gibi benimsendiği sürece insana mutluluk düşleri gördüren bir acılar ortamıdır. Hayatı göze almak bazı şeyleri gözden çıkarmakla mümkündür. Tehlike var diye yakınmak olmaz. Tehlike her zaman olacaktır. Korku yaşamı hiçleştirir. Bu yüzden, Epiktetos' un dediği gibi ***"Bilge kişi yaşamını yitirerek kazanır".***[394] İnsanlar genellikle kendilerine bir kere verilmiş olan ve bir daha asla verilmeyecek olan bu hayatı yitirmek korkusuyla elden kaçırırlar. Çok zaman yok edişin adı kadercilik olur. Hayatını geldi geçti bir şeyler kazanarak yitirmiş nice insan vardır, onlar geçmişe her zaman acıyla, gözyaşlarıyla, bazen de kaba bir öfkeyle bakarlar. ***Kimse kendini suçlamaz, herkes kaderini ya da hayatını suçlar.***

Allah Teâlâ ve dış güçler ona göre onun için özel bir hayat taslağı oluşturmuştur ve bu taslağın gerçekleşmesi zorunludur, bunun dışına çıkmak olası değildir. Birileri ona belli bir yaşam verip al bunu yaşa demişlerdir. Bu güzel bir avunmadır. Kendine yenilen kişi kaderini oluşturan Allah Teâlâ'yı dış güçleri suçlarken kendini temize çıkardığını sanır. Gerçek yaşama ulaşmanın tek yolu bir ***"karşı-kaderi"*** oluşturmaktır. Bir ***"karşı-kaderi"*** yaratmanın tek yolu insanın kendini aşmasıdır ya da daha doğrusu kendini aşmayı göze almasıdır.][395]

Yukarıda kadın ve erkeğe kaderciliğin kısmî bir çıkış noktasını bularak kendilerini yeniden sorgulamalarının gerekliliği anlatılmaktadır. Her bireyin hakkı olan mutluluğu; ancak karşımızdaki kimselerin mutluluklarına yardımcı olarak bulabiliriz. Özgürlük sınırlarını kaderin bağlayıcılığı ile çelişmeyecek şekilde belirleyerek Allah Teâlâ'nın rızası çerçevesinde gayret göstermeliyiz.

---

[394] ***"Ölmeden önce ölünüz."***

[395] (Bu kısım yazılırken (TİMUÇİN, 2002), s. 23-36 den faydalanılarak yazılmıştır.)

BOŞANMA

Erkek ile kadın arasındaki hayat birliği olarak tanımlanan evliliğin; hiçbir uzlaşma götürmediği, eşler için tüm anlamını yitirdiği durumlarda sona ermesi bir çözüm olarak gündeme gelir.

Boşanma; insanı maddi ve manevi boyutuyla birçok yönden etkileyen travmatik bir olaydır. İki insanın yabancılaşmasıyla başlayan psikolojik süreç karar aşamasından sonra; hukuki, mali, çocuk var ise velayet gibi sorunlarla devam eder, bağımsızlığını kazanan kişinin, sosyal konumunu yorumlayarak kendini yeniden bulmasıyla nihayetlenir.

İslam dini, belirli şartlarla aile birliğinin bozulmasına izin vermiştir. Boşanma konusunda kabul edilen sistem; boşanmayı yozlaştıran Yahudi ve onu asla kabul etmeyen Hıristiyan uygulamaları arasında bir orta yol şeklindedir.

Birbirleriyle uyuşmayan eşlerin en son başvuracakları çözüm şekli, boşanmadır. Bundan önce uyuşmazlığın eşler arasında çözülmesi, bu mümkün olmazsa iki tarafın ailelerinden seçilecek birer hakeme havale edilmesi başvurulacak usullerdendir. Eğer bunlar fayda vermezse, son çare olarak boşanmaya izin verilmektedir. Yine de bu izinle birlikte boşanma, hoş görülmemiştir. Özellikle sebepsiz boşanmalar, hiç bir şekilde iyi karşılanmamıştır. Çünkü boşanmanın eşler, çocuklar ve hatta toplum üzerinde olumsuz pek çok etkileri bulunmaktadır. Fakat aile hayatı kötüleştiği takdirde, eşler arasında bir uzlaşma olmadığı zaman, hayat çekilmez olacağından dolayı, boşama devreye girmektedir. İslam, boşamaya izin vermekle birlikte bir takım şartlar da koymuştur. ***İslam, kadını ya iyilikle tutmak, ya da güzelce salıvermeyi kabul ederek yaşanan toplumsal kötülükleri engellemeyi amaçlamıştır.***

Depresyonlar ile başlayıp ayrılığa giden yolculuğun neticesi genellikle boşanma, hastane, hapishane veya mezarlık olmaktadır. ***Sonuçta bir ayrılık vardır ve bu ayrılıkla şizofrenide olduğu gibi, karı kocadan oluşan ruhun bir bütün iken parçalanması söz konusudur.***

"Ruhun ikiye bölünmesi" olarak tercüme edilen "şizofreni" terimi ile daha çok anlatılmak istenen; yan yana bulunan iki

ayrı algılama dünyasının varoluşu ile ayrılık meydana gelmesidir.

[21. yüz yılın salgın hastalıkları endişe ve depresyondur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), her dört kişiden birinin yaşamı boyunca bir akıl hastalığından mustarip olacağını belirlemiştir.

GEÇTİĞİMİZ ELLİ YIL İÇİNDE, DEPRESYONDAN MUSTARİP İNSAN SAYISINDA BELİRGİN BİR ARTIŞ OLMUŞTUR. EN SON BULUNAN ŞEY DE DEPRESYONUN GİDEREK DAHA GENÇ YAŞLARDA ORTAYA ÇIKMASIDIR. 2020 YILINA GELİNDİĞİNDE, AKIL HASTALIKLARI VE ÖZELLİKLE DEPRESYONUN İKİNCİ EN YAYGIN SAĞLIK PROBLEMİ SEBEBİ OLACAĞI BEKLENMEKTEDİR.

Depresyon, intiharın ilk sebeplerinden biridir. Her yıl, bir milyondan fazla kişi kendi hayatlarını alıyorlar ve 10 ile 20 milyon arasında kişi de teşebbüste bulunuyorlar. İntihar teşebbüsleri genel olarak ve özellikle gençler arasında, yukarıya doğru giden açık bir eğimdedir. Gelişmiş Batı ülkelerinde intiharlar, çocuklar ve gençler arasındaki ölümlerin en yaygın ikinci sebebini oluşturmaktadır.

Sağlık alanında çalışanların çoğu intihar olgusunun toplumun genel sağlıksızlık durumunu yansıttığına inanmaktadır.][396]

Boşanma sebepleri

Kadın özellikle duygusal bakımdan daha endişeli ve dayanıksız bir varlık olduğundan kendisinden onu zorlayacak yapması/değiştirmesi zor şeyler istendiğinde çabalamak yerine korkup vazgeçmeyi tercih eder. Bu sebeple kadınlar zorlaşan evliliği yürütmek yerine en ufak pürüzde ***"boşanalım o zaman"*** şeklinde bir cümle kurabilirler. Hâlbuki erkek, kadının hataları olsa bile onları düzeltmeyi göze alarak ondan küçük de olsa bir çaba bekler. Çaba harcaması için biraz zorladığında da sonuç alamıyorsa kırılma noktası yaşanır.

Bu nedenle [Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin, er-

[396] (Laitman), s. 8

keklerin kadınlar hakkında hayırhâh olmalarını ve eşlerin birbirlerine karşı yükümlülük ve sorumluluklarını ifade eden hadîsleri, azımsanamayacak sayıdadır. Geçerli mazeret olmadan meydana gelen boşanmaların tasvip edilmediğini ve sevimsiz olduğunu ifade eden bir grup hadîsler de bilhassa dikkate şâyândır. Bu anlamda Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem

"Allah'a helâllerin en sevimsizi talâktır" [58]

"Her hangi bir kadın gereksiz yere kocasından boşanmayı isterse, cennetin kokusu ona haram olur"[397]

"Allah, zevk için sık sık kadın değiştiren erkekleri ve zevk için sık sık koca değiştiren kadınları sevmez" [398]

"Kendisini boşattırmak isteyen kadınlar münafıktırlar." [399] buyurur ve boşanmaların uhrevî mesuliyetini hatırlatır.

Ayrıca, hadiste iki kişinin arasını bulmaya vesile olmak, sadaka olarak nitelenir ve sosyal bir görev olarak vurgulanır.[400] Buna ek olarak hadislerde, bazı istisnaî özel durumlarda, sınırlı ve sayılı ölçüde yalan söylemeye cevaz verilir. Bunlar arasında, karı koca arasını düzeltmek için söylenebilecek yalanın da olması, meselenin önemini belirtir.[401] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, ***"Evleniniz, fakat (kurduğunuz aile yuvalarını) boşanmakla yıkmayınız. Zira ondan Arş-ı İlâhî titrer"***[402] buyurarak, boşanmanın ilâhî boyutunu haber verir.

Kur'ân-ı Kerim, Hz. Süleyman zamanında karı-koca arasını ayıran fesat şebekelerinden bahseder.[403] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de, aile birliğinin sürdürülmesinde psikolojik bir etken olarak şu vak'ayı ibret için nakleder;

---

[397] Tirmizi (1186) Darimi (2/162) Ebu Davud(2226) İbni Mace (2055) Heytemi ez Zevacir(2/151)
[398] Muttakî, Alâüddîn Ali, Kenzü'l-Ummâl, Beyrut, ts. lX, 662.
[399] Tirmizi(no;1186) Nesai(6/168) Elbani Sahiha(632) Şa'rani Hukukül Uhuvvet (s.173) Tergib(3/84)
[400] Buhârî, Sulh, 11.
[401] Ahmed b. Hanbel, Vl, 403, 404.
[402] Muttakî, lX, 661.
[403] Bakara, 102

"ŞEYTAN ARŞINI SUYUN ÜZERİNE KURAR, SONRA ÇETELERİNİ GÖNDERİR. BUNLARDAN RÜTBECE EN YAKIN (İTİBARI EN BÜYÜK) **OLANI, FİTNESİ EN BÜYÜK OLANIDIR. BİRİ GELİP, ŞUNU ŞUNU YAPTIM, DER. İBLİS İSE, ANLATILANLARI DİNLEDİKTEN SONRA,**

"HİÇ BİR ŞEY YAPMAMIŞSIN"

KARŞILIĞINI VERİR VE YAPILANLARI KÜÇÜMSER. SONRA, BİR BAŞKASI DAHA GELİR VE

"KARISIYLA ARALARINI AÇINCAYA KADAR PEŞLERİNİ BIRAKMADIM"

DİYEREK, YAPTIKLARINI ANLATIR. BUNUN ÜZERİNE İBLİS, ONUN MAKAMINI YÜKSELTİR VE

"SEN NE HARİKASIN!" [404] diyerek becerisini kutlar.

İslâm hukukunda ise, geçici evlilikler (mut'a ve hülle) bâtıldır, hükümsüzdür[74]. Yani evlilik akdi, sürekli bir akittir. Bu durum, akdin tabiatının gereğidir. Fakat evlilik akdinde süreklilik şart olmakla birlikte, bu süreklilik sonsuzluk anlamında da değildir. Boşanmayı menetmek veya hiç olmayacak şartlara bağlamak suretiyle, beraber yaşamayı düşünmeyenleri zorla bir arada tutmak, çözüm olmamıştır. Ama keyfî boşamaların, çoğu kez boşayan için bir pişmanlık, boşanan için bir haksızlık ve aile fertleri için de hayat boyu bir huzursuzluk kaynağı olduğu görülmektedir. Buna göre boşanma hastalıklı bir uzva karşı cerrahî bir müdahale ise, evliliğin, aklî-mantıkî bir çizgide cereyan etmesi ve sağlam şartlara bağlanması hijyenik bir hassasiyettir. Onun için boşanmakla aileyi yıkmadan önce, eşler arası uyumda titiz davranılmalı ve gelecekte bu uyumu temin edecek şartlardan da, asla taviz verilmemelidir.][405]

Kibirli bir ruhla, kendilerinin kadınlardan üstün olduklarını düşünen erkekler vardır. Bunlar, kendilerini doğuran bir kadının sayesinde hayatta olduklarının farkında değilmiş gibi görünürler ve böylece kendi üstünlüklerini ileri sürüp kadını alçaltırlar.

---

[404] Müslim, Sıfatü'l-Münâfikîn, 67.

[405] (GÜNEŞ)

"Erkek kendisini alçaltmadan kadını alçaltamaz; aynı zamanda kendisini yükseltmeden kadını da yükseltemez" denmiştir .[406] Ne kadar doğrudur. O alçaltmanın acı meyvelerini etrafımızda görmekteyiz. Toplumumuzda şaha kalkan bu kötülük, kişinin evlilikteki ortağına saygısızlığının sonucudur. İhmal etmek, eleştirmek, taciz etmek vb. davranışlarla kendini gösteren bu durum sonunda terk etmeyle noktalanır. Her birey üzerine düşen vazifeleri eşinin rahat ve mutluğunu sağlamak için özveriyle yapsa toplumda çok az boşanma olurdu.

Mutlu olmak istiyorum,
Ama olmayacağım,
Ta ki, seni de mutlu edinceye kadar.[407]

Dini Hüküm olarak boşanma

[Kur'ân-ı Kerim'de, erkeğin manevî bir bağla bağlandığı karısını üç defa boşama hakkı vardır. Câhiliye'de sınırsız olan boşama sayısını Allah, üç talakla sınırlandırmıştır. ***"Boşanma iki defadır"*** [408] ayeti, prosedür itibariyle boşanmaların tek celsede sonuçlandırılmamasını ifade eder.[409]

İslâm hukukçuları, kitap ve sünnette iki veya üç talakı bir anda söyleyip, boşanmaların tek celsede vuku bulmasının nehyedildiği hususunda tereddüt etmezler. Hatta bu konuda, selefin ittifak ettiğini naklederler.[410] Dolayısıyla prosedür itibariyle ***İslâm hukukunda boşanmanın, her ay bir boşanma olmak üzere en az üç aylık bir sürece yayılması güzel*** **(hasen);** ***üç ay aralıklarla dokuz aylık bir sürece yayılması ise daha da güzel*** **(ahsen)** ***olarak değerlendirilir.*** Dahası bu süreç içerisinde zevci ilişkide bulunulmamalıdır. Tam aksine ilgili zaman şartlarına riayet edilmeyen boşanmalar, İslam hukukunda ***"bid'at"*** olarak isimlendirilir. Zaten, hayız halinde boşamanın haram olduğunu

[406] (Alexander Walker, Elbert Hubbard's Scrap Book [1923], 204).
[407] (Irwing Caesar, "I Want to Be Happy" [1924])

[408] Bakara, 229
[409] İbnü'l-Arabî, I, 190; Zemahserî, I, 269.
[410] Cassâs, II, 78.

bildiren ayet[411], boşanma zamanı itibariyle bir kısıtlama mahiyetindedir.

İslâm, birinci veya ikinci boşama hakkı kullanılmış olsa bile, pişmanlık süresi özelliğine sahip, birinci veya ikinci boşamadan sonra, kocaya ***"ric'at"*** (karısına geri dönebilme) hakkı tanır. Bu konuda, İbn Teymiyye'nin nakline göre, Ahmed b. Hanbel,

"Dikkatle inceledim, Kur'an'daki boşamayla ilgili ayetlerin tamamı, ric'î talâktır (cayılabilir boşanma)" tespitini yapar.[412]

Kur'ân-ı Kerim'de, ***"Kocaları bu arada barışmak isterlerse, karılarını geri almakta daha çok hak sahibidirler"*** [413] buyurulur. Hatta Kur'an, birinci veya ikinci boşanma sonrası kadınların bekleme sürelerinin (iddet) sona ermesi hâlinde, koca karısına geri dönmek isterse, mani olunmamasını ister[414]. Zaten, boşanmış kadının iddet süresince kocasının evinde kalması hem hakkı, hem de sorumluluğudur. Dahası, yaklaşık bu üç aylık müddet içerisinde, kocanın karısına geri döndüğünü belirten sözlü ifadesi veya geri döndüğüne işaret eden fiilî davranışıyla bile, aile birliği -nikâh bakımından öncesinden farksız bir özellikte- yeniden kurulabilmektedir. Eğer, birinci veya ikinci boşanma, -bazı kinaî [415] lafızlarda olduğu gibi- bâin talakla (ayırıcı boşanma) gerçekleşmişse, evliliğin devamı kararında kadının irade beyanına müracaat esastır. Bununla, kadının mağduriyetinin giderilmesi hedeflenir. Çünkü kadın, evliliği sürdürmede veya sona erdirmede özgürdür. Şayet kadının hür iradesi, evliliğin devamı yönünde tecelli ederse, tekrar bir mehir belirlenerek yeni bir nikâh akdi gerekir.[416] Birinci hatta ikinci boşanmadan sonra, aile birliğinin yeniden tesis edilebilmesi belki de İslâm boşanma hukukunun en ayrıcalıklı yönüdür.

Bu aşamalardan sonra da sonuç alınamamış ve ayrılık tek çö-

---

[411] Talak, 1
[412] İbn Teymiyye, Mecmûu Fetâvâ, Riyad 1386/1967, XXXII, 293.
[413] Bakara, 228
[414] Bakara, 232
[415] **Kinâi:** dolaylı. Örtülü ifade.
[416] Mevsılî, Abdullâh b. Mahmûd, el-İhtiyâr li- Ta'lîli'l-Muhtâr, İstanbul 1980, III, 147.

züm hâline gelmişse, İslâm, eşleri birlikteliğe mahkûm etmez. Zaten, üç ayrı boşama tecrübesi, şartlarda bir değişme olmadığı sürece, bu aile birliğinin yürütülemeyeceğine delil olarak yeterli görülür.[417] Buna göre boşanma, kronikleşen geçimsizliklerde başvurulabilecek en son çare görünümündedir. Zaten, ahenksiz ailelerin birliktelikleri zorla devam ettirerek, erkeğin de kadının da boşandıktan sonra tekrar evlenip yeni ve daha iyi bir hayat kurmaları ihtimaline engel olmak, mantıkî temelden yoksundur. Diğer bir anlatımla, fiilen birbirinden ayrılmış eşleri, hukuken bir saymak içtimaî bakımdan faydalı değildir, belki de zararlıdır. Bu açıdan, Alman hukukçusu ve mütefekkiri Kohler, pek haklı olarak, ***"Geçinmelerine imkân olmayan karı-koca arasındaki evlilik, sadece bir azap ve işkence kaynağı olarak kalmaz, ruhî tekâmüle bir mani teşkil edebilir ve büyük istidatları bir hiç menzilesine indirebilir"*** demektedir.[418] Bu özelliğiyle boşanma, bazı hâllerde ***"rahmet"*** [36] olarak da nitelenebilir. Yalnız bu rahmet ifadesinin boşanmanın genel hükmüne göre değil, özel hükmüne göre olduğunu da kaydedelim.

Her şeye rağmen önü alınamamış, karı-koca birbirinden tamamen ayrılmış ve dün birlikte tüttürdükleri aile ocağı bugün bütün bütün sönmüşse, ***"Her kim Allah'tan korkarsa, ona bir çıkış yolu yaratır ve onu ummadığı yerden rızıklandırır. Kim Allah'a güvenirse, bilsin ki Allah ona kâfidir"*** *[419]* ve ***"Eğer karı koca boşanarak birbirlerinden ayrılırlarsa, Allah Teâlâ her birini kendi kudretiyle, muhtaç duruma düşmekten korur. Allah Teâlâ'nın ihsanı geniştir"*** *[420]* ifadeleriyle, boşanmış çiftler, neticeye razı olmaları ve karamsarlığa düşmemeleri hususunda ***"teselli"*** de edilir[37].

Bu hükümlere ek olarak Kur'ân-ı Kerim'de, ***"Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle***

---

[417] Aktan, Hamza, İslâm Aile Hukukunda Bosanma ve Yorumu, Erzurum 1982, s. 14.
[418] Hıfzı Veldet, s.11.
[419] Talâk, 2-3
[420] Nisâ, 130

evlenmedikçe onu alması kendisine helâl olmaz"[421] buyrularak, erkeğin aynı kadınla tekrar evlenebilmesi için hem fiilî olarak başka bir erkekle evlenip boşanmış olması hem de kadının hür iradesi şart koşulur. Böylece de boşanmanın geri dönüşü olmayan bir olay olduğu vurgulanır ve tarafların kıskançlık damarlarına dokunulur.

Kur'ân-ı Kerim'de, boşanmayla ilgili hükümlerden sonra bunların Allah Teâlâ'nın koyduğu kanunlar olduğu belirtilir ve bu kanunların bozulmaması, bu sınırların aşılmaması emredilir. Bu kanunlara aykırı hareket eden kişiler de, ***"zâlim"*** olarak tavsif edilir.[422] Yine boşanmayla ilgili ayetlerde, ***"marûf", "ihsân"*** ve ***"cemîl"*** sözcüklerinin kullanılmasıyla da, ayrılma esnasında söz düelloları, birbirlerinin kusurlarını deşifre etmeleri, hatta olası karşılıklı iftiralar engellenerek, boşanmaların medenî bir şekilde sonuçlanması istenir [423]. Ayrıca, ayrılma sonrası mehir ve nafakanın haricinde kadına ayrı bir meblağın (mut'a) verilmesi gerekmektedir. Bu bedelin manevî bir tazminat veya boşanan kadınının yarasını sarmaya yönelik bir gönül alma mahiyetinde olduğu söylenebilir.][424]

Boşanmanın önemli sebeplerinden biri de hastalıktır.[425] Dayak da önemli bir ayrılık sebebidir, Hz. Osman radiyallâhü anhe kocasından dayak yediği için kolu kırılan bir kadın müracaat eder ve kocasından ayrılmak istediğini söyler. Hz. Osman, bu konuda karar vermek üzere Kesir b. es-Salt'a görev verir. O da kadının kocasının bir daha dayak atmayacağına yemin etmesini ister.[426]

Hz. Ali döneminde yaşayan Dureyd es-Simme'nin, eşini kardeşine sövdüğü için boşadığını kaydeder.[427]

[Hz. Ömer radiyallâhü anhın sudan bahanelerle bir erkeğin eşini boşamasını hoş karşılamadığı Cahız'ın kaydettiği şu rivayet-

---

[421] Bakara, 230
[422] bkz. Bakara, 229; Talâk, 1
[423] bkz. Bakara, 229; Talâk, 1
[424](GÜNEŞ); (SAĞLAM, et al., Nisan 2005), s. 148-149
[425] el-Isbehânî, el-Eğânî, XV, 226.
[426] M. b. Sellam, Tabakât, I, 134; el-Isbehânî, el-Eğânî, IX, 161-164.
[427] el-Isbehânî, el-Eğânî, X, 10-11.

ten[428] anlaşılmaktadır: Hz. Ömer eşini boşamaya karar vermiş bir erkekle şu konuşmayı yapar:

"NİÇİN EŞİNİ BOŞUYORSUN?"
"ONU SEVMİYORUM."
"HER EV SEVGİ ÜZERİNE Mİ KURULDU? NEREDE KALDI KADIN HAKLARINA RİAYET ETME VE SAHİP ÇIKMA."

Hz. Ömer'in dik başlılık yapan bir kadına nasihat ettiği ancak kadının buna kulak asmaması üzerine onu hapse attığı bundan da bir netice alamayınca kocasına kadından ayrılmasını söylediği nakledilmektedir.[429]] [430]

Boşanmada kadınların tavrı

Boşanmanın bir kriz olarak gündeme geldiği evliliklerde, boşanma düşüncesi oluşmadan önce pek çok soruna rağmen evliliğin sürdürülmeye çalışıldığı görülmektedir. Ancak dikkat çeken nokta, eşlerin bu süre içinde evlilikle ilgili sorunları çözmeye yönelik arayışlar içinde olmayıp, boşanmanın gündeme gelmesiyle yardım arayışı içine girmeleridir.

Kadınların eşleriyle iletişim sorunlarını, ekonomik sorunları, eşin ailesiyle yaşanan sorunları, hatta şiddeti bile yıllarca katlanılması gereken bir durum olarak görmeleri, ancak şiddetin hayati tehlike meydana getirdiği ya da eşin başka bir kadınla ilişkisinin gündeme gelmesiyle boşanmayı düşünmeleri evliliklerini sürdürebilmek için çok çaba harcadıklarını göstermektedir.

Boşanma sonrası yaşamını sürdürme konusunda ekonomik ve sosyal yönden güvencesi olan kadınların boşanma kararı aldıktan sonra, yaşayabilecekleri zorlukları göze aldıkları, buna karşılık özellikle ekonomik anlamda eşe bağımlı olan kadınların her şeye rağmen evliliklerini sürdürmek zorunda kaldıkları görülmektedir.

---

[428] el-Cahız, el-Beyan, II, 89; el-Afifi, el-Mer'e, II, 55.
[429] Abdurrezzak, el-Musannaf, VI, 505.
[430] (SAVAŞ, 1996),s. 140-147

Çocukların varlığı her iki durumda da evliliğin sürdürülmesi için tek neden olabilmekte, boşanmanın kriz olarak gündeme gelmesi ve profesyonel yardımla evliliklerin yeniden gözden geçirilmesi ve sorunların çözümüne yönelik eşlerin çaba harcaması sağlanabilmektedir. Bu anlamda boşanmanın gündeme gelmesine rağmen evliliğin sürmesi durumunda evliliğin yeniden yapılandırılmasında, boşanmanın gerçekleştiği durumlarda ise aile üyelerinin yeni duruma uyumu konusunda faydalı olmaktadır.

Boşanmaya çözüm önerileri

Ailenin önem ve değerinin giderek yara aldığı günümüzde bu gerçeklerin dikkate alınması, evlilik yaşamındaki anlaşmazlıkların boşanma noktasına gelmeden aşılabilmesi gerekmektedir.

Evlilikler düşüncesiz yapılamayacağı gibi ani kararlar vererek de sonlandırılmamalıdır. Bu bağlamda sorunlu dönemlerde aile bireylerinin, ruh sağlıklarının korunması için yardım almaları pek çok sorunun çözümünde önemli bir rol oynayacaktır.

1—Bireysel çözüm:

Eşler, birbirleriyle mutlaka iletişimi olması gerekmeyen farklı kişilerin, farklı zamanlarda desteği ile doğruları bulabilirler.

2—Eşlerin beraberliği ile çözüm:

Eşlerin her ikisi ile görüşülerek ortak bir çözüm bulma yöntemidir. Bu yöntem birinciden daha olumlu sonuçlar verir.

3—Sorunlu aileler ile beraber çözüm:

Genellikle ders mahiyetinde olur. Batı toplumu için uygun olan bu çeşit çözüm arayışları doğu toplumları için uygun değildir.

SONUÇ

Zaman ve mekân açısından erkek ve kadın ilişkisinde toplumun örfü dikkate alınarak orta yol bulunmalı, Allah Teâlâ ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin tavsiyelerinden uzaklaşmadan hayatın idame ettirilip evli olarak dünyadaki günlerin geçirilmesinin gerekliliği anlaşılmalıdır.

İktidar, özgürlük, ailede görev paylaşımı, cinsellik, giyim ve maddi kazanç gibi hususlarda kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduklarını kabul ederken Allah Teâlâ'nın erkeğe tanıdığı bir derece farkı da göz ardı etmemek gerekmektedir. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Rabbinin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır." [431]

Erkeğe tanının bu bir derecelik fark huzurlu bir aile mevcudiyetini sağlamaktadır. Erkek ve kadın ilişkilerinde bekâr olmak fazla bir sorun teşkil etmez fakat aile olamamış kişilerde zafiyet derecesinde gelişim noksanlığı da görülmektedir. Yaşanmamış duygularla verilecek hükümler de noksan olacaktır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem belirtilen hadiste de görüleceği gibi evliliği tavsiye etmiştir.

"Ey gençler topluluğu, sizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü evlilik gözü kapamada daha tesirlidir. Ve cinsel organı iffet ve namus çizgisinde tutmada daha elverişlidir.

Artık kimin de evlenmeye gücü yetmezse ona gereken oruç tutmaktır. Çünkü oruç onun için şehveti kesip durdurucudur." [432]

---

[431] Zuhruf, 32

[432] Buhari; savm 10, nikâh 2, 3, Müslim; nikâh 1, 3, 1400, Ebu Davud; nikâh 1, 2046, Nesei; siyam 43, nikâh 3, İbn Mace, Nikâh 1, 1845, Ahmed; 1/378, 424, 425, 4112, 4023,

Dini hayatın evlilik ile ikmal olduğu bilgisinden yola çıkarak ve evlenmenin kutsallığının bilinerek bu kurumun idamesi için kadın ve erkeğin büyük sorumluluklar içerisinde oldukları anlaşılmalıdır. Kitapta, ailenin var oluşunda ve yine varlığını sürdürmesinde vazgeçilmez bir unsur olarak kadının üzerinde yoğunlaşılmış ve onun kurtarıcı vasfı vurgulanarak günümüzün yıkılmak üzere olan evliliklerine çözümler sunulmak istenmiştir.

Bilgisini insanlarla paylaşan, insanların meselelerine çözüm üreten ehl-i ilim, asırlardır etrafına ışık tutmuş, cehaleti yüreklerden söküp atmıştır.

Konuyla ilgili bir menkıbeyi burada zikretmekte fayda vardır. Hz. Hasan radiyallâhu anhdan şöyle nakledilmiştir:

"Bir gün bir kadın, Hz. Fatıma radiyallâhu anhanın huzuruna varıp şöyle dedi:

'Güçsüz bir annem vardır, namazında zor bir meseleyle karşılaştı ve o meseleyi sana sormam için beni huzurunuza gönderdi.' Hz. Fatıma radiyallâhu anha o meselenin cevabını verdi. O kadın, ikinci kez başka bir mesele sordu. Hz. Fatıma radiyallâhu anha yine cevabını verdi. Daha sonra üçüncü bir mesele sordu, böylece sorduğu soruların sayısı onu buldu. Hz. Fatıma radiyallâhu anhada hepsine cevap verdi. Sonra o kadın sorunun çok olmasından dolayı utanıp

'Sizi daha çok yormayayım' dedi. Hz. Fatıma radiyallâhu anha;

'Karşılaştığın her soruyu utanmadan gel sor, ben senin sorularından yorulmam. Eğer bir kimse bir yükü dama çıkarmak için ecir olur ve karşılığında yüz bin dinar alırsa, acaba o iş ona ağır gelir mi ?' Kadın:

'Hayır, ağır gelmez ve o işten yorulmaz' dedi. Hz. Fatıma radiyallâhu anha sonra şöyle buyurdular:

'Her meselenin cevabına karşılık bana verilen sevap, arası incilerle dolu olan yer ile göklerken daha fazladır. Öyleyse meselelere cevap vermekten hiç yorulur muyum ?"

SONSÖZ YERİNE

[**"Beşikten mezara niçin gittiğimizi bilseydik" diyor Maurice Maeterlinck, "Bu yol boyunca tıpkı mektepten azad olmuş çocuklar gibi şarkı söyleyerek giderdik."**

Müslüman olarak bizleri zaman zaman sıkıntıya sokan, terleten, sinirli ve cedelci kılan husus, kendimizin haklılığını, inancımızın isabetli olduğunu ispat etme, tuttuğumuz safın başkalarını da çağırmaya ne ölçüde değer olduğunu gösterme telaşıdır. Bu telaş, belli ki bazı gerçekleri kendi kendimize de inandırmaya yöneldiğimizin göstergesidir. Kendimiz de güvenlik içinde düşünebilme şartlarını elden kaçırmamaya çabalıyoruz. Eğer böyle olmasaydı, yani kendi haklılığımız bizim için bir bedahat [433] olsa, inancımızın isabetli oluşu kendi durumumuzla mutabakat sağlasaydı, eylemlerimiz hiçbir gösterişli tavır gerektirmeyecekti. Hasımlarımız karşısında sinirli olmayacak, cedelciliği [434] davranış biçimlerimiz arasından çıkaracaktık. Kişi, tuttuğu safı başkasına özendirirken biraz da kendinin doğruluğunu yeni bir somut örnekte yaşamak isteğindedir.

Bu saydığımız tutumların pek de kınanır tutumlar olmadığını eklememiz gerek. Çünkü dünyaya gelmekle bir bilmecenin içine düşmüş oluyoruz. Müslüman olduğumuz zaman ise bu bilmecenin hangi yoldan giderek çözüme ulaşacağına dair bir tutamak noktası ele geçirmiş oluyoruz. İşte bu yüzden kaygulu, tedirgin, telaş içinde oluşumuz şaşılacak, ayıplanacak bir şey değildir.

Yaratılmış olmak, insanın temel bilmecesidir. Bu bilmecenin farkına vardıktan sonra Yaratıcısıyla insan arasındaki asli ilişkinin meseleleri başlar ki bunların her biri başlı başına bir insan ömrünü kaplamaya yeter.

Beşikten mezara niçin gittiğimizi bilmek, ***"iki kapılı handa"*** kendi anlamımızın keşfi demektir ki bu anlamı hangi seviyede keşfetmiş olursak olalım, fert olarak güvenlik içinde olmamıza

---

[433] **Bedahat:** (Bedihî. C.) Delil ve isbata ihtiyacı olmayan şekilde âşikâr olan şeyler

[434] **Cedel:** Konuşmada kavga etme. Niza. Hakkı bulmak için olmayıp, galib görünmek için çekişme. (Diyalektik)

yetecektir. Bizleri müslüman olmayanlara karşı saldırgan, katı, kapalı kılan duygu, kendimizi yaratılmış olma bilmecesi içinde hapsolmuş saymamızdan gelen duygudur. Aramamız gereken, hiç kuşku yok ki bu bilmecenin çözüm yolları olmalı. Hatta kendimizi bu bilmece içinde hapsolmuş olarak tanımak bile çözüm yolunda önemli bir mesafe katetmek demektir. Henüz kendim yaratılmış olma bilmecesinde kapalı dururken, başkasının bu bilmecenin mevcudiyetinden bile habersiz oluşuna nasıl öfkelenebilirim?

Müslüman olmak yani Hakk'a teslimiyet, bana yaratılmış olma bilmecesinin önce çözülebilir olduğunu, sonra da çözümün Kur an ve Sünnet yolundan sağlanabileceğini öğretiyor. Bu noktada hiçbir endişem yoksa bilmecenin çözümünde başka bir yan araç ve gereç bulma arzusunu içimde taşımıyorsam, yolun beni salimen güvene, emniyete, iman bölgesine götüreceğine inanıyorsam, artık başkalarına karşı tedirginliğimden, müslüman olmayanlar arasındaki düşünce dalgalanmalarından, kendi tavırlarımda ne büyük bir haklılık payı olduğunu bir başkasına ispat etme telaşından arınmış olurum. Çünkü niçin gittiğim konusunda emniyete sahibim ve bu emniyet, beni olduğu kadar başkalarını da güvenli kılmaya başlamıştır. Anlıyorum ki benim güvensizliğim, çemberime giren herkesi güvensizliğe itecektir. Aksi vaki olunca, ben güvenlik içinde hissedince kendimi, başkaları da güvenlik alanı denilen alanı tanıma, hissetme imkânına erişebilirler. Aramamız gereken, başkasını ikna yolları değil, kendimizin mukni [435] oluşudur. Müslüman eğer beşikten mezara niçin gittiğini biliyorsa, bu bilgisini süsleyip bir başkasına cazip kılmasına gerek kalmaz. Çünkü bu konudaki rahat ve emin tavrı başlı başına bir cazibe olacaktır. O zaman bir tür azadlık yaşayacağımızı, bu azade halimizin de başkalarını cezp edeceğini düşünebiliriz. Yani beşikten mezara giden yolda kendimize sağladığımız güven, başkalarına sunabileceğimiz güvenin kaynağıdır. Çağımızın propaganda, beyin yıkama ve şartlandırma metodları, kişinin kendi inanmadığı şeylere başkalarını inandırmasının yollarıdır. **MÜS-**

[435] **Mukni:** iknâ eden, inandıran, kâfi derecede. izah ve ispat eden.

LÜMANLARIN "BİR İKNA METODU" ARAMALARI KENDİLERİNİ, KENDİ İTİKADLARINI ALELADE BİR DOKTRİN [436] SEVİYESİNDE GÖRMELERİ DEMEKTİR Kİ BU, İSLÂM'A MAHSUS BİLGİYİ TERK ETTİKLERİNİN DELİLİ OLABİLİR.][437]

Sartre'ın Hürriyetin Yollları'ndaki kahramanlarından Mathieu, burjuvazinin ortadan kalkmasını istemez. Çünkü burjuvazi ortadan kalkacak olursa, nefret edeceği kimse kalmayacak ve böylece kendine bir rahatlama alanı olarak seçtiği duygu elinden alınmış olacak. Roman kahramanının yaşadığı sıkıntı dolu hayat içindeki en önemli sığınak, bir sınıfa karşı duyduğu nefrettir. O olmazsa huzuru da olmaz. Baudelaire'in Paris çamurundan, Mathieu'nun burjuvaziye olan nefretinden simyacılık yoluyla elde ettikleri anlam, gerçek anlamıyla ne kendilerini, ne de bir başkasını kurtarmaz. Olsa olsa ellerine geçen ada ile birazcık rahatlık duyarlar. Kendi kozaları içinde aydınlanmış sayarlar ruhlarını.

Simyacılık, tek tek insanların rahatlama çabaları olmaktan çıkıyor çoğu zaman. Kapitalizm doğup da dünyaya egemen olmaya başladığı dönemlerden bu yana siyasi programların muhteviyatı da bir çeşit simyacılık barındırıyor içinde. Değersiz bu madenden altın yapma çabası, insanların zihinlerine zerk edilmeye başlanıyor. Birinci Cihan Harbi'yle birlikte fiiliyata konmaya çalışılan simyacılık formülleri var: Rusya'da Sovyet rejimi, Almanya'da Nasyonal Sosyalist düzen, İtalya'da Faşizm. Bu tür simyacılık, 1960'lara kadar cazibesini kaybetmedi.

Azgelişmiş dedikleri ülkelerde ***"kapitalist olmayan yol"*** uydurması da meşgul etti zihinleri bir süre. İnsanlığı ezdiği varsayılan bir toplum düzeninden, insanlığın bütün hâkimiyeti eline alacağı bir toplum düzeni çıkarmak! Kurtuluşu kapitalizmin doğurduğu bir sınıf veya üstün ırk veya korporatif sistemle temin etmeye insan yığınlarını inandırmak! Peki, bu simyacılık işlemi

---

[436] **Doktrin:** yun. Hatt-ı hareket. Hareket tarzı. Düstur, tarik. Re'y. * Fls: Bir sistem meydana getiren fikir ve kanaatlerin hepsi. Bir felsefe veya edebiyat okulunun fikirlerinin tümü

[437] (ÖZEL, 2007), s. 62-64

yapılırken kullanılacak değersiz maden hangisi? Yani teknolojik medeniyet yine aynı medeniyetin unsurlarıyla mı, makine düzeninin yarattığı değerle mi "cennete" dönüştürülecek? Bakırın bütün simya deneylerine rağmen altın olmayışı gibi, bütün toplumsal deneyler de hammadde olarak burjuva hümanizmini kullanan maceraların asıllarını muhafaza etmekten öteye geçemeyeceğini gösterdi. Sovyet rejimi, yeni bir burjuva düzeni kurdu. Nazi Almanyası, Faşist İtalya, Nasır'ın Mısır'ı birer ıztırap dinamosu olabildiler yaşadıkları dönem boyunca.

Günümüz de simyacılık deneylerinin zayıf da olsa yaşandığı bir zaman parçasıdır. Müslümanların yaşadığı toplumlarda batı medeniyetinin bazı unsurlarını altına dönüştürme gayreti, şu veya bu biçimde hayatiyetini koruyor. Hayatın aldığı yeni biçim, niyetlerimiz ölçüsünde bir dönüşüme uğratılmak isteniyor. Elektronik çağda, bu çağın imkânlarının nasıl bir ideal toplum düzenine inkılâb edebileceği sorulabiliyor. Bakırı altın yapma gayreti, bazı müslümanlar arasında hâlâ rağbette.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, bize bir tek yol göstermiştir. O, cahili toplumu ve o toplumun kurumlarını ıslah etmemiştir. İnsanlığa parçalanamaz bir kulluk tavrı önermiş, örneklerini göstermiştir. Asr-ı saadette, putperest kafası mümin kafasına ***"inkılâb etmiş"*** değildir. Yalnızca ***"iman"*** kendi hâkimiyetini sarsılmaz bir biçimde kurmuştur. Altın bulunmuştur. Bakırdan elde edilmemiştir.] [438]

Bu nedenle tekrar tekrar konuların artık yeniden araştırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Hz.Mevlâna kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Tertemiz Kur'an-ı Mecid'i kendi hevânla tefsire yeltenmişsin. Sen önce kendini te'vil et. Kur'ân-ı Kerim'e uydur. Yanlış iç dünyana ve hevesine göre Kur'ân-ı Kerim'i anlamaya çalışıyorsun. O yüce mana senin bu hareketin yüzünden eğrileşiyor, adileşiyor." [439]

---

[438] (ÖZEL, 2007), s. 102-103

[439] Mevlana, Mesnevi ve Şerhi, (trc. A.Gölpınarlı, İst. 1973) I,s.251, beyitler: 1085-86

Kitâbiyat

ABUZAROVA Ülker Âhiret İnancının Dinî-Felsefî Temelleri - İstanbul, : Marmara Ü.İlahiyat A. Dalı Kelâm Bilim Dalı 208646 (Dok. Tezi), 2007.
AVCI Gültekin Kıyamet Kadınları İslamcı Ve Modern Kadının Yozlaşması [Kitap]. - İstanbul : Metropol Yayınları, Kasım 2007 .
AYVERDİ Samiha Kann Rifâî ve Yirminci Asırın Işığında Müslümanlık [Kitap]. - İstanbul : Kubbealtı, 2003.
BAYÜLKEM Dr. Faruk Bir ruh Hekiminin Başından Geçenler. - İstanbul :
BRİZENDİNE Dr. Louann Kadın Beyni [Kitap]. - İst: Kelebek, Ocak-2007.
ÇAKMAK Araş. Gör. Diren ; Fransız Devrimi'nde Kadın:Eksik Yurttaş (Woman In The French Revolutıon:Defıcıent Cıtızen), [Dergi] // Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review . - [s.l.] : Çankaya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 7(2) 2007. - s. 727-745 .
ÇAKMAKLIOĞLU M. Mustafa Muhyiddin İbnü'l-Arabi'ye Göre Dil-Hakikat İlişkisi Marifetin İfadesi Sorunu Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler E.Temel İslam Bilimleri (Tasavvuf) A. Dalı, 2005. - DoktoraTezi,.
ÇETİNER Ş. Gökçen Aile İçi Siddet Yasayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar Ve İntihar Olasılıgı Ankara Üniversitesi Saglık Bilimleri Enstitüsü-Disiplinler Arası Sosyal Psikiyatri A. Dalı 192090 Y.Lisans Tezi, 2006 .
ÇETİNKAYA Pınar Yüksek Ögrenim Görmüş Kadınların Cinsel Profili [Kitap]. - İstanbul : İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalısmaları Bilim Dalı (214603) Y. L. Tezi , 2006.
ÇİPER Ayşe Tükenmişlik Sendromunun Hizmet Kalitesine Etkisi Ve Çağrı Merkezi Uygulaması Marmara Ü. Sosyal Bilimler Ens. İşletme Anabilim Dalı Uluslararası Kalite Yönetimi B. Dalı , 2006. 207449-Y.Lisans Tezi.
DİNCER Özüm Namus Ve Bekaret: Kuşaklar Arasında Değişen Ne? İki Kuşaktan Kadınların Cinsellik Algıları Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler E. Kadın Çalışmaları A. Dalı 208101 Y. Lisans Tezi - , 2007.
DÖKMEN Zehra Y. Çalışma Durumları Farklı Üç Grup Kadında Ruh Sağlığı, Kontrol Odağiinancı ve Cinsiyet Rolü [Dergi] // Ankara Ü.Türk Psikoloji Dergisi. - HAZiRAN 2003, CiLT 18, SAYI 51. - s. 111 – 124 .
ERŞAHİN Cengiz Kafesin İçerisindeki Hayat. - Ankara : 2004.
Friedrich NİETZSCHE trc: Prof. Dr. Ahmet İnam İyinin ve Kötünün Ötesinde (Bir Gelecek Felsefesini Açış) - İstanbul : Yorum Yay, 2001 .
FROMM Erich Psikolojik ve Ahlaki Bir Sorun Olarak İtaatsizlik [Kitap]. - İstanbul : Kariyer, Ekim-2001.

GRABER Gustav Hans ve trc:Kâmuran ŞİPAL Kadın Psikolojisi [Kitap]. - İstanbul : Cem, 1998.

GRATCH Dr. Alon ve trc: Sibel SAKACI Orijinal adı: If Men Could Talk... Here's vvhat they'd say Erkekler Dile Gelse [Kitap]. - İstanbul : Doğan, 5. baskı / Eylül 2002.

GÜNAYDIN Mehmet Din Bilgini Mustafa Cansız'ın Hayatı Ve Görüşleri Dinbilimleri Akademik A. Dergisi, 2005. - 2 : Cilt V -191-214.

GÜNEŞ Okt. Dr. Ahmet Kur'an Ve Sünnette Aile Birliğinin Korunması [Dergi]. - [s.l.] : Atatürk Ü İlâhiyat Fak İslâm Hukuku Anabilim Dalı..

GÜZEL Emine George Sand'ın Indıana Adlı Romanında Kadın İmgesi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri Ve Edebiyatları (Fransız Dili Ve Edebiyatı)Anabilim Dalı 186995-Y.Lisans Tezi, 2006.

GÜZEL M. Şehmus Kadın, Aşk ve İktidar İstanbul : Haziran 1996 .

KARACOŞKUN M. Doğan İbn'ül-Arabî'de İnsan Psikolojisine Yaklasımlar ve Kişilik Çözümlemeleri Dinbilimleri A.Dergisi. - 2 : Cilt VII (2007).

KARACOŞKUN M. Doğan Kuran Bağlamında Olumsuz Davranışlara Psikolojik Yaklaşımlar [Dergi]. - Sivas : Cumhuriyet Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, Haziran 2005.. - Cilt Cilt IX / 1 s. 87-100.

KARAKULAK Seral Felsefe Açısından İnsan Hakları Ve İnsan Hakları Sorunları. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sistematik Felsefe Ve Mantık Anabilim Dalı Felsefe B. Dalı Y.L. Tezi-220954, 2007 .

KARTAL Abdullah İbnü'l-Arabî'nin Yorum Yöntemi ve Muhammed Fassında Bu Yöntemin Tatbiki: Her Varlık Bir Âyettir [Dergi] // Tasavvuf Dergisi (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı-1). - Ankara : [s.n.], 9 [2008].

Kınalızade Ali Efendi Devlet ve Aile Ahlakı - İst : Tercüman, 1979.

KISAKÜREK Necip Fazıl Rapor. - İstanbul : Büyük Doğu, 1976. - Cilt 1.

KONUK Ahmed Avni ve Tahralı trc: Dr. Selçuk Eraydın - Prof. Dr. Mustafa Mesnevî-i Şerîf Şerhi Tercüme ve Şerh. - İst : Kitabevi, 2006.

Laitman Rav Michael Kaostan Ahenge [Kitap]. -: Ashlag Arş Enstitüsü.

MADRAN Dr. H. Andaç DEMİRTAŞ Duygusal ve Cinsel Kıskançlık Açısından Temel Cinsiyet Farklılıkları: Evrimsel Yaklaşım ve Süregelen Tartışmalar Başkent Ü İletişim Fak., Ankara : Türk Psikiyatri Dergisi , 2008; . - Cilt 19(3): 300-309.

Marks Engels, Lenin ve ÜNALAN Öner Kadın ve Aile ,İst : Eriş , 2006.

MERİÇ Cemil - İstanbul : Journal, cilt 1 Mart 1995. - Cilt 1- 6. Baskı.

MERİÇ Cemil Ş.-3. Baskı, Journal, cilt 2 Mart 1993.

MÜTERCİMLER Erol Komplo Teorileri Aynanın Ardında Kalan Gerçekler [Kitap]. - İstanbul : Alfa, 7. Basım: Ocak 2006.

NALBANTOĞLU Hasan Ünal "Kant Burada Da Hizmetinizdedir, Fräulein." Maria Von Herbert-Immanuel Kant Yazışması Doğu Batı

Düşünce Dergisi, Yıl 7, No. : [Dergi] // Doğu Batı Düşünce Dergisi. - 7. - 27 (Mayıs-Temmuz 2004). - s. 27-51.

NAVARO Leyla Tapınağın Öbür Yüzü - İstanbul : Varlık , 1997.

NEŞİRAY Ümmühan Kadının Tarihselliği İstanbul : Eğit-Sen, 1994.

ORAY Umut Disosiyasyon [Kitap]. - İstanbul : Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar E. Sinema-Tv Anasanat Dalı- Y. Lisans Tezi 186426, 2005.

ÖZEL İsmet Faydasız Yazılar [Kitap]. - İstanbul : Şule, 2007.

ÖZEL İsmet, Wanda XIX. Yüzyıl İstanbul'unda Yaşanmış Hikâyeler [Dergi] // İstanbul Araştırmaları . - İstanbul : Güz-1997. -

ÖZGÜ Halis Aşağılık Kompleksi ve Hayatın Manası. - İst : Özgü.

ÖZKORKUT Yrd. Doç. Dr. Nevin ÜNAL İslam Ceza Hukukunda Kadın [Dergi] // AÜHFD. - 2007. - s. C.56 Sa.2 [83-95].

PAKALIN Mehmet Zeki Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü [Kitap]. - İstanbul : MEB, 1971.

PALABIYIKOĞLU R. İntihar Davranışında Ailenin Rolü ve Önemi [Kitap Bölümü]. - Ankara : A.Ü. T.F. Psikiyatrik Kriz Uyg. ve Araştırma Merkezi.

SAĞLAM Bahaeddin Kadın ve Hayat Hakkında Bilmediklerimiz [Kitap]. - İstanbul : KLMN, 2007.

SAĞLAM Bahaeddin ve AYYILDIZ Kemal Sıkça Sorulan Sorular [Kitap]. - İstanbul : Tebliğ Yayınları, Nisan 2005.

SARTRE Jean-Paul, trc: Emin Türk ELİÇİN Özgür Olmak Antisemit'in Portresi, [Kitap]. - İstanbul : 3. Baskı: Toplumsal Dönüşüm Yay, 1998.

SAVAŞ Rıza Raşid Halifeler Döneminde Kadın. İst. : Ravza, 1996.

Şamil Ansiklopedisi [Kitap].

ŞA'RÂNİ Abdülvehhâb-ı ve Meyan A. Farûk Mîzân-ül Kübra Dört Hak Mezhebin Büyük Fıkıh Kitabı. - İstanbul : Berekat, 1980.

TAŞDELEN Murat İnanç Açısından İntihar [Kitap]. - Konya : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler E. Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Kelam Bilim Dalı, 2006. - Cilt 189248 (Y Lisans Tezi).

TEKİN İklim Kadın Sorunlarına Yönelik Sosyal Sorumluluk Kampanyaları Ve Reklamlarda Kadın Cinsiyetinin Sunumu, Marmara Ü.Y.L. Tez , 2006.

TİMUÇİN Afşar Özgür Prometheus - İstanbul : Bulut Yay, 2002 .

YALOM ve İrvin D. trc: Aysun BABACAN Nietzcsche Ağladığında [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2000.

YALSIZUÇANLAR Sadık Seyr-ü Sülük Risalesi Ebü'l Hasan Harakânî [Kitap]. - İstanbul : Sufi, 2006.

YILDIRIM Doç. Dr. Neşide Aile Yapısı ve Problemleri, İst : 2006.

YILMAZ Nuh Yahudi Ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Kadının Başını Örtmesi T.C. Sakarya Üniversitesi , Yüksek Lisans Tezi, 210601, 2007.

YÖRÜKOĞLU Atalay Çocuk Ruh Sağlığı. - Ankara : [s.n.], 1986.